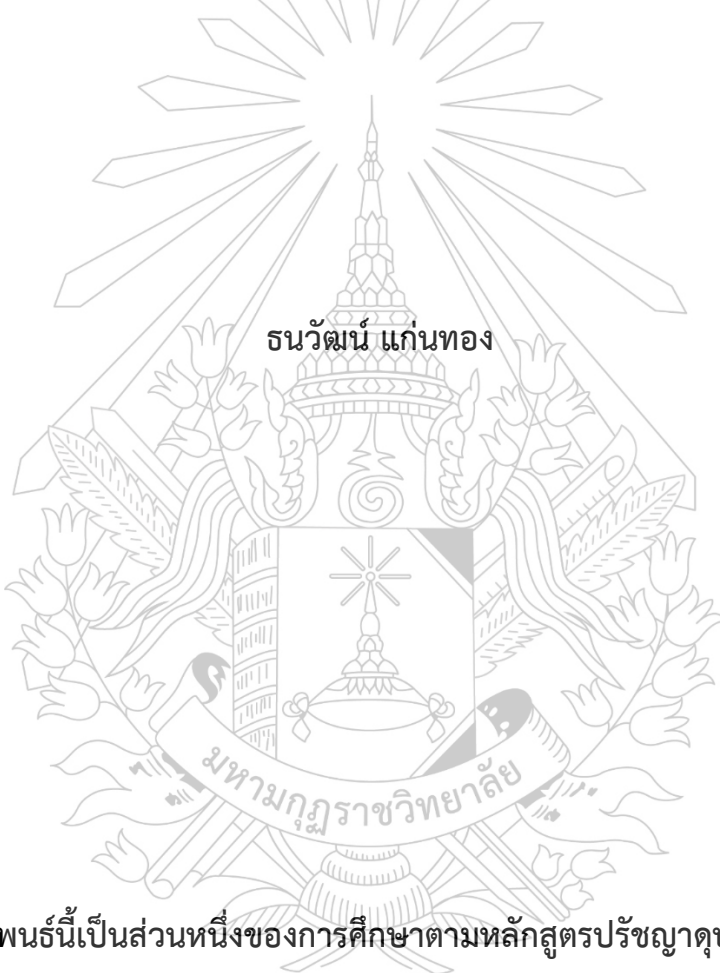

หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน
ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ธนวัฒน์ แก่นทอง

มหาวิทยาลัย

ดุขฎิณิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุขฎิณิบทิต

สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2569

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน
ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

คู่มือฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2569

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

THE BUDDHIST PRINCIPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF
A COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT PRONINCE

THANAWAT KANTHONG

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY
PROGRAM IN BUDDHISTIC SOCIOLOGY
FACULTY OF SOCIAL SCIENCES
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2026

COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

หัวข้อคุณสมบัติ	หลักสูตรเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช
ชื่อนักศึกษา	ธนวัฒน์ แก่นทอง
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา	สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์
ปีพุทธศักราช	2569
อาจารย์ที่ปรึกษา	ดร.วชิรวิชญ์ อธิธินาสุวิชญ์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตยนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

(พระมหาสุรไกร ชื่นพุทธสิริ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์)

คณะกรรมการสอบคุณสมบัติ:

ประธานกรรมการ

(พระวัชรพุทธบัณฑิต , รองศาสตราจารย์ ดร.)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(ดร.วชิรวิชญ์ อธิธินาสุวิชญ์)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เดชชาติ ตริทรัพย์)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว)

กรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.ครองชัย หัตถา)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช
ชื่อนักศึกษา	ธนวัฒน์ แก่นทอง
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา	สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์
ปีพุทธศักราช	2569
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ดร.วชิรวิชัย อธิธินาสุภวิชัย

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช และ เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกและการเสวนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูล จำนวน 20 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการวิจัยและทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพเชิงพื้นที่ที่โดดเด่นเพราะมีทุนทางทรัพยากรและทุนทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับสูงประกอบกับความหลากหลายของอัตลักษณ์ทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำไปต่อยอดเป็นฐานเศรษฐกิจสำคัญทั้งในภาคการเกษตร การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อพิจารณาการวิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของจังหวัดนครศรีธรรมราชภายใต้กรอบแนวคิด SDGs โดยเน้นเฉพาะมิติของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนจะเห็นได้ว่าจังหวัดมีศักยภาพพื้นฐานที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชนอย่างมาก

2. หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชประกอบด้วย จักร 4 อริยมรรคมีองค์ 8 สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 อปริหานิยธรรม 7 พรหมวิหาร 4 และมัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชควรตั้งอยู่บนฐานของการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับแนวคิดการพัฒนาสมัยใหม่

3. องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชได้องค์ความรู้ใหม่ที่ชื่อว่า NAKHON D Model เป็นโมเดลการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธแบบองค์รวมที่มีโครงสร้างเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบโดยมีองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการได้แก่ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การพัฒนาศักยภาพของคน การสร้างองค์ความรู้และปัญญา การสร้างความสามัคคีในชุมชน การบริหารจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม และ หลักธรรมที่เป็นองค์ประกอบในการที่ทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนได้

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม พัฒนาชุมชน ยั่งยืน

ABSTRACT

Dissertation Topic	THE BUDDHIST PRINCIPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT PRONINCE
Student's Name	Thanawat Kanthong
Degree Sought	Doctor of Philosophy
Program	Program in Buddhistic Sociology
Anno Domini	2026
Advisor	Dr. Vachiravitch Ittithanasuphavitch

This dissertation aims to examine the general conditions of sustainable community development, to analyze and synthesize Buddhist principles, concepts, and theories related to sustainable community development, and to construct a body of knowledge on the application of Buddhist principles for sustainable community development in Nakhon Si Thammarat Province. This study adopts a qualitative research approach, employing documentary analysis, in-depth interviews, and focus group with 20 key informants. The primary research instrument was an in-depth interview guide, and the data were analyzed using content analysis. The findings are as follows:

1. The general conditions of sustainable community development in Nakhon Si Thammarat Province reveal that the area possesses strong spatial potential, characterized by abundant natural and cultural resources, as well as a rich diversity of religious identities, arts, cultural heritage, and local wisdom. These assets can be effectively developed into key economic bases in agriculture, tourism, and the broader economy. A SWOT analysis conducted within the framework of the Sustainable Development Goals (SDGs), particularly in the dimension of sustainable community development, indicates that the province has a solid foundational capacity conducive to achieving sustainability.

2. The Buddhist principles, concepts, and theories related to sustainable community development in Nakhon Si Thammarat include Cakka 4 (the Four Wheels), the Noble Eightfold Path, Sangahavatthu 4 (the Four Principles of Social Integration), Iddhipada 4 (the Four Bases of Success), Aparihaniyadhamma 7 (the Seven Conditions of Welfare), Brahmavihara 4 (the Four Sublime States), and the Middle Way (Majjhima^āpaṭṭipadā). Sustainable community development should be grounded in the integration of these Buddhist principles with modern development approaches.

3. The body of knowledge derived from Buddhist principles for sustainable community development in Nakhon Si Thammarat has led to the development of a new model called the “NAKHON D Model.” This model represents a holistic Buddhist framework for community development, structured in an interconnected and systematic manner. It consists of seven key components: collaborative networks, human capacity development, knowledge and wisdom, community unity, participatory management, natural and cultural resources, and moral principles that enable communities to develop into strong and sustainable entities.

Keywords: Buddhist Principles; Development; Sustainable

กิตติกรรมประกาศ

ดุขุณินพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วย ความกรุณาและการสนับสนุนจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ได้แก่

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.วชิรวิทย์ อธิธินาสุวิทย์ อาจารย์ที่ปรึกษาดุขุณินพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ตรวจสอบและถ่ายทอดองค์ความรู้อันทรงคุณค่าแก่ผู้วิจัยอย่างใกล้ชิด ตลอดระยะเวลาของการศึกษาจนทำให้งานวิจัยฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ แนวคิดและประสบการณ์อันเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการเรียนและการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่าน ทั้งพระภิกษุสงฆ์ ผู้นำชุมชน นักวิชาการและประชาชนที่ได้สละเวลาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัยทำให้ผู้วิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ได้อย่างครบถ้วน

ขอขอบคุณครอบครัวและผู้มีพระคุณทุกท่านที่ให้การสนับสนุน กำลังใจและความช่วยเหลือในทุกด้านมาโดยตลอดจนทำให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการศึกษาจนสำเร็จลุล่วง

ท้ายที่สุดนี้ คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากดุขุณินพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดามารดา ครูอาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน หากมีข้อบกพร่องประการใดผู้วิจัยขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ธนวัฒน์ แก่นทอง

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ.....	จ
ABSTRACT.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ.....	ซ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
สารบัญคำย่อ.....	ฏ
บทที่ 1 บทนำ.....	12
1.1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	12
1.2. คำถามการวิจัย.....	14
1.3. วัตถุประสงค์การวิจัย.....	14
1.4. ขอบเขตการวิจัย.....	15
1.5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
1.6. นิยามศัพท์.....	22
1.7. กรอบแนวคิดการวิจัย.....	24
1.8. วิธีดำเนินการวิจัย.....	25
1.9. ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย.....	30
บทที่ 2 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช.....	31
2.1. ลักษณะของจังหวัดนครศรีธรรมราช.....	31
2.2. สภาพชุมชนและการพัฒนา.....	41
2.3. ปัญหาและความท้าทาย.....	50
2.4. การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช.....	52
2.5. สรุป.....	56
บทที่ 3 หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช	59
3.1. หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช.....	59
3.2. แนวคิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน.....	77

3.3. ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน	85
3.4. ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	100
3.5. ทฤษฎีทุนทางสังคม.....	110
3.6. สรุป.....	120
บทที่ 4 องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช	122
4.1 การวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช....	122
4.2 การวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช	127
4.3 องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช.....	130
4.3 องค์ความรู้ใหม่.....	147
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	150
5.1 สรุปผลการวิจัย	150
5.2 อภิปรายผล	154
5.3 ข้อเสนอแนะ	158
บรรณานุกรม	160
บุคลานุกรม.....	169
บุคลานุกรม (การเสวนากลุ่ม).....	170
ภาคผนวก.....	171
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย	172
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย	175
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิ (สัมภาษณ์เชิงลึกและ เสวนากลุ่ม).....	181
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยและผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์รายข้อ (IOC) ของแบบสัมภาษณ์.....	202
ภาคผนวก จ ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์.....	211
ภาคผนวก ฉ ใบรับรองการตรวจหัวข้อภาษาอังกฤษ.....	213
ภาคผนวก ช ภาพถ่ายการดำเนินการวิจัย.....	215
ประวัติผู้เขียนดัชนีฉบับนี้	218

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก	25
ตารางที่ 1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการเสวนากลุ่ม	26
ตารางที่ 2.1 พื้นที่การปกครองจำแนกตามประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.....	35
ตารางที่ 2.2 สถานศึกษาในระบบ นอกกระบบ รายสังกัด	39

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	24
---------------------------------------	----

สารบัญคำย่อ

ในดัชนีฉบับนี้ครั้งนี้ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การอ้างอิงระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ให้ใช้อักษรย่อตัวพื้นปกติ เช่น ที.ส.(ไทย) 9/276/98. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่ม 9 ข้อ 276 หน้า 98 ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539

(ส.ม. (ไทย) 19/1720/552)

(อภิ.วิ. (ไทย) 35/487/371.)

(อภิ.สง. (ไทย) 34/297/93)

(อภิ.วิ. (ไทย) 35/205/171.)

(อภิ.วิ. (ไทย) 35/487/371.)

(อภิ.วิ. (ไทย) 35/492/374.,

อภิ.สง. (ไทย) 34/289/94.)

(อภิ.วิ. (ไทย) 35/487/371)

(อภิ.วิ. (ไทย) 35/492/374.,

อภิ.สง. (ไทย) 34/299/94.)

(อภิ.วิ. (ไทย) 35/487/371.)

(อภิ.วิ. (ไทย) 35/492/374.,

อภิ.สง. (ไทย) 34/301/94.)

(อภิ.วิ. (ไทย) 35/487/372.)

(อภิ.วิ. (ไทย) 35/492/375., อภิ.สง. (ไทย) 34/302/94.)

(อภิ.วิ. (ไทย) 35/487/372.)

(อภิ.วิ. (ไทย) 35/487/372.)

(อภิ.วิ. (ไทย) 35/492/375., อภิ.สง. (ไทย) 34/304/95.)

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

“ชุมชนเข้มแข็ง” เป็นเป้าหมายที่หมู่บ้านหรือชุมชนต่าง ๆ ต้องการที่จะพัฒนาชุมชนตนเองไปสู่สิ่งนี้เพื่อชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืนเพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของคนในชุมชนว่าเป็นการพัฒนาความคิด ความสามารถของประชาชนเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น สามารถช่วยเหลือตนเอง เพื่อนบ้าน และชุมชนได้ เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการประสานความร่วมมือระหว่างประชาชนและหน่วยงานภาครัฐ ในลักษณะวิธีการหรือโครงการที่มุ่งเน้นกระบวนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของคนในชุมชน โดยการพัฒนาจิตใจและคนผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้ของคนในชุมชน (กรมพัฒนาชุมชน, 2560) ปัจจุบันบางชุมชนยังไม่สามารถร่วมกันจัดการปัญหาของตนเองและชุมชนได้ เพราะขาดการสนับสนุนจากภาครัฐที่จะมาให้คำแนะนำ ขาดกระบวนการเคลื่อนไหว ขาดความสามารถในการจัดการชุมชนจึงจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรเอกชน (เมทินา อีสริยานนท์และคณะ, 2564) การส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งเป็นชุมชนที่มีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการรวมกลุ่มองค์กรในชุมชน ผู้นำมีคุณธรรม มีวิสัยทัศน์และรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน มีโอกาสหาความรู้เพิ่มเติม มีอาชีพสามารถเลี้ยงตัวเองได้ ครอบครัวมีความอบอุ่น รักใคร่ปรองดองกัน มีความอบอุ่นรักใคร่ปรองดองกัน อยู่พร้อมหน้าและมีสุขภาพที่แข็งแรง สามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาภายในชุมชนได้ด้วยการมีส่วนร่วม นอกจากนั้นชุมชนเข้มแข็งสมาชิกในชุมชนจะต้องมีความตระหนักถึงการมีส่วนร่วมและมีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาหรือร่วมกันพัฒนาเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกในชุมชนโดยสามารถบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ หรือดำเนินกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ได้ด้วยชุมชนเอง รวมถึงความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตในชุมชนได้ (เมทินา อีสริยานนท์และคณะ, 2564)

การพัฒนาชุมชนตามศาสตร์พระราชาส่งเป็นการผนวกแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเข้าพระราชหฤทัยถึงสภาพสังคมไทยที่เปราะบาง ความเหลื่อมล้ำในหลากหลาย

มิติในสังคมและปัญหาความเสี่ยงทั้งจากทางภัยธรรมชาติและผลกระทบต่าง ๆ จากภายในและภายนอกประเทศจึงได้มีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า ชุมชนวังห้ว อำเภอกาหลง จังหวัดระยอง มีการสร้างสิ่งแวดล้อมรอบบ้านให้น่าอยู่มีการจัดการมลภาวะที่เกิดจากขยะอย่างเป็นระบบ ร่วมหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาขยะอย่างต่อเนื่อง จัดกิจกรรมในชุมชนให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการลดขยะตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง ซึ่งปัจจุบันชุมชนสามารถจัดการปัญหาขยะได้เต็มรูปแบบจนสามารถยกระดับสู่ “ชุมชนต้นแบบ” ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและเป็นชุมชนที่เข้มแข็งสามารถบริหารจัดการตัวเองได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ด้านการจัดการขยะให้กับผู้นำชุมชนเพื่อปรับเปลี่ยนแนวคิดและเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านกระบวนการรวมถึงการจัดทำโครงการธนาคารขยะภายในชุมชน โดยน่านโยบาย “ไม่มีถังขยะ” อยู่หน้าบ้าน ซึ่งทุกครัวเรือนจะผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับขยะมาเป็นอย่างดีตั้งแต่การคัดแยกขยะภายในบ้านโดยมีการกำหนดวันเวลาสำหรับทิ้งขยะแต่ละประเภท ซึ่งจากการดำเนินโครงการสร้างความยั่งยืนของชุมชนด้านการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมได้สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือของประชาชนในชุมชนเพื่อมุ่งสู่ “ชุมชนที่ยั่งยืน” ผ่านกิจกรรมที่ประชาชนร่วมกันออกแบบกลไก มาตรการและกติกาในการป้องกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น อีกทั้งมีการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันเพื่อช่วยสร้างความร่วมมือในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังมากขึ้น โดยปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนคือ การมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ การสร้างเสริมความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายประชาชน และ พัฒนาศักยภาพของผู้นำและประชาชนในชุมชนผู้มีส่วนได้เสียหรือผู้ได้รับผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้ชุมชนอื่นสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ สภาพพื้นที่และบริบทของแต่ละชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงเพื่อสร้างความมั่นคงทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต (สุรัสวดี จันทร์บุญนะ, 2566)

จังหวัดนครศรีธรรมราชประชาชนมีการดำเนินชีวิตที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สิ่งแวดล้อมอุดมสมบูรณ์และมีภูมิปัญญาที่สืบทอดกันตั้งแต่โบราณทั้งศาสนา วัฒนธรรมและสังคม ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจึงทำให้ชุมชนต่าง ๆ จึงเปราะบาง ขาดภูมิคุ้มกัน เผชิญกับปัญหาทางสังคมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จึงทำให้ชุมชนบางชุมชนอ่อนแอลงจากปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม จังหวัดนครศรีธรรมราชขึ้นชื่อว่าเป็นเมืองพระ แต่สิ่งที่ยังขาดหายไปคือ การนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาพัฒนา บูรณาการให้เป็นชุมชน

เข้มแข็งซึ่งอาจขาดหายไปชุมชนและด้วยสังคมที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็วทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมายจึงเห็นควรนำหลักธรรมมาพัฒนาชุมชนเข้มแข็งให้แก่จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

ดังนั้นการนำเอาหลักธรรมกับการพัฒนาการบริหารจัดการมาบูรณาการเพื่อทำให้ชุมชนเข้มแข็งยั่งยืนนับเป็นบทบาทที่สำคัญที่แสดงถึงความพยายามนำแนวคิดที่เคยมีมาแต่อดีตมาใช้ซึ่งศาสนาเคยให้ผู้คนมาแล้ว เพราะวัดในอดีตไม่ได้สอนเรื่องจิตใจอย่างเดียว หากแต่ยังอำนวยการประโยชน์ทางวัตถุแก่บุคคล ชุมชนเข้มแข็ง จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ทุกคนมองเห็นว่า จะเป็นทางออกหนึ่งของสังคมไทย ดังนั้นจึงต้องมีการเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ให้ยึดวิถีพุทธมาใช้ในการดำเนินชีวิตและพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน ดังนั้นคุณนิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช จึงมีเป้าหมายเพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชเพื่อนำไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

1.2. คำถามการวิจัย

- 1.2.1 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นอย่างไร
- 1.2.2 หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีอะไรบ้าง
- 1.2.3 องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร

1.3. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.3.1 เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 1.3.2 เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 1.3.3 เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.4. ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวกับสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ศึกษาหลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชเพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเน้นการวิเคราะห์แนวคิดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยกับแนวคิดสมัยใหม่

1.4.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการเสวนากลุ่มเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย สัมภาษณ์เชิงลึกจาก พระภิกษุสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชน นักวิชาการด้านการพัฒนาชุมชน/สังคม สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช รวมถึงสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 10 รูป/คน และ การเสวนากลุ่ม ประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชน นักวิชาการด้านการพัฒนาชุมชน/สังคม และ ภาคธุรกิจ จำนวน 10 รูป/คน เช่นเดียวกัน

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการลงภาคสนามเพื่อทำการวิจัยได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดุขฉินพนธ์ฉบับนี้ใช้เวลาในการทำวิจัยประมาณ 1 ปี (มิถุนายน 2568 ถึง มิถุนายน 2569)

1.5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์สังเคราะห์และสรุปดังนี้

1.5.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

หลักพุทธธรรมถือเป็นแนวทางปฏิบัติที่สำคัญซึ่งช่วยส่งเสริมความเจริญทั้งทางวัตถุและจิตใจในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลัก จักร 4 และ อริยมรรคมีองค์ 8 ที่สามารถนำมาเป็นกรอบจริยธรรมเพื่อใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างลึกซึ้งและยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จักร 4 ซึ่ง

ประกอบด้วยปฏิรูปเทศบาล (การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม) สัมปยุตตสย (การคบหาสัตบุรุษหรือคนดี) อุตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบในทางที่ถูกต้อง) และ ปุพเพตตปญญา (ความเป็นผู้มีบุญที่ได้สั่งสมไว้ก่อนแล้ว) ในขณะเดียวกัน หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งแบ่งเป็นหมวดศีล สมาธิและปัญญา นับเป็นแนวทางปฏิบัติที่ครอบคลุมทุกมิติของการดำเนินชีวิตและการบริหารจัดการชุมชน หมวดศีล เน้นการรักษาศีลธรรมผ่านการพูด การกระทำและการดำรงชีวิตที่ถูกต้องเพื่อให้สมาชิกชุมชน มีพฤติกรรมที่เหมาะสมและยังรวมถึงหลักธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การบูรณาการระหว่างหลักพุทธธรรมเหล่านี้ สร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาในเชิงวัตถุ และการพัฒนาในเชิงจิตใจ โดยมีการผสมผสานระหว่างปัญญา ศีลและสมาธิ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของเส้นทางสายกลางที่พระพุทธเจ้าทรงสอน การเน้นความสมดุลนี้ช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการพัฒนาชุมชน เกิดขึ้นในลักษณะที่ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ชุมชนจึงสามารถเจริญเติบโตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนอย่างแท้จริง

แนวคิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน (Sustainable Community Development) หมายถึง กระบวนการในการเสริมสร้างความสามารถของชุมชนในการจัดการตนเอง ทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี ในระยะยาว พร้อมทั้งสามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางสังคมที่มีอยู่ให้คงอยู่แก่คนรุ่นหลัง การพัฒนารูปแบบนี้เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การเรียนรู้ร่วมกัน การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบกับความรู้สมัยใหม่และการให้คุณค่าแก่ความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรมและจิตวิญญาณ แนวคิดนี้ถือเป็นแนวทางสำคัญในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม โดยมีฐานคิดจากการพัฒนาแบบองค์รวมและเคารพต่อความหลากหลายของชุมชน ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (Chambers, 1997; ธนากร ศรีสุขใส, 2559)

สำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นจากการตระหนักถึงผลกระทบเชิงลบจากการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเร่งรีบในอดีต แนวคิดนี้ได้รับการนิยามไว้อย่างชัดเจนในรายงานของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาขององค์การสหประชาชาติว่า การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่กระทบต่อความสามารถของคนรุ่นต่อไปในการตอบสนองความต้องการของตนเอง โดยการพัฒนาที่ยั่งยืนประกอบด้วย 3 มิติหลักได้แก่ 1) มิติด้านเศรษฐกิจ คือ การสร้างความมั่นคงและการเติบโตที่สมดุล 2) มิติด้านสังคม คือ การลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมความเป็นธรรม และ 3) มิติด้านสิ่งแวดล้อม คือ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

อย่างมีความรับผิดชอบและยั่งยืน แนวคิดนี้ได้กลายเป็นกรอบหลักของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs) ที่หลายประเทศ รวมถึงประเทศไทยนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติถึงระดับชุมชน (World Commission on Environment and Development, 1987)

ส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) เป็นหลักการสำคัญในการพัฒนาที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง โดยชุมชนไม่ใช่เพียงผู้รับผลจากการพัฒนา แต่เป็น เจ้าของและ ผู้กำหนดทิศทางของการพัฒนาเอง การมีส่วนร่วมอาจเกิดในหลายระดับ ตั้งแต่การรับรู้ การแสดงความคิดเห็น การร่วมตัดสินใจ ไปจนถึงการลงมือดำเนินการและประเมินผล แนวคิดนี้เชื่อว่า การพัฒนาใด ๆ ที่ปราศจากการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่จะไม่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงหรือยั่งยืนได้ ความร่วมมือนี้ยังส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและความภาคภูมิใจในชุมชน รวมทั้งช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม โดยเฉพาะในบริบทของชุมชนไทยที่มีรากฐานวัฒนธรรมชุมชนและศาสนาอย่างแน่นแฟ้น (Pretty, 1995; สุภาพร โพธิ์ศรีทอง, 2561)

ทั้งนี้ทุนทางสังคม (Social Capital) เป็นพลังหรือศักยภาพที่เกิดจากความสัมพันธ์ทางสังคม ความไว้วางใจ การให้ความร่วมมือและเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มและองค์กรในชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งทุนทางสังคมมีลักษณะหลายรูปแบบได้แก่ ทุนทางศรัทธา (Trust) ทุนทางเครือข่าย (Network) ทุนทางบรรทัดฐาน (Norms) และ ทุนทางการมีส่วนร่วม (Participation) โดยเมื่อชุมชนมีทุนทางสังคมเข้มแข็งจะสามารถจัดการตนเองได้ดี มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและมีความสามารถในการเผชิญกับวิกฤตหรือปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังสามารถบูรณาการกับทุนอื่น ๆ เช่น ทุนมนุษย์ ทุนทรัพยากรและทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Putnam, 2000; วรากรณ์ สามโกเศศ, 2552)

การพึ่งตนเอง (Self-Reliance) เป็นแนวคิดที่เน้นให้บุคคล ครอบครัวและชุมชนสามารถดูแลจัดการชีวิตและทรัพยากรของตนเองได้ โดยไม่ต้องพึ่งพิงภายนอกในระดับที่ทำให้เกิดความเปราะบาง แนวคิดนี้ไม่เพียงแต่หมายถึงการมีปัจจัยพื้นฐานอย่างเพียงพอเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจและดำเนินการพัฒนาด้วยตนเองในบริบทของชุมชนไทย แนวคิดการพึ่งตนเองสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

เช่น พุทธภาษิต “อตตา หิ อตตโน นาโถ” (ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน) ซึ่งส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาศักยภาพของตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่นและอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีคุณค่า (ประเวศ วะสี, 2550)

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดเกี่ยวกับศาสตร์พระราชากับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนเป็นแนวคิดสำคัญที่สะท้อนถึงการใช้พระปรีชาญาณของ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) ในการพัฒนาประเทศอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะในระดับชุมชน ซึ่งเน้นความพอเพียง ความยั่งยืนและการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยศาสตร์พระราชาคือ กระบวนการคิด วิธีการทำงานและหลักปรัชญาที่พระองค์พระราชทานแก่พสกนิกรในการดำเนินชีวิตและพัฒนาประเทศ โดยมีจุดเน้นสำคัญที่ การเข้าใจ เข้าถึง พัฒนาและหลักเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งกลายเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนที่ไม่เพียงเน้นเรื่องเศรษฐกิจเท่านั้น แต่รวมถึงด้านสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและจิตใจอย่างรอบด้าน องค์ประกอบสำคัญของศาสตร์พระราชาก็เชื่อมโยงกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้แก่

1. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ยึดหลักทางสายกลาง การพึ่งพาตนเองและการตัดสินใจโดยมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน พร้อมทั้งใช้ความรู้และคุณธรรมในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะในชุมชนท้องถิ่น การส่งเสริมให้คนในชุมชนผลิตและบริโภคภายในตนเองได้ สร้างระบบเศรษฐกิจฐานรากที่มั่นคงและไม่ประมาท

2. แนวทาง เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา คือ กระบวนการทำงานแบบลุ่มลึก โดยเริ่มจากการเข้าใจปัญหาอย่างถ่องแท้ จากพื้นฐานจริงของชุมชน จากนั้นจึงเข้าถึงคนในชุมชนด้วยความเคารพในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วจึงดำเนินการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปสอดคล้องกับบริบทและความสามารถของแต่ละพื้นที่

3. แนวคิดเรื่องการพัฒนาแบบยั่งยืน ศาสตร์พระราชามุ่งเน้นการพัฒนาอย่างสมดุลใน 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยไม่สร้างภาระให้คนรุ่นหลังและยังคงรักษาทรัพยากรไว้อย่างเหมาะสมเพื่อประโยชน์ของคนในระยะยาว

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน พระองค์ทรงเน้นย้ำการพัฒนาโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ชุมชนจึงไม่ใช่เพียง ผู้รับ แต่เป็น เจ้าของ การพัฒนาต้องมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ดำเนินการและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น ศาสตร์พระราชานี้ไม่ใช่เพียงแนวคิดเชิงปรัชญา แต่เป็นแนวทางปฏิบัติที่จับต้องได้และได้พิสูจน์แล้วว่าสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงได้จริงในระดับชุมชน โดยเฉพาะเมื่อผสานเข้ากับหลัก

พุทธธรรมจะยิ่งเสริมสร้างจริยธรรม ความรับผิดชอบร่วมและความมั่นคงทางจิตใจ อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

1.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยพบว่า งานวิจัยของ วชิรฐ์พล กุลพรม และ ราณี วงศ์คงเดช (2560) พบว่า การพัฒนาโดยใช้กระบวนการทางทฤษฎี TERM 1. Technology (เทคโนโลยี) การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาเป็นเรื่องสำคัญที่ภาครัฐต้องนำมาใช้เพื่อบริการประชาชนเพื่อความสะดวกรวดเร็ว 2. Economic (เศรษฐกิจ) ปัจจุบันด้านเศรษฐกิจมีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน เศรษฐกิจดี ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ทำให้ประชาชนกินดี อยู่ดี ประชาชนไม่มีหนี้สิน ชุมชนก็เข้มแข็ง 3. Resource (ทรัพยากร) ถือว่าสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาต่าง ๆ ต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องเพื่อประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการ และ 4. Mental (จิตใจ) ความเข้มแข็งของชุมชนเริ่มต้นที่จิตใจเป็นสำคัญ ถ้าประชาชนมีจิตใจที่อ่อนแอไม่เข้มแข็งก็พ่ายแพ้แก้ปัญหาชีวิต นอกจากนั้นก็มีการพัฒนากระบวนการสร้างความเข้มแข็งด้วยหลักพุทธธรรม จักร 4 (ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง) ดุจลือนำรถไปสู่ที่หมาย หลักจักร 4 มีประยุกต์ใช้เพื่อความเข้มแข็งของชุมชนคือ จักร 4 ได้แก่ 1. ปฏิรูปเทศบาล (อยู่ในถิ่นที่ดีมีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม) ชุมชนตำบลต้นธงถือว่าตั้งอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมทั้งด้าน อาณาเขตที่สะดวกสบายด้านการสัญจร เอื้ออำนวยต่อหลาย ๆ ด้าน 2. สัมปยุตตสนธิ (สมาคมกับสัตบุรุษ) คือ การส่งเสริมให้ประชาชนได้มีการเสวนา คบหาบุคคลอื่นที่เป็นคนดีมีกัลยาณมิตร 3. อุตตสัมมาปณิธิ (ตั้งตนไว้ชอบ, ตั้งจิตคิดมุ่งหมาย นำตนไปถูกทาง) ในตำบลต้นธงดังกล่าวมาแล้วว่ามีโครงการฝึกอบรมธรรมะแก่ประชาชน หลายโครงการ 4. ปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว, มีพื้นเดิมดี, ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น) ถือได้ว่าเป็นการเสริมสร้างคุณความดี จากการประพฤติปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องนั้น นับได้ว่าเป็นทุนเดิมของสังคมที่ได้สั่งสมความดีมาก่อน จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมในตำบลต้นธงมีความเข้มแข็งสงบสุขตามแบบของชุมชน สังคมวิถีพุทธ ส่วนงานวิจัยของเกษราภรณ์ บุรวัฒน์และคณะ (2563) พบว่า หลักธรรม คือ จักร 4 ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 อิทธิบาท 4 และ พละ 5 เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามนโยบายที่ได้วางไว้โดยการกำหนดเป้าหมายของสังคมว่าจะเน้นอะไรและสุดท้ายสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นภายในสังคมชุมชนประเทศชาติที่ยั่งยืนเพื่อพัฒนาสังคมหรือช่วยสงเคราะห์คนในชุมชนคือ หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นทิศทางการพัฒนาอยู่บนพื้นฐานการพึ่งตนเองโดยอาศัยกระบวนการจัดการชุมชนในการพัฒนา

ต่าง ๆ โดยมีวิธีคิดจากระบบภูมิปัญญาพื้นบ้านผสมผสานเข้ากับระบบการจัดการของสังคม งานวิจัยของ บุญโชค บุญมี และ ธนัสภา โธจนตระกุล (2564) พบว่า 1) การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน พบว่า ประชาชนที่มีอายุ การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน 3) แนวทางการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นใน 5 มิติคือ การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นด้านแผนชุมชน ด้านการเกษตร ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการเงินชุมชน และด้านเศรษฐกิจพอเพียง เป็นมิติการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นที่ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละพื้นที่และความเป็นตัวตนของชุมชนแต่ละแห่ง ซึ่งการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นทั้ง 5 ด้าน ที่เสนอมาโดยสังเขปนั้นเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ของการรวมตัวกันของบุคคล กลุ่ม องค์กรและชุมชนท้องถิ่นในการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น โดยอาศัยพลังจากกระบวนการกลุ่มในการผลักดันจนพัฒนาไปสู่ความเป็น “ประชาสังคม” ซึ่งที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อก่อให้เกิดความรู้สึกในความเป็นเจ้าของชุมชนท้องถิ่นร่วมกันซึ่งจะเป็นการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งอย่างแท้จริง งานวิจัยของ สุพิชฌาย์ พรพิชมรงค์ และ พระธรรมวชิราจารย์ (2566) พบว่า กระบวนการพัฒนาชุมชนตามศาสตร์พระราชาของบ้านทุ่งเจริญ ตำบลพระแก้ว อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ มีขั้นตอนคือ สำรวจและวิเคราะห์สภาพปัญหาของชุมชน จัดทำแผนเพื่อพัฒนาชุมชนตามศาสตร์พระราชา จัดทำโครงการเพื่อพัฒนาชุมชนตามศาสตร์พระราชา ติดตามประเมินผลการดำเนินงานโครงการและวิเคราะห์ผลการดำเนินงานโครงการ การบูรณาการหลักพุทธธรรมและศาสตร์พระราชาในการพัฒนาชุมชนตามศาสตร์พระราชา เป็นการบูรณาการ ทาน ศีลและภาวนา ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาร่วมกับศาสตร์พระราชาด้านการพึ่งตนเองและการดำเนินชีวิตภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งปัจจุบันชุมชนได้ดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพบนพื้นฐานของศาสตร์พระราชา ประกอบด้วย การทำการเกษตรอินทรีย์ การทำโครงการโคกหนองนา ขณะเดียวกันก็มีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ โดยได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้นำชุมชนและเจ้าอาวาส การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาชุมชนตามศาสตร์พระราชา ชุมชนได้ทำข้อตกลงความร่วมมือร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้เสริมสร้างเครือข่ายระหว่างคนในชุมชน ด้วยการรวมตัวกันของคนในชุมชน เช่น การมีวิสาหกิจชุมชน การมีชมรมผู้สูงอายุและการสร้างไลน์กลุ่มขึ้นเพื่อรับฟังความคิดเห็นของคนที่เกี่ยวข้องและคนในชุมชนในเรื่องต่าง ๆ และงานวิจัยของ

สุพิชฌาย์ พรพิณรงค์ และคณะ (2567) พบว่า 1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา สาเหตุและอุปสรรคในชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านศรีโคกนอก ตำบลเมืองศรีไค อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วย ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านสาธารณสุขและด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ 2. องค์ประกอบการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านศรีโคกนอก ตามหลักพุทธธรรม บูรณาการด้วยศาสตร์พระราชาได้แก่ ศาสตร์พระราชา ประกอบด้วย หลักการทรงงาน ด้านการพัฒนาคือหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความประพฤติคือ ความซื่อสัตย์สุจริต การทำงานอย่างมีความสุขและความเพียร ด้านการครองตน คือประหยัด เรียบง่าย การพึ่งตนเองพออยู่พอกินและด้านการอยู่ร่วมกันคือ การมีส่วนร่วม มุ่งประโยชน์คนส่วนใหญ่เป็นหลัก ขาดทุนคือ กำไรและรู้จัก สามัคคี 3. กระบวนการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงบ้านศรีโคกนอกมีขั้นตอนดังนี้คือ 1) การศึกษาสภาพปัญหา 2) การวางแผนโครงการ 3) การดำเนินงานโครงการ 4) การติดตามประเมินผล และ 5) การสรุปผลการดำเนินงาน องค์ความรู้/ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้คือ การบูรณาการหลักพุทธธรรมและศาสตร์พระราชาในการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย 1) ศึกษาสภาพปัญหาของชุมชน 2) กำหนดแผนการพัฒนาชุมชน 3) ดำเนินงานโครงการด้วยการบูรณาการหลักพุทธธรรมและศาสตร์พระราชา 4) ติดตามประเมินผลโครงการและ 5) สรุปผลการดำเนินงานโครงการ

ส่วนงานวิจัยต่างประเทศ เช่น งานวิจัยของ Synuanchanh (2018) พบว่า พระภิกษุสามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมสาธารณะในชุมชนผ่านแนวทางของพุทธศาสนา เช่น การเผยแผ่ศีลธรรม การสร้างการมีส่วนร่วมและการส่งเสริมความปรองดองทางสังคม ซึ่งแนวทางนี้สามารถประยุกต์ใช้กับจังหวัดนครศรีธรรมราชโดยสนับสนุนการอบรม “พระนักพัฒนา” เพื่อมีบทบาทเชิงรุกในการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน งานวิจัยของ Douglas (2024) ได้กล่าวถึง การนำหลักเมตตา กรุณา มาใช้เป็นพื้นฐานของการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะในการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในชุมชน เช่น เด็ก ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธเข้ากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) แสดงให้เห็นว่า พุทธธรรมสามารถเป็นเครื่องมือเชิงคุณธรรมที่เสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างเป็นระบบ อีกหนึ่งงานวิจัยที่น่าสนใจคือ ผลงานของ Suh (2024) ที่ศึกษาชุมชน ศีลสะโกล ในประเทศไทย ซึ่งถือเป็นกรณีตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงชุมชนธรรมดาให้กลายเป็นชุมชนเชิงนิเวศ (Eco-village) โดยอาศัยหลักพุทธธรรม เช่น ความพอเพียง การไม่เบียดเบียนและการพึ่งพาตนเอง แสดงให้เห็นว่าพุทธธรรมสามารถนำมาใช้ในการออกแบบระบบ

เศรษฐกิจและสังคมระดับชุมชนที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน นอกจากนี้งานวิจัยของ Gangwar (2020) เน้นการใช้ “สติ” (Mindfulness) และ “ความรู้ตัว” ในการปลูกฝังจิตสำนึกเชิงนิเวศให้กับชุมชนเกษตรกร โดยใช้หลักพุทธในการเปลี่ยนพฤติกรรมมนุษย์ให้หันมาเห็นคุณค่าของธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง ซึ่งมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในภาคใต้ของไทยที่ผูกพันกับธรรมชาติ สุดท้ายงานวิจัยของ Mai Chi Vu et al. (2024) ชี้ให้เห็นว่าแนวคิดทางพุทธ เช่น หลักกรรม ปฏิจจสมุปบาท และมัชฌิมาปฏิปทา สามารถนำมาใช้ในการจัดการธุรกิจขนาดเล็กของครอบครัวให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมในระยะยาวซึ่งถือเป็นกรอบแนวคิดที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชเพื่อสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่นที่เติบโตอย่างมีจริยธรรม

จากงานวิจัยทั้ง 5 เรื่องข้างต้น สามารถสังเคราะห์ได้ว่า หลักพุทธธรรมมีศักยภาพในการเป็น “เครื่องมือ” หรือ “กรอบแนวคิด” สำหรับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในระดับโครงสร้าง (ผ่านพระสงฆ์และผู้นำชุมชน) และ ระดับปัจเจกบุคคล (ผ่านการฝึกจิตและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม) โดยควบคู่กับการดำเนินงานเชิงเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและรากฐานวัฒนธรรมในจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นอย่างยิ่ง

1.6. นิยามศัพท์

ผู้วิจัยมีการกำหนดนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในงานวิจัยนี้ไว้ดังต่อไปนี้

หลักพุทธธรรม หมายถึง คำสอนและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักธรรมพื้นฐานที่เน้นการพัฒนาจิตใจ พฤติกรรมและสังคม ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้มรรคมีองค์ 8 และ จักร 4 ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมและการพัฒนาอย่างสมดุลทั้งในระดับบุคคล กลุ่มและชุมชน รวมถึงสังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 อปริหานิยธรรม 7 พรหมวิหาร 4 และมัชฌิมาปฏิปทา

มรรคมีองค์ 8 หมายถึง หนทางแห่งการดับทุกข์ ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติเพื่อการพัฒนาชีวิตอย่างสมดุล ประกอบด้วย สัมมาทิฏฐิ (ความเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ (ด้านศีล) สัมมาวายามะ สัมมาสติและสัมมาสมาธิ (ด้านสมาธิ) ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนทั้งเชิงพฤติกรรมและเจตคติ

จักร 4 (ธรรมจักร) หมายถึง หลักธรรมในพระพุทธศาสนา 4 ข้อ ที่นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต ได้แก่ ปฏิรูปเทสวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม) สัมปยุตตมย (การคบหาสัตบุรุษหรือคนดี)

อัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบในทางที่ถูกต้อง) และ ปุพเพตปญญา (ความเป็นผู้มีบุญที่ได้สั่งสมไว้ก่อนแล้ว) ซึ่งสามารถใช้เป็นกรอบคิดในการกระบวนการพัฒนาชุมชน

สังคหัตถุ 4 หมายถึง หลักธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจผู้อื่น ประสานความสามัคคีและสร้างมิตรภาพที่ดีงาม ประกอบด้วย ทาน (ให้) ปิยวาจา (พูดดี) อตถจริยา (ช่วยสร้างประโยชน์) และ สมานัตตตา (วางตัวเสมอต้นเสมอปลาย)

อิทธิบาท 4 หมายถึง หลักธรรมที่เปรียบเสมือนฐานรากแห่งความสำเร็จประกอบด้วย ฉันทะ (ใจรัก) วิริยะ (พากเพียร) จิตตะ (เอาใจใส่) และ วิมังสา (ปัญญาพิจารณา) นำไปใช้ได้กับการดำเนินชีวิตเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งใจไว้

อปปริหานิยธรรม 7 หมายถึง หลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม เป็นแนวทางสร้างความสามัคคีและความเจริญรุ่งเรืองอย่างเดียว สำหรับหมู่คณะ องค์การหรือการปกครองนำไปสู่การทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยเน้นความสามัคคี การเคารพกฎกติกาและการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม

พรหมวิหาร 4 หมายถึง หลักธรรมประจำใจ 4 ประการที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นผู้บริสุทธิ์และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ประกอบด้วย เมตตา (รักปรารถนาดี) กรุณา (สงสารอยากช่วยให้พ้นทุกข์) มุทิตา (พลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี) และ อุเบกขา (วางใจเป็นกลาง)

มัชฌิมาปฏิปทา หมายถึง การเดินทางสายกลาง เป็นทางที่เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์หมดจดแห่งสัตว์ทั้งหลาย

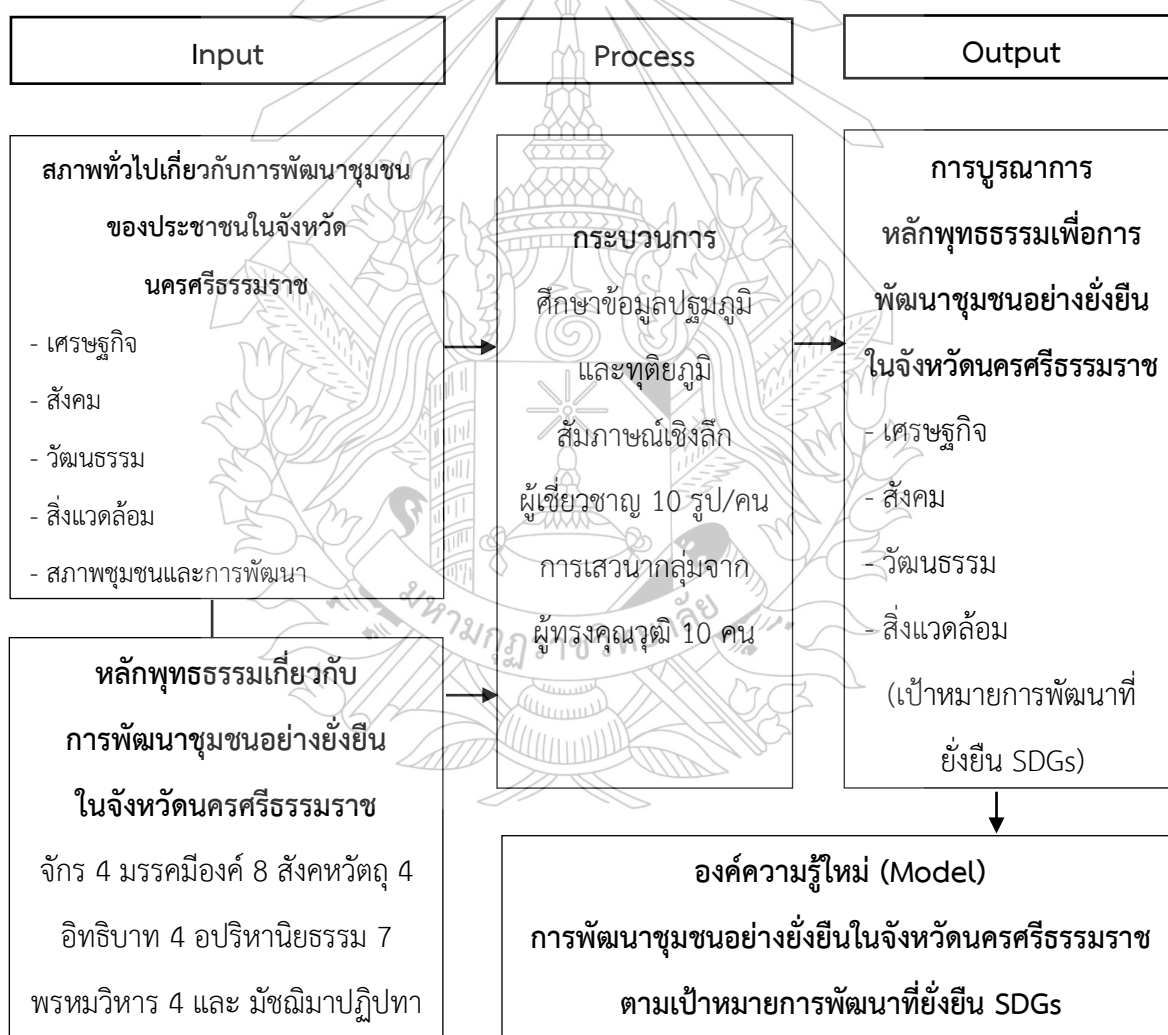
การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน หมายถึง กระบวนการพัฒนาที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างความเจริญในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนและเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า มีความรับผิดชอบต่อคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต โดยยึดมั่นในหลักความพอเพียง ความเป็นธรรมและความกลมกลืนกับธรรมชาติ

จังหวัดนครศรีธรรมราช หมายถึง จังหวัดหนึ่งในภาคใต้ของประเทศไทยที่มีความหลากหลายทั้งทางวัฒนธรรม ประเพณีและศาสนา มีรากฐานทางพุทธศาสนาที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะพุทธศาสนา นิกายเถรวาท ทำให้มีศักยภาพในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้อย่างลึกซึ้ง

ชุมชน หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง มีความสัมพันธ์ทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม มีการดำเนินชีวิตร่วมกันและสามารถรวมตัวกันเพื่อการพัฒนาในประเด็นต่าง ๆ ได้โดยอาศัยทุนทางสังคม ความรู้ ภูมิปัญญาและศรัทธาร่วม

1.7. กรอบแนวคิดการวิจัย

ดุษฎีนิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีรากฐานของพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ดังนั้น กรอบแนวคิดจึงถูกออกแบบให้ผสานระหว่างหลักธรรมในพระพุทธศาสนา กับ แนวคิดเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับสากลและระดับชุมชน ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.8. วิธีดำเนินการวิจัย

คุณิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชและเพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.8.1 ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ

ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์ ผู้นำชุมชนประชาชน นักวิชาการด้านการพัฒนาชุมชน/สังคม หน่วยงานภาครัฐ และ หน่วยงานภาคเอกชน จำนวน 10 รูป/คน

ตารางที่ 1.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก

ลำดับที่	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	ตำแหน่ง
1	พระครูสุนทรจิตตารักษ์	เจ้าคณะตำบลท่าดี
2	พระปลัดธรรมบุญ จิรมนุญโญ	ร.ก.เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ประดิษฐ์
3	ว่าที่ร้อยตรีหญิง รักษา รอดทับ	ผู้นำชุมชน
4	นายจำนงค์ นพกร	ผู้นำชุมชน
5	ว่าที่ร้อยตรี อนุศักดิ์ พิมพา	ประชาชน
6	นายทนงค์ ทริวา	ประชาชน
7	นางสุพิศ บุญทรง	หน่วยงานภาครัฐ
8	นางสาวจิราวรรณ ชื่นจิตร	ภาคธุรกิจ
9	ผศ.ดร.ยศธร ทวีพล	อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
10	อาจารย์กนกพล นิกรเพสย์	อาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการเสวนากลุ่มเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนใน
จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชน นักวิชาการด้านการพัฒนา
ชุมชน/สังคม หน่วยงานภาครัฐ และ หน่วยงานภาคเอกชน จำนวน 10 รูป/คน
ตารางที่ 1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการเสวนากลุ่ม

ลำดับที่	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
1	พระศุภชาติ (ธมฺมิสฺสโร) สำลึงษ์	พระภิกษุ
2	พระปัญญัฐปณฺณ สุทธิสทฺโธ (สุคนธา ภิรมย์ ณ พัทลุง)	พระภิกษุ
3	นางจริยา ทองคำ	ผู้นำชุมชน
4	นายสมพร จันทรดำ	ผู้นำชุมชน
5	นางณัฐธิดา แสนดี	ประชาชน
6	นางนิรชา อ้าการส	ประชาชน
7	ดร.สำรวม แก้วแก่นจันทร์	หน่วยงานภาครัฐ
8	ดร.นงลักษณ์ แต่งคูหา	หน่วยงานภาครัฐ
9	อาจารย์ ดร. ปุณณวันต์ จิตประคอง	อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
10	อาจารย์วรธา มงคลสืบสกุล	อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

1.8.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการเสวนากลุ่ม ทั้ง 20 รูป/คน
ผู้วิจัยทำการคัดเลือกเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

1.8.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดและสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวิธีการเก็บข้อมูลคือ แบบ
สัมภาษณ์เชิงลึกดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งเครื่องมือการวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 3 หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัด นครศรีธรรมราช

ตอนที่ 4 การบูรณาการ/ประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัด นครศรีธรรมราช

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม

1.8.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพแบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการสร้างและตรวจสอบ คุณภาพเครื่องมือดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยนำแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช มากำหนดเป็นข้อ คำถามเพื่อนำไปสู่การเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนที่ 2 นำข้อคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้ร่างข้อคำถามไว้ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ความครอบคลุมของเนื้อหาและความตรงของเนื้อหา ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยและข้อ คำถามให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย

1. พระมหาเอกวิน ปิยวีโร ดร. ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ และ อาจารย์ ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช

2. พระมหาโยธิน มหาวีโร, ดร. อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช

3. รศ.ดร.ปัญญา เลิศไกร อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช

4. ผศ.ดร.ยศธร ทวีพล อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

5. ดร.สุปรีชา ชำนาญพุดพิพร อาจารย์ประจำสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา ความตรงของเนื้อหาและครอบคลุมวัตถุประสงค์ จำนวน 5 ท่าน ตามขั้นตอนที่ 2 เพื่อเป็นการทดสอบความเที่ยงตรงเพื่อให้คะแนนเป็นรายข้อคำถาม ดูความครอบคลุมในประเด็นคำถามการวิจัยและดูเนื้อหาภาษา แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์หรือเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) เกณฑ์การตัดสินค่า IOC ถ้ามีค่า 0.70 ขึ้นไป แสดงว่า ข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงจุดประสงค์หรือตรงตามเนื้อหาแสดงว่าข้อคำถามข้อนั้นใช้ได้ (ปราณี หล้าเบญญะ, 2559) ทั้งนี้จากการตรวจค่าความสอดคล้องของแบบสอบถามมีค่า IOC เท่ากับ 1

ขั้นตอนที่ 4 นำข้อแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามตามข้อเสนอแนะจากการที่ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยแล้วและนำเสนอแก่อาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อคำถามอีกครั้ง

ขั้นตอนที่ 5 นำข้อคำถาม/เครื่องมือการวิจัยทั้งสองรูปแบบมาทดลองใช้เพื่อนำมาปรับปรุงเพิ่มเติมให้เหมาะสมอีกรอบและจากนั้นจึงนำข้อคำถามที่ถูกต้องตามหลักวิชาการไปสัมภาษณ์เชิงลึกจริงในการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยสัมภาษณ์เชิงลึกและเสวนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.8.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยทำการทบทวนวรรณกรรม รวบรวมเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการออกแบบเครื่องมือในการวิจัยและเขียนเค้าโครงดัชนีพินิจในบทที่ 1-3 และ นำความรู้จากการสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อไปจัดทำเครื่องมือในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และ นำเครื่องมือดังกล่าวให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสังคมวิทยาตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยนำโครงร่างดัชนีพินิจหลังจากสอบเค้าโครง 3 บทเรียบร้อยแล้วและเครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญแล้วนั้นเข้ารับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากสถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยรังสิต เพื่อขอรับการอนุมัติจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อได้รับการอนุมัติจากจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากสถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยรังสิต แล้วผู้วิจัยทำการวางแผนเพื่อลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่คัดเลือกไว้เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งนี้ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยจะลงพื้นที่จริงประกอบกับการเก็บข้อมูลด้วยระบบออนไลน์ร่วมด้วยกรณีที่ผู้ทรงคุณวุฒิติดภารกิจหรืออยู่ต่างจังหวัด ส่วนการเสวนากลุ่มผู้วิจัยจะจัดประชุมตามวันและเวลาที่กำหนด ณ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยใช้วิธีการโทรศัพท์ติดต่อเพื่อขออนุญาตจัดส่งเอกสารชี้แจงอาสาสมัครวิจัย และหนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัยของอาสาสมัครวิจัยทางไปรษณีย์หรือระบบออนไลน์ เมื่อได้รับอนุญาตและลงนามในหนังสือแสดงความยินยอมแล้ว ผู้วิจัยจะทำการนัดหมายวัน เวลาและสถานที่ในการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยจะลงพื้นที่จริงประกอบกับการสัมภาษณ์ด้วยระบบออนไลน์ประกอบ เช่น Zoom, Meet หรือ Line ทั้งนี้ก่อนสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะอธิบายให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรับทราบถึงวัตถุประสงค์และวิธีการทำวิจัยครั้งนี้อีกครั้งหนึ่งและจะไม่มีการเปิดเผยใบหน้าและชื่อ-นามสกุลที่แท้จริงและใช้เวลาในการสัมภาษณ์ต่อคน ประมาณ 30-60 นาที ส่วนการเสวนากลุ่มผู้วิจัยจะจัดประชุมตามวันและเวลาที่กำหนดและสถานที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลทั้งหมดอีกครั้ง รวมถึงจำแนกข้อมูลในแต่ละวิธีออกจากกัน จากนั้นผู้วิจัยจะวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อเขียนร่างรายงานคุณูปนิพนธ์

1.8.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการเสวนากลุ่มเกี่ยวกับสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช หลักพุทธธรรมแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช การบูรณาการ/ประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช และ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเป็นพรรณนาความเรียง

ดังนั้นเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จสิ้นแล้วจะนำไปสู่การตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยคือ เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนใน

จังหวัดนครศรีธรรมราช และ เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.9. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.9.1 ทราบถึงสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.9.2 ทราบถึงหลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.9.3 ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.9.4 สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและเป็นต้นแบบของหมู่บ้าน/ชุมชนอย่างยั่งยืนของจังหวัดอื่น ๆ ได้

บทที่ 2
สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน
ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

บทที่ 2 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยทำการทบทวนเอกสารและวิเคราะห์โดยมีหัวข้อที่สำคัญดังนี้

- 2.1 ลักษณะของจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2.2 สภาพชุมชนและการพัฒนา
- 2.3 ปัญหาและความท้าทาย
- 2.4 การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2.5 สรุป

2.1. ลักษณะของจังหวัดนครศรีธรรมราช

2.1.1 ลักษณะภูมิประเทศและภูมิศาสตร์

ลักษณะภูมิประเทศ ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ทางตอนกลางของภาคใต้ มีพื้นที่มากเป็นลำดับที่ 2 ของภาคใต้และลำดับที่ 16 ของประเทศ โดยมีเนื้อที่ประมาณ 9,942.502 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 6,214,064 ไร่ หรือ ประมาณร้อยละ 1.98 ของพื้นที่ประเทศ

ที่ตั้งของตัวจังหวัด ตั้งอยู่ประมาณละติจูด 9 องศาเหนือและลองติจูด 100 องศาตะวันออก โดยมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดอื่น ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดสุราษฎร์ธานีและอำเภอบ้านดอน
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง และอำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับชายฝั่งทะเลอ่าวไทย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดกระบี่

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดนครศรีธรรมราช จะแตกต่างกันไปตามลักษณะของเทือกเขาซึ่งเป็นเทือกเขาที่มีความยาวตามแนวยาวของคาบสมุทรเป็นผลให้ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งได้เป็น 3 ส่วนคือ

1. บริเวณเทือกเขาตอนกลาง มีอาณาเขตตั้งแต่ตอนเหนือของจังหวัดลงไปถึงตอนใต้สุด โดยมีพื้นที่ของอำเภออยู่ในเขตเทือกเขาตอนกลางได้แก่ อำเภอเมือง สีชล ขนอม ท่าศาลา ลานสกา พรหมคีรี ร่อนพิบูลย์ และ ชะอวดและในเขตเทือกเขาที่มีเขาสูงสุดในจังหวัด คือ เขาหลวง ซึ่งสูงประมาณ 1,835 เมตร จากระดับน้ำทะเล

2. บริเวณที่ราบชายฝั่งด้านตะวันออก เป็นบริเวณถัดจากเทือกเขาตอนกลางไปทางทิศตะวันออกถึงฝั่งทะเลอ่าวไทย แบ่งออกได้เป็น 2 ตอน คือตั้งแต่อำเภอเมืองนครศรีธรรมราชไปทางใต้เป็นพื้นที่ราบที่มีความกว้างจากบริเวณเทือกเขาตอนกลาง ไปถึงชายฝั่งทะเลระยะทางประมาณ 95 กิโลเมตร มีแม่น้ำลำคลองที่มีต้นน้ำเกิดจากบริเวณเทือกเขาตอนกลางไหลลงสู่อ่าวไทยหลายสาย นับเป็นที่ราบซึ่งมีค่าทางเศรษฐกิจของจังหวัด และ อีกบริเวณคือ ตั้งแต่อำเภอท่าศาลาไปทางเหนือเป็นบริเวณชายฝั่งแคบไม่เกิน 15 กิโลเมตร ซึ่งอำเภอที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ราบแถบนี้ได้แก่ อำเภอ ขนอม สีชล ท่าศาลา เมืองนครศรีธรรมราช ปากพนัง เชียรใหญ่ หัวไทร และ ชะอวด

3. บริเวณที่ราบด้านตะวันตก เป็นบริเวณที่ราบระหว่างเทือกเขานครศรีธรรมราชและเทือกเขาภูเก็ต ซึ่งมีลักษณะเป็นเนินเขาอยู่เป็นแห่ง ๆ อำเภอที่อยู่ในบริเวณนี้ได้แก่ อำเภอพิปูน หุ่ใหญ่ ฉวาง นาบอน บางขัน ถ้าพรรณราและทุ่งสง โดยมีสายน้ำสำคัญได้แก่ แหล่งต้นน้ำของแม่น้ำตาปีไหลผ่านคือ อำเภอพิปูน ฉวาง และ ทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วยลุ่มน้ำหลัก 4 ลุ่มน้ำได้แก่ ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก ลุ่มน้ำตาปี ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก (สำนักบริหารโครงการ กรมชลประทาน, 2561, หน้า 1-2)

ในส่วน ลักษณะภูมิอากาศ ของจังหวัดนครศรีธรรมราช จากสภาพที่ตั้งใกล้เส้นศูนย์สูตรมีภูเขาและเป็นคาบสมุทรทั้งสองด้าน โดยด้านตะวันออกเป็นทะเลจีนใต้ มหาสมุทรแปซิฟิก ส่วนด้านตะวันตก เป็นทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย ส่งผลให้จังหวัดนครศรีธรรมราชได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมจากมหาสมุทรอินเดียและพายุหมุนเขตร้อนจากทะเลจีนใต้สลับกัน ดังนี้

1. ลมมรสุม ในแต่ละปี จังหวัดนครศรีธรรมราชจะได้รับอิทธิพลของลมมรสุม ดังนี้

1.1 ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ลมนี้มีทิศทางพัดผ่านมหาสมุทรอินเดียและทะเลอันดามันเข้าสู่ประเทศไทยบริเวณชายฝั่งตะวันตกจึงทำให้มีฝนตกชุก แต่เนื่องด้วยจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้นมีเทือกเขาทางตะวันตกและตอนกลางเป็นแนวกันทิศทางลมทำให้ฝนตกไม่มากนัก และอิทธิพลของลมมรสุมดังกล่าวจะอยู่ในช่วงประมาณเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม

1.2 ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ลมนี้พัดผ่านอ่าวไทยเข้าสู่ภาคใต้โดยอิทธิพลของลมมรสุมดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดฝนตกมากในจังหวัดนครศรีธรรมราชช่วงประมาณเดือนพฤศจิกายน จนถึงเดือนมกราคม เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดตั้งอยู่ในด้านรับลมของเทือกเขา

2. พายุหมุนเขตร้อน เป็นพายุหมุนที่เกิดจากระบบความกดอากาศต่ำที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางไม่ต่ำกว่า 2 องศาละติจูด ก่อตัวขึ้นเหนือน่านน้ำในเขตร้อนระหว่างละติจูดประมาณ 5-20 องศาเหนือ โดยไม่มีระบบแนวปะทะเข้ามาเกี่ยวข้องและมีการหมุนเวียนชัดเจน นั้นจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อลักษณะอากาศของจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งตามข้อตกลงระหว่างประเทศได้แบ่งชนิดของพายุหมุนเขตร้อนตามความรุนแรงออกเป็น 3 ชนิดได้แก่ พายุดีเปรสชัน (Depression) พายุโซนร้อน (Tropical Storm) และ พายุไต้ฝุ่น (Typhoon)

ทั้งนี้ ตามลักษณะฤดูกาล จังหวัดนครศรีธรรมราช จะแบ่งออกเป็น 2 ฤดูได้แก่

1. ฤดูร้อน อยู่ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึง เมษายน มีอากาศร้อนตลอดฤดูกาล
2. ฤดูฝน แบ่งออกเป็น 2 ช่วงได้แก่

2.1 ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึง เดือนตุลาคม เป็นช่วงที่รับอิทธิพลมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ แต่เนื่องจากมีเทือกเขานครศรีธรรมราชที่สูงชัน เป็นแนวกันทิศทางลมจึงมีฝนตกไม่มาก

2.2 ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึง เดือนมกราคม เป็นช่วงที่ได้รับอิทธิพลมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือช่วงนี้มีฝนตกหนาแน่น (สำนักบริหารโครงการ กรมชลประทาน, 2561, หน้า 2-3)

ส่วน ทรัพยากรดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน ของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 6,178,837 ไร่ ตั้งอยู่ในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ลุ่มน้ำตาปี ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก และลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก มีรายละเอียดการใช้ประโยชน์ที่ดินและทรัพยากรดิน ดังนี้

1. การใช้ประโยชน์ที่ดิน จากข้อมูลระบบแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุกออนไลน์ (Agri Map Online) กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำแนกได้เป็นพื้นที่เกษตรกรรม 3,053,453 ไร่ หรือประมาณ ร้อยละ 49.42 ของจังหวัด ส่วนใหญ่เป็นไม้ยืนต้นเศรษฐกิจ ได้แก่ ยางพาราและปาล์มน้ำมัน พื้นที่ 2,257,525 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 36.54 ของจังหวัดหรือคิดเป็นร้อยละ 74 ของพื้นที่เกษตรกรรม รองลงมาเป็นพื้นที่นาข้าว พื้นที่ 414,089 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 6.70 ของจังหวัดหรือคิดเป็นร้อยละ 13.56 ของพื้นที่เกษตรกรรม จากข้อมูลระบบแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุกออนไลน์ กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สามารถจำแนกกลุ่มดินประเภท

ต่าง ๆ ซึ่งพบว่า ดินส่วนใหญ่เป็นประเภทดินในที่ดอนเขตดินชั้น มีเนื้อที่ร้อยละ 38.26 ของจังหวัด (สำนักบริหารโครงการ กรมชลประทาน, 2561, หน้า 5-8)

ฉะนั้น จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดสำคัญทางภาคใต้ที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยลักษณะภูมิประเทศและภูมิศาสตร์มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาในหลายมิติ จังหวัดนี้ตั้งอยู่ตอนกลางของภาคใต้และมีพื้นที่มากเป็นอันดับที่ 2 ของภาคใต้ ลักษณะภูมิประเทศที่หลากหลายทำให้จังหวัดนี้มีศักยภาพในการพัฒนาที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ โดยจังหวัดนครศรีธรรมราชแบ่งภูมิประเทศออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ บริเวณเทือกเขาตอนกลาง บริเวณที่ราบชายฝั่งด้านตะวันออก และ บริเวณที่ราบด้านตะวันตก บริเวณเทือกเขาตอนกลางซึ่งมีเขาหลวงเป็นยอดเขาสูงสุด เป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญของแม่น้ำหลายสายที่ไหลลงสู่พื้นที่ราบและอ่าวไทย บริเวณที่ราบชายฝั่งตะวันออกมีความกว้างและเป็นพื้นที่ราบที่มีค่าทางเศรษฐกิจของจังหวัด ส่วนที่ราบด้านตะวันตกมีลักษณะเป็นเนินเขาและเป็นแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำตาปี ความหลากหลายทางภูมิศาสตร์นี้ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เช่น การเกษตรกรรมที่เจริญในพื้นที่ราบชายฝั่งตะวันออกซึ่งเหมาะสำหรับการปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวสามารถทำได้หลากหลายรูปแบบ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าเขา ทะเลในพื้นที่ชายฝั่งอ่าวไทยและท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและพุทธศาสนา การที่จังหวัดตั้งอยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตรและมีลักษณะเป็นคาบสมุทรทำให้ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมและพายุหมุนเขตร้อน ซึ่งส่งผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการจัดการน้ำและภัยพิบัติทางธรรมชาติ ดังนั้นการทำความเข้าใจลักษณะภูมิประเทศและภูมิศาสตร์จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และศักยภาพที่มีอยู่

2.1.2 ลักษณะการปกครอง

ข้อมูลจากกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า จังหวัดนครศรีธรรมราชมีพื้นที่ การปกครอง โดยแบ่งเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 3 แห่ง เทศบาลตำบล 50 แห่งและองค์การบริหารส่วนตำบล 130 แห่ง

ตารางที่ 2.1 พื้นที่การปกครองจำแนกตามประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	จำนวน (แห่ง)
องค์การบริหารส่วนจังหวัด	1
เทศบาลนคร	1
เทศบาลเมือง	3
เทศบาลตำบล	50
เทศบาลเมือง	130
รวม	185

ที่มา: สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครราชสีมา 2567, หน้า 20

ดังนั้น ลักษณะการปกครองของจังหวัดนครราชสีมา มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยจังหวัดนี้มีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็นหลายระดับได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 3 แห่ง เทศบาลตำบล 50 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 130 แห่ง โครงสร้างการปกครองที่ครอบคลุมนี้เป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการและส่งมอบบริการสาธารณะในพื้นที่ต่าง ๆ การมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) จำนวนมากในระดับเทศบาล และ อบต. ช่วยให้การดูแลและแก้ไขปัญหาของประชาชนเป็นไปอย่างทั่วถึงและใกล้ชิดกับชุมชนมากยิ่งขึ้น การกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนเพราะช่วยให้แต่ละท้องถิ่นสามารถจัดทำแผนพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทเฉพาะของตนเองได้ นอกจากนี้ยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นยังเป็นหน่วยงานหลักในการผลักดันนโยบายและโครงการพัฒนาที่มุ่งเน้นความยั่งยืนในด้านต่าง ๆ เช่น การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมอาชีพและเศรษฐกิจชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ดังนั้นลักษณะการปกครองแบบกระจายอำนาจจึงเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืนในภาพรวมของจังหวัดนครราชสีมา

2.1.3 ลักษณะประชากร

ข้อมูลจากทะเบียน ใน พ.ศ. 2566 จังหวัดนครศรีธรรมราชมี จำนวนประชากร ทั้งสิ้น 1,540,953 คน แบ่งเป็นวัยเด็ก 0-17 ปี จำนวน 310,157 คน วัยแรงงานช่วงแรก 18-25 ปี จำนวน 157,824 คน วัยแรงงานช่วงปลาย 26-59 ปี จำนวน 759,825 คน และ วัยผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 305,482 คน อื่น ๆ จำนวน 7,665 คน จากการเทียบสัดส่วนจำนวนประชากรโดยแยกตามช่วงอายุ ของจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น พบว่า สัดส่วนประชากรในช่วงอายุ 3 อันดับแรก ได้แก่ อันดับที่ 1 ช่วงอายุ 26-59 ปี คิดเป็นร้อยละ 49.31 อันดับที่ 2 ช่วงอายุ 0-17 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.13 และ อันดับที่ 3 อายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 19.82

ดังนั้น ประชากรเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัด นครศรีธรรมราช จากข้อมูล พ.ศ. 2566 จังหวัดมีประชากรทั้งหมด 1,540,953 คน โดยมีสัดส่วน ประชากรในวัยแรงงานช่วงปลาย (26-59 ปี) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 49.31 ซึ่งเป็นกำลังสำคัญใน การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัด นอกจากนี้วัยเด็ก (0-17 ปี) คิดเป็นร้อยละ 20.13 และ วัยผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) คิดเป็นร้อยละ 19.82 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจังหวัดกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย ข้อมูลประชากรเหล่านี้สะท้อนถึงโอกาสและความท้าทายในการพัฒนาอย่างยั่งยืน การที่ประชากร ส่วนใหญ่เป็นวัยแรงงานเป็นโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน แต่การ เพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุเป็นความท้าทายที่ต้องเตรียมพร้อมในด้านสวัสดิการ สุขภาพและการ ดูแลอย่างทั่วถึง จังหวัดนครศรีธรรมราชจึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาที่เน้นการพัฒนาคนทุกช่วงวัย ให้มีศักยภาพเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี การส่งเสริมสุขภาพของประชาชนให้ดีขึ้นและมีความสุข รวมถึงการสร้างความปลอดภัยและจิตสาธารณะในชุมชน นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการเสริมสร้าง เศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างงานและสร้างรายได้ให้กับ ประชาชนอย่างยั่งยืน ลักษณะประชากรจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดทิศทางและเป้าหมายการพัฒนา ชุมชนของจังหวัดนครศรีธรรมราช

2.1.4 ลักษณะเศรษฐกิจ

1. ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดและการขยายตัว

ข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวม จังหวัดต่อหัว จังหวัดนครศรีธรรมราช จากสำนักงานสภา พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระหว่าง พ.ศ. 2558-2559 พบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ต่อหัวมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยใน พ.ศ. 2564 มีจำนวนสูงสุด จำนวน 122,494 บาท

รองลงมา พ.ศ. 2563 จำนวน 118,118 บาท พ.ศ. 2563 จำนวน 116, 735 บาท และ ต่ำสุดใน พ.ศ. 2558 จำนวน 94,483 บาท

ข้อมูลอัตราการขยายหรือหดตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัวของจังหวัด นครศรีธรรมราช จากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ใน พ.ศ. 2564 พบว่า การขยายหรือหดตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัว ค่า GPP ปี 2563 จำนวน 118,118 บาท และค่า GPP พ.ศ. 2564 จำนวน 122,494 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.70

2. รายได้ หนี้สินและความไม่เสมอภาคของรายได้

ในส่วนของคุณข้อมูล รายได้และหนี้สินของครัวเรือนของจังหวัดนครศรีธรรมราช จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ระหว่าง พ.ศ. 2560-2564 พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือนสูงสุดใน พ.ศ. 2564 จำนวน 31,053 บาท รองลงมาคือ พ.ศ. 2562 จำนวน 28,412 บาท และ ต่ำสุดใน พ.ศ. 2560 จำนวน 26,239 บาท ทั้งนี้หนี้สินต่อครัวเรือนสูงสุดใน พ.ศ. 2564 จำนวน 204,609 บาท รองลงมาคือ พ.ศ. 2562 จำนวน 167,206 บาท และ ต่ำสุดใน พ.ศ. 2560 จำนวน 152,743 บาท

ข้อมูลประเภทหนี้สินจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมของจังหวัดนครศรีธรรมราช จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2564 พบว่า ประเภทหนี้สินทั้งสิ้น 204,609 บาท โดยสูงสุดเป็นหนี้สินเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน จำนวน 74,753 บาท รองลงมาคือ เพื่อใช้ซื้อ/เช่าซื้อบ้านและที่ดิน 67,572 บาท และ เพื่อใช้ทำการเกษตร จำนวน 30,391 บาท และ ต่ำสุดเป็นหนี้สินอื่น ๆ จำนวน 798 บาท

ข้อมูลสัมประสิทธิ์ ความไม่เสมอภาคของรายจ่าย เพื่อการอุปโภคบริโภคของจังหวัด นครศรีธรรมราช ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ระหว่าง พ.ศ. 2562-2565 พบว่า สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini coefficient) มีแนวโน้มลดลง ทุกปี ความเสมอภาคของรายจ่าย โดย พ.ศ. 2562 ร้อยละ 0.322 พ.ศ. 2563 ร้อยละ 0.312 พ.ศ. 2564 ร้อยละ 0.308 และต่ำสุด ใน พ.ศ. 2565 ร้อยละ 0.307 ตามลำดับ

ข้อมูลร้อยละของครัวเรือนที่มี การออมเงิน ของจังหวัดนครศรีธรรมราช จากการสำรวจของ กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2566 พบว่า ทั้งหมด 321,755 ครัวเรือน ครัวเรือนที่มีการออมเงิน จำนวน 310,604 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 96.53

3. ภาพการณ์มีงานทำ

ข้อมูลสถานการณ์กำลังแรงงานของจังหวัดนครศรีธรรมราช จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า พ.ศ. 2566 มีกำลังแรงงาน จำนวน 857,830 คน เพศชาย จำนวน 471,042 คน และ เพศหญิง จำนวน 386,788 คน โดยทุกปีสัดส่วนกำลังแรงงานชายสูงกว่ากำลังแรงงานหญิง ส่วนข้อมูลจำนวนผู้ไม่อยู่ในกำลังแรงงานของจังหวัดนครศรีธรรมราช จากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2566 พบว่า จำนวนผู้ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน จำนวน 354,906 คน แยกเป็น เพศชาย จำนวน 111,481 คน เพศหญิง จำนวน 243,424 คน โดยสัดส่วนผู้ไม่อยู่ในกำลังแรงงานหญิงสูงกว่ากำลังแรงงานชาย

ข้อมูลผู้ว่างงานของจังหวัดนครศรีธรรมราช จากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2566 พบว่า จำนวนผู้ว่างงานทั้งสิ้น 12,574 คน แยกเป็นเพศชาย จำนวน 4,981 คน และ เพศหญิง 7,593 คน โดยสัดส่วนผู้ว่างงานเพศหญิงสูงกว่าเพศชาย ทั้งนี้ ข้อมูลอัตราการว่างงานของจังหวัดนครศรีธรรมราช จากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ ระหว่าง พ.ศ. 2563-2566 พบว่า อัตราการว่างงานสูงสุดใน พ.ศ. 2565 ร้อยละ 1.84 รองลงมา พ.ศ. 2564 ร้อยละ 1.78 พ.ศ. 2566 ร้อยละ 1.47 และ ต่ำสุดใน พ.ศ. 2521 ร้อยละ 1.21

ข้อมูลแรงงานนอกระบบของจังหวัดนครศรีธรรมราชจากกระทรวงแรงงาน ระหว่าง พ.ศ. 2563-2566 พบว่า แรงงานในระบบมีจำนวนสูงสุดใน พ.ศ. 2564 จำนวน 363,507 คน รองลงมา พ.ศ. 2565 จำนวน 354,519 คน พ.ศ. 2563 จำนวน 347,914 คน และ ต่ำสุดใน พ.ศ. 2566 จำนวน 314,156 คน สำหรับแรงงานนอกระบบมีจำนวนสูงสุดใน พ.ศ. 2563 จำนวน 547,254 คน รองลงมา พ.ศ. 2564 จำนวน 523,895 คน พ.ศ. 2566 จำนวน 52,140 คน และ ต่ำสุดใน พ.ศ. 2565 จำนวน 463,149 คน

ข้อมูลจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือของจังหวัดนครศรีธรรมราช จากกระทรวงแรงงาน กรมการจัดหางาน ระหว่าง พ.ศ. 2563-2566 พบว่า จำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือสูงสุดใน พ.ศ. 2565 จำนวน 21,007 คน รองลงมา พ.ศ. 2566 จำนวน 19,500 คน พ.ศ. 2563 จำนวน 17,853 คน และต่ำสุดใน พ.ศ. 2564 จำนวน 17,137 คน (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครศรีธรรมราช, หน้า 26-31)

ดังนั้น ลักษณะทางเศรษฐกิจของจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยภาพรวมเศรษฐกิจมีแนวโน้มที่ดี ผลผลิตมวลรวมจังหวัดต่อหัว (GPP) เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือนสูงสุดอยู่ที่ 31,053 บาท ใน พ.ศ. 2564 อย่างไรก็ตามหนี้สินต่อครัวเรือนที่สูงถึง 204,609 บาทในปีเดียวกัน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหนี้เพื่อการบริโภค สะท้อนถึงความท้าทายด้านการเงินของครัวเรือน การที่เศรษฐกิจส่วนใหญ่พึ่งพิงการเกษตรกรรมโดยมีพืชเศรษฐกิจหลักคือ ยางพาราและปาล์มน้ำมัน ทำให้จังหวัดต้องเผชิญกับความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาสินค้าเกษตรในตลาดโลกเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จังหวัดจึงมีเป้าหมายในการเป็นเมืองเกษตรสุขภาพ เกษตรคุณภาพและอุตสาหกรรมสีเขียว โดยการใช้นวัตกรรมในการพัฒนาสินค้าเกษตรและพัฒนาบุคลากรให้เป็น Smart Farmer นอกจากนี้การส่งเสริมการท่องเที่ยวภายใต้ชื่อนครสองธรรม (ธรรมะและธรรมชาติ) เป็นอีกหนึ่งกลยุทธ์สำคัญในการสร้างรายได้และเพิ่มความหลากหลายทางเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยว การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นความยั่งยืนจึงต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับการจัดการหนี้สินครัวเรือน การสร้างความมั่นคงทางรายได้ให้กับเกษตรกร รวมถึงการพัฒนาอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

2.1.5 ลักษณะการศึกษา

ข้อมูลด้าน สถานศึกษาในระบบ นอกกระบบ รายสังกัด ของจังหวัดนครศรีธรรมราช จากระบบศูนย์บริการแลกเปลี่ยนข้อมูลการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (ปีการศึกษา 1/2566) พบว่า พ.ศ. 2566 มีสถานศึกษาในระบบนอกกระบบ รายสังกัด จำนวนทั้งสิ้น 1,626 แห่ง แยกเป็นสถานศึกษาในระบบ จำนวน 1,303 แห่งและสถานศึกษานอกกระบบ จำนวน 23 แห่ง

ตารางที่ 2.2 สถานศึกษาในระบบ นอกกระบบ รายสังกัด

สถานศึกษาในระบบ นอกกระบบ รายสังกัด	จำนวน (แห่ง)
สถานศึกษาในระบบ	1,303
สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน	715
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน	135
สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา	11

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (เอกชน)	13
กรมการส่งเสริมปกครองท้องถิ่น	429
สถานศึกษานอกระบบ	23
กรมส่งเสริมการเรียนรู้	23

ที่มา: สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครศรีธรรมราช 2567, หน้า 32

ดังนั้น ลักษณะการศึกษาของจังหวัดนครศรีธรรมราชมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน จากข้อมูลปีการศึกษา 2566 จังหวัดมีสถานศึกษารวม 1,626 แห่ง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานด้านการศึกษาที่ครอบคลุม โดยแบ่งเป็นสถานศึกษาในระบบ 1,303 แห่ง และ นอกระบบ 23 แห่ง การมีสถานศึกษาจำนวนมากสะท้อนถึงโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาของประชากรทุกกลุ่มวัยและเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาการศึกษาเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาคน ชุมชนและสังคมให้เข้มแข็งตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษาเพื่อสร้างความปรองดองในสังคม การศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างความตระหนักรู้และปลูกฝังแนวคิดเรื่องความยั่งยืนให้กับคนรุ่นใหม่ ทั้งในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้การศึกษายังช่วยยกระดับทักษะและองค์ความรู้ของประชากรให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมและเป็นการกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายและโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของจังหวัดให้ประสบความสำเร็จ

ดังนั้นการมีโครงสร้างพื้นฐานด้านการศึกษาที่แข็งแกร่งจึงเป็นปัจจัยเอื้ออำนวยให้จังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรได้อย่างทั่วถึงและสร้างรากฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในอนาคตต่อไป

2.1.6 ลักษณะที่อยู่อาศัย

ข้อมูลกองทุนสวัสดิการชุมชนและสภาองค์กรชุมชนของจังหวัดนครศรีธรรมราช จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) พบว่า ใน พ.ศ. 2566 มีกองทุนสวัสดิการชุมชนและสภาองค์กรชุมชน จำนวน 346 แห่ง แยกเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชน จำนวน 165 แห่ง และ สภาองค์กรชุมชน จำนวน 181 แห่ง

ข้อมูลจำนวนบ้านพอเพียงชนบทของจังหวัดนครศรีธรรมราช จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ระหว่าง พ.ศ. 2563-2566 พบว่า จำนวนบ้านพอเพียงชนบทรวมทั้งสิ้น 2,342 แห่ง โดยสูงสุดใน พ.ศ. 2565 จำนวน 713 แห่ง รองลงมา ปี 2564 แห่ง จำนวน 673 แห่ง และต่ำสุดใน พ.ศ. 2566 จำนวน 460 แห่ง

ข้อมูลครัวเรือนได้รับการสนับสนุนโครงการบ้านมั่นคง ของจังหวัดนครศรีธรรมราช จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ระหว่าง พ.ศ. 2563-2566 พบว่า ไม่มีครัวเรือนที่ได้รับการสนับสนุนโครงการบ้านมั่นคงในปีดังกล่าว (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช, หน้า 39-40)

ดังนั้น ลักษณะที่อยู่อาศัย ของจังหวัดนครศรีธรรมราชมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน จากข้อมูล พ.ศ. 2566 จังหวัดมีกองทุนสวัสดิการชุมชนและสภาองค์กรชุมชนรวม 346 แห่ง นอกจากนี้ยังมีโครงการบ้านพอเพียงชนบทซึ่งใน พ.ศ. 2565 มีจำนวนสูงสุด 713 แห่ง ตัวเลขเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของจังหวัดในการสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น การมีกองทุนสวัสดิการชุมชนและสภาองค์กรชุมชนจำนวนมาก แสดงถึง กลไกการทำงานร่วมกันของคนในชุมชนเพื่อช่วยเหลือกันและกันในด้านต่าง ๆ รวมถึงการสนับสนุนด้านที่อยู่อาศัย การมีโครงการบ้านพอเพียงชนบทเป็นจำนวนมากในพื้นที่ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย ซึ่งเป็นหนึ่งในเป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน การพัฒนาด้านที่อยู่อาศัยไม่ได้จำกัดอยู่แค่การมีบ้านแต่ยังรวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่และปลอดภัย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง การที่ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้และมีสวัสดิการรองรับด้านที่อยู่อาศัย เป็นการสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งให้กับชุมชน ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความมั่นคงทางสังคม การพัฒนาที่อยู่อาศัยจึงเป็นอีกหนึ่งมิติที่สะท้อนให้เห็นถึงความก้าวหน้าของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

2.2. สภาพชุมชนและการพัฒนา

จังหวัดนครศรีธรรมราชมีเป้าหมายใน การพัฒนาชุมชน โดยมุ่งเน้นให้กลายเป็นเมืองที่มีความหลากหลายทางศาสนา พหุวัฒนธรรม มีพลเมืองที่อยู่ร่วมกันอย่างช่วยเหลือเกื้อกูล มีสถาบันการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบเป็นแหล่งบ่มเพาะคนรุ่นใหม่ มีประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมที่สืบ

ทอดต่อกันมาอย่างยาวนาน ทั้งนี้เป้าหมายทำให้เมืองปลอดภัยจากอาชญากรรม อุบัติภัยและภัยพิบัติทางธรรมชาติ เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นเมืองน่าอยู่อาศัย ประชาชนมีความสุข มีสุขภาพอนามัยดี ชุมชนมีความมั่นคงทางอาหารสูง เป็นเมืองสีเขียวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เมืองที่มีระบบสาธารณสุขปกคลุม ระบบคมนาคมที่เชื่อมโยงทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศอย่างครบวงจร มีระบบการขนส่งได้มาตรฐาน ประชาชน เป็นเมืองแห่งท่องเที่ยวที่อบอุ่น

นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นเกี่ยวกับการเกษตรและอุตสาหกรรมโดยมีฐานเศรษฐกิจเข้มแข็งจากภายในจังหวัด เป็นแหล่งการผลิตทางการเกษตรที่มีความสมดุลของระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม มุ่งเน้นการผลิตที่มีคุณภาพ ปลอดภัย มีมาตรฐานและเพิ่มมูลค่า ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค และนำนวัตกรรมเทคโนโลยีอันทันสมัยมาประยุกต์ใช้ ส่งผลให้เกษตรกรประชาชนชาวจังหวัด นครศรีธรรมราชมีงานมีอาชีพและสามารถสร้างรายได้ มีการบริหารจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐาน การผลิตทางการเกษตรที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในเรื่องพื้นดิน น้ำและระบบชลประทาน รวมทั้งการจัดสรรที่ดินทำกิน เป็นเมืองที่เน้นการจัดการด้านการส่งเสริมการผลิตพืช สัตว์ ประมง รวมถึงการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรสู่ Smart Farmer การพัฒนาองค์กรเกษตรกรให้เข้มแข็ง การบริหารจัดการฟาร์มสู่ Smart Farm เป็นระบบการวางแผนการผลิตเพื่อการสร้างมูลค่าผ่านการแปรรูปและการพัฒนาตลาดสินค้าเกษตรที่มีความยั่งยืนและเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศ มีการแปรรูปเพิ่มคุณค่า/มูลค่าสินค้าเกษตรสร้างผลตอบแทนเชิงเศรษฐกิจและการประยุกต์ใช้นวัตกรรมด้านการเกษตรคู่ขนานภูมิปัญญาท้องถิ่น เศรษฐกิจเติบโตจากการท่องเที่ยวเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ นิเวศน์ป่าเขาและทางทะเลและการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนา เศรษฐกิจจากฐานการค้า การลงทุน การบริการและอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่เติบโตและแข่งขันได้ (สำนักงานเลขาธิการ คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัด นครศรีธรรมราช, 2564)

2.2.1 การพัฒนาด้านการบริหารจัดการเกษตรและอุตสาหกรรมสู่มาตรฐานครบวงจร และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาด้านการบริหารจัดการเกษตรและอุตสาหกรรมมีจุดมุ่งหมายโดยเมืองเกษตรสุขภาพ เกษตรคุณภาพ เกษตรนวัตกรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวชุมชนและอุตสาหกรรมสีเขียวเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงผู้ประกอบการอุตสาหกรรม

และวิสาหกิจชุมชนได้รับการส่งเสริมและพัฒนาด้านมาตรฐานอุตสาหกรรม โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. พัฒนาสินค้าเกษตร บริหารจัดการน้ำและบริการทางการเกษตร การเรียนรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรม
2. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ได้มาตรฐานบนปัจจัยพื้นฐานด้านการเกษตรที่มีคุณภาพ
3. พัฒนาระบบการผลิต การเก็บเกี่ยว การเก็บรักษา การแปรรูปและพัฒนาผลผลิตต่อยอดเป็นเกษตรอุตสาหกรรมก้าวหน้าแบบครบวงจรอย่างมีประสิทธิภาพ
4. พัฒนาเกษตรกรและสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ องค์กรชุมชน สถาบันเกษตรกร และ พ่อค้าด้านการผลิต การตลาดและการกระจายสินค้าเกษตร
5. พัฒนาระบบโลจิสติกส์ รองรับการเป็นเมืองศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งและกระจายสินค้าทางการเกษตร
6. ส่งเสริมสถานประกอบการอุตสาหกรรมของจังหวัดให้พัฒนาระบบการผลิตที่มีมาตรฐานและเป็นอุตสาหกรรมนวัตกรรมสีเขียว
7. ส่งเสริมและพัฒนามาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร อุตสาหกรรมและวิสาหกิจชุมชนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2564)

ดังนั้น การพัฒนาด้านการบริหารจัดการเกษตรและอุตสาหกรรมในจังหวัดนครศรีธรรมราช มุ่งสู่มาตรฐานครบวงจรและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมายหลักคือการเป็น เมืองเกษตรสุขภาพ เกษตรคุณภาพและอุตสาหกรรมสีเขียว การเน้นการพัฒนาสินค้าเกษตรด้วยนวัตกรรมและการพัฒนาบุคลากรให้เป็น Smart Farmer นั้นช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของจังหวัด การส่งเสริมการเกษตรที่เน้นคุณภาพและคำนึงถึงสุขภาพของผู้บริโภคทำให้เกิดความมั่นคงทางอาหารและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค ในส่วนของภาคอุตสาหกรรมมุ่งเน้นอุตสาหกรรมสีเขียวซึ่งเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นการสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาครบวงจรตั้งแต่การผลิตไปจนถึงการตลาดช่วยสร้างห่วงโซ่มูลค่าที่แข็งแกร่งและลดความสูญเสียในกระบวนการผลิต นอกจากนี้

ยังช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นและกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างทั่วถึง การพัฒนาด้านนี้จึงเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยยกระดับเศรษฐกิจของชุมชน ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและสามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

2.2.2 การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวบนพื้นฐานธรรมะ ธรรมชาติ ศิลปะและวัฒนธรรม

การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวบนพื้นฐานธรรมะ ธรรมชาติ ศิลปะและวัฒนธรรม มีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว รวมถึงเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและส่งเสริมเมืองกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐาน มีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

1. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานรองรับการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์โลก
2. พัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวจากฐานทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ให้มีคุณภาพ มีมาตรฐาน มีความปลอดภัยและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างโอกาสและศักยภาพการแข่งขันในตลาดการท่องเที่ยว
3. พัฒนาการส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงรุก ภายใต้ชื่อ นครสองธรรม “ธรรมะและธรรมชาติ”
4. พัฒนาบุคลากรด้านการบริการให้ได้มาตรฐาน เป็นเจ้าบ้านที่ดีโดยใช้ฐานทรัพยากรและอัตลักษณ์ท้องถิ่นในการบริการศักยภาพและยกระดับคุณภาพบุคลากร แรงงานรองรับ การท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานเพื่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้มาเยือน
5. พัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนภายใต้กรอบความร่วมมือของเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว (สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2564)

ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวบนพื้นฐานธรรมะ ธรรมชาติ ศิลปะและวัฒนธรรม เป็นกลยุทธ์สำคัญของจังหวัดนครศรีธรรมราชในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวภายใต้แนวคิด นครสองธรรม (ธรรมะและธรรมชาติ) ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงแค่การเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ แต่ยังเป็นการสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น รวมถึงการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญ ช่วยให้ชุมชนสามารถอนุรักษ์และถ่ายทอดประเพณีอันดีงามสู่คนรุ่นใหม่ ในขณะที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่เทือกเขาและชายฝั่งทะเล เป็นการสร้างความตระหนัก

รู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ การมีรายได้จากการท่องเที่ยวช่วยให้ชุมชนมีแรงจูงใจในการปกป้องและดูแลรักษาสีงแวดล้อมของตนเอง นอกจากนี้การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรมยังช่วยสร้างอาชีพและรายได้ให้กับช่างฝีมือและผู้ผลิตสินค้าท้องถิ่นทำให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการและแบ่งปันผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทำให้การท่องเที่ยวของจังหวัดนครศรีธรรมราชสามารถเติบโตได้อย่างสมดุลและยั่งยืน ควบคู่ไปกับการรักษาอัตลักษณ์และมรดกอันล้ำค่าของท้องถิ่นไว้ได้อย่างยั่งยืน

2.2.3 การพัฒนาด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

การพัฒนาด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนเป็นการส่งเสริมให้มีการจัดการและนำมาใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน มีการนำพลังงานมาใช้อย่างคุ้มค่า รวมถึงการจัดการกับขยะมูลฝอยและน้ำเสียชุมชนตามหลักวิชาการ โดยแนวทางการพัฒนา มีดังนี้

1. พัฒนาระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ น้ำและสิ่งแวดล้อมในชุมชนรองรับการเกษตร การท่องเที่ยวและการพัฒนาจังหวัดโดยการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน
2. อนุรักษ์ ป้องกัน พ้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เติมความสมบูรณ์ในระบบนิเวศ พื้นที่ป่า เขา ลำน้ำหลักและนิเวศทางทะเลจังหวัด
3. พัฒนาศักยภาพเครือข่ายในการจัดการภัยพิบัติ สาธารณภัยที่ยั่งยืน
4. ส่งเสริม สนับสนุน หนุนรงค์และเสริมสร้างความสามารถในการพัฒนาสู่เมืองแห่งพลังงานทดแทนและการประหยัดพลังงาน (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2564)

ดังนั้น การพัฒนาด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชนของจังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติอยู่เสมอ โดยจังหวัดมีเป้าหมายในการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน รวมถึงการอนุรักษ์ พ้นฟูและพัฒนาศักยภาพเครือข่ายในการจัดการภัยพิบัติ การดำเนินการเหล่านี้เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะเป็นการสร้างสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจกับการปกป้องและฟื้นฟู

สิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าเขาและทะเล เป็นการรักษาระบบนิเวศให้คงอยู่ซึ่งเป็นแหล่งอาหารและแหล่งรายได้ของคนในท้องถิ่น นอกจากนี้การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายในการจัดการภัยพิบัติ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมและพายุหมุนเขตร้อนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อลดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน การที่ชุมชนมีความสามารถในการรับมือกับภัยธรรมชาติจะช่วยสร้างความมั่นคงและความปลอดภัยในการดำรงชีวิต ดังนั้นการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนจึงเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถเติบโตได้อย่างมั่นคงและปลอดภัยในระยะยาว โดยไม่ได้มุ่งเน้นเพียงแค่การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร แต่ยังรวมถึงการปกป้องและรักษาไว้เพื่อส่งต่อให้คนรุ่นหลังอย่างยั่งยืน

2.2.4 การพัฒนาด้านการพัฒนาคน ชุมชนและสังคมให้น่าอยู่ เข้มแข็ง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาคน ชุมชนและสังคมให้น่าอยู่ เข้มแข็ง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนได้รับสวัสดิการพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพและมาตรฐานชาติ ชุมชนเข้มแข็งตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงรวมถึงการฟื้นฟูเยียวยาจากผลกระทบต่าง ๆ โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. พัฒนาคูณภาพการให้บริการทางสังคมและการเข้าถึงสวัสดิการพื้นฐานของประชาชนอย่างทั่วถึง เป็นธรรมและมีคุณภาพชีวิตที่ดี
2. ส่งเสริมสุขภาพของประชาชนให้มีสุขภาพดีถ้วนหน้าและมีความสุข
3. สร้างความปรองดองสมานฉันท์และส่งเสริมการมีจิตสาธารณะ มีความรับผิดชอบตัวส่วนรวม แก่ประชาชน ชุมชน สังคม เป็น “นครที่น่าอยู่ ชุมชนเข้มแข็ง”
4. ยกระดับคุณภาพการศึกษาทุกระดับให้ได้มาตรฐานชาติและสอดคล้องกับ “นครแห่งการเรียนรู้”
5. เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง มั่งคั่ง ยั่งยืน สร้างงาน สร้างอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
6. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยพื้นฐานเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน
7. พัฒนาคนทุกช่วงวัยให้มีศักยภาพเพื่อมีคุณภาพชีวิตที่ดี

8. พันฟูเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการได้รับผลกระทบต่าง ๆ เช่น การแพร่ระบาดของเชื้อโรค ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ฯลฯ (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2564)

ดังนั้น การพัฒนาคน ชุมชนและสังคมให้น่าอยู่ เข้มแข็งตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของจังหวัดนครศรีธรรมราช การมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษาและการสร้างความปรองดองในสังคม เป็นการสร้างรากฐานที่มั่นคงจากภายในชุมชนเอง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสอนให้ชุมชนรู้จักการพึ่งพาตนเอง มีความพอประมาณ มีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาคนและสังคมที่เข้มแข็งจะส่งผลให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างชาญฉลาดและสามารถสร้างรายได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้การสร้างความปรองดองในสังคมยังช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โครงการพัฒนาต่างๆ ประสบความสำเร็จ การพัฒนาที่คำนึงถึงคนในชุมชนเป็นศูนย์กลางนี้ ทำให้การพัฒนาไม่ได้เป็นเพียงแค่เรื่องของเศรษฐกิจ แต่เป็นเรื่องของการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและความสุขที่แท้จริงให้กับทุกคนในชุมชน ดังนั้นการพัฒนาคน ชุมชนและสังคมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นหัวใจหลักที่ขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชอย่างแท้จริง เพราะเป็นการสร้างความมั่นคงและความเข้มแข็งจากภายใน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุก ๆ มิติอย่างครบถ้วน

2.2.5 การพัฒนาด้านการรักษาความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย

การรักษาความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย เป็นการส่งเสริมสังคมปลอดภัยจากสารเสพติด ประชาชนมีความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน มีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมถึงความอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. พัฒนาระบบและมาตรการเพื่อการป้องกันปราบปราม บำบัดรักษาและบริหารจัดการสร้างความเข้มแข็งและพัฒนามวลชนเอาชนะปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน
2. พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพกลไกบริหารจัดการระบบความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและก้าวสู่เมืองอัจฉริยะ (Smart City) ด้าน Smart Living ด้านการเป็นเมืองปลอดภัย (Safe City) และ ด้านสิ่งแวดล้อม

3. พัฒนาระบบจุดตรวจความมั่นคงและจุดตรวจสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพ
4. เสริมสร้างความตระหนักรู้ด้านความมั่นคงและการบังคับใช้กฎหมายตามหลักธรรมาภิบาล
5. พัฒนาบุคลากรด้านความมั่นคงให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐานสากล
6. ส่งเสริมกิจกรรมสร้างความสามัคคีปรองดองในทุกระดับ พร้อมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน
7. เสริมสร้างสังคมปรองดองสมานฉันท์และผู้นำต้นแบบในระดับหมู่บ้าน/ชุมชนให้ประชาชนรู้จัก สามัคคีและจิตอาสาเสียสละเพื่อประโยชน์ (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2564)

ดังนั้น การพัฒนาด้านการรักษาความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช การสร้างสังคมที่ปลอดภัยจากปัญหาสังคมต่าง ๆ เช่น สารเสพติดและการพัฒนาเมืองให้เป็น Smart City ในด้านความปลอดภัย (Safe City) เป็นเป้าหมายหลักที่มุ่งเน้น การที่ประชาชนในชุมชนรู้สึกปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ ความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการลงทุนและการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน เมื่อสังคมสงบสุข ประชาชนมีความเชื่อมั่นในการดำรงชีวิต จะส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น นอกจากนี้การพัฒนาความมั่นคงยังรวมถึงการสร้างความปลอดภัยในสังคมและการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขและยั่งยืน ดังนั้น การพัฒนาความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยจึงเป็นเสาหลักที่ช่วยให้การพัฒนาชุมชนด้านอื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม สามารถก้าวเดินไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคงและต่อเนื่อง เพราะความปลอดภัยและความสงบสุขเป็นสิ่งที่ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ให้กับชุมชนต่อไป

2.2.6 การพัฒนาการส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม รวมถึงมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้รับการส่งเสริม รักษา และสืบสานอย่างต่อเนื่องสู่คนรุ่นใหม่ ชุมชนและสังคมมีความสุข โดยมีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หมายถึง การปฏิบัติ การเป็นตัวแทน การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือวัตถุ สิ่งประดิษฐ์และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชน กลุ่มชนชาติและในบาง

กรณีปัจเจกบุคคล ยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมซึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง เป็นสิ่งที่ชุมชนและกลุ่มคนสร้างขึ้นใหม่อย่างสม่ำเสมอเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของตนและทำให้คนเหล่านั้นเกิดความรู้สึกมีอัตลักษณ์และความต่อเนื่อง ดังนั้นจึงก่อให้เกิดความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นสมบัติอันล้ำค่าที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ สืบสมและสืบทอด มาจนถึงรุ่นลูกหลาน ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ ความคิด ทักษะ ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ ที่แสดงออกผ่านทาง ภาษา วรรณกรรม ศิลปะการแสดง ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม งานช่างฝีมือดั้งเดิม การเล่น กีฬา ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสามารถจำแนกออกเป็น 7 สาขาได้แก่ สาขาศิลปะการแสดง สาขางานช่างฝีมือดั้งเดิม สาขา วรรณกรรมพื้นบ้าน สาขากีฬามรดกภูมิปัญญาไทย สาขาแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล สาขาความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล และ สาขาภาษาซึ่งแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม รวมถึงมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีดังนี้

1. พัฒนาและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ศิลปะ ภูมิปัญญาแผ่นดิน ให้มีความยั่งยืน สร้างคุณค่าให้แก่ชุมชนและจังหวัดและพัฒนาทักษะชีวิตวิถีใหม่

2. ส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมและทำนุบำรุงศาสนา (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2564)

ดังนั้น การพัฒนาด้านการส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สนับสนุนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช การที่จังหวัดนี้ได้รับสมญานามว่า เมืองพระ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่ฝังรากลึกในวิถีชีวิตของผู้คน การอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมสู่คนรุ่นใหม่จึงไม่ได้เป็นเพียงแค่การรักษาประเพณี แต่ยังเป็นการสร้างความสงบสุขให้กับชุมชนและเป็นรากฐานในการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ การส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมช่วยสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่นให้กับจังหวัด ซึ่งสามารถนำไปต่อยอดในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน การที่ชุมชนให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและงานช่างฝีมือดั้งเดิม ทำให้เกิดการสร้างงานและกระจายรายได้ในท้องถิ่น นอกจากนี้ศาสนายังเป็นศูนย์รวมจิตใจที่ช่วยสร้างความปรองดองและเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาสังคมต่าง ๆ ดังนั้น การพัฒนาด้านการส่งเสริมศาสนา ศิลปะและ

วัฒนธรรมจึงเป็นรากฐานที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของจังหวัดนครศรีธรรมราช เพราะเป็นการสร้างความมั่นคงทางจิตใจและสังคมควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ทำให้ชุมชนสามารถเติบโตได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

2.3. ปัญหาและความท้าทาย

การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราช (พ.ศ. 2566-2570) เป็นการดำเนินการในลักษณะการพัฒนาที่ต่อเนื่อง โดยการดำเนินการในครั้งนี้จังหวัดนครศรีธรรมราชรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน เพื่อทำการวิเคราะห์ผลของการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ผ่านมา พร้อมทั้งการประเมินสภาพการณ์ของบริบทพื้นที่ของจังหวัดและการวิเคราะห์สถานการณ์ของการพัฒนาประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อจะกำหนดจุดยืนการพัฒนาให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และจัดไปในทิศทางการทำงานทางยุทธศาสตร์ให้มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การประเมินศักยภาพทางยุทธศาสตร์เป็นการนำเครื่องมือทางการบริหาร SWOT Analysis มาใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยด้านบวกจากภายในคือ จุดแข็ง (Strength) และ ปัจจัยด้านบวกที่เป็นโอกาสจากภายนอกที่ส่งเสริมให้การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (Opportunity) รวมทั้งการวิเคราะห์ปัจจัยในด้านลบทั้งที่เป็นจุดอ่อนภายใน (Weakness) และ อุปสรรคจากภายนอกที่คุกคาม (Threat) โดยจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้เชิญหน่วยงานส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ภาคเอกชนภาคประชาชน นักวิชาการอิสระเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อประเมินศักยภาพของจังหวัดในปัจจุบันและโอกาสการพัฒนาในอนาคตเพื่อกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัด โดยวิเคราะห์สภาพแวดล้อมจากจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและภัยคุกคาม (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2564) ฉะนั้นผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ในภาพรวมของ SWOT Analysis ดังนี้

มิติ	ประเด็นสำคัญ	สังเคราะห์เชิงกลยุทธ์
Strengths (S)	- ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ (ป่า น้ำ ทะเล) - แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม/ศาสนา - ศูนย์กลางโลจิสติกส์ภาคใต้	ใช้เป็น “ทุนหลัก” ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานเกษตร ท่องเที่ยวและบริการ

	- ระบบการศึกษาและสาธารณสุข - ฐานการผลิตเกษตรหลากหลาย	
Weaknesses (W)	- เกษตรกรรายย่อย ขาดการรวมกลุ่ม - การเพิ่มมูลค่าสินค้าต่ำ - การท่องเที่ยวยังไม่ได้มาตรฐาน - โครงสร้างพื้นฐานบางส่วนไม่สมบูรณ์ - ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม	เป็น “ข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง” ที่ต้องเร่งแก้ไขด้วยนวัตกรรมและการบูรณาการ
Opportunities (O)	- นโยบายรัฐสนับสนุน (ยุทธศาสตร์ชาติ/ท่องเที่ยว) - Eco & Cultural Tourism - ความต้องการสินค้าเกษตรไทยในตลาดโลก - ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล	เป็น “แรงหนุนภายนอก” ที่ช่วยยกระดับเศรษฐกิจและเพิ่มขีดความสามารถแข่งขัน
Threats (T)	- เศรษฐกิจโลกผันผวน - การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ - การแข่งขันทางการเกษตรสูง - ปัญหาแรงงานและสังคม - ความไม่ต่อเนื่องนโยบายรัฐ	เป็น “ความเสี่ยงเชิงระบบ” ที่ต้องมีมาตรการรองรับและสร้างภูมิคุ้มกัน

การวิเคราะห์ SWOT ของแผนพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2566–2570 สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพเชิงพื้นที่ที่โดดเด่นของจังหวัดในฐานะพื้นที่ที่มีทุนทางทรัพยากรและทุนทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติทั้งป่าไม้ แหล่งน้ำและชายฝั่งทะเล ประกอบกับความหลากหลายของอัตลักษณ์ทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งสามารถนำไปต่อยอดเป็นฐานเศรษฐกิจสำคัญทั้งในภาคการเกษตร การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในมิติของจุดอ่อนพบว่าจังหวัดยังเผชิญกับข้อจำกัดเชิงโครงสร้างหลายประการ โดยเฉพาะลักษณะการผลิตทางการเกษตรที่ยังเป็นเกษตรกรรายย่อย ขาดการรวมกลุ่มและการบริหารจัดการเชิงระบบ ส่งผลให้ไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มหรือแข่งขันในตลาดโลกได้อย่างเต็มศักยภาพ อีกทั้งการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวยังขาดมาตรฐานและ

การบูรณาการระหว่างหน่วยงาน รวมถึงปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ในขณะเดียวกันโอกาสจากภายนอกถือเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการยกระดับการพัฒนาของจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นนโยบายของภาครัฐที่สนับสนุนการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค แนวโน้มการเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ตลอดจนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการตลาด ซึ่งหากสามารถเชื่อมโยงโอกาสเหล่านี้เข้ากับจุดแข็งของพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมจะนำไปสู่การพัฒนาที่ก้าวกระโดด จังหวัดยังต้องเผชิญกับภัยคุกคามจากบริบทภายนอกที่มีความไม่แน่นอนสูง อาทิ ความผันผวนของเศรษฐกิจโลก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่รุนแรงขึ้น รวมถึงปัญหาทางสังคมและแรงงาน ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความยั่งยืนของการพัฒนา

จากการสังเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์จึงเห็นได้ว่าทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสมของจังหวัดนครศรีธรรมราชควรมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากจุดแข็งที่มีอยู่ควบคู่กับการใช้โอกาสจากภายนอกเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันต้องเร่งแก้ไขจุดอ่อนเชิงโครงสร้างและเตรียมความพร้อมรับมือกับภัยคุกคามต่าง ๆ โดยเฉพาะการพัฒนาทุนมนุษย์ การยกระดับเทคโนโลยีและการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน โดยสรุปการวิเคราะห์ SWOT ในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าจังหวัดนครศรีธรรมราชมีศักยภาพสูงในการก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจการเกษตร การท่องเที่ยวและวัฒนธรรมของภาคใต้ แต่ความสำเร็จของการพัฒนาจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการบูรณาการทรัพยากร การขับเคลื่อนเชิงนโยบายอย่างต่อเนื่องและการแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ

2.4. การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

2.4.1 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนมีจุดเริ่มต้นมาจากการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (United Nations Conference on Sustainable Development หรือ UNCSD) ที่จัดขึ้นเมื่อ ณ เมืองกรูรีโอ เดอ จาเนโร หรือ ที่เรียกว่า การประชุม Rio+20 ระหว่างวันที่ 20-22 มิถุนายน พ.ศ. 2555 ซึ่งในการประชุมครั้งนี้ มีการรับรองเอกสารผลลัพธ์ ชื่อว่า “อนาคตที่เราต้องการ” หรือ ภาษาอังกฤษชื่อว่า “The Future we want” โดยมี

เนื้อหาความสำคัญเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นจุดตั้งต้นของกระบวนการหารือเพื่อกำหนดวาระการพัฒนาภายหลัง พ.ศ. 2558 เพื่อเริ่มที่จะมีการจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ยกร่างโดยคณะทำงานของสมัชชาสหประชาชาติว่าด้วยเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่มีผู้แทนไทยอยู่ในคณะทำงานร่วมด้วย เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นเป้าหมายร่วมกันของประชาคมโลก ในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ ครั้งที่ 70 เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2558 โดยสหประชาชาติได้กำหนดเป้าหมายเพื่อการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนไว้ 17 ข้อที่เป็นเป้าหมายร่วมกัน ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ ซึ่งมีผู้แทนระดับผู้นำประเทศจาก 193 ประเทศที่ได้เข้าร่วมรับรองลงชื่อรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (2030 Agenda for Sustainable Development) ซึ่งเอามาใช้เป็นกรอบการพัฒนาของโลก นำไปซึ่งการบรรลุการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนได้ภายใน ค.ศ. 2030 ร่วมกัน ถือเป็นกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกันของนานาชาติ เป็นแนวทางให้แต่ละประเทศนำไปดำเนินการ ประเทศไทยซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกสหประชาชาติจึงนำมาเป็นแนวทางและเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ (พุทธินันต์ ภาคเจริญ, 2565, หน้า 6-7)

หลักการพื้นฐานของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย มีแนวคิดหลัก 5 ประการ ประกอบด้วย การพัฒนาที่ครอบคลุม (Inclusive Development) การพัฒนาแบบบูรณาการ (Integrated Development) การพัฒนาที่เป็นสากล (Universal Development) การพัฒนาที่เน้นที่ระดับท้องถิ่น (Locally Focused Development) และการพัฒนาที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี (Technology-Driven Development) โดยหลักการทั้ง 5 ดังกล่าวคือ การพัฒนาควรให้ความสำคัญกับกลุ่มคนเปราะบางได้เข้าถึงประโยชน์จากการพัฒนา เพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจให้สามารถเข้าถึงการใช้ทรัพยากรและการบริการ พัฒนาแบบบูรณาการในหลาย ๆ มิติ คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดจากการพัฒนากับทั่วโลก เช่นผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศและสิ่งแวดล้อมที่อาจจะเกิดขึ้น ดังนั้นจึงไม่สามารถที่จะพัฒนาแบบแยกส่วนกันได้ พัฒนาอย่างเหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ให้ความสำคัญกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย กระตุ้นให้มีการมีส่วนร่วมในการแก้ไขพัฒนาโดยที่ไม่ขัดหรือฝืนต่อวิถีชีวิตของการดำเนินชีวิตของผู้คนในแต่ละพื้นที่ ขับเคลื่อนการพัฒนาจากการใช้ประโยชน์ของเทคโนโลยีให้เข้ามาเพิ่มขีดความสามารถในด้านต่าง ๆ เช่น เพิ่มขีดความสามารถในด้านการผลิตสินค้าทางการเกษตร ยารักษาโรค การศึกษา ก่อให้เกิดความก้าวหน้าและก้าวทันความทันสมัยของการเปลี่ยนผ่านของโลก (ชล บุนนาคและคณะ, 2561)

ทั้งนี้ จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้มีการประชุมคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนานครศรีธรรมราช ด้านการพัฒนาสังคม การสร้างความมั่นคง การเรียนรู้ ภูมิปัญญาและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นด้านที่ 4-6 ในประเด็นการพัฒนานครศรีธรรมราชทั้งหมด 6 ด้านตามแผนพัฒนานครศรีธรรมราช 20 ปี (พ.ศ. 2566-2585) เพื่อบ่งชี้เป้าหมาย “เมืองแห่งสุขภาพ การท่องเที่ยวครบวงจร ศูนย์กลางกระจายสินค้า เกษตรทันสมัยและยั่งยืน สังคมอุดมสุข” โดยคณะอนุกรรมการฯ ซึ่งมีพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นประธานคณะอนุกรรมการฯ ได้ร่วมกันพิจารณาความสมบูรณ์ของยุทธศาสตร์การพัฒนานครศรีธรรมราชที่ประกอบด้วย เป้าหมายการพัฒนา ประเด็นการพัฒนา ตัวชี้วัด ค่าเป้าหมายและแนวทางการพัฒนา พร้อมพิจารณารายละเอียดแผนงาน/โครงการที่จะเสนอขอรับการจัดสรรงบประมาณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2570 โดยหลังจากประชุมคณะอนุกรรมการครบทั้ง 4 ด้านแล้ว จังหวัดนครศรีธรรมราชจะได้จัดประชุมชี้แจงและปรึกษาหารือเพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับแผนพัฒนานครศรีธรรมราช (พ.ศ. 2566-2570) ฉบับทบทวนและเสนอที่ประชุม ก.บ.จ.นศ. ให้ความเห็นชอบ

สำหรับแผนงาน/โครงการที่เสนอขอรับจัดสรรงบประมาณ ภายใต้แผนปฏิบัติราชการประจำปีของจังหวัด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2570 ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ต้องอยู่ภายใต้กรอบการจัดสรร 313,155,716 บาท (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2568) ซึ่งทิศทางการพัฒนาตามศักยภาพ (TOWs Matrix) (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการ บริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ, 2566) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ คือ แนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช มุ่งเน้นการสร้างสมดุลในหลากหลายมิติเพื่อให้ชุมชนเติบโตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว โดยเป้าหมายหลักคือ การทำให้จังหวัดเป็น เมืองที่น่าอยู่ มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประชาชนมีความสุข มีสุขภาพอนามัยดีและความมั่นคงทางอาหารสูง รวมถึงการเป็นเมืองสีเขียวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ที่ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แนวทางการพัฒนาที่สำคัญได้แก่

การบริหารจัดการเกษตรและอุตสาหกรรม มุ่งสู่การเป็นเมืองเกษตรสุขภาพ เกษตรคุณภาพ และอุตสาหกรรมสีเขียว โดยเน้นการใช้นวัตกรรมและพัฒนาบุคลากรให้เป็น Smart Farmer เพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตและสร้างรายได้ที่มั่นคง

การท่องเที่ยว พัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิด นครสองธรรม (ธรรมะและธรรมชาติ) เพื่อเพิ่มรายได้และส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาศักยภาพเครือข่ายในการจัดการภัยพิบัติเพื่อสร้างความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิต

การพัฒนาคน ชุมชนและสังคม มุ่งเน้นการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษาและสร้างความปรองดอง

การรักษาความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย สร้างสังคมที่ปลอดภัยจากปัญหาอาชญากรรมและสารเสพติดและพัฒนาเมืองให้เป็น Safe City เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนและนักท่องเที่ยว

การส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม อนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างความสุขทางจิตใจและสังคม รวมถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

การพัฒนาในแต่ละด้านล้วนมีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ การพัฒนาเศรษฐกิจต้องควบคู่ไปกับการรักษาสีน้ำเงิน การพัฒนาสังคมต้องควบคู่ไปกับการพัฒนาคนและจิตใจของคนในชุมชนและการรักษาความมั่นคงเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้การพัฒนาในมิติต่าง ๆ สามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยจังหวัดนครศรีธรรมราชมีตัวอย่างชุมชนเข้มแข็ง เช่น

1. ชุมชนบ้านคีรีวง สุดยอดชุมชนต้นแบบเที่ยวชุมชน ยลวิถี ปี 2568 ชูเสนออากาศบริสุทธิ์ท่ามกลางขุนเขาหลวง วิถีสวนสมรมและงานหัตถกรรมสี่ธรรมชาติ UNSEEN “ไท ไทย” ดึงนักท่องเที่ยวสัมผัสธรรมชาติ วัฒนธรรม กระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน โดยมุ่งมั่นขับเคลื่อนนโยบายวัฒนธรรมนำไทย สู่อนาคตอย่างยั่งยืน โดยผลักดันให้ทุนทางวัฒนธรรมกลายเป็นพลังทางเศรษฐกิจที่จับต้องได้ ผ่านการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ นโยบาย UNSEEN “ไท ไทย” ภายใต้แนวคิด “สืบสาน สร้างสรรค์ นำวัฒนธรรมไทย สู่อนาคตอย่างยั่งยืน” ด้วยความเข้มแข็งในการอนุรักษ์และต่อยอดทุนทางวัฒนธรรม มาสร้างคุณค่าทางสังคมและเป็นหนึ่งกลไกสำคัญในการยกย่องและประชาสัมพันธ์ชุมชนที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในระดับประเทศและระดับนานาชาติ พร้อมทั้งกระตุ้นกระแสการท่องเที่ยววิถีชุมชน และสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ประชาชนในพื้นที่ สุดยอดชุมชนต้นแบบฯ ชุมชนบ้านคีรีวง เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ที่ตั้งอยู่ท่ามกลางหุบเขา ใกล้เชิงเขาหลวง เดิมชื่อ “บ้านขุนน้ำ” เนื่องจากเป็นพื้นที่ต้นน้ำ ก่อน

เปลี่ยนชื่อเป็น “คีรีวง” ที่มีความหมายว่า หมู่บ้าน ที่ถูกโอบล้อมด้วยภูเขา มีลำธารไหลผ่านกลางหมู่บ้าน และมีภูมิทัศน์เขียวชอุ่มตลอดปี จนได้รับการยกย่องว่าเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีอากาศบริสุทธิ์ และมีคุณภาพโอโซนดีของภาคใต้ เหมาะสำหรับการพักผ่อนเชิงธรรมชาติ จุดเด่นสำคัญของชุมชน คือ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งภูเขา ป่าไม้และแหล่งน้ำ ธรรมชาติ อีกทั้งยังมีจุดเช็คอินสำคัญอย่างสะพานคีรีวงและสะพานแขวนคีรีวง ที่เป็นแลนด์มาร์คยอดนิยมของนักท่องเที่ยว ในมิติวิถีชีวิตชุมชนยังคงรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะการทำ “สวนสมรม” ซึ่งเป็นการปลูกพืชหลากหลายชนิดร่วมกันในพื้นที่เดียว เช่น เงาะ มังคุด ทุเรียน สะตอ และสมุนไพรรอบพื้นที่บ้าน สะท้อน ภูมิปัญญาการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล พร้อมทั้งมีกิจกรรมต่อยอดจากสะพานคีรีวงในเช้าวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นภาพวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและงดงาม ขณะเดียวกัน ชุมชนยังสามารถพลิกวิกฤตจากเหตุอุทกภัยในอดีต มาสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ โดยพัฒนา “กลุ่มอาชีพชุมชน” จากวัตถุดิบธรรมชาติในท้องถิ่น สู่ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ อาทิ ผ้ามัดย้อมและผ้าบาติกจากสีธรรมชาติ งานพิมพ์ลายผ้าแบบ Eco printing งานหัตถกรรมจากเมล็ดพืช ผลิตภัณฑ์สมุนไพรและเครื่องสำอางจากมังคุด รวมถึงการแปรรูปผลไม้จากสวนสมรม ซึ่งล้วนเป็นสินค้า handmade ที่มีเอกลักษณ์ และเปิดให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรม Workshop นอกจากนี้ชุมชนยังมีกิจกรรมท่องเที่ยวหลากหลาย ทั้งการเดินชมหมู่บ้าน เล่นน้ำแอ่งหิน นั่งพักผ่อนริมน้ำ ปั่นจักรยานรอบชุมชนและเดินป่าเชิงอนุรักษ์ บริเวณเขาหลวง รวมถึงการชมนกและเรียนรู้ ระบบนิเวศต้นน้ำ โดยมีที่พักรองรับนักท่องเที่ยวทั้งโฮมสเตย์ รีสอร์ทขนาดเล็กและลานกางเต็นท์ริมน้ำที่เน้นการใกล้ชิดธรรมชาติ สะท้อนถึงศักยภาพของชุมชนในการนำทุนทางธรรมชาติและวัฒนธรรมมาสร้างสรรค์เป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ ควบคู่กับการรักษาอัตลักษณ์และสิ่งแวดล้อม

2.5. สรุป

ภาพรวมของจังหวัดนครศรีธรรมราชในมิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน การวิเคราะห์บริบททางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทำให้เข้าใจถึงศักยภาพและข้อจำกัดที่มีอยู่ของจังหวัดนี้อย่างลึกซึ้ง ภาพลักษณ์ของนครศรีธรรมราชในฐานะ เมืองพระ ที่อุดมสมบูรณ์ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยมีลักษณะภูมิประเทศที่หลากหลาย ตั้งแต่เทือกเขาสูงที่เปรียบเสมือนปอดของจังหวัด ไปจนถึงที่ราบชายฝั่งที่เอื้อต่อการเกษตรกรรม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญทางเศรษฐกิจของพื้นที่ อย่างไรก็ตามการพึ่งพาพืชเศรษฐกิจหลักอย่างยางพาราและปาล์ม

น้ำมันทำให้จังหวัดมีความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาตลาดโลกและปัญหาหนี้สินครัวเรือนที่สูงก็เป็นอีกหนึ่งความท้าทายที่ต้องเผชิญ

การวิเคราะห์ประชากรที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย เป็นสัญญาณเตือนที่สำคัญให้ต้องเตรียมพร้อมด้านสวัสดิการและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ขณะที่โครงสร้างการปกครองท้องถิ่นที่กระจายอำนาจ ก็เป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง เป้าหมายของจังหวัดจึงมุ่งไปสู่การเป็นเมืองที่น่าอยู่ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและประชาชนมีความสุข ผ่านแนวทางการพัฒนาที่ครอบคลุมหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการยกระดับภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมสู่มาตรฐานสีเขียว การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ ภายใต้แนวคิด นครสองธรรม รวมถึงการพัฒนาคน สังคมและความมั่นคง การให้ความสำคัญกับศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม เป็นการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจและเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข จึงเป็นภาพสะท้อนที่ชัดเจนถึงการเดินทางสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของนครศรีธรรมราชที่ต้องอาศัยการบูรณาการในทุกมิติ

การเดินทางสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของนครศรีธรรมราชที่ต้องอาศัยการบูรณาการในทุกมิติเป็นการวางรากฐานที่มั่นคงและยั่งยืนสำหรับอนาคต แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ต้องเป็นไปพร้อมกับการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอันเป็นรากฐานของจังหวัด การบูรณาการในมิติต่าง ๆ เริ่มจาก มิติเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม โดยการพัฒนาเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมสู่การเป็น อุตสาหกรรมสีเขียว และ เกษตรสุขภาพ เป็นการสร้างสมดุลระหว่างการสร้างรายได้กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การใช้นวัตกรรมในการเกษตรและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจในขณะเดียวกันก็เป็นการปกป้องสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ของจังหวัด จากนั้นเป็นการบูรณาการระหว่าง มิติสังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาคน ชุมชนและสังคมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้เป็นเพียงแค่แนวคิด แต่เป็นการปฏิบัติที่สร้างความเข้มแข็งจากภายใน ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และการส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ทำให้ประชาชนเกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตนเองและสร้างความปรองดองในสังคม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การท่องเที่ยวภายใต้แนวคิด นครสองธรรม จึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมความมั่นคงทางวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ และ มิติการบริหารจัดการและความมั่นคง การมีโครงสร้างการปกครองที่เข้มแข็งและมีการกระจายอำนาจสู่

ท้องถิ่น ช่วยให้การบริหารจัดการทรัพยากรและการแก้ไขปัญหาสามารถทำได้อย่างรวดเร็วและตรงจุด การพัฒนาเมืองให้เป็น Safe City และการสร้างความมั่นคงในชุมชน ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างเต็มที่ การบูรณาการในทุกมิติเหล่านี้จึงเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้การพัฒนาชุมชนของนครศรีธรรมราชสามารถเติบโตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

บทที่ 3

หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

บทที่ 3 หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วยหัวข้อดังต่อไปนี้

- 3.1 หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 3.2 แนวคิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน
- 3.3 ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน
- 3.4 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 3.5 ทฤษฎีทุนทางสังคม
- 3.6 สรุป

3.1. หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

3.1.1 จักร 4

จักร 4 คือ ธรรมที่เป็นเครื่องช่วยให้สามารถสร้างสมความดีอื่น ๆ ทุกอย่างและช่วยให้ประสบความสำเร็จก้าวหน้าในชีวิต บรรลุความมั่งคั่งมั่งมี จักรธรรมทั้ง 4 เป็นจักรหรือวงล้อสำคัญที่จะชักนำชีวิตของเราดำเนินไปในวิถีทางที่ถูกต้องสอดคล้องลงตัว ทั้งนี้ชีวิตจะเจริญก้าวหน้าได้ ต้องอาศัยปัจจัยทั้งภายนอกและภายใน จึงจะสามารถนำชีวิตไปถึงจุดหมายปลายทางได้ด้วยความสำเร็จ เราจะต้องพิจารณาองค์ประกอบของจักรธรรม หลักการในเรื่องของจักร 4 นี้ นับได้ว่าเป็นการให้คำแนะนำหรือสอนหลักการหรือวิธีการในการดำรงชีวิต ให้กับบุคคลทั้งหลายในทุกระดับชั้นได้เป็นอย่างดีซึ่งก็ขึ้นอยู่กับว่าใครจะมีบทบาท ความรู้อย่างไร ควรที่จะแสวงหาถิ่นที่จะทำให้บุคคลนั้น ๆ มีความสุข ความเจริญ ในชีวิตตั้งแต่ระดับปุถุชน ไปจนถึงระดับอริยบุคคลเลยก็ได้

1. ปฏีรูปเทสวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) ลักษณะของถิ่นที่เหมาะสมนั้นมีลักษณะสมบูรณ์ 5 ประการมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ถิ่นที่เป็นศูนย์กลาง หมายถึง ถิ่นที่รวมระเบียบแบบแผน ลัทธิประเพณี ศีลธรรมวัฒนธรรมและเป็นที่มาของประชาชนในถิ่นและต่างถิ่นจากทิศทั้ง 4 เมื่อคนหมู่มากมารวมกัน ย่อมจะเกิดพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น แย่งอาหารการกิน แย่งถิ่นกันอยู่ แย่งคู่กันพิชิตและแย่งอำนาจกันเป็นใหญ่ มีประสบการณ์สิ่งแวดล้อมทั้งดีและไม่ดี คนฉลาดสามารถปรับตัวให้เป็นคนดีทำแต่ดี มีชีวิตอยู่ดีกินดีได้ แต่คนโง่มักล้มตัวกลายเป็นคนชั่วทำแต่ชั่ว ต้องมีชีวิตอยู่ชั่วกินชั่ว ดังนั้นท้องถิ่นจึงควรเร่งพัฒนาให้มีหลักฐานจรรยาและระเบียบวินัย

1.2 ถิ่นที่มีการอาชีพสะดวก หมายถึง ถิ่นที่ทำมาหาเลี้ยงชีพได้ง่าย ช่วยให้ผู้อยู่ติดตั้งเนื้อตั้งตัวได้เอง เร่งรัดก่อร่างสร้างตัวให้เป็นหลักแหล่ง มีบ้านเรือนเป็นของตนเอง มีที่ดินเป็นของตนเอง สร้างการอาชีพที่เป็นหลักทรัพย์ เช่น มีเรือกสวนไร่นามั่นคง ประกอบการงานของตนให้เป็นขึ้นเป็นอัน เป็นล่ำเป็นสัน เพื่อยังบริโภคทรัพย์ให้เกิดแก่ตนและประเทศชาติให้ตนและครอบครัวได้อยู่ดีกินดี มีหน้ามีตาเป็นเกียรติยศ

1.3 ถิ่นที่มีการศึกษาสะดวก หมายถึง ถิ่นที่มีระบบการศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้อยู่ศึกษาได้ง่าย การศึกษาเป็นเครื่องส่งเสริมความเจริญของบุคคลและสังคม ทำให้คนฉลาดรู้จักคิดหาเหตุผล ทำให้เข้าใจซาบซึ้งในสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอยู่รอบ ๆ ตัวและช่วยให้สามารถประกอบกิจได้ ซึ่งจะบันดาลให้เกิดผลแก่ตน แก่ชาติ เร่งเร้าให้ผู้ศึกษาคิดชอบ ทำชอบ เห็นใจหรือรู้ใจคนอื่นในทางชอบ ช่วยตัวเองช่วยผู้อื่นและเข้าร่วมมือกันกับผู้อื่นในทางชอบ ทำให้สถานะของตนและชาติมีสภาพดีขึ้น

1.4 ถิ่นที่มีศาสนาประกาศธรรม หมายถึง ถิ่นที่มีศาสนาสอนให้ละโทษ สอนให้อบรมคุณความดีและสอนให้ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาด อันเป็นหลักประพฤติปฏิบัติปฏิบัติชอบของมวลชนพึงทราบ ว่า ศาสนาเป็นมูลฐานแห่งการศึกษาที่ชอบ ดูเถิดดูวิธีการสอนซึ่งสอนคนให้เฉลียวฉลาดรู้จักคิดชอบ ทำชอบ พุดชอบ สอนวิธีคำนวณหัดให้คิดแม่นยำ สอนภาษาหัดให้พูดถูกต้องตามความเป็นจริง สอนวิชาประวัติศาสตร์หัดให้รู้มนุษยธรรม สอนวิชาภูมิศาสตร์หัดให้คิดกว้างขวางสอนวิชาฝีมือ หัดให้พินิจพิเคราะห์ละเอียดถี่ถ้วน สอนวิชาดาราศาสตร์ หัดให้รู้ความใหญ่หลวงของธรรมชาติและสอนวิชากีฬา หัดเล่นด้วยความเป็นธรรมไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ล้วนแต่เกี่ยวกับศาสนาทั้งสิ้น

1.5 ถิ่นที่มีคนทรงศีลทรงธรรมทรงวิทยาคุณมาก หมายถึง ถิ่นที่มีนักปฏิบัติธรรมมาก มีใจสูงใจเป็นระเบียบเรียบร้อยมุ่งให้เป็นคุณประโยชน์แก่ตนและเพื่อนมนุษย์ มีการปฏิบัติตามเหตุผลมีสติปัญญาแนบไปด้วยการทำพุทธานุสสติศีลธรรมประจำใจตน เป็นผู้ที่คนอื่นคาดได้ว่าเขาจะ

บำเพ็ญอะไรจะเว้นอะไรอย่างไร ไม่ใช่กุศโลบายหรือเล่ห์กะเท่ห์ ปราศจากลูกไม้ ใช้สัจธรรมเป็นมรรคา มีสัมมาอาชีวะเป็นอุดมคติ ซึ่งรักยิ่งกว่าชีวิต มีน้ำใจสุจริตแน่นเหนียวมั่นคง เคารพในผลประโยชน์ของคนอื่นเหมือนของตน ทำดีเป็นกายสุจริต พูดดีเป็นวาจาสุจริต คิดดีเป็นมโนสุจริต

2. สัมปยุตตปิณฑ (การสมาคมกับสัตบุรุษ)

2.1 ลักษณะทางกรรมบถ หมายถึง กุศลธรรมฝ่ายดีเป็นเกณฑ์ที่ทำให้คนเป็นคนดี ได้แก่ การประกอบกรรมที่เป็นกายสุจริต วาจาสุจริตและมโนสุจริต มีปกติทำกุศล คือ กรรมดี มีคุณและมีประโยชน์เกื้อกูลแก่ตนและสังคม ไม่ทำลายทั้งคนและสิ่งแวดล้อมให้เสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำของตนเพราะเกิดจากมูลเหตุที่เป็นกุศลมูล 3 ประการ

2.2 ลักษณะทางสติปัญญาและอุปนิสัย หมายถึง ลักษณะทางปัญญาและอุปนิสัยเป็นรากฐานสำคัญของพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะการทำ การพูด การคิดของมนุษย์ที่แตกต่างกัน ล้วนแต่เกิดจากพื้นฐานทางจิตใจและพื้นฐานทางสติปัญญาที่ไม่เหมือนกัน สัตบุรุษนั้นจัดว่าเป็นคนมีปัญญาเนื่องจากพื้นฐานทางจิตใจ สติปัญญาและกรรมในทางที่ดี

2.3 ลักษณะทางกรรมดี หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลพึงแสดงออกทางกาย วาจาและทางใจเป็นฝ่ายดี กรรมจำแนกคนให้ดี หมายถึง การกระทำที่ตนนั้นเองซึ่งพระพุทธรองค์ทรงจำแนกบุคคลออกเป็นประเภทตามพฤติกรรมที่เขาแสดงออกมา พระพุทธรองค์ทรงตรัสไว้ว่า “บุคคลหวานพีชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น ผู้กระทำความดีย่อมได้รับผลดี ผู้กระทำชั่วย่อมได้รับผลชั่ว”

2.4 ลักษณะทางความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน หมายถึง ผู้ที่มีความรับผิดชอบในหน้าที่การงานนั้นแล้ว ก็ย่อมทำงานนั้นจนสุดกำลังและความสามารถและเอาใจใส่ดูแลด้วยดี ไม่บกพร่องทำด้วยความพึงพอใจ

2.5 ลักษณะของการช่วยเหลือสังคม หมายถึง ผู้มีลักษณะเป็นผู้เสียสละด้วยส่วนใดก็ตามคือ กำลังกายหรือกำลังทรัพย์ก็ได้กล่าวเพื่อที่จะมุ่งหวังให้คนอื่นยกย่องชมเชยตนเองแม้เวลาประสบสุขหรือประสบทุกข์ก็ไม่หวั่นไหวไปตาม

2.6 ลักษณะความปรารถนา หมายถึง ผู้ที่ปรารถนาบุตร ทรัพย์ รั้ว ความสำเร็จต่าง ๆ โดยชอบธรรม เพราะตนมีศีล มีปัญญา ประกอบด้วยธรรม

2.7 ลักษณะทางการศึกษา หมายถึง ผู้ที่มีการศึกษามาก ฟังมาก เป็นพหูสูตร แม้จะมีอายุมากก็ยังทำประโยชน์ต่อคนอื่นได้

2.8 ลักษณะความสำคัญตน หมายถึง ผู้ที่เป็นสัตว์บรูษะย่อมมีลักษณะรู้ถึงคุณค่าแห่งตนโดยแท้จริง ไม่เบียดเบียนและมิได้กล่าวเพื่อที่จะโอ้อวด

2.9 ลักษณะความเป็นธรรม หมายถึง สภาโศกชาติสัตว์บรูษะเข้าร่วมประชุมก็ถือว่าไม่ใช่สภาที่สำคัญ ส่วนผู้ที่ละราคะ โทสะ โมหะ มีความเป็นธรรมจึงชื่อว่าเป็นสัตว์บรูษะ

2.10 ลักษณะความกตัญญูทวนเวียน หมายถึง คนที่เป็นบัณฑิตนั้นจะต้องมีความกตัญญูรู้คุณท่าน คบหาสมาคมกับกัลยาณมิตร คือ มิมิตรดี มีความรักดีมั่นคงช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ยากด้วยใจจริง ไม่แอบแฝงอำมหิตหรือช่วยเหลือเพราะเห็นแก่รางวัล

2.11 ลักษณะการคำนึงถึงฐานะและฐานะ หมายถึง ผู้ที่พิจารณาเห็นว่าแม้เรื่องนี้เป็นประโยชน์แก่คนทั้งหลายจึงสมควรทำ แม้เรื่องนี้เราไม่ชอบใจที่จะทำตามแต่ก็เกินไปเพื่อประโยชน์แก่คนทั้งหลายและเมื่อทำไปแล้วก็มีประโยชน์

3. อุตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ)

คำว่า “ตัว หรือ ตน” คือ “ตัวเรานั้นเอง ไม่ใช่คนอื่น” คำว่า “ตัว หรือ ตน” นี้ ท่านแยกเป็น 2 ส่วน คือ กาย กับ จิต ตัวของเราแต่ละคนนี้ สำหรับเราแล้วก็มีอยู่เพียงคนเดียวเท่านั้นไม่ได้มากไปกว่านี้เลย ถ้าล้มหายตายจากไปแล้ว ก็หมดกันเท่านั้นเอง จะหาที่ไหนมาแทนอีกไม่ได้ ผู้ที่เรารักที่สุดในโลกนี้ คือ ตัวเราเอง แม้เราจะรักคนอื่นรักประเทศชาติ รักคุณธรรมเหนือชีวิตของเรา ก็เพราะรักตัวเรานั้นเอง โดยเห็นว่า คนหรือสิ่งที่เรารักนั้นเป็นของเราเพราะความรู้สึกที่มั่นคงกระตุนความมีตัวตนนี้มีอำนาจรุนแรงมากมันเป็นที่ประเล้าประโลมใจอย่างยิ่งด้วยเหมือนกัน

ในขุททกนิกาย ธรรมบท พระพุทธเจ้าตรัสว่า “เมื่อทราบว่าเป็นที่รักยิ่งของตัวเราแล้ว ก็พึงรักษาตัวนั้นให้ดี พึงเตือนตน พึงตนด้วยตัวของเราเอง เพราะตนแล เป็นที่พึงของตนตนแลเป็นคติของตน คนอื่นใครเล่าที่จะเป็นที่พึงได้ดีเท่าตัวของเรา” ระหว่างร่างกายกับจิต ซึ่งรวมกันเป็นชีวิต เป็นตัวตนนี้ จิตมีความสำคัญมากกว่ากายเพราะจิตเป็นผู้นำ กายเป็นผู้ทำตามคำสั่งของจิต ดังสุภาษิตไทยที่ว่า “ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว” ถ้าฝึกจิตตั้งจิตไว้ถูกทางหรือตั้งจิตของตนไว้ดีแล้ว กายก็พลอยถูกทางไปด้วย แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าเราตั้งจิตไว้ผิดแล้ว กายก็พลอยผิดพลอยเสียหายไปด้วย พระพุทธเจ้าตรัสย้ำไปที่ความสำคัญของจิตนั้นมาก

ในขุททกนิกาย ธรรมบท พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “จิตที่ตั้งไว้ผิด จะพึงทำความเสื่อมเสียให้แก่ผู้นั้นเอง ร้ายยิ่งกว่าโจรเห็นโจรหรือคนคู่เวรเจอกันเข้าแล้วพึงทำความย่อยยับแก่กันเสียอีก” ข้อนี้หมายความว่า จิตนี้ ถ้าตั้งไว้ผิดแล้ว ย่อมทำลายตัวเรา ทำลายทุกสิ่งทุกอย่างได้มาก ดังนั้น จิตที่ตั้งไว้

ผิดนี้ร้ายแรงมาก ยกตัวอย่างคนที่เห็นว่า การติดของเสพติดเป็นของดี ใครจะแนะนำเท่าไรก็ไม่ยอม และถือว่าเป็นของดีอยู่นั่นเอง เช่น เห็นเหล้า บุหรี่ เฮโรอีน ผงขาวหรือยาบ้าว่าเป็นของประเสริฐ ใครจะแนะนำอย่างไรก็ไม่เชื่อฟัง เพราะใจของเขาตกต่ำเสียแล้ว เพราะฉะนั้นคนนั้นยอมทำความเดือดร้อนให้แก่ตนได้มากทีเดียว เพราะจิตของเขาตั้งไว้ผิดทางเสียแล้ว คนที่เป็นมิจฉาปฏิรูป ไม่เชื่อเรื่องบุญบาป ไม่เชื่อนรกสวรรค์ เห็นว่า ตายแล้วสูญ เป็นต้น เป็นพวกตั้งตนไว้ผิดทั้งสิ้น ปฏิรูปดังกล่าว พระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่า มิจฉาปฏิรูป เป็นปฏิรูปที่มีอันตรายมากเป็นบาปหนักที่สุด ยิ่งกว่าอนันตริยกรรม ในพระพุทธศาสนาเสียอีก เพราะเมื่อจิตตั้งไว้ผิดแล้ว กายก็ทำผิดด้วยทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นได้เป็นอันมาก แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าตั้งตนไว้ถูกทางก็จะทำความสุขความเจริญได้มาก

ในอุททนิาย ธรรมบท พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “จิตที่ตั้งไว้ถูกทางแล้ว จะพึงทำความเจริญก้าวหน้าให้แก่ผู้นั้นเองอย่างมาก ยิ่งเสียกว่าสิ่งที่พ่อแม่หรือญาติพี่น้องจะพึงทำให้กันเสียอีก” คนที่ทำความเจริญให้แก่เราได้มาก คือ จิตของเรา ที่ตัวเราที่ตั้งไว้ถูกทาง ถ้าเราตั้งไว้ถูกทางแล้วจะทำความเจริญได้มาก พ่อแม่หรือพี่น้อง ทำความเจริญให้เราได้เหมือนกัน แต่ก็สู้จิตที่ตัวเราตั้งไว้ถูกทางทำให้ไม่ได้เลย พ่อแม่หรือพี่น้อง อาจจะทำให้เงินทองเล็กลง อาจจะทำแนะนำเรา แต่ถ้าเราไม่ฟังไม่ทำตาม เราก็เจริญไม่ได้ แต่ถ้าพ่อแม่พี่น้องแนะนำแล้วเราทำตาม คนที่ได้รับความเจริญ คือ ตัวเราเองและจิตที่ยอมรับการแนะนำอย่างดี นั่นคือ สิ่งที่ตั้งไว้ถูกทาง ย่อมทำความเจริญให้แก่ตนได้เป็นอันมาก ยิ่งกว่าคนอื่นทำให้หลายเท่านัก บางคนกลับคิดว่า การที่ตัวเราจะเสื่อมหรือจะเจริญนั้นเพราะคนนั้นคนนี้ทำให้ แท้ที่จริงคือ ตัวเราเองที่ตั้งไว้ถูกหรือตั้งไว้ผิด ทำให้ทั้งสิ้น เพราะถ้าเราไม่ทำบุญหรือบาป ผลของบุญหรือบาป คือ ความสุขหรือความทุกข์ จะมาถึงเราไม่ได้ การตั้งตัวไว้ถูกทางนั้น หมายถึง การทำตนที่ไม่มีศีลให้ตั้งอยู่ในศีล การทำตนซึ่งไม่มีศรัทธาให้มีศรัทธา การทำตนซึ่งเป็นคนตระหนี่ให้เป็นผู้ยินดีในการเสียสละหรือพุดง่าย ๆ คือ การทำตัวเราซึ่งยังไม่มีคุณธรรม ยังขาดคุณธรรม เช่น ยังตกอยู่ในอบายมุข ยังขาดขันติธรรม เป็นต้น ให้เป็นคนมีคุณธรรม เช่น ปลอดจากอบายมุขและมีขันติธรรม เป็นต้น ท่านกล่าวในคัมภีร์ว่า การทำตนซึ่งไม่มีศรัทธาให้มีศรัทธาขึ้นนั้น หมายความว่า ศรัทธาในพระพุทธศาสนา คือ เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อ 4 ประการ

4. ปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว)

ความดีทุกอย่างที่คนเราได้ทำมาแล้ว ได้สั่งสมไว้แล้ว ทั้งในอดีตชาติ ทั้งในปัจจุบันซึ่งทำให้จิตใจสะอาดให้สูงขึ้นอันจะส่งผลเป็นความสุขความเจริญแก่ผู้ที่ได้สั่งสมบุญไว้ทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ ทั้งในชาตินี้และชาติต่อไป เรียกว่า การได้สั่งสมบุญมาก่อน

บุญ คืออะไร บุญ คือ การทำความดี บุญ คือ ความสุข คือ สภาพที่ชำระจิตใจให้สะอาดผ่องใส ดังนั้น เพื่อความเข้าใจง่าย จึงควรทราบลักษณะของบุญ 3 ประการคือ

1. เมื่อพูดถึงเหตุของบุญ บุญก็คือ การทำความดี
2. เมื่อพูดถึงผลของบุญ บุญก็คือ ความสุขความเจริญ
3. เมื่อพูดถึงสภาพจิต บุญก็คือ สภาพที่ชำระจิตใจให้สะอาด ให้ผ่องใสหรือความสะอาดผ่องใสของจิต

บางคนเข้าใจบุญเพียงแง่เดียว เฉพาะเหตุของบุญหรือเฉพาะผลของบุญหรือเฉพาะสภาพจิตของคนที่ทำบุญ การที่จะทราบเรื่องบุญได้ชัดเจน ก็ต้องเข้าใจลักษณะของบุญทั้ง 3 ประการให้ถูกต้องทั้ง 3 อย่าง คือ

1. เหตุของบุญ ได้แก่ การทำความดี ความดีอะไรก็ได้เป็นบุญทั้งสิ้น
2. ผลของบุญ คือ ความสุขความเจริญ ความสุขกายสุขใจ ทั้งในชาตินี้และชาติต่อไปล้วนเป็นผลบุญทั้งสิ้น คนที่รูปสวรวรยุทธ์ มีสติปัญญาดีมีเสียงไพเราะ เป็นต้น นั้นเป็นผลของบุญไม่ใช่เหตุของบุญ เช่น การเจริญสมาธิก็เป็นการสร้างเหตุของบุญและผลก็ออกมาเป็นความสุข
3. สุขภาพจิต ผลบุญส่งผลให้จิตเกิดความเบิกบาน เกิดความผ่องใสขึ้น เพราะตามศัพท์คำว่า “บุญ” คือ สภาพที่ชำระจิตใจให้ผ่องใส สิ่งใดที่ชำระจิตใจให้ผ่องใส สิ่งนั้นเรียกว่า บุญ (บานชื่น นักการเรือน, 2560, หน้า 33-46)

ดังนั้น หลักจักร 4 สามารถนำมาเชื่อมโยงกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชได้อย่างลึกซึ้ง โดย ปฏิรูปเทสวาสะ คือ การเลือกถิ่นที่ดี หมายถึงการพัฒนาพื้นที่ให้น่าอยู่ มีความพร้อมด้านอาชีพ การศึกษา ศาสนาและการมีผู้นำที่มีคุณธรรม ซึ่งเป็นรากฐานของชุมชนเข้มแข็ง ส่วน สัมปฤสสุปัสสยะ การคบสัตบุรุษสะท้อนถึงการสร้างเครือข่ายทางสังคมและการมีผู้นำหรือกัลยาณมิตรที่สามารถชี้นำสังคมไปในทิศทางที่ถูกต้อง เกื้อกูลกันอย่างแท้จริง อัตตสัมมาปณิธิ การตั้งตนไว้ชอบ หมายถึง การพัฒนาคนให้มีจิตสำนึกที่ดี รู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบและยึดมั่นในคุณธรรมเพื่อเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนและสุดท้าย ปุพเพกตปุญญตา คือ การสั่งสมความดีไว้ล่วงหน้า สอดคล้องกับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและการทำงานอย่างมีความต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืน หลักจักร 4 จึงเป็นแนวทางในการสร้างสมดุลของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ทำให้การพัฒนาชุมชนในนครศรีธรรมราชตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม ความร่วมมือและการพึ่งพาตนเอง นำไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืนอย่างแท้จริง

3.1.2 อริยมรรคมีองค์ 8

หลักธรรมในอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นธรรมที่มีปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท คือ พระไตรปิฎก เป็นต้น อยู่หลายแห่งหลายประการเพื่อสะดวกต่อการศึกษาผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นของหลักธรรมแต่ละข้อโดยจำแนกออกเป็นลักษณะ คือ 1. ความหมาย 2. องค์ธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติ 3. สภาวธรรม และ 4. ลักษณะธรรม ซึ่งมีนัยดังต่อไปนี้

หลักธรรมในอริยมรรคมีองค์ 8 ประกอบด้วยธรรม ประกอบด้วย สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) สัมมาวายามะ (เพียรชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) และ สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)

1. สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ)

สัมมาทิฏฐิเป็นอริยมรรคข้อแรกในอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นมรรคที่สำคัญคือเป็นหัวหน้า (ม.อ. (ไทย) 14/141/180) แห่งอริยมรรคที่เหลือว่าจะมีอริยมรรคข้ออื่น ๆ เกิดขึ้นตามมาดังที่พระผู้มีพระภาคตรัสกับภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด สัมมาทิฏฐิก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิตเพื่อการตรัสรู้เป็นจริงซึ่งอริยสัจ 4 ประการ ฉะนั้น, ภิกษุผู้มีสัมมาทิฏฐิย่อมเป็นอันหวังสิ่งได้คือ จักรู้ชัดตามเป็นจริงว่า ทุกข์คือดังนี้... เหตุให้เกิดทุกข์คือดังนี้... ความดับทุกข์คือดังนี้...ปฏิบัติ ให้ถึงความดับทุกข์คือดังนี้ (ส.ม. (ไทย) 19/1720/552)

ความหมายของสัมมาทิฏฐิ หมายถึง ความเห็นชอบ (อภิ.วิ. (ไทย) 35/205/171.) หรือ ปัญญาอันเห็นชอบ คือ เห็นอริยสัจ 4 โดยองค์ธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติในสัมมาทิฏฐิ คือ ความรู้ในทุกข์ ความรู้ในทุกขสมุทัย ความรู้ในทุกขนิโรธ และ ความรู้ในทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา (อภิ.วิ. (ไทย) 35/487/371.)

สภาวธรรมในมรรคมีองค์ 8 ข้อสัมมาทิฏฐิมีลักษณะดังนี้ ปัญญา กิริยาที่รู้จัก ความวิจัย ความเลือกสรร ความวิจัยธรรม ความกำหนดหมาย ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด ภาวะที่รู้ละเอียด ความรู้อย่างแจ่มแจ้ง ความค้นคิด ความใคร่ครวญ ปัญญาเหมือนแผ่นดิน ปัญญาเครื่องละกิเลส ปัญญาเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ดี ปัญญาเหมือนปลูก ปัญญา ปัญญินทรีย์ ปัญญาพละ ปัญญาเหมือนศัสตรา ปัญญาเหมือนปราสาท ความสว่างคือปัญญา แสงสว่างคือปัญญา ปัญญาเหมือนประทีป ปัญญา เหมือนดวงแก้ว ความไม่หลงมกมาย ความเลือกเฟ้นธรรม สัมมาทิฏฐิ ธัมมวิจัยสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์มรรค นับเนื่องในมรรคนี้เรียกว่า

สัมมาทิฐิ (อภ.สง. (ไทย) 34/297/93) โดยลักษณะ 11 ประการของสัมมาทิฐิ (พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดกานสิทธิ), 2538, หน้า 433-436) มีดังนี้

1. ทัสสนะ แปลว่า เห็น การเห็นในที่นี้เป็นลักษณะของปัญญา คือ เห็นความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตาของรูปนาม เห็นอริยสัจ เห็นนิพพาน

2. ปหานะ แปลว่า ละ คือ ละความเห็นผิดต่าง ๆ เห็นว่า มรรค ผล นิพพานไม่มี

3. อุปัตถัมภะ แปลว่า อุปถัมภ์ค้ำชู คือ เป็นอุปการะต่อสหชาติธรรมทั้งหลายที่เกิด ร่วมกัน เช่น สัมมาสังกัปปะ เป็นต้น

4. ปริยาทานะ แปลว่า ครอบงำ คือ ความงามกิเลสทั้งหลายในขณะแห่งโสดาปัตติ มรรคขึ้นไป

5. วิโสธนะ แปลว่า ให้บริสุทธิ์หมดจด คือ ยังจิตให้บริสุทธิ์ด้วยปฏิวะ

6. อธิษฐานะ แปลว่า ตั้งมั่น คือ ตั้งใจมั่น ได้แก่ มั่นอยู่กับรูปนาม ไตรลักษณ์ ไตรสิกขาและตั้งมั่นอยู่กับมรรคผล นิพพาน

7. โวทานะ แปลว่า ผ่องแผ้ว คือ ยังจิตให้ผ่องแผ้วจากกิเลสทั้งหลาย

8. วิเสสาคัมมะ แปลว่า บรรลุคุณวิเศษ คือบรรลุโสดาปัตติมรรค เป็นต้น

9. ปฏิวะระ แปลว่า ทางตลอด คือ ทางตลอดปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ

10. อภิสมยะ แปลว่า ตรัสรู้ คือ ตรัสรู้สัจจะ 4 ได้แก่ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

11. ปติฏฐาปนะ แปลว่า ยังจิตให้ตั้งอยู่ในนิโรธ คือเข้าถึงพระนิพพาน

2. สัมมาสังกัปปะ (คำริชอบ)

สัมมาสังกัปปะ หมายถึง ความคำริชอบ (อภ.วิ. (ไทย) 35/205/171.) ความคำริอยู่ในศีลสมาธิ ปัญญา คือ สามารถยกจิตขึ้นสู่สมาภูคูลและสามารถยังจิตให้ตั้งมั่นอยู่กับสติปัฏฐาน 4 (พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดกานสิทธิ), 2538, หน้า 433-436) องค์ธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติในสัมมาสังกัปปะ คือ ความคำริในการออกจากกาม ความคำริในการไม่พยาบาท และ ความคำริในการไม่เบียดเบียน (อภ.วิ. (ไทย) 35/487/371.)

สภาวะธรรมในมรรคมืองค์ 8 ข้อสัมมาสังกัปปะ มีลักษณะดังนี้

ความตริัก ความตริักโดยอาการต่าง ๆ ความคำริ ความที่จิตแนบแน่นในอารมณ์ ความที่จิตแนบสนิทในอารมณ์ ความยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ สัมมาสังกัปปะ อันเป็นองค์มรรค นับเนื่องในมรรคนี้

เรียกว่า สัมมาสังกัปปะ (อภ.วิ. (ไทย) 35/492/374., อภ.สง. (ไทย) 34/289/94.) ลักษณะ 11 ประการของสัมมาสังกัปปะ คือ

1. อภินิโรปนะ ยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ปัจจุบัน รูปนาม พระไตรลักษณ์ มรรค ผล นิพพาน
 2. ปหานะ ละมิจฉาสังกัปปะความดำริผิด 3 อย่างคือ มิกามสังกัปปะ เป็นต้น
 3. อุปัตถัมภนะ อุปถัมภ์คำชুমรรคที่เหลือ 7 มีสัมมาทิฏฐิ เป็นต้น ให้บริบูรณ์
 4. ปริยาทานะ คروبงากิเลสทั้ง 3 คือ กิเลสหยาบ กิเลสกลาง กิเลสละเอียด
 5. วิโสธนะ ชาระกาย วาจา ใจ ให้สะอาดแล้วแทงตลอดวิปัสสนาญาณที่ 1 ถึงที่ 4
 6. อธิษฐานะ ยังใจให้ตั้งมั่นอยู่กับศีล สมาธิ ปัญญา
 7. โวทานะ ยังใจให้ผ่องแผ้วปราศจากนิวรณ์ทั้ง 4 มีกามฉันทะ พยาบาท เป็นต้น
 8. วิเสสาธิคมะ ยังให้เข้าถึงคุณวิเศษ กล่าวคือ โสตาปัตติมรรค
 9. ปฏิวะธะ แแทงตลอดมรรค มีโสตาปัตติมรรค เป็นต้น
 10. สัจจาภิสมยะ ตรัสรู้ร้อยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค
 11. ปตัญญาปนะ ยังใจให้เข้าถึงนิโรธคือความดับทุกข์
3. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ)

สัมมาวาจา หมายถึง เจรจาชอบ พูดถูกธรรมถูกวินัยพูดแล้วไม่เสียหายมีแต่ดีฝ่ายเดียว, การงดเว้นวจีทุจริต 4 ได้เด็ดขาดจึงจัดเป็นสัมมาวาจาในมรรคได้

องค์ธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติในสัมมาวาจา คือ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดคำหยาบ และ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ (อภ.วิ. (ไทย) 35/487/371)

สภาวะธรรมในมรรคมีองค์ 8 ข้อสัมมาวาจามีลักษณะดังนี้

ความงด ความเว้น ความเว้นขาด เจตนาเป็นเหตุเว้นจากวจีทุจริต 4 การไม่ทำ การเลิกทำ การไม่ล่วงละเมิด การไม่ล้ำเขต การกำจัดต้นเหตุ (แห่งวจีทุจริต 4) สัมมาวาจา อันเป็นองค์มรรค นับเนื่องใน มรรค นี้เรียกว่า สัมมาวาจา (อภ.วิ. (ไทย) 35/492/374., อภ.สง. (ไทย) 34/299/94.)

ลักษณะ 11 ประการของสัมมาวาจา คือ

1. ปริคคหะ กำหนดรู้ทุกข์ ละสมุทัย มินิโรธเป็นอารมณ์
2. ปหานะ ละกิเลสเป็นสมุจเฉตปทาน ในขณะแห่งมรรคญาณ
3. อุปัตถัมภนะ อุปถัมภ์คำสุสหาตธรรมที่เหลือให้ถึงมรรคญาณ

4. ปรียาทานะ ครอบงาโลกะ โทสะ โมหะ ได้ในขณะแห่งมรรคญาณ
5. วิโสธนะ ยังใจให้บริสุทธิ์จากโลกะ โทสะ โมหะ ในขณะแห่งมรรคญาณ
6. อธิภูฐานะ ตั้งใจมั่นอยู่กับศีล สมาธิ ปัญญา ในขณะแห่งมรรคญาณ
7. โวทานะ ยังใจให้ผ่องแผ้วจากกิเลส ในขณะแห่งมรรคญาณ
8. วิเสสาธิคมะ บรรลุมรรคญาณ
9. ปฏิเวธะ แสงตลอดมรรคญาณ
10. สัจจาภิสมยะ ตรัสรู้ร้อยสัจ 4
11. นิโรธะ ตีฆาปนะ ยังใจให้ตั้งมั่นอยู่ในนิโรธ คือ ถึงนิพพานในขณะแห่งมรรค ญาณ มีโสดาปัตติมรรคญาณ เป็นต้น

4. สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ)

สัมมากัมมันตะ หมายถึง ทำการชอบหรือการงานชอบได้แก่ การกระทำที่เว้นจากความประพฤติชั่วทางกายสามอย่าง ทำการงานถูกต้องตามทำนองคลองธรรม คือ การงานที่ทำทางกาย วาจา ใจ ประกอบด้วยศีล สมาธิ ปัญญา

องค์ธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติในสัมมากัมมันตะ คือ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการลักทรัพย์ และ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม (อภิ.วิ. (ไทย) 35/487/371.)

สภาวะธรรมในมรรคมองค์ 8 ข้อสัมมาอาชีวะมีลักษณะดังนี้

ความงด ความเว้น ความเว้นขาด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากมิฉณาอาชีวะ การไม่ทำ การเลิกทำ การไม่ล่วงละเมิด การไม่ล้ำเขต การกำจัดต้นเหตุ (แห่งมิฉณาอาชีวะ) สัมมาอาชีวะ อันเป็นองค์ มรรค นับเนื่องในมรรค นี้เรียกว่า สัมมาอาชีวะ (อภิ.วิ. (ไทย) 35/492/374., อภิ.สง. (ไทย) 34/301/94.)

สัมมาอาชีวะ มีลักษณะ รส ปัจจุปปุฐาน ปทัฏฐาน ดังนี้

1. โวทานลกขณ มีความผ่องแผ้วเป็นลักษณะ หมายความว่า ถ้าสัมมาอาชีวะนี้มีอยู่แก่ท่าน ผู้ใด ท่านผู้นั้นจะมีแต่ความผ่องแผ้ว มีแต่ความสะอาดบริสุทธิ์หมดจดทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจ เพราะกิเลสหายาบ ซึ่งจะล่วงละเมิดออกมาทางกาย ทางวาจา ก็ข่มไว้ด้วยศีล กิเลสกลาง ๆ คือ ปริยภูฐานะ ซึ่งจะล่วงออกมาทางใจ ได้แก่ นิวรณ์ 5 ก็ข่มไว้ด้วยอำนาจสมาธิ อนุสัยกิเลสที่นอนดอง อยู่ในใจก็ถูกถอนด้วยอริยมรรค ในขณะแห่งโสดาปัตติมรรค เป็นต้น

2. กายชีวปวตติโร สัมมาอาชีวะนั้น มีความเป็นไปแห่งความเป็นอยู่ของกายและวาจาอันบริสุทธิ์เป็นหน้าที่ หมายความว่า มีกายเว้นจากทุจริต มีวาจาเว้นจากทุจริต สถิตมั่นอยู่ในสุจริตเท่านั้น

3. มิจฉาอาชีวะปหานปัจจุภูฏาโน มีการปหานมิจฉาชีวะเป็นผลปรากฏ หมายความว่า ความเป็นอยู่ชอบนี้ เป็นปฏิปักษ์ต่อความเป็นอยู่ผิด ความเป็นอยู่ชอบเกิดขึ้นเมื่อใด เมื่อนั้นความเป็นอยู่ผิดทางกายทวาร วจิตวาร มโนทวาร ก็จะไม่เกิดขึ้นได้เลย ผลที่ปรากฏจึงได้แก่ ความเป็นอยู่อันบริสุทธิ์ เพราะจิตปราศจากกิเลสอย่างหยาบ อย่างกลางและอย่างละเอียด ตามขั้นแห่งปัญญาของผู้ปฏิบัติ นั้น ๆ

4. สทฺธาทีโรตตปปาติคุณปฏาโน มีคุณธรรมคือ ศรัทธา หิริ โอตตปปะ เป็นต้น เป็นเหตุใกล้ซัดที่จะให้สัมมาอาชีวะเกิดขึ้น

5. สัมมาวายามะ (เพียรชอบ) หมายถึง เพียรชอบ ตั้งใจประพฤติปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างจริง ๆ เพื่อให้หลุดพ้นไปจากกิเลสและกองทุกข์โดยเร็วพลัน

องค์ธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติในสัมมาวายามะ

1. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สร้างฉันทะ พยายาม प्रารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น

2. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สร้างฉันทะ พยายาม प्रารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

3. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สร้างฉันทะ พยายาม प्रารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น

4. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สร้างฉันทะ พยายาม प्रารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงมั่น ไม่เลือนหาย ภิกขุโยภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว (อภ.วิ. (ไทย) 35/487/372.)

สภาวะธรรมในมรรคมองค์ 8 ข้อสัมมาวายามะมีลักษณะดังนี้

การปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความชวนชวาย ความ พยายาม ความอดุสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความมุ่งมั่นอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ ทอดทิ้ง ฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความเอาใจใส่ธุระ วิริยะ วิริยินทรีย์ วิริยพละ สัมมาวายามะ วิริยสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์มรรค นับเนื่องในมรรค นี้เรียกว่า สัมมาวายามะ (อภ.วิ. (ไทย)35/492/375., อภ.สง. (ไทย) 34/302/94.)

ลักษณะ 11 ประการของสัมมาวายามะ คือ

1. ปัดคะหะ ประคองจิตให้อยู่กับศีล สมาธิ ปัญญา จนถึงมรรคญาณ
 2. ปหานะ ละความเพียรผิตยังจิตให้ตั้งอยู่ในความเพียรชอบ จนกระทั่งถึงมรรค ญาณ
 3. อุปัตถัมภณะ อุปถัมภ์ค้ำชูมรรคที่เหลืออีก 7 ให้เป็นมัคคสมังคีจนละกิเลสได้ เป็นสมุจเฉท
 4. ปริยาทานะ ครอบงำความโลภ ความโกรธ ความหลง จนถึงมรรคญาณ
 5. วิโสธนะ ยังใจให้บริสุทธิ์หมดจดจากกิเลสด้วยมรรคญาณ
 6. อธิภูฐานะ ตั้งใจไว้ในศีล สมาธิ ปัญญา จนถึงมรรคญาณ
 7. วิเสสาธิคมรรค เพียรพยายามปฏิบัติจนให้บรรลุคุณวิเศษคือมรรคญาณ
 8. โวทานะ ยังใจให้ผ่องแผ้วจากกิเลสด้วยมรรคญาณ
 9. อุตตริปฏิเวธะ เพียรเจริญวิปัสสนาจนได้รู้แจ้งแทงตลอดมรรคญาณ
 10. สัจจาภิสมยะ เพียรเจริญวิปัสสนาจนได้ตรัสรู้ริยสัจ 4
 11. นิโรธะ ปติภูฐานะ ยังใจให้ตั้งอยู่เฉพาะนิโรธ
6. สัมมาสติ (ระลึกชอบ)

สัมมาสติ หมายถึง ระลึกชอบ คือ ระลึกในสติปัฏฐาน, ระลึกอยู่กับกาย เวทนา จิต ธรรมองค์ ธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติในสัมมาสติ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

1. พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติพึงกำจัดอภิชมาและโทมนัสในโลกได้
2. พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติพึงกำจัดอภิชมาและโทมนัสในโลกได้
3. พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติพึงกำจัดอภิชมาและโทมนัสในโลกได้
4. พิจารณาเห็นธรรมในธรรมอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติพึงกำจัดอภิชมาและโทมนัสในโลกได้ (อภ.วิ. (ไทย) 35/487/372.)

สภาวะธรรมในมรรคมืองค์ 9 ข้อสัมมาสติมีลักษณะดังนี้

สติ ความตามระลึก ความหวนระลึก สติ กิริยาที่ระลึก ความทรงจำ ความไม่เลื่อนลอย ความไม่หลงลืม สติ สตินทรีย์ สติพละ สัมมาสติ สติสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์มรรค นับเนื่องในมรรค นี้เรียกว่า สัมมาสติ

ลักษณะของสัมมาสติ ในปฏิสัมภิทามรรค แสดงไว้ 11 ประการ คือ

1. อุปฺปฐฺฐานะ มีสติเข้าไปปรากฏอยู่กับปัจจุบัน รูปนาม พระไตรลักษณ์ จนถึงมรรค ญาณ
2. ปหานะ ละสติผิด ยังจิตให้ตั้งอยู่ในศีล สมาธิ ปัญญา จนถึงมรรคญาณ
3. อุปตฺถัมภณะ อุปถัมภ์ค้ำชูมรรคที่เหลือ 7 ให้เป็นมรรคสมังคี จนถึงมรรคญาณ
4. ปริยาทานะ คروبงากิเลสทั้งหลายด้วยตทั้งคปหาน วิกัมภณปหาน สมุจเฉท ปหาน
5. วิโสธนะ ยังจิตให้บริสุทธิ์จากกิเลสทั้งหลายด้วยมรรคญาณ
6. อธิฐฺฐานะ ยังจิตให้ตั้งมั่นอยู่กับศีล สมาธิ ปัญญา จนถึงมรรคญาณ
7. โวทานะ ยังจิตให้แผ้วจากกิเลสทั้งหลายด้วยมรรคญาณ
8. วิเสสาธิคมะ ยังจิตให้บรรลุคุณวิเศษคือ มรรคญาณ
9. ปฏิเวธะ แทะตลอดมรรคญาณ
10. สัจจาภิสมยะ ตรัสรู้หรือริสัจ 4
7. สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)

สัมมาสมาธิ หมายถึง ตั้งจิตมั่นชอบ มีใจจดจ่ออยู่กับรูปนาม และศีล สมาธิ ปัญญา จนกระทั่งถึงมรรค มีโสดาปัตติมรรคญาณ เป็นต้น

องค์ธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติในสัมมาสมาธิ คือ ภาวนาธรรมวินัยนี้สั่งดีจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย

1. บรรลุปฐมฌานที่มีวิตก มีวิจารณ์ มีปีติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ เพราะวิตก วิจารณ์สงบระงับไปแล้ว
2. บรรลุทุติยฌานที่มีความผ่องใสในภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีแต่ปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่ เพราะปีติจางคลายไป มีอุเบกขา มี สติสัมปชัญญะเสวยสุขด้วยนามกาย
3. บรรลุตติยฌานที่พระอริยทั้งหลายกล่าวสรรเสริญว่า ผู้มีอุเบกขา มีสติ อยู่เป็น สุข เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อน
4. บรรลุจตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่ (อภิ.วิ. (ไทย)

35/487/372.)

สภาวรรณในมรรคมืองค์ 8 ข้อสัมมาสมาธิมีลักษณะดังนี้

ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่ ความตั้งมั่น ความไม่ซัดส่าย ความไม่ฟุ้งซ่าน ความที่จิตไม่ซัดส่าย สมณะ สมาธิทริย สัมมาสมาธิ สมาธิพละ สมาธิสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์มรรค นับเนื่องในมรรค นี้เรียกว่า สัมมาสมาธิ (อภิ.วิ. (ไทย) 35/492/375., อภิ.สง. (ไทย) 34/304/95.)

ลักษณะของสัมมาสมาธิ 11 ประการ คือ

1. อวิกเขปะ ทาจิตเจตสิกให้สงบระงับ ให้ตั้งมั่นอยู่ในศีล สมาธิ ปัญญา จนกระทั่ง ถึงมรรคญาณ
2. ปหานะ ละมิจฉาสมาธิ ตั้งอยู่ในสัมมาสมาธิ จนถึงมรรคญาณ
3. อุปัตถัมภณะ อุปถัมภ์ค้ำชูมรรคที่เหลือ 7 ให้เป็นมัคคสมังคี จนถึงมรรคญาณ
4. ปริยาทานะ ครอบงำกิเลสทั้งหลายด้วยตัพทังคปหาน วิกขัมภณปหาน และ สมุจเฉทปหาน
5. ปฏิเวธาทิวิโสธนะ ยังใจให้บริสุทธิ์หมดจดจากกิเลส เพราะปฏิเวธ
6. อธิภูฐานะ ยังจิตให้มั่นคงในศีล สมาธิ ปัญญา จนถึงมรรคญาณ
7. โวทานะ ยังใจให้ผ่องแผ้วจากกิเลสทั้งหลาย ด้วยมรรคญาณ
8. วิเสสาธิคมะ บรรลุคุณวิเศษ คือ มรรคญาณ
9. อุตตริปฏิเวธะ แทะตลอดมรรคญาณเบื้องสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไปตามลำดับ นับตั้งแต่โสดาปัตติมรรคญาณเป็นต้นไปจนกระทั่งถึงอรหัตตมรรคญาณ
10. สัจจาทิสสมยะ ได้ตรัสรู้อรียสัจ 4
11. ปติภูฐาปนะ ยังใจให้เข้าถึงพระนิพพาน หลักธรรมในอริยมรรคมืองค์ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ เป็นหลักปฏิบัติอันสำคัญในหลักอริยสัจ 4 เพราะเป็นทางปฏิบัติให้ถึงความพ้น ทุกข์ ซึ่งเรียกว่าทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ในลำดับต่อไปจักได้กล่าวถึงสติภูฐาน 4 ใน อริยมรรคมืองค์ 8

ดังนั้น อริยมรรคมืองค์ 8 สามารถประยุกต์ใช้กับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชได้อย่างเป็นระบบ โดย สัมมาทิฐิ หรือ ความเห็นชอบ ช่วยให้คนในชุมชนมีวิสัยทัศน์ที่ถูกต้อง เข้าใจปัญหาและแนวทางแก้ไขอย่างตรงจุด สัมมาสังกัปปะ หรือ การดำริชอบ เป็นการคิดเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาชุมชนโดยไม่เบียดเบียน สัมมาวาจา การพูดชอบสะท้อนถึงการสื่อสารในสังคมที่โปร่งใส ลดความขัดแย้งและสร้างความไว้วางใจ สัมมากัมมันตะ การกระทำชอบ คือ การปฏิบัติกิจกรรมหรือโครงการที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและเกื้อกูลต่อสังคม สัมมาอาชีวะ หมายถึง การ

ส่งเสริมอาชีพสุจริตที่สามารถพึ่งพาตนเองและรักษาทรัพยากรในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน สัมมาวายามะ การเพียรชอบคือการทำงานอย่างต่อเนื่องไม่หยุดยั้งเพื่อพัฒนาชุมชน สัมมาสติ การระลึกรู้ชอบคือการมีสำนึกในการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม ขณะที่ สัมมาสมาธิ การตั้งจิตมั่นชอบทำให้คนในชุมชนมีความมุ่งมั่นร่วมกันเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น อริยมรรคมีองค์ 8 จึงเป็นกรอบแนวคิดด้านคุณธรรมที่ช่วยให้การพัฒนาชุมชนในนครศรีธรรมราชเป็นไปอย่างสมดุลทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

3.1.3 สังคหัตถ์ 4

สังคหัตถ์ 4 หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อเกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีอยู่ 4 ประการ ได้แก่

1. ทาน คือ การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้ไม่เป็นคนละโมภ ไม่เห็นแก่ตัว เราควรคำนึงอยู่เสมอว่า ทรัพย์สินสิ่งของที่เรามาหาได้ มิใช่สิ่งจีรังยั่งยืน เมื่อเราสิ้นชีวิตไปแล้วก็ไม่สามารถจะนำติดตัวเอาไปได้
2. ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะสมสำหรับกาลเทศะ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการพูดเป็นอย่างยิ่ง เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่จะสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น วิธีการที่จะพูดให้เป็นปิยวาจานั้น จะต้องพูดโดยยึดถือหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ และ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ
3. อตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพฤตินในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น
4. สมานัตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอดันเสมอปลาย คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยม และไว้วางใจให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย

3.1.4 อิทธิบาท 4

อิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ลู่ถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น 4 คือ

1. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
2. วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น
3. จิตตะ ความเอาใจใส่ฝึกฝนในสิ่งนั้น
4. วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น

ธรรม 4 อย่างนี้ ย่อมเนื่องกัน แต่ละอย่างๆ มีหน้าที่เฉพาะของตน

ฉันทะ คือความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ ตนถือว่า ดีที่สุด ที่มนุษย์เรา ควรจะได้ ข้อนี้ เป็นกำลังใจ อันแรก ที่ทำให้เกิด คุณธรรม ข้อต่อไป ทุกข้อ

วิริยะ คือความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อกัน ไม่ขาดตอน เป็นระยะยาวจนประสบ ความสำเร็จ คำนี้ มีความหมายของ ความกล้าหาญ เจืออยู่ด้วย ส่วนหนึ่ง

จิตตะ หมายถึงความไม่ทอดทิ้ง สิ่งนั้น ไปจากความรู้สึก ของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็น วัตถุประสงค์ นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า สมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่

วิมังสา หมายถึงความสอดส่องใน เหตุและผล แห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้ง ยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า ปัญญา ไว้อย่างเต็มที่

3.1.5 อปริหานิยธรรม 7

อปริหานิยธรรม อ่านว่า อะปะริหานิยะธรรม แปลว่า ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไป เพื่อความเจริญฝ่ายเดียว หมายถึง ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวม นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะฝ่ายเดียว เพราะเป็นหลักธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ก่อเกิดเป็นความสามัคคีของหมู่คณะและการเคารพนับถือซึ่งกันและกันสรุปก็คือ เป็นหลักธรรมที่สอน ให้เรารู้จัก หลักการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างชุมชน องค์กรหรือสถาบัน ให้เข้มแข็ง สามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมู่ชนกับผู้บริหารบ้านเมืองและคณะพระภิกษุสงฆ์

พระพุทธองค์ตรัสถึงองค์ประกอบของอปริหานิยธรรมไว้ 7 ประการ ทั้งสำหรับคฤหัสถ์และ สำหรับพระภิกษุสงฆ์ ดังต่อไปนี้

1. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ หมายถึง การประชุมพบปะปรึกษาหารือกันในงานกิจการต่าง ๆ อย่าง มั่นคง เพื่อแก้ปัญหาในการสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ยอมรับในเหตุผลที่ ถูกต้อง ที่เป็นประโยชน์สร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันและหาแนวทางแก้ไขปัญหาดัง ไร ร่วมกัน

2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่ควรทำ หมายถึง เข้าประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่ได้รับมอบหมายตามมติที่ประชุม อย่างพร้อมเพรียงกัน เพื่อสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน ป้องกันไม่ให้เกิดการกินแหนงแคลงใจกัน ต้องให้ความสำคัญกับการประชุม ต้องทำงานของส่วนรวมให้ดี และพร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันหมู่คณะเมื่อมีภัย

3. ไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่บัญญัติ จักไม่ถอนสิ่งที่ท่านบัญญัติไว้แล้ว ประพฤติตนอยู่ในธรรมของชุมชนครั้งโบราณ หมายถึง ไม่บัญญัติสิ่งใหม่ ๆ หรือล้มเลิกบัญญัติเดิม ตามอำเภอใจ โดยผิดหลักการเดิมที่หมู่คณะได้วางไว้ จะต้องถือปฏิบัติมั่นตามหลักการเดิมของหมู่คณะทำตามกฎระเบียบ ตามกติกาข้อบังคับ ตามหลักเกณฑ์ของหมู่คณะ เพื่อความเสมอภาคกัน อันเป็นเหตุส่งเสริมให้การปกครองการบริหารเกิดผลดี มีประสิทธิภาพ ไม่เล่นนอกกฎนอกกติกาเพราะจะกลายเป็นกติกาส่วนตัวที่ไม่ตรงกับกติกาของคนอื่น ซึ่งจะสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นตามมาภายหลัง ตัวอย่าง เช่น นักเรียนจะต้องแต่งเครื่องแบบของโรงเรียนเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย จะแต่งกายตามใจตนเองไม่ได้

4. สักการะเคารพนับถือบูชาท่านผู้ใหญ่มากมาย มองเห็นความสำคัญแห่งถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง หมายถึง ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นคำแนะนำของผู้ใหญ่

5. ไม่ข่มขืนบังคับปกครองหญิงในสกุล หมายถึง ให้เกียรติและคุ้มครองสตรีและกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดี มีให้ถูกล่วงเกินข่มเหงรังแกหรือถูกฉ้อคร่ำขืนใจ

6. สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจติยสถานของคนในชุมชนทั้งภายในและภายนอกและไม่ลบหลู่พลีกรรมอันชอบธรรม ซึ่งเคยให้เคยทำแก่เจติยสถานเหล่านั้น หมายถึง ให้การสักการะ เคารพ นับถือ บูชาและปกป้องรักษาปูชนียสถานที่สำคัญของชุมชนนั้น ๆ โดยทั่วถึงทั้งหมด เพื่อให้เป็นเครื่องเตือนความทรงจำ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นศูนย์รวมใจของหมู่ชน เร้าให้ทำดีและไม่บันทอนผลประโยชน์ที่เคยอุปถัมภ์บำรุงเจติยหรือปูชนียสถานเหล่านั้นไม่ละเลยพิธีเคารพบูชาอันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานเหล่านั้นตามประเพณีที่ดั่งมา

7. ถวายความอารักขา ความคุ้มครอง ป้องกันโดยชอบธรรมในพระอรหันต์ทั้งหลายเป็นอย่างดี ด้วยหวังว่า โฉนพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่มา พึงมาสู่แว่นแคว้นและที่มาแล้ว พึงอยู่เป็นสุข หมายถึง จัดการให้ความอารักขา บำรุง คุ้มครอง อันชอบธรรมแก่บรรพชิต ผู้ทรงศีลทรงธรรมบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นหลักใจและเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของประชาชนเต็มใจต้อนรับและหวังให้ท่านอยู่โดยผาสุก

3.1.6 พรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร แปลว่า ธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ พรหมวิหารเป็นหลักธรรมสำหรับทุกคน เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ หลักธรรมนี้ได้แก่

1. เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจ เช่น ความสุขเกิดจากการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภค ความสุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้และความสุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ เป็นต้น

2. กรุณา ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือ สิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกาย ไม่สบายใจและเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน พระพุทธองค์ทรงสรุปไว้ว่า ความทุกข์มี 2 กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

2.1 ทุกข์โดยสภาวะหรือเกิดจากเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของร่างกาย เช่น การเกิด การเจ็บไข้ ความแก่และความตายสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่เกิดมาในโลกจะต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งรวมเรียกว่า กายิกทุกข์

2.2 ทุกข์จรหรือทุกข์ทางใจ อันเป็นความทุกข์ที่เกิดจากสาเหตุที่อยู่นอกตัวเรา เช่น เมื่อปรารถนาแล้วไม่สมหวังก็เป็นทุกข์ การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์ รวมเรียกว่า เจตสิกทุกข์

3. มุทิตา หมายถึง การมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีจึงหมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น ไม่มีจิตใญ่ริษยา ความริษยา คือ ความไม่สบายใจ ความโกรธ ความฟุ้งซ่านซึ่งมักเกิดขึ้นเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีกว่าตน เช่น เห็นเพื่อนแต่งตัวเรียบร้อยแล้วครูชมเชยก็เกิดความริษยาจึงแกล้งเอาเศษขอลูก โคลนหรือหมักไปป้ายตามเสื้อ กางเกงของเพื่อนนักเรียนคนนั้นให้สกปรกเลอะเทอะ เราต้องหมั่นฝึกหัดตนให้เป็นคนที่มีมุทิตาเพราะจะสร้างไมตรีและผูกมิตรกับผู้อื่นได้ง่ายและลึกซึ้ง

4. อุเบกขา การรู้จักวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่า ใครทำดี ย่อมได้ดี ใครทำชั่วย่อมได้ชั่ว ตามกฎแห่งกรรม คือ ใครทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคืนบุคคลผู้กระทำ เมื่อเราเห็นใครได้รับผลกระทบในทางที่เป็นโทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้น เราควรมีความปรารถนาดี คือ พยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

3.1.7 มัชฌิมาปฏิบัติ

ที่เรียกว่า ทางสายกลาง ก็เพราะเป็นทางดำเนินชีวิตหรือข้อปฏิบัติที่เป็นกลาง ๆ ถูกต้องพอเหมาะพอดีที่จะให้บรรลุผลสำเร็จถึงจุดหมาย มิใช่เป็นการปฏิบัติหรือการดำเนินชีวิตที่เอียงสุด 2 อย่าง อย่างหนึ่งอย่างใด คือ

1. การหมกมุ่นมัวเมาอยู่กับความสุขทางกาย ลุ่มหลงในรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส เพลิดเพลินในการปรนเปรอ ปลดปล่อยให้ไหลไปตามกระแสกิเลส สยบตัวลงเป็นทาสของโลกและเนื้อหนัง อุทิศชีวิตของตนให้แก่การแสวงหาเชื้อเพลิงมาเติมไฟกิเลส ทุ่มเทพลังงานเพื่อการติดตามกินเหยื่อล่อ เทียวไขว่คว้าเก็บเอาสิ่งต่างๆ มากมายมาพอกพูนห่อหุ้มตัวจนหนาหนักและกินที่ ทั้งที่สิ่งเหล่านี้ไม่อาจรวมเข้าเป็นเนื้อตัวแท้จริงของตนได้และผูกมัดตัวติดกับสิ่งเหล่านั้นอย่างเหนียวแน่นจนกลายเป็นก่อความทุกข์ให้แก่ตนเอง หมดความปลอดโปร่ง ไม่เป็นอิสระ เป็นภาระท่วมทับสลัดไม่ออก และยังให้โทษแก่ผู้อื่นด้วย โดยทำให้หลงลืมที่จะเหลียวแลกันเสียบ้าง ให้เก็บเอาสิ่งเกินความจำเป็นมาพอกพูนเต็มล้นเสียทีเดียวจนขาดแคลนแก่ที่อื่นบ้าง ให้แย่งชิงเบียดเบียนข่มเหงวิวาทกันเพราะต่างฝ่ายต่างก็จะเอาบ้าง รวมความว่าเป็นการหลงเพลิดเพลินหมกมุ่นในกามสุข เรียกเป็นคำศัพท์ว่า กามสุขัลลิกานุโยค

2. การสร้างความยากลำบากแก่ตน เหนื่อยแรงเสียเปล่า ด้วยการเชื่อถือประพฤติปฏิบัติตัวดำเนินชีวิตในทางที่ไขว่ไขว่ไปเสียหลบ หรือข้ามเลยไปเสียจากชีวิตจริง ปฏิบัติไปอย่างมืดบอด ตามที่สักแต่ว่ายึดมั่นถือมั่นเอาไว้ ดำเนินไปสู่จุดหมายที่เลื่อนลอย นำมาซึ่งผลที่ไม่ตรงกับจุดหมายและไม่บังเกิดคุณค่าแท้จริงแก่ชีวิต ทำให้หลงเตลิดหนักยิ่งขึ้น

3.2. แนวคิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

3.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาทุกประเทศให้ความสำคัญกับการสร้างเจริญก้าวหน้าให้มีความทันสมัยโดยเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นหลักมีผลให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วทุกด้านส่งผลให้สังคมโลกมีการใช้ทรัพยากรเกินความพอดีขาดความรอบคอบทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดเหลือน้อยลงจนใกล้จะหมดไปหรืออยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมลงจนไม่สามารถสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นอย่างไร้ขีดจำกัด แม้ว่าปรากฏการณ์การพัฒนาดังกล่าวจะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าแต่ในขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของมนุษย์เกิดความเสื่อม

โทษด้านคุณธรรมจริยธรรมคุณภาพชีวิตของมนุษย์ถูกบั่นทอนลงเรื่อย ๆ เกิดการเลียนแบบ พฤติกรรมการผลิตและการบริโภคที่ไม่เหมาะสมส่งผลให้สังคมโลกต้องตกอยู่ในภาวะสังคมมีปัญหา และการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากสภาพปัญหาที่หลายประเทศทั่วโลกประสบกับภาวะความไม่ยั่งยืนของการพัฒนา ดังกล่าวก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมส่งผลให้ทั่วโลกต่างแสวงหาแนวทางการพัฒนาที่คำนึงถึงความเป็นองค์รวมของทุกด้านอย่างสมดุลเพื่อก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ สังคมที่ตีมนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่ดีกินดีควบคู่กันไปกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพเดิมและดีขึ้นอย่างยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดที่ประนีประนอมระหว่างกลุ่มที่นิยมการพัฒนากับกลุ่มที่นิยมสิ่งแวดล้อมทั้งโลกที่ร่ำรวยและโลกที่ยากจนต่างก็มีความพึงพอใจในแนวคิดนี้ เนื่องจากเป็นแนวคิดที่ทำให้การพัฒนาและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ไปด้วยกันได้ กล่าวคือ เป็นแนวคิดที่ไม่ได้ปฏิเสธความเจริญก้าวหน้าและมองว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่จำเป็นและสามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องมีการทำลายสิ่งแวดล้อม (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์และคณะ, 2543)

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนไม่ใช่เรื่องใหม่และไม่ใช่เพียงประเทศไทยเท่านั้นที่ประสบปัญหาความไม่ยั่งยืนของการพัฒนาแนวคิดนี้เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2515 ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติได้เข้าร่วมการประชุมของสหประชาชาติที่มีชื่อว่า “การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสภาพแวดล้อมของมนุษย์” (United Nations Conference on the Human Environment) ที่กรุงสตอกโฮล์ม การประชุมครั้งนี้ได้ข้อสรุปว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นผลมาจากความผิดพลาดของการพัฒนาในอดีตที่มุ่งการสร้างเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเน้นการสร้างคามมั่งคั่งทางวัตถุเป็นความเจริญที่เสียสมดุลและไม่บูรณาการจึงต้องเปลี่ยนวิธีการพัฒนาเป็นวิธีใหม่ที่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมและองค์ประกอบด้านคนซึ่งเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาภายใต้กระแสการพัฒนาของโลกที่ต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์และสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง

องค์การสหประชาชาติได้เรียกร้องให้ทั่วโลกคำนึงถึงผลกระทบของการพัฒนาที่มีต่อสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการใช้ทรัพยากรฟุ่มเฟือยที่ไม่มีสมดุลกับขีดจำกัดการตอบสนองของธรรมชาติโดยได้จัดประชุมสุดยอดของโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Conference on Environment and Development : UNCED) เมื่อ พ.ศ. 2535 ณ กรุงริโอ เดอจาเนโร ประเทศบราซิล ซึ่งเป็นที่มาของแผนแม่บทโลกที่ใช้เป็นกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืนในการ

ประชุมครั้งนั้น ประเทศสมาชิกจำนวน 178 ประเทศรวมทั้งประเทศไทยได้รวมลงนามในการปฏิบัติตามแผนแม่บทดังกล่าวเพื่อกระตุ้นให้ประเทศต่าง ๆ หันมาให้ความสนใจกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างองค์รวม มุ่งสู่คุณภาพการพัฒนา

สำหรับแนวคิดการพัฒนาของประเทศไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักไม่สมดุลกับการพัฒนาด้านอื่น การพัฒนาประเทศนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 เป็นต้นมาว่าถึงแม้การพัฒนาจะทำให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตแต่เป็นการเติบโตที่มีรากฐานการพัฒนาไม่เข้มแข็งขาดการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม อีกทั้งไม่ได้คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควรจึงเป็นการเติบโตที่ไม่สมดุลและไม่ยั่งยืนเช่นเดียวกันกับสถาบันทั้งหลายที่ไม่ได้เน้นเรื่องการวางรากฐานให้เข้มแข็งและไม่ดูแลเรื่องการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาจึงเป็นที่มาของวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ (สมคิด จาตุศรีพิทักษ์, 2546, หน้า 4-8) ในทำนองเดียวกันมิผู้ได้ให้แนวคิดว่าการพัฒนาของไทยที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทำให้เกิดการใช้ฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย ทรัพยากรที่เคยมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ถูกทำลายลงมาก เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกันมีการเลียนแบบพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคที่ไม่เหมาะสมทำให้วิถีชีวิตของคนไทยเริ่มขาดความสมดุลกับสิ่งแวดล้อมกลายเป็นปัญหาสะสมที่บั่นทอนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยมาจนถึงปัจจุบันและนำไปสู่การพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนหากไม่มีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การพัฒนาให้เหมาะสมและสมดุลอย่างองค์รวมทั้งมิติเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) นั้นเป็นคำที่ใช้กันมากในการพัฒนาประเทศ มีการให้คำนิยามแตกต่างกันไปตามการแปลความของประเทศต่าง ๆ และได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายทัศนะ คำนิยามที่ได้รับการอ้างถึงบ่อยครั้งได้แก่คำนิยามที่บัญญัติโดยคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) หรือ ที่เรียกในอีกนามหนึ่งว่า Brundtland Commission เพื่อเรียกร้องให้ชาวโลกเปลี่ยนแปลงวิธีการดำรงชีวิตให้ปลอดภัยและสอดคล้องกับข้อจำกัดของธรรมชาติซึ่งที่ประชุมได้บัญญัติความหมายของคำว่าพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ในรายงานที่มีชื่อว่า Our Common Future ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาเพื่อสนองตอบความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปต้องเดือดร้อนหรือสูญเสียโอกาสที่จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อสนองความต้องการของคนรุ่นอนาคตและในทำนองเดียวกันหนังสือ Global Ecology Handbook ได้ระบุความหมายของคำว่า

การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นนโยบายที่สนองความต้องการของคนในปัจจุบันโดยไม่ต้องไม่ทำลายทรัพยากรซึ่งต้องใช้ในอนาคต

สำหรับประเทศไทยมีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายไว้ รวมทั้งการให้คำนิยามของการพัฒนาที่ยั่งยืน ไว้ในที่ประชุมสุดยอดของโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนเมื่อ พ.ศ. 2545 ณ เมืองโจฮันเนสเบิร์ก แอฟริกาใต้ ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทยเป็นการพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงความเป็นองค์รวมของทุกด้านอย่างสมดุลบนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่มด้วยความเอื้ออาทร เคารพซึ่งกันและกัน เพื่อความสามารถในการพึ่งตนเองและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างเท่าเทียมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งการพัฒนาอย่างมีดุลยภาพระหว่างมิติเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูลกัน เพื่อความเจริญทางเศรษฐกิจและความอยู่ดีมีสุขของประชาชนตลอดไป (อมรรารรรถ ทิวถนอม, 2548) เช่นเดียวกันกับการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นยุทธศาสตร์ของการพัฒนาที่ต้องการการจัดทรัพยากรทั้งธรรมชาติและมนุษย์รวมทั้งทรัพยากรการเงินและวัสดุทั้งปวงให้เป็นไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดความมั่งคั่งและอยู่ดีกินดีโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสงวนไว้สำหรับคนรุ่นหลังและการที่จะบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งจะเกิดการสมดุลของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมได้นั้นจะต้องพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถมีศักยภาพในการจัดการการพัฒนา (ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์, 2543)

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาอย่างองค์รวมและต้องบูรณาการบริบททุกด้านของสังคมเข้าด้วยกันส่งผลให้กรอบของการพัฒนาที่ยั่งยืนเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของสังคมซึ่งมีนักวิชาการและสถาบันต่าง ๆ ได้เสนอกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้อย่างหลากหลายแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับบริบทการนำมิติใดของสังคมมาเป็นกรอบการพิจารณา (สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ, 2549) ทั้งนี้จากการศึกษากรอบการพัฒนาที่ยั่งยืนของนักวิชาการและสถาบันที่เสนอนั้นล้วนเกี่ยวข้องกับการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาให้ครบทุกด้านและต้องดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดที่สำคัญ 3 ด้านคือ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

แนวคิดข้างต้นสอดคล้องกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งแนวคิดที่ว่าพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่ดำเนินไปโดยคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการตอบสนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการในอนาคต เป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงความเป็น “องค์รวม” คือ การกระทำสิ่งใดต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งอื่น ๆ ซึ่งการพัฒนาตามแนวคิดนี้ยึดหลักความรอบคอบและค่อยเป็นค่อยไป รวมทั้งเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนไม่ได้ปฏิเสธ

“ระบบเทคโนโลยี” เพียงแต่ต้องคำนึงว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้นั้นเป็นไปในทางสร้างสรรค์หรือทำลาย (นิตยา กมลวาทนิตา, 2546) ในทำนองเดียวกันมีผู้กล่าวถึงลักษณะที่แสดงถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนว่าเป็นการผสมผสานระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนาที่สนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคและยุติธรรม มีการผสมผสานกิจกรรมเพื่อทำให้สังคมเกิดความผูกพันและอนุรักษ์ไว้ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม คำนึงถึงการรักษาสีงแวดล้อม ตลอดจนการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้อย่างสอดคล้องกับชุมชน (วสุธร ต้นวัฒนกุล) เช่นเดียวกันกับแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนว่าเป็นการพัฒนาในลักษณะบูรณาการเป็นองค์รวมที่ตัวแปรทั้งหลายต้องมาประสานกันครบองค์อย่างมีดุลยภาพ แม้ว่าจะอยู่ในบริบทที่มีความหลากหลายบนความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจก็ต้องคำนึงถึงการพัฒนาตามขีดความสามารถในการแข่งขันบนพื้นฐานทรัพยากรของตนเอง ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ต้องให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องอย่างสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นความพยายามในการทำให้ดีขึ้นอย่างมั่นคงถาวรบนพื้นฐานของศักยภาพและทรัพยากรที่มีจำกัดโดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุลทุกมิติเน้นการพัฒนาบนฐานทรัพยากร จุดแข็งและศักยภาพของตนเอง รวมทั้งการสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ตลอดจนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและยั่งยืนตลอดไป (ประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์, 2542)

ประเทศไทยได้รับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมาปรับใช้ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) รัฐได้เน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เน้นการพัฒนาอย่างองค์รวม โดยใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้ขึ้นจนกระทั่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ซึ่งเป็นกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศที่ได้บัญญัติและยึดแนวคิด “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นปรัชญานำทางในการบริหารประเทศโดยยึดหลักทางสายกลางมุ่งการพัฒนาที่มีดุลยภาพระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูลกันสู่การพัฒนาอย่างมีคุณภาพ มั่นคงและยั่งยืน นับเป็นการพัฒนาประเทศอย่างองค์รวม โดยประชาชนที่ส่วนร่วมมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันคือการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของประชาชนอย่างถาวร

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการดำเนินการบนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างองค์รวมให้มีความสมดุลอย่างรอบด้าน โดยต้องคำนึงถึงทุกมิติอย่างรอบด้านทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม

และสิ่งแวดล้อม เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคำนึงถึงความเป็นองค์รวม ในเชิงบูรณาการโดยพิจารณาผลเชื่อมโยงที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลายบนความแตกต่างทางด้าน เศรษฐกิจที่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาตามขีดความสามารถในการแข่งขันบนพื้นฐานทรัพยากรของตนเอง ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ต้องให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องอย่าง สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยไม่ส่งผลเสียต่อการพัฒนาในอนาคต ทั้งนี้แนวคิด เกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนเชื่อมโยงโดยตรงกับการพัฒนาชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจาก พื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติที่ต้องรักษาอย่าง สมดุล แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำลาย โอกาสของคนรุ่นอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับการบริหารจัดการชุมชนที่พึ่งพาตนเองได้ ลดการใช้ ทรัพยากรเกินพอดีและรักษาสิ่งแวดล้อมให้อุดมสมบูรณ์ ขณะเดียวกันก็เน้นการเสริมสร้างคุณภาพ ชีวิต การศึกษาและอาชีพที่มั่นคงแก่คนในพื้นที่ แนวคิดนี้ยังเกื้อกูลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ควบคู่ไปกับการธำรงคุณค่าทางวัฒนธรรมและประเพณี นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมใน การตัดสินใจและร่วมมือกันแก้ไขปัญหา จึงทำให้การพัฒนาชุมชนในนครศรีธรรมราชเป็นไปอย่างรอบ ด้าน มีคุณภาพทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง

3.3.2 การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธ

หลักการเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ตามแนวพุทธ คือ การ พัฒนามนุษย์ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาด้วยการพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตทั้งสามด้านให้เป็น การพัฒนาเต็มทั้งคนก่อนจึงจะเป็นการพัฒนาที่ได้ผล คือ ระบบแห่งไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2539) โดยเน้นเฉพาะประเด็นที่พึงพัฒนาเป็นสำคัญ ดังนี้

ด้านพฤติกรรม เป็นช่องทางให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องไปถึงการพัฒนาด้านจิตใจและด้าน ปัญญาได้ดีด้วย ด้านพฤติกรรม ได้แก่ ละความเคยชินที่ไม่เกื้อกูลโดยใช้วินัยและวัฒนธรรมเพื่อเร่ง แก่ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังจึงจึงให้ความสำคัญกับพฤติกรรมการหาความสุขเพราะมีผลกระทบต่อ การพัฒนามาก

ด้านจิตใจ พัฒนาจิตให้มีศักยภาพในการหาความสุขได้ง่ายขึ้นเสพบริโภคด้วยเท่าที่มีก็ได้ไม่มี ก็ไดจนถึงขั้นมีก็ได้ไม่มีก็ด้อย่างฉลาดและมีจุดหมายที่ นิรามิสสุข หมายถึง การมีความสุขเป็นอิสระ โดยไม่อาศัยการเสพ มีคุณธรรมและมีความเพียรพยายาม ขยัน อดทนเกื้อกูลต่อเพื่อนมนุษย์และ สิ่งแวดล้อม

ด้านปัญญา มีความรู้เข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริงของธรรมชาติเสพ บริโภคด้วยรู้ เข้าใจคุณค่าแท้เป็นผู้บรรลุดุจดหมายของการพัฒนามนุษย์และเป็นผู้ที่เอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อสังคมมนุษย์ และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมจะบรรลุดุจดหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539)

เน้นหลักการพัฒนายั่งยืนแนวพุทธโดยยึดหลักบูรณาการ (Integration) คือ หลักการของความสมดุล หมายถึง การทำให้สมบูรณ์ด้วยการนำหน่วยย่อยแต่ละหน่วยซึ่งมีความเชื่อมโยงอิงอาศัยซึ่งกันและกันมารวมกันทำให้เกิดความพอดีหรือสมดุลและองค์รวมนั้นมีการดำเนินไปด้วยดีมีภาวะและคุณสมบัติในตัวเอง เช่น คนเป็นองค์รวมเกิดจากกายกับใจ นอกนั้นยังมีส่วนประกอบอื่น ๆ มากมาย และ ส่วนประกอบอื่น ๆ ก็เข้ามาบูรณาการประสานกัน โดยแต่ละส่วนก็มีพัฒนาการในตัวเอง ธรรมชาติและสังคมก็มีสภาพในทำนองเดียวกันนี้คือต่างเป็นองค์รวม (ดลพัฒน์ ยศธร, 2542) มนุษย์ที่บรรลุดุจดหมายการพัฒนามนุษย์ทั้งระบบแล้วจะเป็นปัจจัยตัวกระทำนำระบบสัมพันธ์ใหญ่ให้ เป็นไปในทางที่ดีเกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ที่ดีของมนุษย์เป็นแกนกลางประสานบูรณาการกับระบบองค์รวมใหญ่เรียกว่า การพัฒนายั่งยืน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539)

พัฒนาการของผู้ที่ได้รับการศึกษา เรียกว่า การเป็นผู้มีตนได้พัฒนาแล้ว 4 ด้านได้แก่ กาย ภาวนา ศิลภาวนา จิตภาวนาและปัญญาภาวนา โดย 4 ด้านดังกล่าวต้องเชื่อมโยงอิงอาศัยซึ่งกันและกันและส่งเสริมซึ่งกันและกัน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549)

ดังนั้น การพัฒนายั่งยืนตามแนวพุทธ มีพื้นฐานสำคัญคือการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยมุ่งเน้นการดำรงชีวิตอย่างพอประมาณ ใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและยึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งช่วยปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่คนในสังคม เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช จะทำให้ชุมชนสามารถสร้างเศรษฐกิจที่พึ่งพาตนเองได้ รักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้ยั่งยืน พร้อมทั้งธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวทางนี้ยังส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้อเพื่อเกื้อกูล ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ดังนั้นการพัฒนายั่งยืนตามแนวพุทธจึงเป็นกรอบที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาชุมชนในนครศรีธรรมราชให้มีความมั่นคง สมดุลและดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุขในระยะยาว

3.2.3 ความหมายการพัฒนายั่งยืนแนวพุทธของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)

การพัฒนายั่งยืนแนวพุทธต้องมีการพัฒนาแยกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่ง คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา และ อีกส่วนหนึ่งคือ การพัฒนาวัตถุ พัฒนาสภาพแวดล้อม เรียกว่า วัฒนา หรือ

พัฒนา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2541) สำหรับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยรวมแล้วชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธ หมายถึง กระบวนการพัฒนาคนตามหลักการของพระพุทธศาสนาที่เน้นการพัฒนากระบวนการดำเนินชีวิตของคนทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจและปัญญา เพื่อให้เป็นปัจจัยหลักในการประสานและบูรณาการระบบความสัมพันธ์แบบองค์รวมเพื่อให้เกิดประโยชน์และความสุขร่วมกันระหว่างบุคคล สังคมและสภาพแวดล้อม หมายถึง ธรรมชาติให้ดำรงอยู่ได้ด้วยดีอย่างเกื้อกูลต่อเนื่องสม่ำเสมอเรื่อยไป (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539)

นอกจากนี้นั้นสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธว่าองค์ประกอบฝ่ายมนุษย์มีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องให้ความสำคัญที่สุดกับเรื่องการพัฒนาคนเป็นแกนกลางจึงต้องมีการพัฒนามนุษย์โดยถือเอาการพัฒนาคนและเอามนุษย์ที่มีการพัฒนาเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ซึ่งระบบการพัฒนามนุษย์ประกอบด้วย 3 ด้านของการดำรงชีวิตของมนุษย์คือ พฤติกรรม จิตใจและปัญญา ซึ่งมีความสัมพันธ์อาศัยกันและส่งผลต่อกันเป็นปัจจัยแก่กันในการพัฒนาจึงต้องพัฒนาเต็มทั้งคนและด้วยเหตุที่มนุษย์มีปัจจัยที่มีเจตจำนงหรือเป็นปัจจัยตัวกระทำ ในขณะที่ตัวมนุษย์เองมีความหมายสองส่วนคือ ในฐานะบุคคลที่เป็นส่วนร่วมในสังคมและในฐานะชีวิตที่เป็นสภาวะอันมีในธรรมชาติ คือ ธรรมชาติส่วนหนึ่ง การแก้ปัญหาด้วยบูรณาการก็คือการเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้โลกมนุษย์กับโลกธรรมชาติไปด้วยกันและดีขึ้นด้วยกันอย่างกลมกลืนและเกื้อกูลกัน ดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงหมายถึงการพัฒนาคนครบทั้งพฤติกรรม จิตใจและปัญญาและให้คนที่พัฒนาเต็มระบบเป็นแกนกลางหรือปัจจัยตัวกระทำ นำการพัฒนาคนและคนที่พัฒนาแล้วนั้นไปประสานปรับเปลี่ยนบูรณาการในระบบสัมพันธ์องค์รวมใหญ่ของการพัฒนาคือ ทั้งมนุษย์สังคม ธรรมชาติและเทคโนโลยี การพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธในนัยของความหมายต่อการแก้ปัญหาการพัฒนาที่ผิดพลาดขององค์การสหประชาชาติที่ผ่านไวก่อนหน้านั้นหมายถึงการแก้ปัญหาของอารยธรรมทั้งหมดต้องสืบค้นเหตุปัจจัยของปัญหาลงไปถึงรากฐานความคิดหรือวิถีที่เป็นฐานก่อกำเนิดและกำกับกระแสของอารยธรรมนั้นเพื่อให้เห็นลู่ทางของการแก้ปัญหาแล้วโยงไปสู่ขั้นการพิจารณาในการแก้ปัญหาซึ่งทัศนะที่มีต่อเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาตินั้น อารยธรรมตะวันตกเดิมมองว่ามนุษย์แยกต่างหากออกจากธรรมชาติและมีอำนาจครอบงำเหนือธรรมชาติจึงเป็นตัวการก่อปัญหาให้แก่มนุษยชาติเมื่อจะแก้ปัญหาให้การพัฒนาเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนก็ต้องเปลี่ยนรากฐานความคิดใหม่เพราะว่าปัญหาการพัฒนาไม่มีเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ปรากฏทางด้านความคิดชีวิต ทั้งกายใจและสังคมด้วยรากฐานความคิดและปัจจัยต่าง ๆ ทางภูมิธรรมภูมิปัญญาที่อยู่เบื้องหลังความเป็นมาของอารยธรรม

ปัจจุบันจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการที่จะเข้าใจและปรับปรุงแก้ไขพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขแก่มนุษย์ชาติอย่างแท้จริง (วิชัย ดันตวิทยาพิทักษ์, 2541, หน้า 82)

ดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธว่าเป็นการพัฒนาที่ไม่เน้นเพียงความเจริญทางวัตถุ แต่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้ปัญญาเป็นพื้นฐานและคุณธรรมเป็นเครื่องกำกับเพื่อสร้างดุลยภาพระหว่างเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาจึงต้องมีความพอเพียง ไม่เบียดเบียนและมุ่งสู่ความสุขที่แท้จริงของชีวิต แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่าความยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้เมื่อมนุษย์รู้จักควบคุมตนเองและอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลบนหลักเมตตาและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

3.3. ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

3.3.1 ความหมายของคำว่า ศาสตร์พระราช

พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีกล่าวในรายการ “ศาสตร์พระราชสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2559 โดยรัฐบาลได้น้อมนำศาสตร์พระราชมานำบริหารประเทศเพื่อสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยประชาชนทุกคนร่วมมือกันสานต่อพระราชปณิธาน ขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนว่า “ศาสตร์พระราชของพระองค์ ได้แก่ พระราชดำริ คือ แนวคิด ปรัชญาและพระราชดำรัส คือ คำสอน ดั่งเดือน ให้สติ พระราชกรณียกิจ คือ หลักการทรงงาน รวมทั้งพระราชจริยวัตรของพระองค์ คือ การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ปวงพสกนิกรชาวไทย ซึ่งจะยังคงอยู่คู่แผ่นดินไทยตลอดไป สามารถน้อมนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ ตั้งแต่การประกอบกิจวัตรประจำวันและสัมมาชีพของแต่ละบุคคล ไปจนถึงการบริหารราชการแผ่นดินเพื่อสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นแนวทางให้กับรัฐบาลและข้าราชการทุกคน”

ศาสตราจารย์กิตติคุณ วิษณุ เครืองาม ได้ให้ความหมายศาสตร์พระราชไว้ว่า ศาสตร์พระราช หมายถึง องค์ความรู้สำคัญที่ทรงศึกษา สังสม พัฒนาเพื่อการพัฒนาประเทศให้ประชาชนอยู่ดีกิน ดีมีความสุข ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกิจที่ทรงทำคำที่ทรงแนะ/สอนจากพระราชประสบการณ์ 3 มิติคือ มิติที่ 1 ศาสตร์แห่งการพัฒนา มิติที่ 2 ศาสตร์แห่งความประพฤติ การครองตนในสังคมอย่างสงบสุข มิติที่ 3 ศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกัน ประองดองและสงบสุข ซึ่งมีพื้นฐานมาจาก 3 ป. ได้แก่ ปฏิบัติ ปรีชาและปฎิเวธ... (ปาฐกถาพิเศษ “ศาสตร์พระราช ศาสตร์แห่งแผ่นดิน” ณ ห้องประชานิธิภักดิ์ สถาบันพระปกเกล้า วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2560)

ศาสตร์ของพระราชา คือ องค์ความรู้ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและผ่านศูนย์ ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศาสตร์ของพระราชาครอบคลุมเรื่องน้ำ ป่าไม้ ดิน การเกษตร การส่งเสริมอาชีพ สาธารณสุข สวัสดิการสังคม การศึกษา การคมนาคม การสื่อสาร สิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นวัตกรรมและเศรษฐกิจพอเพียง อาจกล่าวได้ว่า ศาสตร์ของพระราชาเป็นองค์ความรู้ที่ช่วยเกื้อหนุนชีวิตความเป็นอยู่ในทุกด้านของพสกนิกรของ พระองค์และเป็นแนวทางในการพัฒนาและการบริหารประเทศแบบยั่งยืน ศาสตร์ของพระราชาเป็น องค์ความรู้ที่ได้สะสมและพัฒนาเป็นลำดับขั้นตอนมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลายาวนานถึง 70 ปี ศาสตร์ ของพระราชาเป็นศาสตร์ที่ทันสมัย มีศูนย์กลางการเรียนรู้และการแก้ไขปัญหาอยู่ที่การพัฒนาคนและ การพัฒนาประเทศแบบยั่งยืนบนพื้นฐานของความพอเพียง (คณะกรรมการโครงการเฉลิมพระเกียรติ ของสถานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2560, หน้า 302), (แพรวภัทรา เขียวชะอุ่ม, 2566, หน้า 3-5)

ดังนั้น ศาสตร์พระราชา หมายถึง แนวคิด หลักการและวิธีการพัฒนาที่พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานแก่ประชาชน โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตบน พื้นฐานความพอเพียง เรียบง่ายและสมดุลกับธรรมชาติ เน้นการแก้ปัญหาจากสาเหตุจริง พัฒนาตาม ภูมิสังคมและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ศาสตร์พระราชาจึงเป็นแนวทางที่ยึดคนเป็นศูนย์กลาง สร้าง การพึ่งพาตนเองและความร่วมมือในชุมชน อันนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน

3.3.2 ความเป็นมาของศาสตร์พระราชา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงครองราชย์เป็น พระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรไทย เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2489 ซึ่งหลังจากพระองค์ทรง ครองราชย์พระองค์ได้ทรงเปลี่ยนสาขาการศึกษาจากสาขาวิศวกรรมศาสตร์มาเป็นทรงศึกษาด้าน กฎหมายและรัฐศาสตร์ใน พ.ศ. 2489 แสดงถึงการเตรียมพระองค์ด้านวิชาความรู้เพื่อให้สอดคล้องกับ พระราชภารกิจที่จะมีขึ้นในฐานะพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อทรงนำหลักการทาง วิชาการที่เกี่ยวข้องกับทางการปกครองการบริหารและกฎหมายมาใช้ประโยชน์ นอกจากนั้นพระองค์ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังประเทศต่าง ๆ หลายประเทศ เพื่อทรงทราบลักษณะการดำเนินการของ ประเทศต่าง ๆ ซึ่งอาจวิเคราะห์ได้ว่าพระองค์พระราชประสงค์ที่จะศึกษาสภาพความเป็นอยู่การ ปกครองรวมถึงวิธีการที่ประเทศต่าง ๆ ดำเนินการให้ในการดำรงอยู่ของประชาชนในประเทศนั้น ๆ

เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับเมืองไทยต่อไป เมื่อเสด็จนิวัติพระนครและประกอบพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษกเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 พระองค์ได้มีพระปฐมบรมราชโองการในพระราชพิธีว่า

“...เราจะครอง แผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม...”

ซึ่งในช่วงแห่งการครองราชย์ของพระองค์ก็ได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสนองพระปฐมบรมราชโองการนี้ตลอดระยะเวลา 70 ปีแห่งการครองราชย์

ลักษณะที่ทรงดำเนินการ ลักษณะของกิจที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงดำเนินการเพื่อให้สภานิติบัญญัติของพระองค์มีความเป็นอยู่ที่ดี อาจแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะดังนี้

1. การสอนหรือชี้แนะ ตลอดระยะเวลาของการครองราชย์ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้ทรงใช้โอกาสต่าง ๆ ในการปลูกฝังความรู้ คุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม ปลูกฝังความคิด การประพฤติปฏิบัติตน การสร้างศักยภาพ การส่งเสริมความเป็นไทย สร้างความรักความสามัคคี ปลูกฝังความรักชาติ โดยผ่านพระบรมราโชวาท พระราชดำรัส โดยเฉพาะพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาของทุกปี การสร้างสถานศึกษา การมอบทุนการศึกษา การให้หลักการทำงาน การสร้างศูนย์เรียนรู้คือ “ศูนย์ศึกษาการพัฒนา อันเนื่องมาจากพระราชดำริ” หนังสือพระราชนิพนธ์ หนังสือพระราชนิพนธ์แปลและบทเพลงพระราชนิพนธ์ รวมถึงการครองตนเป็นแบบอย่างเพื่อสร้างเสริมให้สังคมไทยมีความเป็นอยู่อย่างปกติสุขและสามารถพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้

2. การแก้ปัญหา สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นในทางกายภาพตามสภาพภูมิประเทศ สิ่งแวดล้อม และสังคม พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงนำปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาพิจารณาแก้ไข โดยผ่านโครงการต่าง ๆ กว่าสี่พันโครงการ ครอบคลุมการแก้ไขปัญหาในด้าน น้ำ ดิน ป่า สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การประกอบอาชีพ พลังงาน การจราจร การสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ หรือนวัตกรรมใหม่ โดยนำองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาประกอบพระบรมราชวินิจฉัย ใช้วิธีการที่เหมาะสมทั้งเชิงวิชาการในการแก้ปัญหานั้นและรวมถึงวิธีการทางด้านสังคม เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้ โดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาด้านสังคมตามมา รวมถึงการสร้าง “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ต่าง ๆ เพื่อการถ่ายทอดความรู้ต่อไป

3. การให้ความยั่งยืน นอกจากทรงใช้วิธีการสอนหรือทรงชี้แนะเพื่อสร้างสังคมที่ดีและทรงแก้ไขปัญหาเฉพาะกรณีแล้ว ยังทรงค้นคว้าหาหลักการและวิธีการที่จะสร้างความยั่งยืนให้แก่พสกนิกรเพื่อให้สามารถดำรงชีพได้ดีในสภาวะปกติและไม่ตกอยู่ในภาวะอันตรายร้ายแรง หากในอนาคตมีภัยจากภาวะที่ประเทศไทยไม่อาจควบคุมได้ พสกนิกรทั้งหลายจะได้ไม่มีความเดือดร้อนและสามารถดำรงชีพได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยได้พระราชทานหลักการสำคัญ 2 อย่าง ได้แก่ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ซึ่งผู้ได้รับประโยชน์โดยตรง คือ เกษตรกร ผู้ได้รับประโยชน์โดยอ้อม คือ ผู้บริโภคทั่ว ๆ ไป และ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งใช้ได้กับพสกนิกรทุกสาขาอาชีพ โดยประชาชนต่าง ๆ ทั่วโลกอาจนำไปใช้ประโยชน์ได้ด้วย

ในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ทรงมีหลักในการพัฒนา 3 ขั้นตอนได้แก่ หลักคิด คือ เป้าหมายในการทรงงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน หลักทฤษฎี คือ แนวคิดและทฤษฎีที่ได้มีการทดสอบและพิสูจน์แล้วและได้พระราชทานสู่การปฏิบัติจริงและหลักปฏิบัติ คือ ขั้นตอนของการดำเนินงานโครงการอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลในการดำเนินโครงการได้พระราชทานหลักการ “เข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา” พระองค์พระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นแนวทางการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศแบบยั่งยืนบนพื้นฐานของทางสายกลาง ความมีเหตุผล ความไม่ประมาทและคุณธรรม พระองค์ทรงมุ่งให้ประชาชนและประเทศชาติสร้างรากฐานที่มั่นคงเสียก่อน เมื่อมีรากฐานที่มั่นคงแล้วก็จะสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาในระดับสูงขึ้นไปได้ (แพรวภัทรา เขียวชะอุ่ม, 2566, หน้า 5-6)

ดังนั้น ศาสตร์พระราชา เริ่มต้นจากพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่ทรงงานพัฒนาชนบททั่วประเทศ โดยเสด็จพระราชดำเนินไปยังพื้นที่ทุรกันดารเพื่อศึกษาสภาพจริงและปัญหาของประชาชน พระองค์ทรงคิดค้นและทดลองโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมากมาย เช่น การจัดการน้ำ การเกษตรและการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ แนวทางเหล่านี้ยึดหลักพอเพียง ค่อยเป็นค่อยไปและเหมาะสมกับภูมิสังคมทำให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ศาสตร์พระราชาจึงเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริงและเป็นต้นแบบการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทของไทย

3.3.3 ความสำคัญของศาสตร์พระราช

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ทรงให้ความสำคัญด้าน “การพัฒนาคน” ด้วยการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยทรงพัฒนาทางการศึกษา ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนมาโดยตลอด เพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง แม้แต่ผู้ที่ด้อยโอกาสและสถานที่ห่างไกล ทั้งที่เป็นชาวไทยภูเขาหรือประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นชายแดนห่างไกลการคมนาคม โดยการพระราชทานพระราชทรัพย์ร่วมสร้างโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อสอนหนังสือแก่พี่น้องประชาชนเหล่านั้นโดยพระราชทานนามว่า “โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์” ทรงสร้าง “โรงเรียนร่มเกล้า” ในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดารและในพื้นที่ปฏิบัติการของผู้มีอุดมการณ์ทางการเมือง ทรงตั้ง “โรงเรียนราชประชานุเคราะห์” สำหรับบุตรธิดาของผู้ป่วยเป็นโรคเรื้อรังให้ได้มีโอกาสได้เรียนและไม่ถูกรังเกียจและอีกหลายโรงเรียนที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยและช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของพสกนิกรชาวไทย

ศาสตร์พระราชฯ จึงเป็นศาสตร์ที่ครอบคลุมถึงเรื่องเอกลักษณ์ของชนชาติไทย เช่น การอ่อนน้อมถ่อมตน การเป็นสุภาพชน ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งเป็นคุณงามความดีของคนไทยที่บรรพชนไทยได้ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ทรงให้ข้อคิดการประพฤติปฏิบัติตน อย่าคบคนด้วยฐานะ คบคนด้วยคุณ มีมิตรภาพด้วยความรักความผูกพันและขอให้มีความกตัญญูรู้คุณต่อบิดามารดา ผู้มีพระคุณ ประเทศชาติและพระมหากษัตริย์ถ้าทุกคนปฏิบัติตนตามศาสตร์ของพระราชฯแล้ว ก็จะเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ประเทศชาติก็จะมีแต่คนดีและทำให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อมุ่งให้เกิดภูมิคุ้มกันและมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสมเกิดความสมดุลและยั่งยืน

ดังนั้น “ศาสตร์พระราชฯ” เป็นเสมือนองค์ความรู้ที่อยู่คู่แผ่นดินไทย รวมทั้งแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้พระราชทานไว้กว่า 40 ปีที่ผ่านมา เพื่อให้ประชาชนชาวไทยนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและครอบครัว ให้มีภูมิคุ้มกันที่มั่นคงในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งล้วนมุ่งให้ประชาชนทุกคนปฏิบัติตนเป็น “คนดี” ทั้งคิดดี พูดดี ทำดี ยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม สุจริต มีวินัยและมีความสามัคคีซึ่งกันและกันเพื่อร่วมกันพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้า เป็นปึกแผ่นมั่นคงตลอดไป

“ศาสตร์พระราชฯ” ได้รับการยกย่องในเวทีระดับโลกและสอดคล้องกับ “วาระของโลก” คือ เป้าหมาย “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ขององค์การสหประชาชาติ (SDG2030) คือ 10 ปีข้างหน้านี้ได้แก่

“หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยมากกว่า 40 ปี และได้รับการเชิดชูสูงสุดจากองค์การสหประชาชาติ โดยนายโคฟี อันนัน เลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ได้ทูลเกล้าถวายรางวัล “ความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์” เมื่อ 10 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากเห็นว่า เป็นปรัชญาที่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันในตนเอง สู่ชุมชน สู่สังคมในวงกว้างขึ้นในที่สุด โดยองค์การสหประชาชาติได้สนับสนุนให้ประเทศที่เป็นสมาชิกทั่วโลก ได้ยึดถือเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (แพรวภัทรา เขียวชะอุ่ม, 2566, หน้า 7)

ดังนั้น ศาสตร์พระราชา มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพราะเป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นการพึ่งพาตนเองและการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า โดยตั้งอยู่บนหลักเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนที่พึ่งพาการเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก แนวคิดนี้ช่วยให้ชุมชนสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีภูมิคุ้มกัน ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้คนในพื้นที่มีคุณธรรม ความสามัคคีและการทำงานร่วมกันเพื่อส่วนรวม ศาสตร์พระราชายังเน้นการพัฒนาแบบองค์รวม ทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ทำให้ชุมชนไม่เพียงแต่เติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ยังรักษาสมดุลกับสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างมั่นคง เมื่อประยุกต์ใช้ในนครศรีธรรมราช จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง มีความสุขแบบพอเพียงและดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

3.3.4 ประเภทของศาสตร์พระราชา

คณะกรรมการศึกษาปรัชญาทฤษฎีแห่งศาสตร์พระราชา (2560) ได้วิจัยเรื่องศาสตร์พระราชา แล้วสรุปเกี่ยวกับการจัดประเภทของศาสตร์พระราชาได้ 3 ประการ

1. แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชา ประกอบด้วย แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาโดยมิติ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาโดยมิติ “ภูมิสังคม” แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาโดยมิติ “การสร้างคนด้วยการศึกษาและการเรียนรู้” แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาโดยมิติ หลัก 3 ป. และ แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาโดยมิติ “หลักการทำงาน 23 ข้อ”

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ได้ทรงงานเพื่อความ เป็นอยู่ที่ดีของเหล่าพสกนิกร มีอยู่อย่างมากมาย เป็นเวลายาวนานกว่าพระมหากษัตริย์องค์ใดใน

ราชวงศ์จักรี การนำพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ที่ทรงประกอบขึ้น เพื่ออธิบายให้เห็นเป็นภาพที่ชัดเจน สามารถดำเนินการได้ในมิติต่าง ๆ ดังนี้

1. แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาโดยมิติ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” หนึ่งในหลักการที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรได้พระราชทานเพื่อการแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆของประเทศ ที่ถือเป็นวิธีการแห่งศาสตร์พระราชาคือ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” โดยมีความเป็นมาและสาระสำคัญ กล่าวคือ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เป็นยุทธศาสตร์พระราชทานให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่ได้รับการยอมรับในการเผยแพร่และเป็นที่เข้าใจกันคือ เป็นกรณีที่พระองค์ได้พระราชทานให้แก่หน่วยงานที่ปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการยึดถือปฏิบัติในการดำเนินงาน แต่ยุทธศาสตร์นี้เป็นที่ทราบกันว่าเป็นพระอัจฉริยภาพที่พระองค์ได้ทรงปฏิบัติเป็นแบบอย่างให้แก่เหล่าข้าราชการได้เบื้องพระยุคลบาทได้ประจักษ์ถึงผลสัมฤทธิ์แห่งยุทธศาสตร์นี้มาเป็นเวลานานแล้ว โดยจะเห็นได้จากพระราชกรณียกิจในการทรงงานต่าง ๆ เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไป

จากพระราชกรณียกิจในการที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงแก้ปัญหาในสถานที่ต่าง ๆ พระองค์จะทรงศึกษาเพื่อทรงทราบข้อมูลก่อน เมื่อได้ข้อมูลพอสมควรก็จะเสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พื้นที่ โดยจะเห็นว่าการทรงงานของพระองค์ในพื้นที่นั้น ในพระหัตถ์จะมีแผนที่ ดินสอ เพื่อทรงเปรียบเทียบในพื้นที่จริง หากไม่ถูกต้องจะทรงแก้ไขเพิ่มเติมข้อมูลหรือเป็นการกำหนดจุดพิกัดต่าง ๆ ไว้ใช้ประโยชน์ที่สำคัญทรงใช้กล้องถ่ายรูป บันทึกภาพในสถานที่จริงและอาจทรงใช้กล้องส่องทางไกลร่วมด้วย ตลอดจนการที่พระองค์ทรงสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากข้าราชการที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะจะทรงสอบถามจากประชาชนในพื้นที่เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วนเพื่อนำไปประกอบพระราชวินิจฉัยในการแก้ไขปัญหา การเข้าไปทรงงานในพื้นที่จึงเป็นกรณีที่พระองค์ทรงเก็บข้อมูล ทั้งทางด้านกายภาพและข้อมูลทางด้านสังคม ในอีกทางหนึ่งก็จะเป็นการสร้างความเข้าใจแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของฝ่ายราชการ ผู้ปฏิบัติการ รวมถึงทรงสอบถามข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการแก้ไขปัญหา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ทรงดำเนินการเพื่อการ “เข้าใจ” และขณะเดียวกันก็เป็นการ “เข้าถึง” ด้วยและหลังจากนั้น จึงเป็นการเข้าแก้ไขปัญหาตามที่พระองค์ได้ทรงกำหนดแนวทาง คือ การ “พัฒนา” สรุปได้ดังนี้

เข้าใจ : ทำอะไรต้องเข้าใจปัญหา เข้าใจหนทางแก้ไข เข้าใจกระบวนการจัดการและปรับความเข้าใจระหว่างผู้ให้ ผู้รับเสียก่อน ให้เข้าใจซึ่งกันและกัน

เข้าถึง : เมื่อเข้าใจระหว่างกันทุกประการครบถ้วนแล้ว ต้องเข้าถึงการกระทำ สร้างความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง เข้าถึงเครื่องมือเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์และความสามัคคีร่วมใจของผู้ปฏิบัติ ร่วมมือร่วมไม้กันทำงาน

พัฒนา : เมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกันแล้ว เข้าถึงกันแล้ว การพัฒนาก็จะดำเนินการไปอย่างยั่งยืน ไม่ส่งผลกระทบที่ติดลบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการเมือง หากแต่นำไปสู่ความสมดุล มั่นคงและยั่งยืน

2. แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชราชาโดยมิติ “ภูมิสังคม” พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อค้นคว้าวิจัยแสวงหารูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพ “ภูมิสังคม” ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งสภาพพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คน จุดประสงค์หนึ่งในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คือ การศึกษา ทดลอง แนวทางการพัฒนาแบบบูรณาการ เห็นได้จากการนำหน่วยงานต่างกอง ต่างกรม ต่างกระทรวงมาทำงานเป็นคณะร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เป็นการผสมผสานความร่วมมือร่วมใจในการทำงานเพื่อประชาชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก ถือเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล 3 กลุ่มคือนักวิชาการ นักปฏิบัติและประชาชน

3. แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชราชาโดยมิติ “การสร้างคนด้วยการศึกษาและการเรียนรู้” พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงให้ความสำคัญกับการศึกษาและการเรียนรู้ของประชาชน โดยเฉพาะประชาชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ฉะนั้นการดำเนินงานทางการศึกษาของพระองค์จะทรงมุ่งเน้นการอุดหนุนทางการศึกษาที่ภาครัฐ อาจจัดบริการทางการศึกษาเข้าไปยังไม่ถึง เช่น ในพื้นที่ที่มีปัญหาทางความมั่นคง พระองค์ก็จะทรงดำริให้มีระบบการศึกษาที่ดำเนินการเป็นการเฉพาะอย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตามการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น พระองค์ก็ทรงส่งเสริมการศึกษาหรือวิจัยงานต่าง ๆ ที่ก่อประโยชน์แก่ประเทศชาติในสาขาต่าง ๆ ในหลายด้าน ทรงก่อตั้งทุน การมอบทุน มอบรางวัลในสาขาต่าง ๆ หลายสาขา นอกจากการศึกษาในระบบโรงเรียนแล้ว พระองค์ได้ทรงมีพระราชดำริให้ดำเนินการด้านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและโครงการตามพระราชดำริต่าง ๆ ด้วย

4. แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาโดยมิติ “หลัก 3 ป.” ศาสตราจารย์กิตติคุณวิชญ์ เครืองาม กล่าวไว้ว่า หลัก 3 ป. ได้แก่ ปฏิบัติ ปรีดีและปฏิเวธ (สำนักกรรมการ 1 สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560, หน้า 30-32) ซึ่งมีความหมายดังนี้

4.1 ปฏิบัติ ทรงทำให้เห็นเป็นประจักษ์ในด้านการปฏิบัติไม่ว่าจะทรงงานปฏิบัติในด้าน การทรงงานเพื่อแก้ไขปัญหาแก่พสกนิกร การพัฒนาด้านต่าง ๆ การสร้างหรือประดิษฐ์สิ่งใหม่ขึ้นไปจนถึงการปฏิบัติในการครองพระองค์ในฐานะพ่อของแผ่นดินหรือพระราชจริยวัตรที่มีต่อสมเด็จพระศรีนรินทราบรมราชชนนี สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถและพระบรมวงศานุวงศ์ ทุกพระองค์ได้ทรงปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี การครองพระองค์ในการใช้สิ่งของให้มีประโยชน์สูงสุด ไม่ได้มีความฟุ่มเฟือยหรือหรูหรา ทรงดำรงตนอย่างสมถะ นับเป็นแบบอย่างในทางปฏิบัติให้แก่พสกนิกรได้อย่างแท้จริง

4.2 ปรีดี ทรงสอนให้เรียนตามทีที่ทรงสอนและสามารถทำได้จริง โดยในส่วนของปรีดีเป็นการให้ความสำคัญในการศึกษาสำหรับเยาวชนและประชาชนโดยทั่วไป ที่ได้พระราชทานผ่านพระราชดำริในการตั้งสถานศึกษาหรือแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

4.3 ปฏิเวธ ผลจากการกระทำแสดงให้เห็นผลเป็นที่ประจักษ์เพื่อขับเคลื่อนศาสตร์พระราชากลับไปสู่ประชาชน ทั้งในส่วนของปฏิบัติและปรีดี ที่ได้ทรงทำมาตลอดอย่างต่อเนื่องยาวนานตลอดพระชนม์ชีพได้แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไปถึงผลดีแห่งการที่ทรงกระทำโดยในส่วนที่เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนมากคือ โครงการต่าง ๆ ที่พระองค์ทรงริเริ่มและแก้ไขปัญหาให้แก่พสกนิกรทั่วประเทศ

หลักการข้างต้นนี้ สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า สัทธรรม 3 ได้แก่ ปรีดี ปฏิบัติและปฏิเวธ ซึ่งเป็นการศึกษาพระสัทธรรม 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นปรีดี คือ ศึกษาเล่าเรียนหลักวิชาความรู้หรือทฤษฎีต่าง ๆ ต่อมาเมื่อศึกษาเข้าใจแล้ว ก็นำมาสู่ขั้นปฏิบัติ คือ ลงมือทำหรือกระทำให้ถูกต้องตามหลักวิชาที่ได้ศึกษามา เมื่อปฏิบัติได้ถูกต้อง เหมาะสม ก็จะบรรลุผลที่พึงามเรียกว่า ขั้นปฏิเวธ คือ การบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ แต่ข้อเสนอแนะข้างต้นในการศึกษาเรื่องศาสตร์พระราชาโดยหลัก 3 ป. นั้น มีลำดับสลับกันเพราะทัศนะของผู้นำเสนอได้เน้นให้ศึกษาจากการปฏิบัติ คือ การทรงงาน ที่พระองค์ทรงปฏิบัติมาต่อเนื่องก่อนซึ่งเห็นประจักษ์ได้ชัด จนมาสู่การศึกษาพิจารณาคำสอนของพระองค์ซึ่งเรียกว่า ปรีดี ซึ่งทรงสอน ทรงอธิบาย รวมทั้งที่มีการถอดหลักคิดอันเป็นที่มาของการทรงงานมาสู่หลักวิชาและสุดท้ายคือ ศึกษา ผลของการที่ทรงปฏิบัติที่เรียกว่า ปฏิเวธ

5. แนวทางการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาโดยมิติ “หลักการทรงงาน 23 ข้อ” ความรู้ ความเข้าใจหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทำให้ภาคส่วนต่าง ๆ เห็นคุณค่าและยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาท เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้และขยายไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งสร้าง “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” สืบไป

หลักการสอนของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรพระองค์จะทรงเน้นการปฏิบัติให้ดูและจงใจให้มาสนใจเอง ไม่เคยทรงสั่งหรือทรงบังคับให้ทำอะไร ทรงสละเวลาสอนหลักการทรงงานอย่างละเอียดให้เข้าใจทุกแง่มุม ดังนั้นการเรียนรู้หลักการทรงงาน 23 ข้อที่พระองค์ทรงคิดค้นหาแนวทางการพัฒนาการทำงานเพื่อมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนนั้น ควรยึดถือเป็นแบบอย่างในการเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทและนำมาปฏิบัติให้เกิดผลดีต่อตนเอง สังคมและประเทศชาติสืบไป (แพร่ภักตรา เขียวชะอุ่ม, 2566, หน้า 8-14)

ดังนั้นศาสตร์พระราชามีหลายประเภทที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานเป็นแนวทางในการพัฒนา เช่น ศาสตร์ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เน้นการอนุรักษ์และฟื้นฟู ศาสตร์ด้านการเกษตร ที่มุ่งสู่ความพอเพียงและเหมาะสมกับภูมิสังคม ศาสตร์ด้านการจัดการน้ำ ที่เป็นรากฐานของการดำรงชีวิตและการผลิต รวมถึง ศาสตร์ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ที่เน้นการพึ่งพาตนเองและการพัฒนาแบบองค์รวม ศาสตร์พระราชาดังกล่าวสะท้อนถึงการพัฒนาที่สมดุลและครอบคลุมทุกมิติ เพื่อนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนของชุมชน

3.3.5 การพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน มาจากศัพท์คำว่า “Sustainable” ที่แปลว่า ความยั่งยืน เป็นคำที่มาจากภาษาละติน คือ “Sus-tenere” ซึ่งหมายถึง การส่งเสริมหรือสนับสนุน (Uphold) หมายถึง ความยั่งยืนนั้นเกี่ยวข้องกับกิจกรรมหรือกระบวนการเพื่อการสนับสนุนหรือปกป้อง (Defended) ความสามารถดำรงอยู่ได้

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) หมายถึง “การพัฒนาที่สนองความต้องการของประชาชนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้ประชาชนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความต้องการของตนเอง” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2541, หน้า 59)

พระพรหมคุณาภรณ์ (2551, หน้า 62) กล่าวว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น เน้นเป้าหมายทางเศรษฐกิจเหมือนเดิม แต่ตั้งเงื่อนไขเพิ่มเติมโดยการนำประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมเข้ามาเป็นตัวคุมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอีกทีหนึ่ง

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2549, หน้า 282) กล่าวว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นเรื่องของการพัฒนาที่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัด ไม่สูญเปล่า เพื่อให้การสะสมความมั่งคั่งยังคงดำเนินต่อไปได้ การพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงกลายเป็นความยั่งยืนของการพัฒนามากกว่าความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

दनัย กิติภรณ์ (2544, หน้า 13) กล่าวว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นการพิจารณาประเด็นการพัฒนาในมิติที่กว้างกว่าการพัฒนาโดยทั่วไป ซึ่งนอกจากจะพิจารณาการพัฒนาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังมีการนามิติด้านเวลาเข้ามาพิจารณาประกอบด้วย กล่าวคือ การพัฒนาอย่างยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการพัฒนาหรือปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในปัจจุบันให้ดีขึ้น ซึ่งสามารถทำได้โดยการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยคำนึงถึงมิติด้านสิ่งแวดล้อมด้วย

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) หมายถึง การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนปัจจุบันโดยไม่ทำให้ผู้คนในอนาคตเกิดปัญหาในการตอบสนองความต้องการของตนเอง (นิยามของคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา Word Commission on Environment and Development ในรายงาน Our Common Future 1987 หรือ Brundtland Report) การพัฒนายั่งยืนรวมความถึง 3 ด้านคือ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเชื่อมโยงและสัมพันธ์กัน โครงการพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบทั้งสามด้าน (แพรวภัทรา เขียวชะอุ่ม, 2566, หน้า 90-91)

ดังนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นแนวทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นความสมดุลระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยถือว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวไม่สามารถทำให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์ดีขึ้นได้อย่างแท้จริง หากละเลยคุณธรรม จริยธรรมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แนวคิดนี้จึงมุ่งให้การพัฒนาในปัจจุบันสามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้โดยไม่ทำลายโอกาสของคนรุ่นอนาคตที่จะใช้ทรัพยากรอย่างเพียงพอ การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นการบูรณาการทั้งด้านวัตถุและจิตใจ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยไม่สร้างผลกระทบที่เกินขอบเขต

ในประเทศไทย การพัฒนาที่ยั่งยืนถูกนำมาปรับใช้ภายใต้กรอบ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 พระราชทานไว้ เป็นแนวทางการดำรงชีวิตและการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล เน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการสร้างภูมิคุ้มกันในตัว รวมทั้งการพัฒนาบนพื้นฐานของความรู้และคุณธรรม อันจะนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนทั้งในระดับบุคคล ชุมชนและประเทศชาติ การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงไม่เพียงแต่สร้างความเจริญก้าวหน้าในเชิงเศรษฐกิจ แต่ยังยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนควบคู่กับการรักษาสิ่งแวดล้อมและความสมดุลทางสังคมอย่างถาวร

3.3.6 ความเป็นมาของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 หลายประเทศต้องตื่นตัวขึ้นมา เพราะโดยมากก็ได้รับความบอบช้ำจากการสงครามนั้น พอสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงประเทศต่าง ๆ ก็มีการเคลื่อนไหวทางแก้ไข ปัญหาของโลกและได้มีการตั้งองค์การสหประชาชาติ (UN) เมื่อปลาย พ.ศ. 2488 (ค.ศ. 1945) ทุกประเทศอยู่ในภาวะที่ต้องมีการฟื้นฟูให้มีการสร้างสรรค์ความเจริญกันขึ้น แต่การที่ฟื้นฟูประเทศให้เจริญมีความสุขสบายขึ้นมาได้ ก็ต้องอาศัยการเงินเป็นเรื่องสำคัญ สหประชาชาติจึงได้ตั้งหน่วยงานสำคัญขึ้นมาเป็นองค์กรโลกสำหรับช่วยเหลือเรื่องการเงินแก่ประเทศต่าง ๆ เรียกว่า World Bank หรือธนาคารโลก มีชื่อทางการเป็นภาษาอังกฤษว่า International Bank for Reconstruction and Development (IBRD) เรียกในปัจจุบันว่า ธนาคารระหว่างประเทศ เพื่อการบูรณะและพัฒนาก่อรูปขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2487 และ ตั้งขึ้นเป็นทางการในวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2488 ซึ่งเป็นที่ตั้งสหประชาชาตินั่นเอง

แนวความคิดพัฒนาประเทศเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมาก แต่แนวความคิดพัฒนาในระยะแรกมักจำกัดอยู่ที่การหาวิธีการเพื่อเร่งรัดพัฒนาประเทศด้อยพัฒนาและประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายให้มีความทัดเทียมกับประเทศที่พัฒนาแล้ว แนวคิด ทฤษฎีกระแสหลักในการพัฒนาได้แก่การพัฒนาแบบภาวะทันสมัย (Modernization) เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจมุ่งเปลี่ยนประเทศกสิกรรมดั้งเดิมให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมที่ทันสมัย ซึ่งผลจากการพัฒนาแบบภาวะทันสมัยนี้พบว่าเกิดความไม่สมดุลและไม่ยั่งยืน แม้ตัวเลขรายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นแต่ก็ยังมีปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำตามมาเสมอ มีประเทศอุตสาหกรรมและประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่เพิ่มขึ้น แต่ทรัพยากรโลกกลับร่อยหรอลงและมีปัญหาด้านสภาพแวดล้อม เช่น โลกร้อน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ต่อมาเกิดการตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทำให้กระแสแนวคิดเรื่องการ

พัฒนาที่ยั่งยืนได้รับความสนใจในประชาคมโลกมากขึ้น จนกระทั่งองค์การสหประชาชาติได้รับรองเป็นวาระการพัฒนาที่สำคัญและชาติสมาชิกได้รวมลงนามรับเอาเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนไปปฏิบัติงานพัฒนาประเทศของตนด้วย

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเริ่มจากองค์การสหประชาชาติได้จัดการประชุมเกี่ยวกับมนุษย์และสภาพแวดล้อมเป็นครั้งแรกที่กรุงสตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ใน ค.ศ. 1972 มีการนำเสนอแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีการจัดทำรายงานเกี่ยวกับการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่ออนุรักษ์สภาพแวดล้อมและลดปัญหาความยากจน ต่อมาใน ค.ศ. 1983 องค์การสหประชาชาติได้จัดตั้งสมัชชาโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (WCED) ใน ค.ศ. 1987 ภายใต้การนำของนายโกรฮาร์เล็ม บรุนดท์แลนด์ (Gro Harlem Brundtland) พร้อมด้วยตัวแทนสมัชชาที่มาจาก 18 ประเทศ WCED ได้พิมพ์รายงานเรื่องอนาคตร่วมของเรา (Our Common Future) หรือเรียกอีกชื่อว่า Brundtland Report ซึ่งเป็นรายงานที่กำหนดนิยามและขอบเขตของแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างชัดเจนและรอบด้านและมักนิยมนำมาใช้อ้างอิงในการศึกษาแนวคิดนี้เสมอ

ต่อมาใน ค.ศ. 1992 องค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมว่าด้วยสภาพแวดล้อมและการพัฒนาหรือเรียกว่า Earth Summit หรือ Rio Conference ณ กรุงรีโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล การประชุมดังกล่าวได้จัดทำปฏิญญาริโอว่าด้วยสภาพแวดล้อมและการพัฒนา (The Rio Declaration on Environment and Development) บรรจุหลักการ 27 ประการเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นพื้นฐานที่นำไปสู่การตัดสินใจและการกำหนดนโยบายในอนาคตและความสมดุลระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมกับสภาพแวดล้อม (Socio-economic Development and the Environment) โดยเฉพาะใน “แผนปฏิบัติการ 21” (Agenda 21) ได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ แผนงานและทรัพยากรที่ต้องใช้ในการปฏิบัติตามแผนว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนและได้กลายมาเป็นแผนแม่บทว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับโลก ซึ่งประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติรวมลงนามรับรองแผนดังกล่าว

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในแผนปฏิบัติการได้ถูกนำมาต่อยอดในการประชุมแห่งสหัสวรรษ (Millennium Summit) ซึ่งองค์การสหประชาชาติจัดขึ้นในเดือนกันยายน ค.ศ. 2000 และได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) จำนวน 8 เป้าหมาย ครอบคลุมการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม กำหนดระยะเวลา

การพัฒนาตามเป้าหมายเป็นระยะเวลา 15 ปี เป้าหมาย MDGs ทั้ง 8 ขอเพื่อเสริมสร้างมาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ประกอบด้วย ขจัดความยากจนและความหิวโหย บรรลุความสำเร็จในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศและมอบอำนาจแก่สตรี ลดอัตราการตายของเด็ก สร้างเสริมสุขภาพของมารดา ต่อสู้กับเชื้อเอชไอวี/โรคเอดส์ โรคมalaria และโรคภัยอื่น ๆ สร้างความยั่งยืนให้กับสิ่งแวดล้อมและพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาในระดับโลก (แพรรีทราเขียวชะอุ่ม, 2566, หน้า 91-93)

ต่อมาองค์การสหประชาชาติได้จัดการประชุมว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือเรียกว่า การประชุม Rio+20 เดือนมิถุนายน ค.ศ. 2012 ที่ประชุมดังกล่าวได้ทำการออกรายงานเรื่อง “อนาคตที่เราต้องการ” (The Future We Want) และจัดตั้งหน่วยงาน UN High-level Political Forum on Sustainable Development นับเป็นการเริ่มกระบวนการสร้างเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) จากการประชุม Rio+20 นี้มีผลให้ที่ประชุมใหญ่สมัชชาขององค์การสหประชาชาติได้ตั้งกลุ่ม Open Working Group ขึ้นใน ค.ศ. 2013 เพื่อกำหนดรายละเอียดของเป้าหมาย SDGs และสุดท้ายในการประชุมสุดยอดสหประชาชาติสมัยสามัญ (UN General Assembly) ครั้งที่ 70 ณ กรุงนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 25 กันยายน ค.ศ. 2015 ผู้นำประเทศกว่า 193 ประเทศได้รับรองเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 ภายได้หัวข้อ “การเปลี่ยนแปลงโลกของเรา: ค.ศ. 2030 วาระสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน” (Transformation our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development) มีการกำหนดเป้าหมาย SDGs ซึ่งประกอบด้วย 17 เป้าหมาย (Goals) 169 เป้าประสงค์ (Targets) เพื่อใช้เป็นวาระการพัฒนาต่อจากเป้าหมาย MDGs ที่หมดวาระไปแล้ว โดยเป้าหมาย SDGs นี้จะใช้เป็นวาระการพัฒนาต่อเนื่องไปอีก 15 ปี ระหว่าง ค.ศ. 2016-2030 วาระการพัฒนาตามเป้าหมาย SDGs ยังคงอยู่บนพื้นฐานองค์ประกอบของ การพัฒนาที่ยั่งยืนของ WCED ทั้ง 3 มิติคือ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยวาระ ค.ศ. 2030 นี้ได้ขยายมิติการพัฒนาที่ยั่งยืนจากเดิม 3 มิติ โดยเพิ่มหลักการสำคัญอีก 5 ด้าน หรือ 5P's ได้แก่ คน ความมั่งคั่ง เศรษฐกิจโลก สันติภาพและความเป็นหุ้นส่วน (เกสร เกษมชื่นยศ, 2563, หน้า 20-22)

3.3.7 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงถูกใช้เป็นหลักการสำคัญในความพยายามเพื่อการพัฒนาความยั่งยืนของประเทศไทย โดยเน้นความสมดุลในการใช้ทุนทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและ

วัฒนธรรม ซึ่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีพื้นฐานอยู่บนหลักการ 3 ประการที่เน้นการเดินทางสายกลางสำหรับคนไทยทุกระดับตั้งแต่จากทุกครอบครัว สู่ระดับชุมชนและสู่ระดับประเทศ ดังนี้

1. ความพอประมาณ เป็นหลักการที่สำคัญในการบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน เช่น การบริโภคที่น้อยลงและรูปแบบการผลิตที่หลากหลาย (เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ 12) การลดการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิล (เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ 7) และ การจัดการทางทะเลอย่างยั่งยืน (เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ 14) และบนบก (เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ 15) ระบบนิเวศต่าง ๆ

2. ความสมดุลสมผล หมายถึง การพิจารณาอย่างรอบคอบของผลกระทบที่การกระทำและการตัดสินใจของเราอาจมีต่อทั้งผู้อื่นและโลกรอบตัวเรา การพิจารณาเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ความสมดุลสมผล มีการประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติได้มากมายในระดับโลกเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก (เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ 13) ความเท่าเทียม (เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ 10) ความยุติธรรม (เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ 16) การพัฒนาแหล่งพลังงานที่สะอาด (เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ 7) และการลดมลพิษ (เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ 12)

3. ความรอบคอบ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยงต่าง ๆ การทำงานอย่างเป็นระบบ และการบรรลุระดับของความสามารถและการพึ่งพาตนเองก่อนดำเนินการต่อ นอกจากนี้ยังเป็นเรื่องเกี่ยวกับคนที่ดูแลไม่ให้เกิดขีดความสามารถของพวกเขา หลักการนี้อาจประยุกต์ใช้กับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนเกือบทั้งหมดรวมทั้งด้านสุขภาพ (เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ 3) อาหาร (เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ 2) น้ำ (เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ 6) และความมั่นคงด้านพลังงาน (เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ 7) โดยเฉพาะปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชารู้ที่ได้จากพระราชกรณียกิจของรัชกาลที่ 9 สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อบรรลุ SDG ทั้ง 17 ประการได้ (แพรวกัทรฯ-เขียวชะอุ่ม, 2566, หน้า 104-105)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่พัฒนาขึ้นตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อถ่ายทอดแนวคิดเป็นยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 การปรับปรุงกฎหมาย 318 ฉบับและแผนแม่บทด้านต่าง ๆ เป็นการนำไปสู่การปฏิบัติโดยประยุกต์ใช้กับทุกภาคส่วนของสังคมเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างยั่งยืนและมั่นคง ด้านภาคชุมชนและประชาสังคม มีการติดตามไปศึกษากรณีที่ชาวบ้านนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิต

และอาชีพ ด้านภาคการเกษตรได้สร้างความพออยู่พอกินให้กับชุมชนท้องถิ่นและเป็นต้นทางของการพัฒนาในทุกด้าน สร้างความมั่นคงลดรายจ่าย พึ่งตนเองได้และแก้ปัญหาความยากจนภาคครัวเรือน ด้านภาคธุรกิจได้ปรับแนวคิดมาใช้อย่างกว้างขวางทั้งธุรกิจขนาดใหญ่ขนาดกลางและขนาดเล็กโดยยอมรับการมีกำไรในระดับพอประมาณและต้องไม่แสวงหากำไรโดยการเอาเปรียบผู้บริโภคหรือทำผิดกฎหมายภาคธุรกิจจำนวนมากยังได้ร่วมแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้นโดยเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความยากจนและช่วยพัฒนาชนบท (คณะกรรมการโครงการเฉลิมพระเกียรติของสถาบันบัญญัติแห่งชาติ, 2560, หน้า 291)

ดังนั้น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทย เพื่อใช้เป็นหลักในการดำรงชีวิตและการพัฒนาประเทศอย่างมีดุลยภาพ โดยเน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการสร้างภูมิคุ้มกันควบคู่กับ การใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน แนวคิดนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ประชาชนสามารถดำเนินชีวิตอย่างมั่นคงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลง แต่ยังเป็นกรอบการพัฒนาที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (SDGs) ซึ่งมุ่งให้โลกมีความเจริญก้าวหน้าอย่างสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เมื่อพิจารณาเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น การขจัดความยากจน การลดความเหลื่อมล้ำ การสร้างความมั่นคงทางอาหาร การรักษาสีงแวดล้อมและการส่งเสริมการศึกษา จะเห็นได้ว่า หลักเศรษฐกิจพอเพียงสามารถเป็นฐานคิดและแนวทางปฏิบัติที่ช่วยให้สังคมไทยบรรลุเป้าหมายเหล่านี้ได้อย่างเป็นรูปธรรม เพราะปรัชญาดังกล่าวนั้นให้คนรู้จักพึ่งตนเอง ใช้ทรัพยากรอย่างรอบคอบและคุ้มค่า มีจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลและเคารพธรรมชาติ อันจะนำไปสู่การสร้างสังคมที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ดังนั้น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงถือเป็นกรอบการพัฒนาที่สามารถเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับสากลได้อย่างลงตัวและเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเจริญก้าวหน้าที่ยั่งยืน มั่งคั่งและยั่งยืนของประเทศไทยในระยะยาว

3.4. ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน

นักวิชาการหลายท่านได้ให้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ซึ่งจากการค้นคว้าศึกษาตำราเอกสารพบว่าความหมายของการมีส่วนร่วม แนวคิดการมี

ส่วนร่วม รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมและระดับของการมีส่วนร่วม ดังนี้

3.4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมนั้นมีหลากหลายในการนิยามศัพท์และรูปแบบรวมถึงวิธีการเข้าไปมีส่วนร่วม กลไกกระบวนการ วิธีการของการมีส่วนร่วม ซึ่งจากการค้นคว้าศึกษาตำราเอกสารพบว่ามิใช่ให้ความหมายและนิยามศัพท์การมีส่วนร่วมไว้ดังต่อไปนี้

การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมที่เป็นอิสระโดยความสมัครใจในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือการปฏิบัติ ร่วมประเมินผลและร่วมกับประโยชน์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนามิได้หมายถึงการให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาของรัฐตามที่รัฐกำหนดแต่หมายถึงการให้ประชาชน กลุ่ม ชุมชน ร่วมกันคิดและตัดสินใจกำหนดทิศทางการพัฒนาการดำรงชีวิตร่วมปฏิบัติตามแผนของกลุ่มหรือของชุมชนและรับประโยชน์ร่วมกันโดยรัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุน การร่วมคิดและตัดสินใจภายในกลุ่มเป็นเรื่องยากที่จะทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมและเป็นอิสระในการแสดงออกเพราะสมาชิกในกลุ่มมีศักยภาพ ฐานะอำนาจทางสังคมแตกต่างกัน ปัจจัยวัฒนธรรมบางประการเป็นอุปสรรคต่อความเป็นอิสระในการแสดงออก แต่ละคนต่างมีมุมมองในการตัดสินใจคุณค่าเรื่องต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน ประสบการณ์ต่างกันเหล่านี้อาจนำไปสู่การไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเป็นกระบวนการที่ประชาชนในชุมชนได้เข้าไปดำเนินกิจกรรมในชุมชนนับตั้งแต่ร่วมกำหนดปัญหาและความต้องการ ร่วมระบุสาเหตุของปัญหาร่วมกำหนดวิธีการปฏิบัติงานเพื่อแก้ไขปัญหา ร่วมปฏิบัติกิจกรรม เพื่อแก้ไขปัญหา ร่วมติดตามประเมินผลกิจกรรม และร่วมรับผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมนั้น ซึ่งประเด็นหลักของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ประชาชนต้องเป็นกระทำให้ในแต่ละขั้นตอนของการมีส่วนร่วมด้วยตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจอย่างอิสระ (ณัฐนรี ศรีทอง, 2552, หน้า 191) เป็นการสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในแนวทางการพัฒนา โดยผ่านทางกระบวนการส่งเสริม ชักนำ การสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้ การริเริ่มในการคิดร่วมกำหนดแนวทางในการพัฒนาร่วมแก้ไขและวางแผนปฏิบัติ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือทรัพยากรทางการบริการ ตลอดจนอำนาจในการตัดสินใจในการกำหนดกิจกรรมหรือแนวทางการดำเนินกิจกรรมของตนเองให้เกิดขึ้นภายในชุมชนด้วยความเต็มใจ เต็มความสามารถของตนเองเพื่อเพิ่มพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการและควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรตลอดจนปัจจัยการผลิตในสังคมอันจะนำไปสู่

การพึ่งพาตนเอง การที่กลุ่มประชาชนหรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกันที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วมมีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจ สังคมหรือการเมือง การดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจ มติชน ไม่ว่าจะเป็แนวทางตรงหรือทางอ้อม การดำเนินการเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ การปรับปรุงสถานภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชน (เกียรตินิจกร วังนะสวัสดิ์, 2559, หน้า 1) การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในด้าน การให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจทั้งในขั้นตอน การริเริ่มนโยบาย การจัดทำแผนงานโครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการปฏิบัติการติดตามและประเมินผลตามนโยบายแผนงานโครงการหรือกิจกรรมนั้น (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2554, หน้า 18) การมีส่วนร่วมว่าต้องครอบคลุมในประเด็นดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นครอบคลุมถึงการสร้างโอกาสที่เอื้อหรือเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคน ให้สังคมได้ร่วมกิจกรรมนำไปสู่การพัฒนาและทำให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเท่าเทียมกัน
2. การมีส่วนร่วมของประชาชน สะท้อนการเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยความสมัครใจเป็นประชาธิปไตยในการตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบาย การวางแผนการดำเนินโครงการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการแบ่งสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนา การพิจารณาในมติดังกล่าวการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นการเชื่อมระหว่างส่วนที่ประชาชนลงทุน (แรงงานและทรัพยากร) เพื่อการพัฒนา กับประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุน
3. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจแตกต่างกันไปตามสภาพของโครงสร้างการบริหารนโยบายและลักษณะเศรษฐกิจสังคมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการแต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดการพัฒนาที่มุ่งประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุน (ปรัชญา เวสารัชช์, 2528, หน้า 3-5)

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กำหนดทิศทางการพัฒนาการดำรงชีวิต เป็นการสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในแนวทางการพัฒนาวางแผนปฏิบัติ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือทรัพยากรทางการบริการ ตลอดจนอำนาจในการตัดสินใจในการกำหนด

กิจกรรมหรือแนวทางการดำเนินกิจกรรมของตนเองให้เกิดขึ้นภายในชุมชนด้วยความเต็มใจ เต็มความสามารถของตนเอง

3.4.2 แนวคิดการมีส่วนร่วม

แนวคิดการมีส่วนร่วมนั้นมีหลากหลายในการนิยามศัพท์และรูปแบบรวมถึงวิธีการเข้าไปมีส่วนร่วมกลไกกระบวนการวิธีการของการมีส่วนร่วมซึ่งจากการค้นคว้าศึกษาตำราเอกสารพบว่าผู้ให้แนวคิดการมีส่วนร่วมและนิยามศัพท์การมีส่วนร่วมไว้ดังต่อไปนี้

การมีส่วนร่วมการที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่ามี 2 ลักษณะคือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนาโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการการติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2546, หน้า 114)

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมเข้าร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ผู้มีส่วนได้เสียต้องการที่สุดนั้นจักได้รับการตอบสนองและทำให้มีความเป็นไปได้มากขึ้นว่าสิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการที่แท้จริงและมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2531, หน้า 10) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท หมายถึง การที่ประชาชนทั้งในเมืองและได้เข้ามีส่วนร่วมหรือเข้ามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาชนบท

ขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุก ขั้นตอนแล้วแต่เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย (ชิต นิลพานิช และ กุลธนา พงศธร, 2532, หน้า 350) การสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในแนวทางการพัฒนาโดยผ่านทางกระบวนการส่งเสริมชักนำการสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้การริเริ่มในการคิดร่วมกำหนดแนวทางในการพัฒนาร่วมแก้ไขและวางแผนปฏิบัติ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือทรัพยากรทางการบริการตลอดจนอำนาจในการตัดสินใจในการกำหนดกิจกรรมแนวทางการดำเนินกิจกรรมของตนเองให้เกิดขึ้นเกิดขึ้นภายในชุมชนด้วยความเต็มใจและเต็มความสามารถของตนเองเพื่อเพิ่มและพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการและควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรตลอดจนปัจจัยการผลิตในสังคมอันจะนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง (ประชัย ศรีงามร, 2549)

ดังนั้น แนวคิดการมีส่วนร่วม เป็นหลักการสำคัญในการพัฒนาชุมชนและสังคม เนื่องจากการพัฒนาใด ๆ จะยั่งยืนได้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับ การมีส่วนร่วมหมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจ ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดแผนงาน การลงมือปฏิบัติ ตลอดจนการติดตามและประเมินผล ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยให้โครงการหรือกิจกรรมมีความสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน แต่ยังสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบร่วมกันของคนในสังคม การมีส่วนร่วมจึงไม่ใช่เพียงการรับฟังความคิดเห็น แต่เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน โดยแต่ละฝ่ายมีบทบาทที่แตกต่างกันแต่เกื้อกูลกัน ช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความโปร่งใสในกระบวนการพัฒนาที่สำคัญยังทำให้ประชาชนเกิดความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองและร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างเหมาะสม กล่าวโดยสรุป แนวคิดการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการพัฒนาที่เน้นการกระจายอำนาจและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างรัฐกับประชาชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่มีความยั่งยืนและเป็นธรรม เพราะการพัฒนาที่เกิดจากความร่วมมือและความตระหนักร่วมกันย่อมมีพลังมากกว่าการพัฒนาที่ถูกกำหนดจากบนลงล่างเพียงฝ่ายเดียว

3.4.3 รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้นมีหลากหลายในการนิยามศัพท์และรูปแบบรวมถึงวิธีการเข้าไปมีส่วนร่วม ซึ่งจากการค้นคว้าศึกษาดำเนินการเอกสารพบว่ามีผู้ให้รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้ดังต่อไปนี้

การมีส่วนร่วมตามขั้นตอนในการพัฒนาออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นริเริ่มการพัฒนา ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการวางแผนในการพัฒนา ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

ขั้นตอนที่ 3 ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์ และแรงงานหรือเข้าร่วมบริหารประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นตอนที่ 4 ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้จากการพัฒนาหรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

ขั้นตอนที่ 5 ประชาชนเข้าร่วมประเมินการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินผลย่อยเป็นการประเมินผลก้าวหน้าเป็นระยะหรือกระทำในรูปของการประเมินผลรวมซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปสุดยอด (ทศพล กฤตยพิสิฐ, 2538, หน้า 13) จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนได้มีผู้แสดงรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้คือ

1. การตัดสินใจ ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้นประการแรกสุด คือ การกำหนดความต้องการและจัดลำดับความสำคัญ จากนั้นเลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้องการตัดสินใจในช่วงเริ่มต้นการตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผนและการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

2. การดำเนินงาน ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานตามโครงการนั้นจะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหารงานการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

3. การรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้วยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่ม ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลในสังคมด้วย

4. การประเมินผล สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตคือ ความเห็นความชอบและความคาดหวังซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ว่าในหน่วยงานใดก็ตามเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาเพราะการมีส่วนร่วมมีคุณประโยชน์หลากหลายประการ ซึ่งมีนักวิชาการได้อธิบายถึงลักษณะรูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (Position of Leadership) การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (Membership on Committees) การมีส่วนร่วมประชุม (Attendance at Meetings) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน (Solicitor) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม (Entrepreneur) การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ (Interviewer) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงานหรือเป็นลูกจ้าง (Employee) การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค (Customers) การมีส่วนร่วมมอควิสตูปกรณ์ (Material Contribution) และ การมีส่วนร่วมออกเงิน (Financial Contribution) (กรณีศึกษา ชมดี, 2524, หน้า 22)

ต่อมารูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมยังมีอีก การมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาควรจะมี 4 ขั้นตอนคือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์เพราะชาวบ้านจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านรู้จักวิธีการคิดการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลมาใช้ในการวางแผน

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีความสามารถที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชาวบ้านสามารถคิดต้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเองทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวบ้านย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดีได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไปจึงอาจจะประสบความยากลำบาก (โกวิท พวงงาม, 2548, หน้า 8)

นอกจากนี้รูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) (Cohen John M. & Uphoff, 1980, p. 213) ถ้าศึกษาในแง่พฤติกรรมการมีส่วนร่วมแบ่งออกได้เป็น 4 มิติคือ มิติที่ 1 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะไรควรทำและอย่างไร มิติที่ 2 มีส่วนร่วม เสียสละในการพัฒนาและลงมือปฏิบัติการตามที่ตัดสินใจ มิติที่ 3 มีส่วนร่วมในผลประโยชน์จากการดำเนินงาน มิติที่ 4 มีส่วนร่วมในการประเมินผล (White, Alastair T, 1982, p. 18)

นอกจากนี้รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม รูปแบบการมีส่วนร่วมว่า ความสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Genuine participation) ได้แก่ การมีส่วนร่วมใน การตัดสินใจ ถ้าหากไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จริง และการมีส่วนร่วมที่แท้จริงจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกขั้นตอน และ การมีส่วนร่วมไม่แท้จริง (Non-Genuine participation) เช่น การลงแขกร่วมลงแรงในการทำโครงการการร่วมบริจาคเงิน สิ่งของทีอื่น ๆ บางส่วน หรือร่วมบำรุงรักษาโดยไม่ได้ร่วมใน ขั้นตอนการตัดสินใจ (พรณี ไชยอำพร และ สนิท สมักรการ, 2543, หน้า 12)

ดังนั้น การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ โดยสามารถแบ่งรูปแบบออกได้หลายระดับ ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น การร่วมวางแผน การลงมือปฏิบัติ ตลอดจนการติดตามตรวจสอบและประเมินผล ซึ่งแต่ละระดับสะท้อนถึงความเข้มแข็งและความพร้อมของชุมชนในการมีส่วนร่วม ยิ่งมีการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีโอกาสเข้ามามีบทบาทมากเท่าใด ยิ่งทำให้โครงการนั้นตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างแท้จริงและสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันมากยิ่งขึ้น ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมโดยทั่วไปเริ่มจาก การรับรู้และเข้าถึงข้อมูล เพื่อให้ประชาชนเข้าใจปัญหาและเป้าหมายของการพัฒนาอย่างถูกต้อง ต่อมาคือ การให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอันเป็นการเปิดพื้นที่ให้ชุมชนได้สะท้อนความต้องการและประสบการณ์ของตน จากนั้นเข้าสู่ขั้น การร่วมวางแผนและตัดสินใจ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้แผนพัฒนาที่มีความเป็นไปได้และสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น เมื่อได้แผนที่ตกลงร่วมกันแล้วจึงเข้าสู่ การลงมือปฏิบัติ ที่ประชาชนมีบทบาททั้งในฐานะผู้ดำเนินการและผู้สนับสนุน และสุดท้ายคือ การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล เพื่อให้เกิดความโปร่งใสตรวจสอบได้และนำผลลัพธ์มาใช้ปรับปรุงการพัฒนาในรอบต่อไป ดังนั้นรูปแบบและขั้นตอนของการมี

ส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกัน ไม่เพียงแต่ช่วยให้การพัฒนามีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ยังเป็นการสร้างพลังทางสังคม สร้างความเข้มแข็งของชุมชน และทำให้การพัฒนามีความมั่นคง และยั่งยืนในระยะยาว

3.4.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น มีหลากหลายในการนิยามศัพท์และรูปแบบรวมถึงวิธีการเข้าไปมีส่วนร่วม ซึ่งจากการค้นคว้าศึกษาตำราเอกสารพบว่า มีผู้ให้ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมไว้ ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยทางด้านบุคคลและทางด้านเศรษฐกิจประกอบด้วย เพศ อายุ ภูมิสำเนา ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส สถานภาพในครอบครัว ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้ สถานที่ทำงาน ระยะเวลาในการประกอบอาชีพในชุมชน

2. ปัจจัยทางด้านสังคม ประกอบด้วยความต้องการเกียติเป็นที่น่ายกย่องจากบุคคลอื่น การได้รับการชักจูงจากผู้นำชุมชน เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่โครงการและความต้องการเป็นกลุ่มเป็นพวกเคยมีกิจกรรมแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ร่วมกันมาก่อน การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทนและความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีของคนในชุมชน (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ, 2549, หน้า 20) นอกจากนี้ยังมีปัจจัยทางกายภาพและชีวภาพ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านการเมือง ปัจจัยทางด้านสังคม ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมและปัจจัยทางด้านประวัติศาสตร์

นอกจากนี้บุคคล 4 ฝ่ายที่มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และ บุคคลภายนอก สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น และ มีปัจจัยหลายอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่ อายุและเพศ สถานภาพครอบครัว ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคมเช่นขั้นทางสังคมศาสนา อาชีพ รายได้ และทรัพย์สิน ระยะเวลาท้องถิ่นและระยะเวลาที่อยู่ในโครงการและพื้นที่ดินถือครองและสถานภาพการทำงาน (Cohen and UpHoff, 1997, pp. 17-19)

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน โดยเฉพาะในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีทั้งความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและรากฐานทางพระพุทธศาสนา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสามารถพิจารณาได้จากหลายด้านทั้งด้านบุคคล ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจและด้านการบริหารจัดการ กล่าวโดยสรุปปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการบูรณาการทั้ง

ความพร้อมของประชาชน ความเข้มแข็งของชุมชน ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และการสนับสนุนเชิงนโยบายของรัฐ หากทุกปัจจัยประสานสอดคล้องกัน ย่อมทำให้ชุมชนมีพลังร่วมในการพัฒนาและสามารถก้าวไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

3.4.5 ระดับของการมีส่วนร่วม

เมื่อการที่บุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานทั้งในด้านการแสดงความคิดเห็นและการปฏิบัติการมีส่วนร่วมจะช่วยสร้างพลังจิตให้ร่วมกันปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการยินยอมปฏิบัติตามคำสั่ง นอกจากนี้การมีส่วนร่วมจะช่วยกระตุ้นให้บุคคลสนับสนุนเป้าหมายตลอดจนวัตถุประสงค์ร่วมขององค์กรด้วยนอกจากความหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานในองค์การประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ประการคือ การมีส่วนร่วมในด้านแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดการยอมรับในเป้าหมาย และการมีส่วนร่วมช่วยให้การเกิดความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบ (บุญส่ง แก้วอินทร์, 2546) นอกจากนี้ระดับของการมีส่วนร่วมด้านหลักการทั่วไปว่าแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลของตน/ครอบครัว/ชุมชนของตน การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมทำ และการมีส่วนร่วมสนับสนุน (นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2546, หน้า 17)

ดังนั้น ระดับของการมีส่วนร่วม เป็นตัวชี้วัดสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งและความพร้อมของประชาชนในการมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชน โดยทั่วไปสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายลำดับ ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในระดับต่ำไปจนถึงระดับสูง ซึ่งแต่ละระดับมีความหมายและผลต่อการพัฒนาแตกต่างกัน ในระดับเริ่มต้น ประชาชนเพียงแค่ รับรู้และรับข้อมูลข่าวสาร จากภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งยังเป็นการมีส่วนร่วมเชิงรับมากกว่าเชิงรุก ต่อมาจึงขยับเป็น การแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ ที่สะท้อนความต้องการหรือปัญหาของพื้นที่ ขึ้นต่อมาก็คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผน ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้โครงการพัฒนามีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น เมื่อการมีส่วนร่วมก้าวหน้ามากขึ้น ประชาชนจะเข้ามามีบทบาทในการปฏิบัติหรือดำเนินการจริง ไม่ว่าจะเป็นแรงงาน ทุนทรัพย์หรือองค์ความรู้ในชุมชน ทำให้เกิดพลังร่วมและความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมการพัฒนาและในระดับสูงสุดคือ การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่สะท้อนถึงความเข้มแข็ง โปร่งใสและตรวจสอบได้ เป็นหลักประกันให้การพัฒนามีคุณภาพและตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของสังคม

สำหรับจังหวัดนครศรีธรรมราช ระดับของการมีส่วนร่วมดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นพื้นที่ที่มีทุนทางสังคมสูงและมีวัฒนธรรมการพึ่งพาอาศัยกันในกลุ่มชน หากสามารถยกระดับการมีส่วนร่วมจากการรับรู้ไปสู่การร่วมตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติ และร่วมประเมนผลได้ครบถ้วน ย่อมทำให้การพัฒนาชุมชนมีความมั่นคงและยั่งยืน สอดคล้องกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญาและศักยภาพของคนในท้องถิ่น

3.5. ทฤษฎีทุนทางสังคม

ทฤษฎีทุนทางสังคม นักวิชาการหลากหลายท่านได้ให้ความหมายของ “ทุนทางสังคม” ไว้ในหลายมิติ ทั้งในมิติที่เป็นเรื่องของระบบคิดและในมิติของค่านิยม วัฒนธรรมของประชาชน ความไว้วางใจกัน ความสำนึกร่วมกันในความเป็นเจ้าของความเป็นชุมชนเดียวกัน มีจารีตและมโนธรรมต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ นักวิชาการเสนอแนวคิดที่ว่าทุนของชุมชนเป็นทุนทางสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยทุนฐานทรัพยากรธรรมชาติ ฐานวัฒนธรรม ความเอื้ออาทร ความสามัคคี ความไว้วางใจซึ่งกันและกันที่ทำให้คนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีการรวมพลังความคิดและมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งทุนทางสังคมถือเป็นสิ่งที่สามารถพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นมิติจิตมิติตรภาพ ความเห็นอกเห็นใจ และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกันของสมาชิกในครอบครัว เพื่อนบ้านและบุคคลทั่วไป แล้วขยายวงออกไปเรื่อย ๆ อย่างกว้างขวางก็จะนำไปสู่การสะสมทุนทางสังคมในชุมชนนั้น ๆ ในขณะที่นักคิด นักวิจัยและนักวิชาการส่วนใหญ่ให้ทัศนะของทุนทางสังคมไว้อย่างกว้างขวาง โดยสามารถสรุปได้เป็น 4 ทัศนะหลักได้แก่ (ประพันธ์ นีกกระโทก, 2557)

1. ทัศนะเชิงชุมชนนิยม (Communitarian View) ผู้สนับสนุนทัศนะนี้เห็นว่าทุนทางสังคมมีความสัมพันธ์โดยตรงกับองค์กรระดับท้องถิ่น เช่น สมาคม สโมสรและองค์กรประชาชน การวัดทุนเหล่านี้คือการพิจารณาจากจำนวนและความหนาแน่นของกลุ่มเหล่านี้ในชุมชนหนึ่ง ๆ นั่นคือ ยิ่งมีมากยิ่งดีและจะส่งผลต่อการให้ความช่วยเหลือแก่คนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในชุมชน

2. ทัศนะเชิงเครือข่ายนิยม (Network View) แนวคิดนี้มองความสัมพันธ์ของคนทั้งในแนวราบนั่นคือ ระหว่างคนในชุมชนเดียวกันและในแนวตั้งหรือความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับองค์กรอื่น ๆ ที่อยู่ภายนอกชุมชน

3. ทักษะสถาบันนิยม (Institutional View) ผู้สนับสนุนทัศนะสถาบันนิยมมีความเห็นว่าการสำเร็จของเครือข่ายชุมชนและประชาสังคมต่างเป็นผลพวงของการมีบรรยากาศทางด้านการเมือง กฎหมายและสถาบันที่เอื้อต่อการรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่ายโดยชุมชนและเครือข่ายที่ถือได้ว่าเป็นการรวมกลุ่มกันอย่างไม่เป็นทางการ ไม่ได้เกิดขึ้นด้วยตัวของตัวเอง แต่จะต้องพึ่งพาปัจจัยทางด้านสถาบันที่เป็นทางการด้วย

4. ทักษะการรวมพลัง (Synergy View) นักวิชาการกลุ่มนี้ได้เสนอแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดเรื่องเครือข่ายและสถาบันเข้าด้วยกันและได้ทดลองทำการศึกษาในประเทศต่าง ๆ จำนวน 5 ประเทศ (อินเดีย เม็กซิโก รัสเซีย เกาหลีใต้และบราซิล) พบว่า การพัฒนาต้องการความร่วมมืออย่างเข้มข้นระหว่างภาคีการพัฒนาต่าง ๆ และความสัมพันธ์อันดีระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินการทั้งของภาครัฐและภาคสังคมต่างก่อให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในการบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ในขณะเดียวกันภาครัฐ ภาคธุรกิจและชุมชนเพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่สามารถเป็นเจ้าของทรัพยากรที่จำเป็นเพียงพอต่อการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนแต่ต้องการเสริมสร้างซึ่งกันและกันและการเป็นหุ้นส่วนกัน นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการได้จำแนกทุนทางสังคมออกตามขอบเขตและกรอบของการศึกษาที่สำคัญ 3 ระดับ (Turner, 1982, pp.1-15) คือ

1. ระดับจุลภาค (Micro analytical level) เป็นการศึกษารูปแบบเครือข่ายของบุคคลและครัวเรือนที่มีความสัมพันธ์กันในแนวนอน โดยมีบรรทัดฐานและคุณค่า เป็นสิ่งเชื่อมโยงกัน
2. ระดับกลาง (Me so analytical level) เป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ทั้งในแนวดิ่งและแนวนอนระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เช่น องค์กรท้องถิ่น ระหว่างชุมชนต่าง ๆ เป็นต้น และ
3. ระดับมหภาค (Macro analytical level) เป็นการศึกษาวิจัยในประเด็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ยังหมายรวมถึงสถาบันที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม สิ่งแวดล้อม ประสิทธิภาพในการบริหารงานของรัฐบาลและการติดต่อระหว่างประเทศ

สำหรับประเทศไทย หากกล่าวถึง “ทุนทางสังคม” ที่แปลมาจากคำว่า “Social Capital” ก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นคำใหม่ที่เริ่มมีขึ้นในสังคมไทย ช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 และจากวิกฤตเศรษฐกิจครั้งนั้นทำให้ประเทศไทยต้องหันมาทบทวนทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยที่รัฐบาลกำหนดให้มีโครงการเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social Investment Program: SIP) โดยได้รับความช่วยเหลือทางวิชาการและเงินกู้จากธนาคารโลกเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจและเสริมสร้าง

ความเข้มแข็งของชุมชนโดยยึดหลักการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับทุนทางสังคม เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ส่วนแนวคิดเรื่องทุนทางสังคม เริ่มเป็นที่แพร่หลายมากขึ้นใน พ.ศ. 2540 สืบเนื่องจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้น รัฐบาลและนักวิชาการทั้งหลายมีแนวคิดที่จะแปรวิกฤตให้เป็นโอกาสในการกอบกู้เศรษฐกิจและสร้างฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงได้มีโครงการการลงทุนเพื่อสังคม (สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม, 2542) เกิดขึ้นซึ่งประกอบด้วย 2 แนวทาง คือ แนวทางแรก จัดสรรให้กับโครงการให้มีประสิทธิภาพของภาครัฐตามแผนงานโครงการที่มีอยู่แล้วซึ่งสามารถบรรเทาและแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมได้ด้วยความเร็ว สำหรับแนวทางที่สอง กระทรวงการคลังมอบหมายให้ธนาคารออมสินเป็นผู้บริหารจัดการกองทุน 2 กองทุนคือ กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social Investment Fund-SIF) หรือ กองทุน ชุมชนและกองทุนพัฒนาเมืองในภูมิภาค (Regional Urban Development Fund-RUDF) หรือกองทุนเมือง สำหรับกองทุนชุมชนนั้นจัดตั้งขึ้น เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนทั้งในชนบทและในเมืองเพื่อการฟื้นฟูวิกฤตสังคมและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การพึ่งตนเองในระยะยาว โดยให้การสนับสนุนงบประมาณแก่กิจกรรมหรือโครงการที่เสนอโดยองค์กรท้องถิ่น

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวทุนทางสังคมในบริบทของการพัฒนาในประเทศไทยเป็นผลมาจากข้อผิดพลาดทางการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาประกอบกับธนาคารโลกขานรับกระแสการพัฒนาที่ใช้ทุนทางสังคมเป็นรากฐานในการพัฒนา ทำให้กระแสวิชาการมีการถกแถลงเรื่องทุนทางสังคมทั้งในระดับนานาชาติ รวมทั้งประเทศไทยในวงกว้างมากยิ่งขึ้น และเมื่อรัฐบาลกำหนดให้มีโครงการเพื่อการลงทุนทางสังคมให้ความสำคัญกับฐานทุนทางสังคมเป็นรากฐานการพัฒนายิ่งส่งผลให้แนวคิดทุนทางสังคมในประเทศไทยขยายตัวกว้างขวางยิ่งขึ้นในแวดวงการพัฒนาของไทย

ความหมายของทุนทางสังคม มักเป็นคำถามที่ได้ยินอยู่เสมอเมื่อมีการพูดถึงคำว่า “ทุนทางสังคม” ความไม่ชัดเจนและกว้างเกินไปยังเป็นปัญหาคลุมเครือในการกำหนดความหมายของทุนทางสังคมอยู่มาก มีนักวิชาการหลายท่านทั้งไทยและต่างประเทศพยายามกำหนดความหมายให้เกิดความชัดเจนและครอบคลุมในแง่มุมต่าง ๆ กล่าวคือ ทุนทางสังคมของคนไทยไม่ใช่มีความหมายเพียงแค่คุณภาพของคนไทย สังคมที่อนาถ การศึกษาดีและมีสมรรถภาพในการผลิตเท่านั้น คนไทยยังมีทุนทางสังคมอีกมากมายเพียงแต่ไม่มีโอกาสพัฒนาด้านความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้แก่

1. ความสัมพันธ์ที่ดีของครอบครัว เครือญาติกับผู้อื่นในชุมชน เช่น แรงงานคืนถิ่นต้องอาศัยครอบครัวและเครือญาติในการดำรงชีวิต
2. ความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้จากครอบครัวและชุมชนสามารถปรับและเป็นส่วนสนับสนุนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมสมัยใหม่ได้
3. ความรู้พื้นบ้านเกี่ยวกับสุขภาพ เช่น สมุนไพร หมอพื้นบ้าน
4. การรวมกลุ่มเป็นองค์กรประชาชนในชุมชน
5. การมีความสุขจากความสงบและสันโดษ
6. การมีเศรษฐกิจที่หมุนเวียนอยู่ในชุมชน เช่น จ้างคนในชุมชน บริโภคทรัพยากรในชุมชน (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2541)

สำหรับทุนทางสังคม สิ่งที่ควรระมัดระวังเป็นพิเศษ คือ กระบวนการแปรเป็นสินค้าอันเป็นวิธีคิดแบบของระบบทุนนิยมที่มักจะพยายามแปรเปลี่ยนทุกอย่างแม้แต่ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมเพื่อสามารถแลกเปลี่ยน ซื้อ-ขาย อย่าให้กลายเป็นว่าลงทุนด้วยทุนทางสังคมเพื่อเป็นสินค้าของการท่องเที่ยวและที่สำคัญเป็นสินค้าของโครงการพัฒนาที่บรรดาหน่วยงานพัฒนาต่าง ๆ หยิบฉวยมาเสริมสร้างสถานะ อำนาจหรือความชอบธรรมให้แก่ตนเองผ่านวาทกรรมชุดแล้วชุดเล่าหรือเล่นกับคำใหม่ ๆ มากกว่า จะคำนึงถึงผลลัพธ์ที่แท้จริงจะนำสู่ความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้อย่างไร (อเนก นาคะบุตร, 2541) ซึ่งความเป็นกลุ่มก้อนของสังคม การมีการศึกษาดี การมีวัฒนธรรม การมีความซื่อสัตย์สุจริต การมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การมีประสิทธิภาพในการทำงาน (ประเวศ วะสี, 2542) ทุนทางสังคมมิใช่เรื่องใหม่ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย หากแต่เป็นคุณค่าเดิมที่สังคมไทยมีอยู่สังคมไทยมีคุณค่าที่เป็นทุนทางสังคมของตนเองมานานแล้วและมีอยู่อย่างมากมาย เช่น

1. ระบบคุณค่า อุดมการณ์ความเชื่อที่วางอยู่บนพื้นฐานของความเคารพ นอบน้อมต่อธรรมชาติหรือกำหนดตนเองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติอันมีรากฐานมาจากพุทธศาสนา
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนสรรค์สร้างและสั่งสมมา เพื่อการดำรงชีพ เช่น ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม การแพทย์พื้นบ้าน การอยู่อาศัย เป็นต้น ซึ่งเป็นความรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง (Living Knowledge) และ ใช้ญาณวิทยา (Epistemology) ที่แตกต่างจากการแสวงหาความรู้แบบตะวันตก เป็นองค์ความรู้ที่กลั่นกรองจากประสบการณ์ที่ละเอียดลึกซึ้งและแนบแน่นกับธรรมชาติอย่างแยกไม่ออก

3. ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่มีลักษณะของระบบครอบครัวเครือญาติ มีความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่กัน โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในแนวระนาบเอื้อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในยามตกทุกข์ได้ยาก เช่น ระบบการเอามือเอาแรงกันในทุกภาค

4. กฎ จารีต ประเพณีอันเป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นที่หล่อหลอมจากประสบการณ์ของคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง เป็นสำนึกร่วมของคนในชุมชนที่มุ่งสร้างระบบขึ้นมาเพื่อควบคุมชุมชนให้ดำเนินชีวิตไปตามระบบคุณค่า

5. ระบบกรรมสิทธิ์และการจัดการร่วมกัน เช่น สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรอันเป็นสิทธิการใช้และดูแลรักษาสิ่งที่เป็นทรัพย์สินรวมของชุมชนและสาธารณะประโยชน์

6. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม อันเป็นที่มาของภูมิปัญญาวิถีชีวิตที่แตกต่างกันไปตามระบบนิเวศ เงื่อนไขที่สำคัญทางเศรษฐกิจและการเมือง

7. ผู้นำทางปัญญาของชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้านที่มีภูมิปัญญาในการดำรงชีพด้านต่าง ๆ ได้แก่ ผู้อาวุโส พระ หมอพื้นบ้าน ผู้นำเกษตรกร เป็นต้น

8. กลุ่มองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมสาธารณะในประชาสังคม เช่น องค์กรชาวบ้าน เครือข่ายประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มวิชาชีพ นักวิชาการที่ดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในประเด็นต่าง ๆ (ประภาพรรณ อุ่นอบ, 2542) และ เอี่ยม ทองดี กล่าวว่า ทูทางสังคมคือปัจจัยที่นำมาใช้เป็นพื้นฐานในกระบวนการสร้างสรรค์ลักษณะต่าง ๆ ของชุมชนทั้งทางเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม (เอี่ยม ทองดี, 2542) ส่วน ทรรดิน สุขโต กล่าวว่า ทูทางสังคมน่าจะ ได้แก่ ธรรมชาติที่มนุษย์รู้จักและใช้อย่างเอื้ออาทร ความเชื่อ ความคิด ความอ่าน การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งประดิษฐ์ทั้งที่เป็นวัตถุและนามธรรมที่เอื้อให้มนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับมนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรต่อกัน (ทรรดิน สุขโต, 2543) สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า ทูทางสังคมคือ ภูมิปัญญาและคุณค่าเดิมของสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นความรู้ทางด้านการเกษตร การรักษาพยาบาล ความสัมพันธ์ในครอบครัวเครือญาติและความผูกพันภายในชุมชน ฯลฯ (เทียน ทองแก้ว, 2550) ยังมีนักวิชาการชาวต่างชาติได้ให้ความหมายของทูทางสังคมไว้ว่า ทูทางสังคมเป็นส่วนที่เอื้อประโยชน์ต่อทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในประเด็นความสัมพันธ์กันทางสังคมที่อยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจกันและกันที่ส่งผลให้เกิดความสะดวกต่อการดำเนินการทำงานด้านเศรษฐกิจ (Putnam, 1993, p.9) ยังมีผู้อธิบายอีกว่า ทูทางสังคมเป็นชุดของความสัมพันธ์ระหว่างคนเป็นความสัมพันธ์ที่มีผลมาจากความตั้งใจบนพื้นฐานของความคาดหวังในสิ่งที่ต้องใช้ร่วมกันเป็นชุดของการมีค่านิยมร่วมกันและการ

มีสำนึกของความไว้วางใจระหว่างกัน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างคนสองคน หรือมากกว่าที่ได้แสดงออกมาและส่งผลต่อกิจกรรมที่ได้กระทำในมิติดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่าทุนทางสังคมนั้นเป็นโครงสร้างทางสังคมที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคลในองค์กรและทางตรงข้ามในที่ที่มีทุนทางสังคมอ่อนแอก็จะปรากฏความขัดแย้งกันในค่านิยมและการขาดซึ่งความไว้วางใจระหว่างกัน (Coleman, 1998, p.95) สอดคล้องกับอีกท่านที่ได้อธิบายว่า ทุนทางสังคมเป็นชุดของค่านิยมที่ไม่เป็นทางการหรือบรรทัดฐาน/จารีตที่จะจัดว่าเป็นทุนทางสังคมได้นั้นต้องเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับศีลธรรมความดีงามซึ่งประเด็นนี้ทำให้ความหมายของทุนทางสังคมมีความชัดเจนยิ่งขึ้นว่าจะต้องเป็น เรื่องที่สอดคล้องกับศีลธรรมอันดีงามเท่านั้นถึงแม้ว่าความสัมพันธ์ของสมาชิกจะมีความเอื้ออาทรต่อกันมีความไว้วางใจกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการมุ่งประโยชน์ร่วมกันและเป็นความสัมพันธ์กันอย่างไม่เป็นทางการก็ตาม แต่ถ้าความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ไม่สอดคล้องกับหลักศีลธรรมความดีงาม ก็ไม่ถือว่าเป็นเรื่องของทุนทางสังคม (Fukuyama, 1999, p.56) และมีผู้ได้อธิบายถึง “ทุน” ในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ที่กว้างขวางออกไป โดยแบ่งทุนออกเป็น 6 ประเภทคือ ทุนทางสังคม (Social capital) ทุนทางการเงิน (Financial capital) ทุนทางธรรมชาติ (Natural capital) ทุนบุคคล (Individual capital) ทุนจากการจัดการความรู้ (Instructional capital) และ ทุนโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructural capital) (Hubley, 1994, p.39)

นอกจากนี้ ธนากรโลกยังมีมุมมองเรื่องทุนทางสังคมออกเป็นอีก 2 ลักษณะ ตามแนวทางของความสัมพันธ์คือ ความสัมพันธ์ในแนวนราบซึ่งจะมองในเชิงบวกเท่านั้น ในขณะที่ความสัมพันธ์ในแนวตั้งจะมองความสัมพันธ์เป็นเชิงลบ โดยลักษณะทุนทางสังคมสามารถปรากฏเป็นลักษณะหรือคุณสมบัติประจำที่ฝังอยู่ในความสัมพันธ์ความร่วมมือกันของคนในสังคม ในขณะที่นักวิจัยทางสังคมวิทยามองว่าทุนทางสังคมคือ องค์ประกอบที่เชื่อมโยงบุคคลเข้ามามีกิจกรรมที่มีผลประโยชน์สาธารณะร่วมกันและเรียกปรากฏการณ์นี้ว่าการเกิดกลุ่มประเภทหนึ่งซึ่งในทางทฤษฎีแล้วการเกิดกลุ่มประกอบด้วย 1. ต้องมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิก 2. มีโครงสร้างของความสัมพันธ์ 3. มีความเข้าใจในบรรทัดฐาน เป้าหมาย และระบบคุณค่าของกลุ่มร่วมกัน และ 4. สมาชิกในกลุ่มมีใจร่วมปັນกัน (Sense of Shared Identity) หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งเริ่มแรกที่ทุนทางสังคมสามารถบ่งบอกได้ถึงความสำเร็จและโอกาสของบุคคลที่เป็นสมาชิก ซึ่งนักสังคมวิทยามองทุนทางสังคมออกเป็น 2 แนวทาง คือ เป็นสิ่งที่แฝงอยู่ในการกระทำของบุคคลทั่วไป และ เป็นทรัพยากรที่บุคคลทั่วไปสร้างขึ้น (Portes, 1998, pp.1-24)

การให้ความหมายจากนักวิชาการยังมีความหมายที่หลากหลายกว้างขวางและแตกต่างกันอยู่ตามมุมมองของแต่ละคน แต่ในหลักการตามแนวคิดพบว่ายังเน้นหนักในเรื่องของความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกันของปัจเจกบุคคลที่แสดงออกในรูปแบบของการรวมกลุ่มความไว้วางใจกัน การมีบรรทัดฐานทางสังคมเดียวกันและรวมถึงการมีเครือข่ายทางสังคม นอกจากนี้ทุนทางสังคมยังถูกอธิบายด้วยสถานการณ์อีกหลายมิติทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่แสดงออกให้เห็นได้อย่างชัดเจนในรูปแบบของการดำเนินชีวิตประจำวัน เชื้อชาติ ศาสนา สถาบัน บรรทัดฐาน ประเพณีวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ องค์ความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้บ่งบอกได้ถึงความเป็นอยู่ของประชาชนที่อาศัยอยู่ร่วมกันและส่งเสริมให้ในด้านต่าง ๆ ดีขึ้น เช่น เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การศึกษา สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งการรักษาสิ่งแวดล้อม จากแนวคิดและความหมายดังกล่าวเพื่อให้เกิดความชัดเจนและเหมาะสมกับสังคมไทย ผู้วิจัยมีความเชื่อว่าทุนทางสังคมมิได้หมายถึงปัจเจกบุคคลใด ๆ จำนวนกลุ่ม องค์การหรือจำนวนของสถาบันรวมกัน แต่หมายถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกันของประชาชนที่แสดงออกในรูปแบบของกิจกรรมการดำเนินชีวิตประจำวัน อันประกอบด้วย การรวมกลุ่ม การมีการศึกษา การมีวัฒนธรรม การมีความซื่อสัตย์สุจริต การมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การมีประสิทธิภาพ ในการทำงานรวมทั้งการมีการบริหารและระบบราชการที่ดี (ประเวศ วะสี, 2542, หน้า 27)

รูปแบบและองค์ประกอบของทุนทางสังคมในประเทศไทยได้แบ่งทุนทางสังคมออกเป็น 5 รูปแบบ ได้แก่ ทุนทางสังคมนิเวศที่ 1 คือ จิตวิญญาณ ระบบคุณค่า สำนักท้องถิ่น ความภาคภูมิใจที่มีต่อถิ่นฐานบ้านเกิด รวมเรียกว่า Spirit Capital ทุนทางสังคมนิเวศที่ 2 คือ ทุนทางภูมิปัญญา ได้แก่ ความรู้ ภูมิปัญญาและวิถีชุมชนที่แสดงออกทางปัจจัยสี่ อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย รวมไปถึงเครื่องใช้ ของใช้ เครื่องไม้เครื่องมือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ทุนทางสังคมนิเวศที่ 3 คือ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรบุคคล ทุนทางสังคมนิเวศที่ 4 คือ ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติซึ่งได้แก่ความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่ และ ทุนในรูปแบบสุดท้าย ในทุกสังคมชนบทจะมีการจัดการกองทุนสาธารณะของชุมชนที่เรียกว่า Social Fund หรือทุนโคตรทรัพย์ คือทุนที่ชุมชนได้ร่วมกันสร้างร่วมกันผลิตสะสมมาจากบรรพบุรุษ เรือกสวนไร่นา สิ่งปลูกสร้าง เงินที่สะสม กิจกรรมโครงการต่าง ๆ ที่ทำร่วมกันล้วนเป็นทุนของชุมชนอยู่ตลอดมาไม่ว่าจะเป็นกองทุนฌาปนกิจ ธนาคารข้าว กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารกระป๋อง เป็นต้น (เสกสรรค์ คำมูลดีและคณะ, 2547) กล่าวถึงนัยของทุนทางสังคมว่า “เป็นภาวะที่จิตได้รับการยกระดับให้สูงขึ้นจนเกิดการรับรู้และระบบ

คิดที่เอื้อต่อการเกิดระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่มุ่งช่วยเหลือเกื้อกูลเอื้ออาทรต่อกัน มีความเชื่อมั่น ศรัทธาต่อกันอันจะนำไปสู่ชีวิตที่ดีมีความสุข ความเข้มแข็งมั่นคงของสังคมโดยกระบวนการดังกล่าว จะอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมและเงื่อนไขที่เหมาะสม” องค์ประกอบของทุนทางสังคมคือ จิต (Mind and Spirit) กาย (Body, Behavior and Action) และสภาพแวดล้อมและเงื่อนไขที่เหมาะสม (Environment and Conditions) (วรุณี โรมรัตน์พันธ์, 2548, หน้า 56)

รูปแบบทุนทางสังคมหรือการเข้ามามีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1. รูปแบบเชิงโครงสร้าง หมายถึง บทบาทของเครือข่ายทางสังคมที่ส่งเสริมสนับสนุนโดยกฎระเบียบและจารีตที่ขจัดปัญหาในสังคมจากการให้แบ่งปันข้อมูลข่าวสาร ทุนทางสังคมในรูปแบบนี้จึงมีลักษณะที่เป็นวัตถุวิสัยและสามารถสังเกตการณ์เกิดขึ้นหรือลดลงได้อย่างชัดเจน และ 2. รูปแบบเชิงวิธีการคิด หมายถึง บรรทัดฐาน คุณค่า ความไว้วางใจ ทศนคติและความเชื่อซึ่งมักเป็นสิ่งที่จับต้องยากและไม่เป็นตัวตน และมีลักษณะเป็นอัตตวิสัยทำให้การสังเกตและวัดการมีอยู่หรือเสื่อมสลายได้ยาก นอกจากนี้ยังได้สรุปความหมายและองค์ประกอบของทุนทางสังคมให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยดังนี้ “ทุนทางสังคมเกิดจาก การรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำบนฐานของความไว้นื้อเชื่อใจ สายใยผูกพันและวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทยผ่านระบบความสัมพันธ์ที่มีการสะสมในลักษณะเครือข่ายขององค์ประกอบหลัก ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรมและองค์ความรู้ ซึ่งจะเกิดเป็นพลังในชุมชนและสังคม” และได้ให้องค์ประกอบหลักของทุนทางสังคมไว้ 4 องค์ประกอบที่มีบทบาทและลักษณะการยึดโยงให้เกิดเป็นทุนทางสังคม ประกอบด้วย คน มีบทบาทหลักในการพัฒนาประเทศที่ต้องได้รับการพัฒนาในทุกมิติ สถาบัน มีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของคนในชุมชนและสังคม วัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนานและเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้น ๆ ซึ่งมีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ที่เป็นในรูปของความเชื่อ ความศรัทธา จารีตประเพณีที่ดีงาม ค่านิยม และ องค์ความรู้ ประกอบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิตของชาวบ้านที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นฐานคิดและหลักเกณฑ์การกำหนดคุณค่าและจริยธรรมที่มีการสั่งสมสืบทอดกันมายาวนานจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง

องค์ประกอบของทุนทางสังคม โดยกรมองในเชิงโครงสร้างและหน้าที่ซึ่งแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับมหภาค ได้แก่ แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับกฎหมาย รูปแบบการปกครอง ระดับการปกครอง ระบบความเชื่อและความเชื่อที่สอดคล้องกับกฎหมาย ระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบายและระดับการกระจายอำนาจ และ ระดับจุลภาค ได้แก่ สารหรือวิธี คิด ความเข้าใจและการ

เรียนรู้ ค่านิยม (ความไว้วางใจความสามัคคีและการต่างตอบแทน) บรรทัดฐานทางสังคม พฤติกรรม ทัศนคติและความเชื่อ แต่หากลองเชื่อมโยงแนวคิดตั้งแต่ยุคปรัชญาโบราณ นักคิดร่วมสมัยมาจนถึงยุคของนักคิดและนักปฏิบัติในปัจจุบัน ผู้ศึกษาจึงได้พยายามค้นหาคำประกอบของทุนทางสังคมจากคำสำคัญและข้อสรุปทั้งหลายที่ได้ถูกกล่าวถึงเพื่อจะได้นำมาเป็นขอบเขตในการศึกษาถึงสถานะและการจัดการทุนทางสังคมอันเป็นทุนที่มีอยู่ในชุมชน รวมทั้งในฐานะที่เป็นเสมือนปัจจัยนำเข้า (Input) ในกระบวนการจัดการทุนทางสังคม ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยได้นำเอาองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบที่ได้จากยุคปรัชญาโบราณมาใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งหมวดองค์ประกอบ 12 องค์ประกอบที่ได้จากนักคิดร่วมสมัยมาจนถึงยุคของนักคิดและนักปฏิบัติ ในปัจจุบันสามารถสรุปได้ 3 มิติ กล่าวคือ มิติของความรู้ ประกอบไปด้วยความรู้ ภูมิปัญญาหรือพื้นความรู้ความสามารถของบุคคลที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้าหรือประสบการณ์ รวมไปถึงสมรรถนะของคนและผู้นำ มิติของความรัก ประกอบไปด้วยบรรทัดฐานทางสังคม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542, หน้า 190-101) และมิติของความรัก ประกอบไปด้วย เครือข่ายทางสังคม หมายถึงชุดของความเกี่ยวพันและผูกพันระหว่างกันของบุคคลซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นครอบครัว เพื่อนและคนรู้จักกัน การเกี่ยวพันระหว่างกันของคนในสังคม

ประโยชน์และภาวะเสี่ยงของการมีทุนทางสังคม ประโยชน์ของทุนทางสังคมได้มีนักวิชาการชาวไทยและชาวต่างชาติได้กล่าวถึงและให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้ ประโยชน์ของทุนทางสังคม มี 3 ประการ ประกอบด้วยประการแรก การที่ตัวแสดงมีทุนทางสังคมย่อมจะเอื้อประโยชน์ต่อการเข้าถึงทรัพยากรและสารสนเทศที่กว้างขวางโดยใช้ทุนต่ำ ประการที่สอง อำนาจเป็นอิทธิพลที่เกิดจากการมีทุนทางสังคมดังเรื่องกลุ่มอาวูโสที่บางคนยอมมีอำนาจเหนือกว่าคนอื่น เนื่องจากพวกเขาได้สร้างบุญคุณแก่คนอื่น ดังนั้นผู้อาวูโสจึงสามารถใช้ความเชื่อศรัทธาที่มีอยู่ออกแนวทางปฏิบัติ ประโยชน์ของอำนาจทำให้มีการร่วมมือที่กว้างจากภายนอกและอำนาจก็เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จของงานด้วยและประการสุดท้าย คือความเป็นปึกแผ่นการมีบรรทัดฐานทางสังคมและความศรัทธาที่เข้มแข็งจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมระดับสูงส่งเสริมและสนับสนุนอย่างดีต่อกฎท้องถิ่นและขนบธรรมเนียมและยังลดการควบคุมแบบเป็นทางการได้ (Adler, Paul and Kwon, Seok-Woo, 2002, pp.17-40)

เมื่อวิเคราะห์ประโยชน์ของส่วนรวมกับสิ่งภายนอก การเข้าร่วมกันจะแบ่งเฉพาะให้สมาชิกมีอุปนิสัยเรื่องความร่วมมือร่วมใจ ความเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกันและมีจิตใจเป็นสาธารณะ การมีนิสัย

ลักษณะนี้ยังส่งผลให้สมาชิกเข้ามาเกี่ยวข้องกับการร่วมมืออื่น ๆ มีจิตเป็นสาธารณะ การมีนิสัยลักษณะนี้ยังส่งผลให้สมาชิกเข้ามาเกี่ยวข้องกับการร่วมมืออื่น ๆ และมีระดับความไว้วางใจสูงในองค์กรธุรกิจ สิ่งภายนอกจะนำพาให้บุคคลทำงานอย่างสามัคคีกลมเกลียวสูงเป็นการแสดงว่ามีพันธะสัญญาต่อเป้าประสงค์ขององค์กร (Coleman, 1988, pp.95-120)

อย่างไรก็ตามพบว่าการตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับภาวะเสี่ยงของการมีทุนทางสังคม สรุปลงไว้อย่างน่าสนใจว่าในระดับบุคคล ประการแรกการสร้างทุนทางสังคมสมควรพิจารณาเรื่องการลงทุนเพื่อก่อให้เกิดและคงสัมพันธภาพให้อยู่สืบไป ซึ่งอาจเป็นการลงทุนที่แพงและการลงทุนสำหรับเรื่องนี้ อาจจะไม่สามารถประมาณค่าต้นทุนประสิทธิภาพในช่วงเวลาที่แน่นอน ประการถัดมาประโยชน์เรื่องสารสนเทศสำหรับทุนทางสังคมอาจจะหักล้างกับประโยชน์เรื่องอำนาจ ประการที่สามประโยชน์ของความเป็นปึกแผ่นอาจเกิดผลเสียหลายประการอีก เช่น หากกลุ่มมีความเป็นปึกแผ่นมากเกินไป อาจจะทำให้ลดการเกิดแนวคิดใหม่ภายในกลุ่มเนื่องจากมักเกิดความคิดเห็นคล้ายตามกลุ่ม (Kwon, 2008, p.45) ตามคำกล่าวของนักวิชาการที่ให้ความหมายว่าการที่บุคคลมีสายสัมพันธ์ซึ่งผูกพันกัน อาจจะทำให้บุคคลนั้น تابอดทางความคิดได้ (Powell and Smith-Doerr, 1994, pp. 368-402)

นอกจากนี้ ยังมีผู้กล่าวถึงประโยชน์ของทุนทางสังคมอีกว่าทำให้เกิดเครือข่ายทางสังคมขึ้น ช่วยให้งานมีประสิทธิภาพรวดเร็วมากขึ้นและลดต้นทุนลง เพื่อให้เกิดจารีตประเพณีที่ช่วยหนุนเสริมให้ชุมชนมีพลังและเข้มแข็งสามารถแก้ไขปัญหาได้ง่ายขึ้นและยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการยอมรับเรื่องทุนทางสังคมต่อการจัดการความรู้ที่ว่าประโยชน์ของความรู้ที่ได้รับมาจากการมีทุนทางสังคมระดับสูง และการมีทุนทางสังคมยังเป็นการสร้างช่องทางสารสนเทศที่ทำให้ใช้ระยะเวลาลดน้อยลงและเป็นการลงทุนเพื่อจะทำให้เกิดสารสนเทศร่วมกัน (Nahapiet, and Ghoshal, 1998, pp. 242-266) การวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมกับการแบ่งปันความรู้ได้เปลี่ยนความสนใจจากบุคคลได้แบ่งปันความรู้มาเป็นชุมชนในฐานะที่เป็นการแบ่งปันความรู้ที่มีอยู่จริง ชุมชนและเครือข่ายทางสังคมได้รับการยอมรับว่าเป็นแหล่งสำคัญที่ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมในการเป็นสมาชิกและการมีพันธะสัญญาร่วม ทั้งยังเป็นแหล่งความร่วมมือและความไว้วางใจ และยังเป็นสถานที่ในองค์กรที่สมาชิกรู้สึกเป็นบ้านมากที่สุด (Wenger, 1998, p.9) ในการลงทุนเรื่องทุนทางสังคมแสดงนัยสำคัญว่าเป็นบทบาทสำคัญสำหรับชุมชนต่าง ๆ ภายในชุมชนและบุคคลต่าง ๆ ไม่เพียงแต่ลงทุนในการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับผู้อื่นด้วย ฉะนั้นในการแบ่งปันทักษะหรือ

การปฏิบัติงาน แรงขับเคลื่อนในชุมชนและเงื่อนไขสำคัญจะช่วยให้ชุมชนที่มีความกระตือรือร้นเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันซึ่งก็คือการมีระดับทุนทางสังคมที่สูงนั่นเอง

ดังนั้น ทฤษฎีทุนทางสังคม (Social Capital Theory) เป็นแนวคิดที่มองว่า “ความสัมพันธ์ทางสังคม” คือ พลังสำคัญที่สามารถนำมาใช้ขับเคลื่อนการพัฒนาได้ ทุนทางสังคมไม่ได้หมายถึงทรัพยากรวัตถุหรือการเงิน แต่เป็นความไว้วางใจ ความร่วมมือ เครือข่าย และค่านิยมร่วมที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งในสังคม การมีทุนทางสังคมสูงทำให้ชุมชนมีความสามารถในการรวมกลุ่ม แก้ไขปัญหาและพัฒนาไปข้างหน้าได้อย่างยั่งยืน เมื่อพิจารณาในบริบทของจังหวัดนครศรีธรรมราช จะพบว่าชุมชนท้องถิ่นมีทุนทางสังคมอยู่มาก ทั้งในรูปแบบเครือข่ายครอบครัว ญาติพี่น้อง กลุ่มอาชีพ องค์กรชุมชน รวมไปถึงวัดและศาสนสถานที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของศรัทธาและกิจกรรมสาธารณะ สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือในการจัดการปัญหา เช่น การดูแลทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการศึกษาในท้องถิ่นหรือการดูแลผู้ด้อยโอกาส

ทุนทางสังคมยังทำให้การพัฒนามีความยั่งยืน เพราะเป็นพลังที่เกิดจากภายในชุมชนเอง ไม่ต้องพึ่งพิงปัจจัยจากภายนอกเพียงอย่างเดียว การที่ประชาชนมีความไว้วางใจซึ่งกันและกันและเชื่อมั่นในผู้นำท้องถิ่น ทำให้สามารถรวมพลังดำเนินโครงการได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังช่วยลดความขัดแย้งและสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาในระยะยาว อย่างไรก็ตามหากทุนทางสังคมอ่อนแอ เช่น ขาดความไว้วางใจ ขาดความโปร่งใส หรือมีความแตกแยกในชุมชนก็จะส่งผลกระทบต่อการพัฒนา ทำให้โครงการไม่บรรลุผลหรือไม่ยั่งยืน ดังนั้น การเสริมสร้างทุนทางสังคมจึงควรเน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง โดยสอดคล้องกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของคนในพื้นที่ กล่าวโดยสรุป ทุนทางสังคมเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพราะช่วยสร้างพลังร่วมภายใน สร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมและทำให้การพัฒนามีความมั่นคงและยั่งยืนอย่างแท้จริง

3.6. สรุป

หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาชุมชนที่มั่นคงและยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยทั้งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและแนวคิดทางวิชาการมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน ในส่วนของหลักพุทธธรรม ได้กล่าวถึงจักร 4 และอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นแนวทางสร้างสมดุลในชีวิตและสังคม เสริมคุณธรรมและธรรมา

รัฐบาลในการจัดการชุมชน นอกจากนี้ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่เน้นความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเชื่อมโยงกับ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ถือเป็นกรอบการพัฒนา ของประเทศไทยให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ อีกทั้งยังได้ อธิบาย แนวคิดการมีส่วนร่วม ทั้งในด้านรูปแบบ ขั้นตอน ระดับและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาชุมชนที่เน้นให้ประชาชนมีบทบาทอย่างแท้จริง

ส่วน ทฤษฎีทุนทางสังคม ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ ความไว้วางใจและเครือข่ายทางสังคม คือ พลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่มีรากฐานจากชุมชนเอง ทำให้การพัฒนามีความต่อเนื่อง และยั่งยืน

บทที่ 4

องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ในบทนี้เป็นการนำความรู้ที่ได้จากการศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช และ เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึกและเสวนากลุ่ม เพื่อได้มาซึ่งองค์ความรู้และนำมาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชประเด็นดังต่อไปนี้

- 4.1 การวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 4.2 การวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 4.3 องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช
 - 4.3.1 การวิเคราะห์และสังเคราะห์การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
 - 4.3.2 การวิเคราะห์และสังเคราะห์การจัดประชุมเสวนากลุ่ม
 - 4.3.3 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 4.4. องค์ความรู้ใหม่

4.1 การวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนมีจุดเริ่มต้นมาจากการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (United Nations Conference on Sustainable

Development: UNCSD) โดยมีเนื้อหาความสำคัญเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นจุดตั้งต้นของกระบวนการหารือเพื่อกำหนดวาระการพัฒนาภายหลัง พ.ศ. 2558 เพื่อเริ่มที่จะมีการจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ยกย่องโดยคณะทำงานของสมัชชาสหประชาชาติว่าด้วยเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มีผู้แทนไทยอยู่ในคณะทำงานร่วมด้วย เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นเป้าหมายร่วมกันของประชาคมโลก ในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ ครั้งที่ 70 โดยสหประชาชาติได้กำหนดเป้าหมายเพื่อการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนไว้ 17 ข้อที่เป็นเป้าหมายร่วมกัน ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ ซึ่งมีผู้แทนระดับผู้นำประเทศจาก 193 ประเทศที่ได้เข้าร่วมรับรองลงชื่อรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (2030 Agenda for Sustainable Development) ซึ่งเอามาใช้เป็นกรอบการพัฒนาของโลก นำไปซึ่งการบรรลุการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนได้ภายใน ค.ศ. 2030 ร่วมกัน ถือเป็นการวางเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกันของนานาชาติ เป็นแนวทางให้แต่ละประเทศนำไปดำเนินการ ประเทศไทยซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกสหประชาชาติจึงนำมาเป็นแนวทางและเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ โดยหลักการพื้นฐานของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย มีแนวคิดหลัก 5 ประการ ประกอบด้วย การพัฒนาที่ครอบคลุม (Inclusive Development) การพัฒนาแบบบูรณาการ (Integrated Development) การพัฒนาที่เป็นสากล (Universal Development) การพัฒนาที่เน้นที่ระดับท้องถิ่น (Locally Focused Development) และการพัฒนาที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี (Technology-Driven Development) โดยหลักการทั้ง 5 ดังกล่าวคือ การพัฒนาควรให้ความสำคัญกับกลุ่มคนเปราะบางได้เข้าถึงประโยชน์จากการพัฒนา เพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจให้สามารถเข้าถึงการใช้ทรัพยากรและการบริการ พัฒนาแบบบูรณาการในหลายมิติ คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดจากการพัฒนาทั่วโลก

ในระดับของจังหวัดนครศรีธรรมราชได้มีการประชุมคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการพัฒนาสังคม การสร้างความมั่นคง การเรียนรู้ ภูมิปัญญา และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นด้านที่ 4-6 ในประเด็นการพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราชทั้งหมด 6 ด้านตามแผนพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราช 20 ปี (พ.ศ. 2566-2585) เพื่อบูรณาการเป้าหมาย “เมืองแห่งสุขภาพ การท่องเที่ยวครบวงจร ศูนย์กลางกระจายสินค้า เกษตรทันสมัยและยั่งยืน สังคมอุดมสุข” โดยคณะอนุกรรมการฯ ซึ่งมีพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นประธานคณะอนุกรรมการฯ ได้ร่วมกันพิจารณาความสมบูรณ์ของยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดที่

ประกอบด้วย เป้าหมายการพัฒนา ประเด็นการพัฒนา ตัวชี้วัด ค่าเป้าหมายและแนวทางการพัฒนา พร้อมพิจารณารายละเอียดแผนงาน/โครงการที่จะเสนอขอรับการจัดสรรงบประมาณ จากการจัดทำ แผนพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราช (พ.ศ. 2566-2570) เป็นการดำเนินการในลักษณะการพัฒนาที่ ต่อเนื่อง โดยการดำเนินการในครั้งนี้นี้จังหวัดนครศรีธรรมราชรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วน เสียทุกภาคส่วนเพื่อทำการวิเคราะห์ผลของการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ผ่านมา และ การประเมิน ศักยภาพทางยุทธศาสตร์โดยใช้เครื่องมือทางการบริหารคือ SWOT Analysis จากนั้นผู้วิจัยจึง วิเคราะห์ในภาพรวมของ SWOT Analysis ดังนี้

มิติ	ประเด็นสำคัญ	สังเคราะห์เชิงกลยุทธ์
Strengths (S)	- ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ - แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม/ศาสนา - ศูนย์กลางโลจิสติกส์ภาคใต้ - ระบบการศึกษาและสาธารณสุข - ฐานการผลิตเกษตรหลากหลาย	ใช้เป็น “ทุนหลัก” ในการพัฒนา เศรษฐกิจฐานเกษตร ท่องเที่ยว และบริการ
Weaknesses (W)	- เกษตรกรรายย่อย ขาดการรวมกลุ่ม - การเพิ่มมูลค่าสินค้าต่ำ - การท่องเที่ยวยังไม่ได้มาตรฐาน - โครงสร้างพื้นฐานบางส่วนไม่สมบูรณ์ - ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม	เป็น “ข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง” ที่ ต้องเร่งแก้ไขด้วยนวัตกรรมและ การบูรณาการ
Opportunities (O)	- นโยบายรัฐสนับสนุน (ยุทธศาสตร์ชาติ/ ท่องเที่ยว) - Eco & Cultural Tourism - ความต้องการสินค้าเกษตรไทยใน ตลาดโลก - ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล	เป็น “แรงหนุนภายนอก” ที่ช่วยยกระดับเศรษฐกิจและเพิ่มขีดความสามารถแข่งขัน
Threats (T)	- เศรษฐกิจโลกผันผวน - การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ - การแข่งขันทางการเกษตรสูง - ปัญหาแรงงานและสังคม - ความไม่ต่อเนื่องนโยบายรัฐ	เป็น “ความเสี่ยงเชิงระบบ” ที่ ต้องมีมาตรการรองรับและ สร้างภูมิคุ้มกัน

จากการวิเคราะห์ SWOT Analysis ของผู้วิจัยสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพเชิงพื้นที่ที่โดดเด่นของจังหวัดในฐานะพื้นที่ที่มีทุนทางทรัพยากรและทุนทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติทั้งป่าไม้ แหล่งน้ำและชายฝั่งทะเล ประกอบกับความหลากหลายของอัตลักษณ์ทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำไปต่อยอดเป็นฐานเศรษฐกิจสำคัญทั้งในภาคการเกษตร การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตามจุดอ่อนของจังหวัดยังเผชิญกับข้อจำกัดเชิงโครงสร้างหลายประการ โดยเฉพาะลักษณะการผลิตทางการเกษตรที่ยังเป็นเกษตรรายย่อย การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวยังขาดมาตรฐานและการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน รวมถึงปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม ส่วนโอกาสจากภายนอกถือเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการยกระดับการพัฒนาของจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นนโยบายของภาครัฐ การเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีซึ่งหากสามารถเชื่อมโยงโอกาสเหล่านี้เข้ากับจุดแข็งของพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมจะนำไปสู่การพัฒนาที่ก้าวกระโดด แต่ภัยคุกคามที่เป็นความท้าทายคือ ความผันผวนของเศรษฐกิจโลก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการแข่งขันทางเศรษฐกิจ รวมถึงปัญหาทางสังคมและแรงงาน

เมื่อวิเคราะห์ SWOT ของจังหวัดนครศรีธรรมราชภายใต้กรอบแนวคิด SDGs โดยเน้นเฉพาะมิติของ “การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน” จะเห็นได้ว่า จังหวัดมีศักยภาพพื้นฐานที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชนอย่างมาก โดยเฉพาะในมิติของทุนทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ SDG11 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเมืองและชุมชนให้มีความยั่งยืนครอบคลุมและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยจุดแข็งสำคัญคือ การมีภูมิปัญญาท้องถิ่นและเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งสามารถต่อยอดเป็น “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” ตามแนวทาง SDG4 และสามารถสร้างการมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่ตาม SDG16 และ SDG17 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือชุมชนไม่ได้เป็นเพียงผู้รับนโยบาย แต่สามารถเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาได้ด้วยตนเองอย่างไรก็ตามจุดอ่อนที่สำคัญ เช่น การขาดการรวมกลุ่มของเกษตรกรและปัญหาสังคมในระดับชุมชน สะท้อนถึงความท้าทายในการบรรลุ SDG1 และ SDG10 ซึ่งเกี่ยวข้องกับการลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ การพัฒนาชุมชนจึงจำเป็นต้องมุ่งสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจฐานราก เช่น การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน การสร้างอาชีพและการเพิ่มมูลค่าผลผลิตในระดับท้องถิ่นควบคู่กับการเสริมสร้างสถาบันครอบครัวและระบบสังคมให้มีความเข้มแข็ง

ในด้านโอกาสการเติบโตของการท่องเที่ยวชุมชนและการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนตาม SDG8 โดยเฉพาะการสร้างรายได้จากอัตลักษณ์ท้องถิ่นและการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการขยายตลาดสินค้าและบริการของชุมชนซึ่งจะช่วยลดข้อจำกัดด้านพื้นที่และเพิ่มโอกาสในการแข่งขัน และ ภัยคุกคามจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความผันผวนทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงของชุมชน จึงจำเป็นต้องพัฒนาชุมชนที่มีความยืดหยุ่นตาม SDG13 โดยเน้นการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน การเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติและการสร้างระบบเศรษฐกิจที่หลากหลายเพื่อลดความเสี่ยง

ดังนั้นการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของจังหวัดนครศรีธรรมราชภายใต้กรอบ SDGs ควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งจากภายในชุมชนควบคู่กับการเชื่อมโยงโอกาสจากภายนอกและการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างสมดุล เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างยั่งยืน โดยผู้วิจัยได้สรุปเป็นตารางดังนี้

ตารางที่ 4.1 SWOT Analysis

มิติ	SWOT	SDGs ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน	แนวทางพัฒนาชุมชน
Strengths (S)	ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์	SDG 11 ชุมชนยั่งยืน	พัฒนาชุมชนฐานทรัพยากร (Resource-based Community) และการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน
	วัฒนธรรม/ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้มแข็ง	SDG 15 ระบบนิเวศ	สร้างชุมชนวัฒนธรรมและศูนย์เรียนรู้ท้องถิ่น
	วัฒนธรรม/ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้มแข็ง	SDG 11, SDG 4 การเรียนรู้ตลอดชีวิต	สร้างชุมชนวัฒนธรรมและศูนย์เรียนรู้ท้องถิ่น
	เครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง	SDG 16 สังคมสงบสุข	เสริมสร้างการมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการแบบชุมชน
Weaknesses (W)	เกษตรกรรายย่อยขาดการรวมกลุ่ม	SDG 17 ความร่วมมือ	ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน/สหกรณ์
		SDG 10 ลดความยากจน	

ลดความเหลื่อมล้ำ			
ปัญหาสังคม			
	SDG 3 สุขภาพ	พัฒนาระบบชุมชนเข้มแข็ง สร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม	
	การจัดการสิ่งแวดล้อม	SDG 12	จัดการขยะโดยชุมชนและฟื้นฟูทรัพยากร
		การผลิตบริโภค	
		ยั่งยืน	
		SDG 13	
Opportunities (O)	การเติบโตของ	SDG 8	พัฒนา
	ท่องเที่ยวชุมชน	เศรษฐกิจชุมชน	Community-based Tourism
		SDG 11	
	เทคโนโลยีดิจิทัล	SDG 9, SDG 4	ใช้ Digital Platform สร้างตลาดชุมชน
	นโยบายรัฐสนับสนุน	SDG 17	เชื่อมโยงเครือข่ายรัฐ/ชุมชน
	ชุมชน		
Threats (T)	ภัยพิบัติ	SDG 13	สร้างชุมชนยืดหยุ่น
	การเปลี่ยนแปลงทางสังคม/วัฒนธรรม	SDG 11, SDG 16	อนุรักษ์อัตลักษณ์ชุมชน
	เศรษฐกิจผันผวน	SDG 1, SDG 8	สร้างเศรษฐกิจฐานรากที่มั่นคง

4.2 การวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1. จักร 4

หลักจักร 4 ประกอบด้วย ปฏิจจสมุปบาท สัมปยุตตสมุทัย อุตตสัมมาปณิธิ และ ปุพเพกตปุญญตา จึงเป็นแนวทางในการสร้างสมดุลของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ทำให้การพัฒนาชุมชนในนครศรีธรรมราชตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม ความร่วมมือและการพึ่งพาตนเองนำไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืนอย่างแท้จริง

2. อริยมรรคมีองค์ 8

อริยมรรคมีองค์ 8 ประกอบด้วย สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และ สัมมาสมาธิ จึงเป็นกรอบแนวคิดด้านคุณธรรมที่ช่วยให้การพัฒนาชุมชนในนครศรีธรรมราชเป็นไปอย่างสมดุลทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

3. สังคหัตถ์ 4

ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยาและสมานัตตตา ซึ่งแต่ละหลักธรรมล้วนมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนอย่างลึกซึ้ง ประการแรก ทาน คือ การให้ ไม่ว่าจะเป็นการให้สิ่งของ ความรู้หรือโอกาส การให้ในระดับชุมชนช่วยลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และก่อให้เกิดเครือข่ายความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นกลไกที่ช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว ปิยวาจา คือ การใช้วาจาที่สุภาพ อ่อนโยนและสร้างสรรค์ การสื่อสารที่ดีเป็นหัวใจของการพัฒนาชุมชน เพราะช่วยลดความขัดแย้ง สร้างความเข้าใจและเปิดพื้นที่ให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน อตถจริยา คือ การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น การลงมือทำเพื่อส่วนรวม ล้วนเป็นการสร้างทุนทางสังคมที่สำคัญ ชุมชนที่สมาชิกมีจิตสาธารณะและพร้อมจะช่วยเหลือกัน ย่อมมีความเข้มแข็งและสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ดีและ สมานัตตตา คือ การวางตนเสมอต้นเสมอปลายและมีความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ หลักการนี้ส่งเสริมความเป็นธรรมในชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำทางอำนาจและสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของร่วมกัน

4. อิทธิบาท 4

หลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นหนทางแห่งความสำเร็จ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ทั้งในระดับบุคคล องค์กรและโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างพลังภายในของคนในชุมชน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพ มีความมุ่งมั่นและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เน้นการพึ่งพาตนเอง การเรียนรู้ร่วมกันและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง หากชุมชนนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ควบคู่กับการบริหารจัดการที่เหมาะสม จะสามารถสร้างกระบวนการพัฒนาที่มีทั้งแรงบันดาลใจ ความเพียร ความใส่ใจ และปัญญาอันจะนำไปสู่ความสำเร็จที่มั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

5. อปรีหานิยธรรม 7

เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยเหตุแห่งความไม่เสื่อมหรือหลักการที่ทำให้หมู่คณะองค์กรและชุมชนดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง เข้มแข็งและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนได้อย่างเป็นรูปธรรม หลักธรรมนี้ประกอบด้วย 7 ประการ ซึ่งล้วนเป็นรากฐานของการบริหารจัดการที่ดีและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยอปรีหานิยธรรม 7 เป็นหลักธรรมที่มุ่งสร้างความมั่นคงจากภายในของชุมชน ผ่านการมีส่วนร่วม ความสามัคคี การเคารพกติกาและการยึดมั่นในคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เน้นความสมดุลทั้งด้านสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม หากชุมชนนำอปรีหานิยธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการและการดำเนินชีวิตร่วมกัน จะช่วยป้องกันความเสื่อม สร้างความเข้มแข็งและนำไปสู่การพัฒนาที่มั่นคง ยั่งยืน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในระยะยาว

6. พรหมวิหาร 4

เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐหรือแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างงดงามในสังคม ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา ซึ่งล้วนเป็นรากฐานของความสัมพันธ์ที่ดีและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนได้อย่างลึกซึ้ง โดยพรหมวิหาร 4 เป็นทุนทางจริยธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในมิติด้านจิตใจและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาที่ยั่งยืนเพราะแม้จะมีทรัพยากรหรือเทคโนโลยีเพียงใด หากขาดความเข้าใจและความเมตตาต่อกัน การพัฒนาก็ย่อมไม่อาจดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน การนำพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการพัฒนาชุมชน จะช่วยสร้างสังคมที่มีความรัก ความเอื้อเฟื้อ ความยินดีและความเป็นธรรมอันจะนำไปสู่ความสงบสุข ความสามัคคีและการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาวอย่างแท้จริง

7. มัชฌิมาปฏิปทา

เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบและแสดงไว้ใน อัมมจักกัปวัตตนสูตร อันเป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตที่ไม่สุดโต่งไปในสองด้านคือ การหมกมุ่นในความสุขทางกาม (กามสุขัลลิกานุโยค) และการทรมานตนเองอย่างเกินควร (อัตตกิลมถานุโยค) แต่เป็นการดำเนินชีวิตอย่างพอดี มีเหตุผล และสอดคล้องกับความเป็นจริง มัชฌิมาปฏิปทาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวาง กล่าวคือ การพัฒนาไม่ควรเน้นเพียงด้านใดด้านหนึ่งมากเกินไป เช่น การมุ่งเน้นเศรษฐกิจโดยละเลยสิ่งแวดล้อมหรือการรักษาธรรมชาติโดยไม่คำนึงถึงคุณภาพชีวิต

ของประชาชน หากแต่ควรสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในปัจจุบันและยังส่งเสริมการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและมีสติ ช่วยลดความขัดแย้งในชุมชน เนื่องจากเป็นการพิจารณาอย่างรอบด้าน ไม่ยึดติดกับอคติหรือผลประโยชน์ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การบริหารจัดการชุมชนโดยยึดหลักทางสายกลาง จะช่วยให้เกิดความเป็นธรรม การมีส่วนร่วมและความสมานฉันท์

4.3 องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

4.3.1 การวิเคราะห์และสังเคราะห์การสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในด้านต่าง ๆ โดยมีการนำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เป็นแนวทางเพื่อพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน พร้อมดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อสอบถามความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อการบูรณาการดังประเด็นต่อไปนี้

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

จากประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูป/คน ในประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่านให้ข้อมูลดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่า ควรเริ่มจากการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมและจิตสำนึกต่อส่วนรวมเป็นสำคัญหลักพุทธธรรม เช่น สังคหวัตถุ 4 และ พรหมวิหาร 4 สามารถนำมาใช้สร้างความสามัคคีและความเอื้อเฟื้อในชุมชน ส่วน อิทธิบาท 4 จะช่วยให้ประชาชนมีความเพียรและความตั้งใจในการพัฒนาตนเองและชุมชน ถ้ามีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมจะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและไม่เสื่อมถอย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่า ควรยึดหลักการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางโดยเริ่มจากการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในระดับครอบครัวและชุมชนพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการสร้างจิตสำนึกสาธารณะซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนในระยะยาว โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 อปริหานิยธรรม 7 ส่วนด้านวัฒนธรรมชุมชนควรให้ความสำคัญกับการรักษาอัตลักษณ์และประเพณีท้องถิ่นควบคู่กับการพัฒนา ด้าน

เศรษฐกิจ ควรส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและการพึ่งพาตนเอง การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่า จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนเป็นสำคัญ ผู้นำชุมชนต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิด วางแผนและตัดสินใจเพื่อให้การพัฒนาเกิดความโปร่งใสและยั่งยืน โดยนำหลักสังคหวัตถุ 4 นำมาใช้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความไว้วางใจระหว่างคนในชุมชน ขณะเดียวกันหลักธรรมต่าง ๆ ช่วยให้การบริหารจัดการชุมชนมีความเป็นระบบและไม่เกิดความเสื่อมถอย ในด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริมอาชีพและวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างรายได้อย่างมั่นคง ด้านสังคมและวัฒนธรรมต้องรักษาความสามัคคีและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กันไป ส่วนด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนควรร่วมกันดูแลทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนในระยะยาว

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่า ต้องเริ่มจากการสร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชนและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ผู้นำชุมชนควรทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงานและสร้างความร่วมมือ โดยยึดหลักความโปร่งใสและเป็นธรรม มุ่งพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเพิ่มรายได้ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ควรสนับสนุนกิจกรรมที่สร้างความสามัคคีและอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น ส่วนด้านสิ่งแวดล้อม ต้องให้ความสำคัญกับการจัดการขยะและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหากสามารถบูรณาการหลักพุทธธรรมกับแนวทาง SDGs ได้อย่างเหมาะสม จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่า ในมุมมองของประชาชนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนตามแนวทาง SDGs เป็นเรื่องที่สำคัญต่อคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ชุมชนควรมีการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจในด้านสังคม คนในชุมชนควรมีความสามัคคีและช่วยเหลือกัน การดำเนินชีวิตตามหลักความพอเพียงจะช่วยลดภาระหนี้สินและสร้างความมั่นคงในชีวิต หากทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนา จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและยั่งยืนในระยะยาว

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่า การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนตาม SDGs สำหรับประชาชนคือ การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ชุมชนควรได้รับการสนับสนุนด้านอาชีพ เช่น เกษตร ค้าขายหรือท่องเที่ยวชุมชน

ในด้านสังคมการมีน้ำใจและช่วยเหลือกันจะทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญหากนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ร่วมกับแนวทาง SDGs จะช่วยให้ชุมชนพัฒนาได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 7 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2567) ให้ความเห็นว่า ต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชน บทบาทของหน่วยงานพัฒนาชุมชนคือ การส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม หน่วยงานมุ่งเน้นการพัฒนาแบบบูรณาการควบคู่กันไป

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 8 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ภาคธุรกิจเห็นว่าการท่องเที่ยวสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับชุมชน หากมีการบริหารจัดการอย่างเหมาะสม ทั้งในเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 9 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่าต้องอาศัยการบูรณาการองค์ความรู้ทั้งด้านวิชาการและหลักพุทธธรรมเพราะจังหวัดนครศรีธรรมราชมีทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง นำมาต่อยอดในการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือของคนในชุมชน ขณะเดียวกัน อิทธิบาท 4 อุปนิทานยธรรม 7 อริยมรรคมีองค์ 8 จักร 4 ส่วนในด้านเศรษฐกิจ ควรส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและการเพิ่มมูลค่าสินค้าท้องถิ่นด้านสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมควรดำเนินการควบคู่กันอย่างสมดุล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 10 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่า จากมุมมองทางวิชาการการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชควรยึดหลักการพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางแนวคิด SDGs เป็นกรอบสำคัญที่ช่วยกำหนดทิศทางการพัฒนาให้ครอบคลุมทุกมิติเมื่อบูรณาการเข้ากับหลักพุทธธรรมจะทำให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุและจิตใจ

เมื่อวิเคราะห์คำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 10 รูป/คน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มมีมุมมองที่สอดคล้องกันและตรงกันในระดับสำคัญคือ การพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและจิตสำนึก

ต่อส่วนรวมควบคู่ไปกับการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ทั้งนี้ หลักพุทธธรรมถูกมองว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยหล่อหลอมพฤติกรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชน ให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลและยั่งยืน

ในด้านความเหมือนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาซึ่งสอดคล้องกับหลักสังคหวัตถุ 4 ที่ส่งเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูลและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม รวมถึงหลักอปริหานิยธรรม 7 ที่เน้นการประชุมปรึกษาหารือ การเคารพกฎระเบียบและการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังพบว่า มีหลักอิทธิบาท 4 ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความตั้งใจ ความเพียรและความรับผิดชอบในการพัฒนาตนเองและส่วนรวม ขณะที่หลักอริยมรรคมีองค์ 8 มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้นำให้มีคุณธรรม จริยธรรมและสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องซึ่งจะส่งผลต่อความเชื่อมั่นและความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาว แต่อย่างไรก็ตามพบว่าผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันตามบทบาทหน้าที่ของตนคือ พระภิกษุสงฆ์มุ่งเน้นการพัฒนาด้านจิตใจและการสร้างความสงบสุขในชุมชน โดยใช้หลักธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ขณะที่ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญกับกระบวนการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมและการกำหนดกติกาของชุมชนอย่างเป็นระบบ ส่วนประชาชนให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตโดยให้ความสำคัญกับรายได้ ความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ในชุมชน นักวิชาการเน้นการบูรณาการองค์ความรู้และการพัฒนาเชิงระบบโดยเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมเข้ากับกรอบแนวคิด SDGs อย่างเป็นรูปธรรม ด้านหน่วยงานภาครัฐมุ่งเน้นบทบาทในการสนับสนุน ส่งเสริมและขับเคลื่อนนโยบายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน ในขณะที่ภาคธุรกิจการท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

ดังนั้นการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชควรดำเนินการโดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับแนวทาง SDGs อย่างเป็นระบบ โดยประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญได้แก่ การสร้างความสามัคคีและเครือข่ายของชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 การพัฒนาศักยภาพของคนตามหลักอิทธิบาท 4 การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมตามหลักอปริหานิยธรรม 7 การพัฒนาผู้นำเชิงคุณธรรมตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 และ การจัดการทรัพยากรและบริบทชุมชนอย่างเหมาะสมตามหลักจักร 4 รวมถึงหลักพรหมวิหาร 4 และ มัชฌิมาปฏิปทา

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

จากประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูป/คน ในประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่านให้ข้อมูลดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่า สามารถนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยเฉพาะหลักสังคหวัตถุ 4 และ พรหมวิหาร 4 ซึ่งช่วยสร้างความสามัคคีและความเอื้อเฟื้อในชุมชน ขณะเดียวกันอิทธิบาท 4 เป็นหลักสำคัญที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเพียรและความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองและส่วนรวม ส่วนอปปริหานิยธรรม 7 สามารถใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและไม่เสื่อมถอย อีกทั้งอริยมรรคมีองค์ 8 ยังช่วยพัฒนาผู้นำให้มีคุณธรรมและสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้จักร 4 ถือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการเลือกสภาพแวดล้อมและแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญยังเห็นว่าการพัฒนาควรยึดแนวคิดคนเป็นศูนย์กลางและบูรณาการกับ SDGs เพื่อให้เกิดความสมดุลในทุกมิติ โดยวัดสามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมและคุณธรรมซึ่งจะนำไปสู่ความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่า การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะสังคหวัตถุ 4 ซึ่งช่วยสร้างความร่วมมือของคนในชุมชนและพรหมวิหาร 4 ที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข นอกจากนี้อิทธิบาท 4 ยังเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้การพัฒนาประสบผลสำเร็จ ขณะที่อปปริหานิยธรรม 7 เป็นแนวทางในการบริหารจัดการชุมชนอย่างมีระบบและมีส่วนร่วม ส่วนอริยมรรคมีองค์ 8 ช่วยให้ผู้ผู้นำมีจริยธรรมและความถูกต้องในการดำเนินงานและจักร 4 ช่วยกำหนดปัจจัยพื้นฐานของความสำเร็จในการพัฒนา ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญเห็นว่าแนวคิด SDGs มีความสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมและควรนำมาบูรณาการเพื่อพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจควบคู่กัน โดยเฉพาะการส่งเสริมบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนอันจะนำไปสู่ความสมดุลและความยั่งยืน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่า ในฐานะผู้นำชุมชน เห็นว่า การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นแนวทางสำคัญเพื่อช่วยสร้างความสามัคคี ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการที่เป็นระบบ ช่วยกระตุ้นให้

ประชาชนมีความมุ่งมั่นในการพัฒนา ให้ผู้นำมีความยุติธรรมและโปร่งใสเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาที่เหมาะสม ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญยังเห็นว่าการพัฒนาควรยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมและดำเนินการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่าต้องอาศัยการบริหารจัดการที่ดีโดยใช้หลักหลักธรรมต่าง ๆ เช่น ใช้สังคหวัตถุ 4 ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ใช้อิทธิบาท 4 เป็นแรงผลักดันให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ใช้จริยธรรมมืองค์ 8 ให้ผู้นำมีคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารงานและใช้จักร 4 เป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม ส่วนแนวคิด SDGs นำมาใช้เป็นกรอบในการกำหนดทิศทางการพัฒนาโดยเน้นการมีส่วนร่วม ความโปร่งใสและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมซึ่งจะช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและยั่งยืน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่าหลักพุทธธรรม เช่น สังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4 มีบทบาทสำคัญในการทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและช่วยเหลือกัน ส่วนอิทธิบาท 4 โดยแนวคิดการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงช่วยให้เกิดความสมดุลในชีวิตและ SDGs ทำให้เข้าใจการพัฒนาในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ประชาชนยังเห็นว่าควรมีการส่งเสริมอาชีพ สร้างรายได้และรักษาประเพณีท้องถิ่นควบคู่กับการดูแลสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชุมชนมีความมั่นคงและยั่งยืนในอนาคต

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่า หลักพุทธธรรมช่วยให้คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ส่งเสริมความร่วมมือ ช่วยสร้างความขยันและความรับผิดชอบ ถ้าพัฒนาได้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยลดปัญหาหนี้สินและทำให้ชีวิตมีความมั่นคงมากขึ้น ขณะที่ SDGs เป็นแนวทางที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะในด้านอาชีพและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนและเน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 7 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่าหลักพุทธธรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนได้อย่างเป็นระบบ โดยช่วยเสริมสร้างความร่วมมือ ความมุ่งมั่นและการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม มีบทบาทในการพัฒนาผู้นำให้มีคุณธรรม ใช้วางแผนพัฒนาที่เหมาะสม

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 8 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่าธรรมชาติมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว ช่วยให้การดำเนินธุรกิจมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ธุรกิจมีจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม ช่วยในการวางแผนใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 9 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่าหลักพุทธธรรมสามารถบูรณาการกับแนวคิด SDGs ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ในชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนได้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 10 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่า การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนควรใช้แนวคิดแบบบูรณาการโดยนำหลักพุทธธรรมมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา สร้างระบบชุมชนที่เข้มแข็ง สร้างผู้นำที่มีคุณธรรมและเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของความสำเร็จ ทั้งนี้ SDGs เป็นกรอบสากลที่ช่วยกำหนดทิศทางการพัฒนาในทุกมิติ หากสามารถบูรณาการแนวคิดเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสม จะนำไปสู่ความมั่นคงและความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาวอย่างแท้จริง

เมื่อวิเคราะห์คำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 10 รูป/คน ในประเด็นหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในบริบทของจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นตรงกันโดยทุกกลุ่มยืนยันว่า หลักพุทธธรรมสามารถทำหน้าที่เป็นฐานคิดสำคัญของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้จริง ทั้งในมิติของการพัฒนาคน ชุมชนและการพัฒนาในระยะยาว หลักธรรมที่ถูกกล่าวถึงร่วมกันอย่างเด่นชัด ได้แก่ สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 อปริหานิยธรรม 7 อริยมรรคมีองค์ 8 จักร 4 พรหมวิหาร 4 และ มัชฌิมาปฏิปทา

ในด้านความเหมือนผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นตรงกันว่า สังคหวัตถุ 4 เป็นหัวใจของการสร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์ในชุมชน ช่วยให้เกิดความร่วมมือ ความไว้วางใจและการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล ขณะที่อิทธิบาท 4 เป็นกลไกสำคัญของการขับเคลื่อนการพัฒนาโดยทำให้คนในชุมชนมีความตั้งใจ ความเพียรและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน อปริหานิยธรรม 7 เป็นหลักการบริหารจัดการชุมชนที่นำไปสู่ความเข้มแข็งโดยเฉพาะในเรื่องการมีส่วนร่วม การประชุมปรึกษาหารือและการเคารพกติกาส่วนรวม นอกจากนี้ อริยมรรคมีองค์ 8 ยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้นำให้มีคุณธรรมและจริยธรรม สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรมซึ่งส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของการบริหารจัดการชุมชน ในขณะที่จักร 4 ทำหน้าที่เป็นเงื่อนไขพื้นฐานของความสำเร็จในการพัฒนา เช่น การเลือกพื้นที่ที่เหมาะสม การคบหากัลยาณมิตรและการตั้งตนอยู่ในคุณธรรม นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

มีความเห็นตรงกันว่า การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนควรยึดคนเป็นศูนย์กลางควบคู่กับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและการบูรณาการกรอบแนวคิดสมัยใหม่ เช่น SDGs และ เศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับหลักพุทธธรรมอย่างเหมาะสมเพื่อให้การพัฒนาครอบคลุมทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลโดยข้อเสนอที่สำคัญคือ การสร้างองค์ความรู้ในชุมชน การพัฒนาศักยภาพคน และการเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือ อย่างไรก็ตามความแตกต่างของมุมมองตามบทบาทหน้าที่ เช่น พระภิกษุให้ความสำคัญกับมิติทางจิตใจและคุณธรรมโดยเน้นการพัฒนาจิตสำนึก เมตตาและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในชุมชน พร้อมทั้งมองว่าวัดสามารถเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเชิงคุณธรรมได้ ขณะที่ผู้นำชุมชนมุ่งเน้นกระบวนการบริหารจัดการโดยให้ความสำคัญกับการวางแผน การมีส่วนร่วมและความโปร่งใสในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความไว้วางใจและความร่วมมือจากประชาชน ขณะที่ประชาชนมีมุมมองที่เน้นการดำรงชีวิตจริงโดยให้ความสำคัญกับการมีรายได้ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ด้านนักวิชาการมีลักษณะการวิเคราะห์เชิงระบบโดยมุ่งเน้นการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับกรอบแนวคิดสากลอย่าง SDGs และการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่เพื่อสร้างโมเดลที่สามารถอธิบายและนำไปใช้ได้จริง สำหรับหน่วยงานภาครัฐมีบทบาทในการสนับสนุนและขับเคลื่อนนโยบายโดยมองว่าหลักพุทธธรรมสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนและควรบูรณาการเข้ากับแผนพัฒนาระดับพื้นที่อย่างเป็นระบบ ในขณะที่ภาคธุรกิจการท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจและความยั่งยืนของทรัพยากรโดยเน้นการสร้างรายได้ควบคู่กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

ดังนั้นการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชควรตั้งอยู่บนฐานของการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับแนวคิดการพัฒนาสมัยใหม่โดยมีองค์ประกอบสำคัญได้แก่ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การพัฒนาศักยภาพคน การสร้างองค์ความรู้และผู้นำที่มีคุณธรรม การสร้างความสามัคคีในชุมชน การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

3. องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

จากประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูป/คน ในประเด็นความองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่านให้ข้อมูลดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่าควรเริ่มจากหลักจักร 4 ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนา โดยเฉพาะการอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมและการคบหากัลยาณมิตรที่ดี ซึ่งจะช่วยสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง ขณะเดียวกัน อริยมรรคมีองค์ 8 ควรนำมาใช้ในการพัฒนาคนในชุมชน โดยเฉพาะสัมมาทิฐิและสัมมากัมมันตะที่จะทำให้เกิดการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลยังเห็นว่าการพัฒนาควรเน้นการสร้างสามัคคีและการปลูกฝังคุณธรรมในระดับครอบครัวและชุมชน วัดสามารถเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดองค์ความรู้และส่งเสริมกิจกรรมทางศีลธรรม ควบคู่กับการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนในทุกมิติ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่าหลักจักร 4 เป็นแนวทางในการกำหนดรากฐานของชุมชนให้มีความเหมาะสม ทั้งในด้านบุคคลและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่มั่นคง ส่วนอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้มีความคิดถูกต้องและมีพฤติกรรมที่เหมาะสม ซึ่งการบูรณาการควรเชื่อมโยงกับการพัฒนาศักยภาพของคนและการสร้างความสามัคคีในชุมชนโดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการอบรมคุณธรรม นอกจากนี้ควรมีการจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมและส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดความสมดุล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่าควรนำหลักจักร 4 มาใช้ควรเริ่มจากการสร้างสภาพแวดล้อมของชุมชนให้เหมาะสมและส่งเสริมให้คนในชุมชนคบหากันในทางที่ดี เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ส่วนอริยมรรคมีองค์ 8 ควรใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้นำและประชาชนให้มีความรับผิดชอบและความโปร่งใส ผู้นำชุมชนยังเห็นว่าควรพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนผ่านการฝึกอบรมและกิจกรรมต่าง ๆ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ นอกจากนี้ควรดูแลทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อให้ชุมชนสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่าหลักจักร 4 เป็นแนวทางสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะการเลือกผู้นำและเครือข่ายที่ดี ขณะที่อริยมรรคมีองค์ 8 เป็นหลักในการพัฒนาคุณธรรมของผู้นำและประชาชน การบูรณาการควรเน้นการสร้างสามัคคีและการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยให้ทุกคนมีบทบาทในการพัฒนา นอกจากนี้ควรส่งเสริมองค์ความรู้ในชุมชนและพัฒนาศักยภาพของคนควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่าหลักจักร 4 ช่วยให้คนในชุมชนเลือกคบคนดีและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ขณะที่อริยมรรคมีองค์ 8 ช่วยให้คนมีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง การบูรณาการควรเน้นการสร้างสามัคคีและการช่วยเหลือกันในชุมชน นอกจากนี้ควรส่งเสริมการพัฒนาอาชีพและการเรียนรู้เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้พร้อมทั้งดูแลสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ชุมชนมีความยั่งยืน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่า หลักจักร 4 เป็นพื้นฐานที่ช่วยให้คนในชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดีและมีเครือข่ายที่ดี ขณะที่อริยมรรคมีองค์ 8 ช่วยให้มีการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง การบูรณาการควรเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและการสร้างความร่วมมือควบคู่กับการพัฒนาทักษะอาชีพและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้ชุมชนสามารถอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 7 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่าเห็นว่าการบูรณาการหลักจักร 4 ควรใช้เป็นกรอบในการวางแผนพัฒนาชุมชน โดยคำนึงถึงบริบทของพื้นที่และศักยภาพของชุมชน ขณะที่อริยมรรคมีองค์ 8 เป็นแนวทางในการพัฒนาคนและผู้นำให้มีคุณธรรม การดำเนินงานควรส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพของคนและสร้างองค์ความรู้เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 8 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่า หลักจักร 4 สามารถนำมาใช้ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเลือกใช้ทรัพยากรและพื้นที่ที่เหมาะสม ขณะที่อริยมรรคมีองค์ 8 ช่วยให้การดำเนินธุรกิจเป็นไปอย่างมีจริยธรรม การบูรณาการควรเน้นการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการและการพัฒนาศักยภาพของคนในพื้นที่ ควบคู่กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้การท่องเที่ยวเติบโตอย่างยั่งยืน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 9 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่าหลักจักร 4 เป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการพัฒนา ขณะที่อริยมรรคมีองค์ 8 เป็นกระบวนการพัฒนาคน การบูรณาการควรเชื่อมโยงกับการสร้างองค์ความรู้และการพัฒนาศักยภาพ โดยใช้แนวคิดการพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางและการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายและการบริหารจัดการชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 10 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่า การบูรณาการหลักจักร 4 และอริยมรรคมีองค์ 8 ควรดำเนินการในลักษณะเชิงระบบ โดยใช้จักร 4 เป็นฐาน

และมรรค 8 เป็นกระบวนการพัฒนา การดำเนินงานครอบคลุมทั้งการสร้างเครือข่าย การพัฒนา ศักยภาพ การสร้างองค์ความรู้ การสร้างความสามัคคีและการบริหารจัดการควบคู่กับการอนุรักษ์ ทรัพยากรเพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

การวิเคราะห์คำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 10 รูป/คน ในประเด็น “แนวทางใน การบูรณาการและประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเน้นหลักจักร 4 และ อริยมรรคมีองค์ 8” พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นตรงกันคือการพัฒนา ชุมชนอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องมีฐานคิดทางคุณธรรมควบคู่กับกระบวนการพัฒนาเชิงระบบโดยหลักจักร 4 และ อริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเมื่อบูรณาการเข้าด้วยกันจะก่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนและ ร่วมกับหลักธรรมอื่น ๆ ประกอบด้วย สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 อปปรินิยธรรม 7 พรหมวิหาร 4 และ มัชฌิมาปฏิปทา

ในด้านความเหมือนผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นตรงกันว่า หลักจักร 4 ควรถูกนำมาใช้ในการ กำหนดทิศทางของการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การคบหา กลียาณมิตรและการตั้งตนอยู่ในคุณธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งและเอื้อ ต่อการพัฒนา ขณะเดียวกันอริยมรรคมีองค์ 8 ได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคน โดยเฉพาะในมิติของสัมมาทิฐิ สัมมาวาจาและสัมมากัมมันตะซึ่งช่วยให้คนในชุมชนมีพฤติกรรมที่ เหมาะสมและสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข นอกจากนี้การบูรณาการหลักธรรมดังกล่าวควร เชื่อมโยงกับกระบวนการพัฒนาชุมชนในลักษณะองค์รวมได้แก่ พัฒนาศักยภาพของคน สร้างองค์ ความรู้ เสริมสร้างความสามัคคีและบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและอีกประเด็นหนึ่งที่มีความ สอดคล้องกันคือ การเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน โดยผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มเห็นว่า การ พัฒนาจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนหากขาดความร่วมมือจากประชาชน ผู้นำชุมชน ภาครัฐและ ภาคเอกชน ในด้านความแตกต่างตามบทบาทหน้าที่ของผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่ม กล่าวคือ พระภิกษุให้ ความสำคัญกับการพัฒนาจิตใจและคุณธรรม ผู้นำชุมชนมุ่งเน้นการประยุกต์ใช้ในเชิงปฏิบัติโดยให้ ความสำคัญกับการสร้างเครือข่าย การวางแผนและการบริหารจัดการที่มีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ เป็นรูปธรรม ประชาชนมีมุมมองที่เน้นการดำรงชีวิตและคุณภาพชีวิต ขณะที่ภาครัฐมีมุมมองเชิง นโยบายและระบบโดยเน้นการนำหลักจักร 4 และอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นแนวทางในการพัฒนา ภาค ธุรกิจการท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์ และนักวิชาการ มีลักษณะการวิเคราะห์เชิงบูรณาการเมื่อผสมผสานกับแนวคิดการพัฒนาสมัยใหม่ เช่น SDGs และ

การพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางจะสามารถสร้างรูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นแนวทางในการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้หลักจักร 4 เป็นฐานในการกำหนดบริบทและปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนา ใช้ อริยมรรคมีองค์ 8 เป็นกระบวนการในการพัฒนาคนและระบบชุมชน และเชื่อมโยงกับองค์ประกอบ การสร้างเครือข่าย พัฒนาศักยภาพ สร้างองค์ความรู้ เสริมสร้างความสามัคคี บริหารจัดการและ อนุรักษ์ทรัพยากรซึ่งจะนำไปสู่ผลลัพธ์คือชุมชนที่มีความเข้มแข็ง สมดุลและยั่งยืน

4. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนใน จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูป/คน ในประเด็น ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่านให้ข้อมูลดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่า การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ควรเน้นการปลูกฝังตั้งแต่ระดับครอบครัว โดยให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม วัดควรมีบทบาทเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางจิตใจและศีลธรรมของชุมชน พร้อมทั้งจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาเพื่อสร้างรากฐานที่มั่นคงในระยะยาว ควรบูรณาการวัดเข้ากับองค์กรชุมชนและหน่วยงานภาครัฐเพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการพัฒนา ทั้งในด้านสังคมและจิตใจ หากสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องจะช่วยให้ชุมชนมีความสุขและยั่งยืนอย่างแท้จริง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่า การพัฒนาชุมชนควรนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในกระบวนการบริหารจัดการโดยเฉพาะการสร้าง ความโปร่งใสและความเป็นธรรมในการดำเนินงาน ผู้นำควรเป็นแบบอย่างที่ดีและส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน การจัดกิจกรรมชุมชนควรแฝงด้วยหลักคุณธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่า เน้นการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น การมีน้ำใจ การช่วยเหลือกันและการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงซึ่งจะช่วย ให้ชุมชนมีความสุขและลดความขัดแย้ง ควรมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามัคคี เช่น การ

ทำบุญร่วมกันหรือกิจกรรมจิตอาสา การให้ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมควรทำในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงได้ทุกกลุ่มวัย รวมถึงการส่งเสริมอาชีพและการพึ่งพาตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ควบคู่กับการดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน หากทุกคนร่วมมือกันและนำหลักธรรมมาใช้จริงจะช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 7 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่านำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการดำเนินงานโดยเฉพาะในด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม สร้างมาตรฐานทางธุรกิจที่โปร่งใสและเป็นธรรม วางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ภาคธุรกิจควรร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่น

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 9 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2569) ให้ความเห็นว่าการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชุมชนควรดำเนินการในลักษณะเชิงบูรณาการเข้ากับแนวคิด SDGs และ การพัฒนา ควรมีการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ พร้อมทั้งสร้างโมเดลการพัฒนาที่สามารถนำไปใช้ได้จริง นอกจากนี้ควรส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน หน่วยงานรัฐและภาคเอกชนเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมืออย่างยั่งยืน การพัฒนาควรเน้นทั้งด้านความรู้ คุณธรรมและทักษะเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน

4.3.2 การวิเคราะห์และสังเคราะห์การจัดเสวนากลุ่ม

จากการจัดประชุมเสวนากลุ่มคุยกันเรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดประชุมเสวนากลุ่มเมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2569 โดยมีผู้เข้าร่วมเสวนากลุ่ม จำนวน 10 รูป/คน ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่าน 1 ให้ความเห็นว่าแก่นแท้ของหลักพุทธธรรมทั้งหมดมุ่งเน้นไปที่ “การพัฒนามนุษย์” ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล ครอบครัว หรือชุมชน โดยเน้นว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องเริ่มจากการพัฒนาจิตใจและปัญญาของบุคคลก่อน เมื่อบุคคลมีคุณธรรมและความเข้าใจในชีวิตอย่างถูกต้อง ก็จะสามารถดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสมดุล ซึ่งหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหัวใจสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน เพราะช่วยส่งเสริมการแบ่งปัน การสื่อสารที่ดี การช่วยเหลือกันและความเสมอภาค นอกจากนี้ยังเสนอให้เพิ่มเติมภาวนา 4 ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาทั้งด้านกาย ศีล จิตและปัญญา เพื่อให้การพัฒนามีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาชุมชนไม่ใช่เพียงการนำคำสอนมาอธิบาย

แต่ต้องแปลงให้เป็น “การปฏิบัติ” ที่จับต้องได้และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ซึ่งจะช่วยสร้างความยั่งยืนในระดับชุมชนได้อย่างแท้จริง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่าน 2 ให้ความเห็นว่าเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพการพัฒนาชุมชนอย่างชัดเจน โดยเปรียบหลักธรรมต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบของ “ยานพาหนะ” ที่ใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนา กล่าวคือ สังคหัตถ์ 4 เปรียบเสมือนศูนย์กลางที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคนในชุมชน จักร 4 เป็นล้อที่ช่วยขับเคลื่อนและภาวนา 4 เป็นกระบวนการพัฒนาที่ทำให้เกิดความสมดุลในทุกมิติ ซึ่งการพัฒนาชุมชนต้องคำนึงถึงสุขภาวะองค์รวมซึ่งไม่ได้หมายถึงเพียงสุขภาพทางกาย แต่รวมถึงสุขภาพทางจิต สังคมและปัญญา และ เสนอว่าการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต้องเป็นการพัฒนาที่เชื่อมโยงทุกมิติและต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยมีหลักพุทธธรรมเป็นแกนกลางในการขับเคลื่อน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่าน 3 สะท้อนภาพปัญหาจากประสบการณ์จริงในพื้นที่โดยระบุว่า ปัญหาสำคัญของชุมชนมักเกิดจากปัจจัยภายนอก เช่น การเข้ามาของโรงงานอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดมลพิษ ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน โดยการทำงานต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยการรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านจะช่วยให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน เน้นความเพียรและความเสียสละ ซึ่งการพัฒนาชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนและต้องมีผู้นำที่มีความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่าน 4 ให้ความเห็นว่า การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต้องเริ่มจาก “ครอบครัว” เพราะครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคม หากครอบครัวเข้มแข็ง ชุมชนก็จะเข้มแข็งตามไปด้วย โดยเฉพาะการทำงานร่วมกันในลักษณะ “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) ที่ช่วยเหลือหลอมคนในชุมชน นอกจากนี้ยังเน้นการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนผ่านเวทีประชาคมและการแก้ไขปัญหอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่าน 5 ให้ความเห็นว่า การพัฒนาชุมชนควรเชื่อมโยงกับระบบการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเน้นบทบาทของชุมชนในฐานะผู้มีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ พร้อมทั้งเสนอให้เชื่อมโยงแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) กับหลักพุทธธรรม เพื่อเพิ่มความทันสมัยและความเป็นสากลของงานวิจัย อีกทั้งเน้นความสำคัญของ “เครือข่าย” และ “ตัวแสดง” ในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่าน 6 ให้ความเห็นว่าชี้ให้เห็นถึงความท้าทายสำคัญในการนำหลักพุทธธรรมมาใช้คือ การตีความและการทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติ เนื่องจากหลักธรรมมีลักษณะเป็น

นามธรรม จึงจำเป็นต้องพัฒนาให้สามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทปัจจุบัน นอกจากนี้ยังเสนอให้ใช้ “ทุนทางศรัทธา” ของพื้นที่ เช่น วัดและความเชื่อ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาและควรกำหนดตัวชี้วัด เพื่อประเมินผลความยั่งยืนอย่างชัดเจน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่าน 7 ให้ความเห็นว่าชุมชนมีลักษณะความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดเหมือนครอบครัว แต่ในปัจจุบันต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงและแรงกดดันจากภายนอก จึงเห็นว่าการพัฒนาชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือ ความเข้าใจและการไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เพื่อให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียม

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่าน 8 ให้ความเห็นว่าโมเดลการพัฒนาชุมชนควรมีลักษณะเรียบง่าย เข้าใจง่ายและสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ไม่ควรเป็นเพียงแนวคิดเชิงทฤษฎี โดยเน้นว่าหลักพุทธธรรมเป็น “แก่น” ที่ไม่เปลี่ยนแปลง แม้บริบทสังคมจะเปลี่ยนไป จึงควรออกแบบโมเดลให้สามารถปรับใช้ได้ในทุกสถานการณ์และต่อยอดได้ในระยะยาว

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่าน 9 ให้ความเห็นว่าการพัฒนาชุมชนควรมีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและเลือกใช้แนวทางหรือองค์ประกอบของโมเดลให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ไม่จำเป็นต้องใช้ทุกองค์ประกอบพร้อมกันทั้งหมด แต่ควรเลือกใช้ตามความจำเป็น เพื่อให้การพัฒนาเกิดประสิทธิภาพสูงสุดและสามารถตอบโจทย์ปัญหาของชุมชนได้อย่างแท้จริง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่าน 10 ให้ความเห็นว่าการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชโดยเน้นว่าการพัฒนาชุมชนในบริบทปัจจุบันจำเป็นต้องพิจารณาอย่างเป็นองค์รวมใน 4 มิติหลัก ได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งแต่ละมิติมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อนและได้รับผลกระทบจากกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจและโครงสร้างสังคม แม้ชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชจะมีทุนทางวัฒนธรรมและศาสนาที่เข้มแข็ง แต่ก็ยังเผชิญกับความท้าทาย เช่น ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และปัญหาสิ่งแวดล้อม ในด้านการวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักพุทธธรรมกรอบแนวคิดที่บูรณาการหลักธรรมสำคัญ ได้แก่ อิทธิบาท 4 มรรคมีองค์ 8 และสังคหวัตถุ 4 รวมถึงหลักธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนและสังคม โดยมองว่าหลักธรรมเหล่านี้สามารถแปลงเป็นแนวทางปฏิบัติที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นจากการเสวนากลุ่มของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 10 รูป/คนโดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ประการได้แก่ การวิเคราะห์สภาพทั่วไปของการพัฒนา

ชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช การวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และ การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า ชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชยังคงมีทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ความผูกพันระหว่างคนในชุมชนและบทบาทของสถาบันหลักได้แก่ บ้าน วัดและโรงเรียน (บวร) ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการหล่อหลอมคุณค่าและพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม อย่างไรก็ตามภายใต้ความเข้มแข็งดังกล่าวชุมชนยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจากกระแสโลกาภิวัตน์ ตลอดจนปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากปัจจัยภายนอก เช่น การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและการใช้ทรัพยากรอย่างไม่สมดุล สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาชุมชนไม่สามารถดำเนินไปในลักษณะเชิงเดี่ยว แต่จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการในหลายมิติและต้องมีการเชื่อมโยงระหว่างภายในชุมชนกับภายนอกอย่างเหมาะสม จากการวิเคราะห์ยังพบว่าครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความยั่งยืนของชุมชน เนื่องจากเป็นแหล่งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและทัศนคติของบุคคล ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมในระดับสังคมโดยรวม ขณะเดียวกันการมีส่วนร่วมของประชาชนถูกย่ำให้เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา โดยเฉพาะการเปิดพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านเวทีประชาคมและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของคนในชุมชน ทั้งนี้การพัฒนาที่ขาดการมีส่วนร่วมมักไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของชุมชนและไม่ก่อให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว

ทั้งนี้หลักพุทธธรรมเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะในฐานะที่เป็นกรอบทางคุณค่าที่ช่วยกำกับพฤติกรรมของบุคคลและความสัมพันธ์ในสังคม หลักธรรมที่ถูกกล่าวถึงอย่างสอดคล้องได้แก่ สังคหวัตถุ 4 ซึ่งประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยาและสมานัตตตา อันเป็นหลักการที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลและสร้างความสามัคคีในชุมชน นอกจากนี้ยังมีหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งเน้นความพอใจ ความเพียร ความเอาใจใส่และการพิจารณาอย่างรอบคอบ อันเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงาน รวมถึงมรรคมีองค์ 8 ที่เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและสมดุลที่สำคัญการสังเคราะห์ยังชี้ให้เห็นถึงบทบาทของภavana 4 ในฐานะกระบวนการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านกาย ศีล จิตและปัญญา ทั้งนี้การเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เน้นความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงแนวคิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและแนวคิดเครือข่ายซึ่งเน้นความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ทั้ง

ภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน การบูรณาการแนวคิดเหล่านี้เข้ากับหลักพุทธธรรมทำให้เกิดกรอบการพัฒนาที่มีทั้งมิติของความทันสมัยและความเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นรูปแบบการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนเชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การพัฒนาคนโดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐานในการพัฒนาจิตใจและปัญญา การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ การบูรณาการหลักธรรมกับระบบการบริหารจัดการและนโยบายสาธารณะ และการคำนึงถึงบริบทเฉพาะของพื้นที่และการปรับใช้แนวทางอย่างยืดหยุ่น องค์ความรู้ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนไม่สามารถอาศัยเพียงปัจจัยด้านเศรษฐกิจหรือโครงสร้างทางสังคมเท่านั้น แต่จำเป็นต้องอาศัยมิติทางจิตใจและคุณธรรมเป็นฐานสำคัญในการขับเคลื่อน โดยหลักพุทธธรรมทำหน้าที่เป็นทั้งเข็มทิศในการกำหนดทิศทาง และ เครื่องมือในการดำเนินการพัฒนา

4.3.3 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ผู้วิจัยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นองค์ความรู้เชิงบูรณาการโดยพบว่าแก่นสำคัญของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนมิได้อยู่ที่การพัฒนาเชิงโครงสร้างหรือเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว หากแต่ตั้งอยู่บนฐานทางคุณธรรมที่ทำหน้าที่กำกับพฤติกรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้ดำเนินไปอย่างสมดุลและมีทิศทางจากการวิเคราะห์จึงได้องค์ความรู้ใหม่ที่ชื่อว่า **NAKHON D Model** ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจากข้อมูลโดยNAKHON D Model อธิบายได้ว่าเป็นโมเดลการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธแบบองค์รวมที่มีโครงสร้างเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบโดยมีองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการได้แก่

1. Network (N) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งมีรากฐานจากหลักสังคหวัตถุ 4 ที่เน้นการให้ การช่วยเหลือและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี
2. Ability (A) การพัฒนาศักยภาพของคน ซึ่งเชื่อมโยงกับหลักอิทธิบาท 4 ที่มุ่งสร้างความเพียร ความตั้งใจ และความรับผิดชอบ
3. Knowledge (K) การสร้างองค์ความรู้และปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในมิติของสัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะ
4. Harmony (H) การสร้างความสามัคคีในชุมชน ซึ่งมีพื้นฐานจากหลักพรหมวิหาร 4 ที่เน้นเมตตา กรุณา มุติตาและอุเบกขา

5. Organization (O) การบริหารจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับหลักอปินิธานิธรรม 7 ที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงของชุมชน

6. Natural Sustainability (N) การพัฒนาที่สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งมีรากฐานจากหลักจักร 4 ที่เน้นความเหมาะสมของบริบทและปัจจัยแวดล้อม

7. Dhamma (D) หลักธรรมที่เป็นองค์ประกอบในการที่ทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนได้ ประกอบด้วย สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 อริยมรรคมีองค์ 8 พรหมวิหาร 4 อปินิธานิธรรม 7 หลักจักร 4 และ มัชฌิมาปฏิปทา

โมเดลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต้องดำเนินไปในลักษณะเป็นกรอบในการขับเคลื่อนการพัฒนาให้ครอบคลุมทุกมิติจนนำไปสู่ผลลัพธ์คือชุมชนที่มีความเข้มแข็ง สมดุลและสามารถพึ่งพาตนเองได้ ดังนั้นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้สามารถสรุปเป็นข้อค้นพบเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติได้ว่าการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชจะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง เมื่อมีการบูรณาการหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะจักร 4 และ อริยมรรคมีองค์ 8 เข้ากับกระบวนการพัฒนาชุมชน ผ่านกลไกของ NAKHON D Model ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมโยงคุณธรรม ความรู้ การมีส่วนร่วมและทรัพยากรเข้าด้วยกันอย่างสมดุลอันเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในระดับพื้นที่และระดับนโยบายเพื่อสร้างความยั่งยืนในระยะยาวต่อไป

4.3 องค์ความรู้ใหม่

การสรุปองค์ความรู้ใหม่ของ NAKHON D Model จากดัชนีพันธเรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดย NAKHON D Model ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบหลัก ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีความหมายเชิงลึกและสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของชุมชน โดยเริ่มจาก Network (N) หมายถึง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนทั้งในระดับบุคคล ครอบครัวและองค์กร Ability (A) หมายถึง การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน ทั้งในด้านความรู้ ทักษะและคุณลักษณะส่วนบุคคล Knowledge (K) หมายถึง การสร้างและถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชน ทั้งความรู้ทางวิชาการและภูมิปัญญาท้องถิ่น Harmony (H) หมายถึง การสร้างความสามัคคี ความสมดุลและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในชุมชน Organization (O) หมายถึง การบริหารจัดการชุมชนอย่างมีระบบและมีมีส่วนร่วม Natural Sustainability (N) หมายถึง การพัฒนาที่สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน และ Dhamma (D) หมายถึง ธรรมะที่นำไปสู่การ

พัฒนาเป็นชุมชนที่ยั่งยืนและเข้มแข็ง เมื่อพิจารณาการนำ NAKHON D Model ไปใช้ จะพบว่าสามารถประยุกต์ได้ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ กล่าวคือ ในระดับชุมชนสามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากการสร้างเครือข่าย พัฒนาศักยภาพคน สร้างองค์ความรู้ เสริมสร้างความสามัคคี จัดระบบการบริหาร และดูแลทรัพยากรอย่างเป็นลำดับโดยบูรณาการกับหลักธรรมทางศาสนาทุกขั้นตอน ขณะที่ในระดับนโยบายสามารถใช้เป็นกรอบในการออกแบบโครงการพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางและคุณธรรมเป็นฐาน ดังนั้นองค์ความรู้ใหม่ของ NAKHON D Model จึงมีลักษณะเป็น “โมเดลการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธแบบองค์รวม” ที่สามารถเชื่อมโยงมิติภายในและภายนอกของการพัฒนาเข้าด้วยกันอย่างสมดุลและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทของสังคมไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมและศาสนาเข้มแข็งดังรูปที่

4.1

รูปภาพที่ 4.1 NAKHON D Model

ตารางที่ 4.2 NAKHON D Model

องค์ประกอบ	ความหมาย	หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง	แนวทางการนำไปใช้
N Network	การสร้าง เครือข่ายความ ร่วมมือในชุมชน	สังคหวัตถุ 4	ส่งเสริมความร่วมมือ ระหว่างชุมชน วัด ภาครัฐและเอกชน
A Ability	การพัฒนา ศักยภาพของคน	อิทธิบาท 4	ฝึกอบรมอาชีพ พัฒนา ทักษะ และสร้างความ เข้มแข็งให้ประชาชน
K Knowledge	การสร้างองค์ ความรู้และ ปัญญา	อริยมรรค 8	จัดการเรียนรู้ ถ่ายทอด ภูมิปัญญาและสร้าง ศูนย์เรียนรู้ชุมชน
H Harmony	ความสามัคคี และการอยู่ ร่วมกัน	พรหมวิหาร 4 มัชฌิมาปฏิปทา	จัดกิจกรรมสร้าง ความสัมพันธ์ ลดความ ขัดแย้งในชุมชน
O Organization	การบริหาร จัดการแบบมี ส่วนร่วม	อปปริหานิยธรรม 7	พัฒนาระบบการ บริหารชุมชน โปร่งใส และมีส่วนร่วม
N Natural Sustainability	ความยั่งยืนด้าน ทรัพยากรและ วัฒนธรรม	จักร 4	อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมใช้ ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และรักษาอัตลักษณ์ ชุมชน
D DHAMMA	หลักธรรม	สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 อริยมรรคมีองค์ 8 พรหมวิหาร 4 อปริหานิยธรรม 7 หลักจักร 4 และ มัชฌิมาปฏิปทา	บูรณาการหลักธรรม

ดังนั้นภาพรวมขององค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปได้ว่าการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างหลักพุทธธรรมกับกระบวนการพัฒนาสมัยใหม่โดยมี NAKHON D Model เป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ดัชนีนิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช และ เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช จากผลการวิจัยผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาค้นคว้า อภิปรายผลและมีข้อเสนอแนะดังนี้คือ

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

จากการวิเคราะห์ SWOT Analysis ของแผนพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2566–2570 สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพเชิงพื้นที่ที่โดดเด่นของจังหวัดในฐานะพื้นที่ที่มีทุนทางทรัพยากรและทุนทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติทั้งป่าไม้ แหล่งน้ำและชายฝั่งทะเล ประกอบกับความหลากหลายของอัตลักษณ์ทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำไปต่อยอดเป็นฐานเศรษฐกิจสำคัญทั้งในภาคการเกษตร การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตามจุดอ่อนของจังหวัดยังเผชิญกับข้อจำกัดเชิงโครงสร้างหลายประการ โดยเฉพาะลักษณะการผลิตทางการเกษตรที่ยังเป็นเกษตรรายย่อย การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวยังขาดมาตรฐานและการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน รวมถึงปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม ส่วนโอกาสจากภายนอกถือเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการยกระดับการพัฒนาของจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นนโยบายของภาครัฐ การเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีซึ่งหากสามารถเชื่อมโยงโอกาสเหล่านี้เข้ากับจุดแข็งของพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมจะนำไปสู่การพัฒนาที่ก้าวกระโดด แต่ภัยคุกคามที่เป็นความท้าทายคือ ความผัน

ผวนของเศรษฐกิจโลก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการแข่งขันทางเศรษฐกิจ รวมถึงปัญหาทางสังคมและแรงงาน เมื่อวิเคราะห์ SWOT ของจังหวัดนครศรีธรรมราชภายใต้กรอบแนวคิด SDGs โดยเน้นเฉพาะมิติของ “การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน” จะเห็นได้ว่า จังหวัดมีศักยภาพพื้นฐานที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชนอย่างมาก ทั้งนี้การพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางโดยเน้นการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและจิตสำนึกต่อส่วนรวมควบคู่ไปกับการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ทั้งนี้หลักพุทธธรรมถูกมองว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยหล่อหลอมพฤติกรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลและยั่งยืน ซึ่งการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชควรดำเนินการโดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับแนวทาง SDGs อย่างเป็นระบบ โดยประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การสร้างความสามัคคีและเครือข่ายของชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 การพัฒนาศักยภาพของคนตามหลักอิทธิบาท 4 การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมตามหลักอปินิยธรรม 7 การพัฒนาผู้นำเชิงคุณธรรมตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 และการจัดการทรัพยากรและบริบทชุมชนอย่างเหมาะสมตามหลักจักร 4 รวมถึงพรหมวิหาร 4 และ มัชฌิมาปฏิปทา

5.1.2 หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

จักร 4 เป็นแนวทางในการสร้างสมดุลของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทำให้การพัฒนาชุมชนในนครศรีธรรมราชตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม ความร่วมมือและการพึ่งพาตนเองนำไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืนอย่างแท้จริง ส่วน อริยมรรคมีองค์ 8 เป็นกรอบแนวคิดด้านคุณธรรมที่ช่วยให้การพัฒนาชุมชนในนครศรีธรรมราชเป็นไปอย่างสมดุลทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ด้าน สังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยาและสมานัตตตา หลักการนี้ส่งเสริมความเป็นธรรมในชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำทางอำนาจและสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ควบคู่กับการบริหารจัดการที่เหมาะสมจะสามารถสร้างกระบวนการพัฒนาที่มีทั้งแรงบันดาลใจ ความเพียร ความใส่ใจ และปัญญาอันจะนำไปสู่ความสำเร็จที่มั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว ส่วนอปินิยธรรม 7 จะช่วยป้องกันความเสื่อม สร้างความเข้มแข็งและนำไปสู่การพัฒนาที่มั่นคง ยั่งยืน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในระยะยาว นอกจากนี้ยังมีพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐหรือแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างงดงามในสังคม ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา การนำพรหม

วิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการพัฒนาชุมชน จะช่วยสร้างสังคมที่มีความรัก ความเอื้อเฟื้อ ความยินดีและความเป็นธรรมอันจะนำไปสู่ความสงบสุข ความสามัคคีและการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาวอย่างแท้จริง และ มัชฌิมาปฏิปทา เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบและแสดงไว้ใน อัมมจักกัปปวัตตนสูตร อันเป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตที่ไม่สุดโต่งไปในสองด้าน นอกจากนี้หลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในบริบทของจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า หลักพุทธธรรมสามารถทำหน้าที่เป็นฐานคิดสำคัญของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้จริง ทั้งในมิติของการพัฒนาคน ชุมชนและการพัฒนาในระยะยาว หลักธรรมที่ถูกกล่าวถึงร่วมกันอย่างเด่นชัด ได้แก่ สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 อปริหานิยธรรม 7 อริยมรรคมีองค์ 8 และ จักร 4 ดังนั้น การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชควรตั้งอยู่บนฐานของการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับแนวคิดการพัฒนาสมัยใหม่โดยมีองค์ประกอบสำคัญได้แก่ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การพัฒนาศักยภาพคน การสร้างองค์ความรู้และผู้นำที่มีคุณธรรม การสร้างความสามัคคีในชุมชน การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

5.1.3 องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

แก่นสำคัญของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนมิได้อยู่ที่การพัฒนาเชิงโครงสร้างหรือเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว หากแต่ตั้งอยู่บน ฐานทางคุณธรรมที่ทำหน้าที่กำกับพฤติกรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้ดำเนินไปอย่างสมดุลและมีทิศทางจากการวิเคราะห้จึงได้องค์ความรู้ใหม่ที่ชื่อว่า NAKHON D Model ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจากข้อมูลโดย NAKHON D Model อธิบายได้ว่าเป็นโมเดลการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธแบบองค์รวมที่มีโครงสร้างเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบโดยมีองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการได้แก่ Network (N) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ Ability (A) การพัฒนาศักยภาพของคน Knowledge (K) การสร้างองค์ความรู้และปัญญา Harmony (H) การสร้างความสามัคคีในชุมชน Organization (O) การบริหารจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วม Natural Sustainability (N) การพัฒนาที่สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม และ (D) Dhamma หลักธรรมที่เป็นองค์ประกอบในการที่ทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนได้ โมเดลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต้องดำเนินไปในลักษณะเป็นกรอบในการขับเคลื่อนการพัฒนาให้ครอบคลุมทุกมิติจนนำไปสู่ผลลัพธ์คือชุมชนที่มีความเข้มแข็ง สมดุลและสามารถพึ่งพาตนเองได้

ดังนั้นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้สามารถสรุปเป็นข้อค้นพบเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติได้ว่าการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชจะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง เมื่อมีการบูรณาการหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะจักร 4 และ อริยมรรคมีองค์ 8 เข้ากับกระบวนการพัฒนาชุมชน ผ่านกลไกของ NAKHON D Model ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมโยงคุณธรรม ความรู้ การมีส่วนร่วมและทรัพยากรเข้าด้วยกันอย่างสมดุลอันเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในระดับพื้นที่และระดับนโยบาย เพื่อสร้างความยั่งยืนในระยะยาวดังนี้

รูปภาพที่ 5.1 องค์ความรู้จากการวิจัย NAKHON D Model

Network (N) การสร้างเครือข่ายความ ร่วมมือ	การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งมีรากฐานจากหลักสังคหวัตถุ 4 ที่เน้นการให้ การช่วยเหลือและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี
Ability (A) การพัฒนาศักยภาพของ คน	การพัฒนาศักยภาพของคน ซึ่งเชื่อมโยงกับหลักอิทธิบาท 4 ที่มุ่งสร้าง ความเพียร ความตั้งใจ และความรับผิดชอบ

Knowledge (K) การสร้างองค์ความรู้และ ปัญหา	การสร้างองค์ความรู้และปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ในมิติของสัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะ
Harmony (H) การสร้างสามัคคีใน ชุมชน	การสร้างสามัคคีในชุมชน ซึ่งมีพื้นฐานจากหลักพรหมวิหาร 4 ที่ เน้นเมตตา กรุณา มุติตาและอุเบกขา และ การดำเนินชีวิตบนสาย กลาง
Organization (O) การบริหารจัดการชุมชน แบบมีส่วนร่วม	การบริหารจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับหลักอปรี หานิยธรรม 7 ที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงของชุมชน
Natural (N) ทรัพยากรและวัฒนธรรม	การพัฒนาที่สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งมี รากฐานจากหลักจักร 4 ที่เน้นความเหมาะสมของบริบทและปัจจัย แวดล้อม
Dhamma (D) ธรรมะ	หลักธรรมที่เป็นองค์ประกอบในการที่ทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาเป็น ชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนได้ ประกอบด้วย สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 อริยมรรคมีองค์ 8 พรหมวิหาร 4 อปรีหานิยธรรม 7 หลักจักร 4 และ มัชฌิมาปฏิปทา

5.2 อภิปรายผล

จากผลการวิจัยทั้ง 3 วัตถุประสงค์เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน
ในจังหวัดในนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญในการวิจัยดังนี้

5.2.1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพทั่วไปของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัด
นครศรีธรรมราชสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพเชิงพื้นที่ที่โดดเด่นของจังหวัดในฐานะพื้นที่ที่มีทุนทาง
ทรัพยากรและทุนทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ
ทั้งป่าไม้ แหล่งน้ำและชายฝั่งทะเลอัตลักษณ์ทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่ง
สามารถนำไปต่อยอดเป็นฐานเศรษฐกิจในภาคการเกษตร การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตามจุดอ่อนของจังหวัดยังเผชิญกับข้อจำกัด เช่น ผลผลิตทางการเกษตรที่ยัง
เป็นเกษตรรายย่อย การท่องเที่ยวยังขาดมาตรฐานและการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน รวมถึงปัญหา
สังคมและสิ่งแวดล้อม ส่วนโอกาสจากภายนอกถือเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการยกระดับการพัฒนา
ของจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นนโยบายของภาครัฐ การเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่วนภัยคุกคามที่เป็นความท้าทายคือ ความผันผวนของเศรษฐกิจโลก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการแข่งขันทางเศรษฐกิจ รวมถึงปัญหาทางสังคมและแรงงาน เมื่อวิเคราะห์ SWOT ภายใต้กรอบแนวคิด SDGs โดยเน้นเฉพาะมิติของ “การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน” จะเห็นได้ว่า จังหวัดมีศักยภาพพื้นฐานที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชนอย่างมาก ซึ่งการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางโดยเน้นการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและจิตสำนึกต่อส่วนรวมควบคู่ไปกับการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวชิษฐ์พล กุลพรม และ ราณี วงศ์คงเดช (2560) พบว่า การพัฒนาโดยใช้กระบวนการทางทฤษฎี TERM 1. Technology (เทคโนโลยี) การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาเป็นเรื่องสำคัญที่ภาครัฐต้องนำมาใช้เพื่อบริการประชาชนเพื่อความสะดวกรวดเร็ว 2. Economic (เศรษฐกิจ) ปัจจุบันด้านเศรษฐกิจมีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน เศรษฐกิจดี ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ทำให้ประชาชนกินดี อยู่ดี ประชาชนไม่มีหนี้สิน ชุมชนก็เข้มแข็ง 3. Resource (ทรัพยากร) ถือว่าสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาต่าง ๆ ต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องเพื่อประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการ และ 4. Mental (จิตใจ) ความเข้มแข็งของชุมชนเริ่มต้นที่จิตใจเป็นสำคัญ ถ้าประชาชนมีจิตใจที่อ่อนแอไม่เข้มแข็งก็พ่ายแพ้แก่ปัญหาชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญโชค บุญมี และ ธนัสภา ไรจนตรกุล (2564) พบว่า แนวทางการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นใน 5 มิติคือ การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นด้านแผนชุมชน การเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเงินชุมชนและเศรษฐกิจพอเพียง เป็นมิติการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นที่ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละพื้นที่และความเป็นตัวตนของชุมชนแต่ละแห่ง ส่วนงานวิจัยของ สุพิชฌาย์ พรพิชฌรงค์ และ พระธรรมวชิราจารย์ (2566) พบว่า กระบวนการพัฒนาชุมชนตามศาสตร์พระราชาของบ้านทุ่งเจริญ ตำบลพระแก้ว อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ มีขั้นตอนคือ สำรวจและวิเคราะห์สภาพปัญหาของชุมชน จัดทำแผนเพื่อพัฒนาชุมชนตามศาสตร์พระราชา จัดทำโครงการเพื่อพัฒนาชุมชนตามศาสตร์พระราชา ติดตามประเมินผลการดำเนินงานโครงการและวิเคราะห์ผลการดำเนินงานโครงการ การบูรณาการหลักพุทธธรรมและศาสตร์พระราชาในการพัฒนาชุมชนตามศาสตร์พระราชา เป็นการบูรณาการ ทาน ศีลและภาวนา ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา ร่วมกับศาสตร์พระราชาด้านการพึ่งตนเองและการดำเนินชีวิต ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาจะเกิดขึ้นอย่างยั่งยืนได้เมื่อชุมชนมีศักยภาพในการบริหารจัดการตนเองและมีการรวมพลังของสมาชิกในชุมชนอย่างเข้มแข็ง นอกจากนี้

ยังสอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคมที่มองว่าความไว้วางใจ ความร่วมมือและเครือข่ายทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา

5.2.2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน อย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ประกอบด้วย จักร 4 เป็นแนวทางในการสร้างสมดุลของ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทำให้การพัฒนาชุมชนในนครศรีธรรมราชตั้งอยู่บนพื้นฐาน ของคุณธรรม ความร่วมมือและการพึ่งพาตนเอง นำไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืนอย่างแท้จริง อริยมรรค มงคล 8 เป็นช่วยให้การพัฒนาชุมชนในนครศรีธรรมราชเป็นไปอย่างสมดุลทั้ง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม สังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยาและสมานัตตตาทา หลักการนี้ส่งเสริมความเป็นธรรมในชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำทางอำนาจและสร้างความรู้สึกร่วมกัน เป็นเจ้าของร่วมกัน อิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ควบคู่กับการบริหารจัดการที่เหมาะสมจะสามารถสร้าง กระบวนการพัฒนาที่มีทั้งแรงบันดาลใจ ความเพียร ความใส่ใจและปัญญาอันจะนำไปสู่ความสำเร็จที่ มั่นคงและยั่งยืนใน ส่วนอธิปไตยธรรม 7 จะช่วยป้องกันความเสื่อม สร้างความเข้มแข็งและนำไปสู่ การพัฒนาที่มั่นคง ยั่งยืน นอกจากนี้ยังมีพรหมวิหาร 4 จะช่วยสร้างสังคมที่มีความรัก ความเอื้อเฟื้อ ความยินดีและความเป็นธรรมอันจะนำไปสู่ความสงบสุข ความสามัคคีและการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะ ยาวอย่างแท้จริง และ มัชฌิมาปฏิปทา เป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตที่ไม่สุดโต่ง ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของวชิษฐ์พล กุลพรม และ ราณี วงศ์คงเดช (2560) พบว่า การพัฒนากระบวนการสร้าง ความเข้มแข็งด้วยหลักพุทธธรรม จักร 4 (ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง) ดุจล่อนำรถไปสู่ที่หมาย หลักจักร 4 มีประยุกต์ใช้เพื่อความเข้มแข็งของชุมชนคือ จักร 4 ได้แก่ 1. ปฏิรูปเทศบาล (อยู่ในถิ่นที่ ดิมีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม) ชุมชนตำบลต้นธงถือว่าตั้งอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมทั้งด้าน อาณาเขตที่ สะดวกสบายด้านการสัญจร เอื้ออำนวยต่อหลาย ๆ ด้าน 2. สืบปฐวีปัสสยะ (สมาคมกับสัตบุรุษ) คือ การส่งเสริมให้ประชาชนได้มีการเสวนา คบหาบุคคลอื่นที่เป็นคนดีมีกัลยาณมิตร 3. อตถสัมมาปณิธิ (ตั้งตนไว้ชอบ, ตั้งจิตคิดมุ่งหมาย นำตนไปถูกทาง) ในตำบลต้นธงดังกล่าวมาแล้วว่ามีโครงการ ฝึกอบรมธรรมะแก่ประชาชน หลายโครงการ 4. ปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อน แล้ว, มีพื้นเดิมดี, ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น) ถือได้ว่าเป็นการเสริมสร้างคุณความดี จากการประพฤติปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง นับได้ว่าเป็นทุนเดิมของสังคมที่ได้สั่งสมความดีมาก่อน จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมในตำบลต้นธงมีความเข้มแข็งสงบสุข ตามแบบของชุมชน สังคมวิถีพุทธ สอดคล้องกับงานวิจัยของเกษราภรณ์ บุรวิวัฒน์และคณะ (2563) พบว่า หลักธรรม คือ จักร 4 ทิฏฐธัม

มิกัตถประโยชน์ 4 อธิบาต 4 และ พละ 5 เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามนโยบายที่ได้วางไว้โดยการกำหนดเป้าหมายของสังคม ส่วนงานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มการประยุกต์ใช้คำสอนทางพระพุทธศาสนาในบริบทการพัฒนาสังคม ชุมชนและสิ่งแวดล้อมในหลายประเทศ โดยมีทั้งในเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในบริบทของประเทศไทย เช่น งานวิจัยของ Douglas (2024) ได้กล่าวถึง การนำหลักเมตตา กรุณา มาใช้เป็นพื้นฐานของการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะในการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในชุมชน เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธเข้ากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) แสดงให้เห็นว่า พุทธธรรมสามารถเป็นเครื่องมือเชิงคุณธรรมที่เสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างเป็นระบบ อีกหนึ่งงานวิจัยที่น่าสนใจคือ งานวิจัยของ Gangwar (2020) เน้นการใช้ “สติ” (Mindfulness) และ “ความรู้ตัว” ในการปลูกฝังจิตสำนึกเชิงนิเวศให้กับชุมชนเกษตรกร โดยใช้หลักพุทธในการเปลี่ยนพฤติกรรมมนุษย์ให้หันมาเห็นคุณค่าของธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง ซึ่งมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในภาคใต้ของไทยที่ผูกพันกับธรรมชาติ สุดท้ายงานวิจัยของ Mai Chi Vu et al. (2024) ชี้ให้เห็นว่า แนวคิดทางพุทธ เช่น หลักกรรม ปฏิจจสมุปบาทและมัชฌิมาปฏิปทา สามารถนำมาใช้ในการจัดการธุรกิจขนาดเล็กของครอบครัวให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมในระยะยาวซึ่งถือเป็นกรอบแนวคิดที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชเพื่อสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่นที่เติบโตอย่างมีจริยธรรม ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการหลักธรรมเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างทั้ง ภายใน (จิตใจ คุณธรรม) และภายนอก (เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม) ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาที่ยั่งยืน

5.2.3 วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ในรูปแบบ NAKHON D Model เป็นโมเดลการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธแบบองค์รวมที่มีโครงสร้างเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบโดยมีองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการได้แก่ Network การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ Ability การพัฒนาศักยภาพของคน Knowledge การสร้างองค์ความรู้และปัญญา Harmony การสร้างความสามัคคีในชุมชน Organization การบริหารจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วม Natural Sustainability การพัฒนาที่สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรม และ Dhamma หลักธรรมที่เป็นองค์ประกอบในการที่ทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนได้ แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต้องดำเนินไปในลักษณะเป็น

กรอบในการขับเคลื่อนการพัฒนาให้ครอบคลุมทุกมิติจนนำไปสู่ผลลัพธ์คือชุมชนที่มีความเข้มแข็ง สมดุลและสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วชิษฐ์พล กุลพรม และ ราณี วงศ์คงเดช (2560) พบว่า การพัฒนาโดยใช้กระบวนการทางทฤษฎี TERM 1. Technology (เทคโนโลยี) การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาเป็นเรื่องสำคัญที่ภาครัฐต้องนำมาใช้เพื่อบริการประชาชนเพื่อความสะดวกรวดเร็ว 2. Economic (เศรษฐกิจ) ปัจจุบันด้านเศรษฐกิจมีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน เศรษฐกิจดี ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ทำให้ประชาชนกินดี อยู่ดี ประชาชนไม่มีหนี้สิน ชุมชนก็เข้มแข็ง 3. Resource (ทรัพยากร) ถือว่าสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาต่าง ๆ ต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องเพื่อประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการ และ 4. Mental (จิตใจ) ความเข้มแข็งของชุมชนเริ่มต้นที่จิตใจเป็นสำคัญ โมเดลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต้องอาศัยทั้งโครงสร้างทางสังคมและโครงสร้างทางจริยธรรมควบคู่กัน โดยหลักพุทธธรรมทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการหล่อหลอมพฤติกรรมและค่านิยมของคนในชุมชน

หลักพุทธธรรมมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งในด้านจิตใจ สังคม และการบริหารจัดการ ซึ่งสามารถนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้การพัฒนาดังกล่าวก่อให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อมีการบูรณาการระหว่างหลักธรรม แนวคิดสมัยใหม่ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำหลักพุทธธรรมไปบูรณาการเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อให้เกิดความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

2. ควรสนับสนุนให้พระสงฆ์และผู้นำชุมชนมีบทบาทเป็นผู้นำการพัฒนาเชิงคุณธรรมโดยจัดอบรมเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการชุมชนควบคู่กับหลักพุทธธรรมเพื่อให้สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน ไปจนถึงการติดตามประเมินผลเพื่อสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความยั่งยืนของโครงการ

4. ควรจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหรือแหล่งเรียนรู้ที่บูรณาการหลักพุทธธรรมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาศักยภาพของประชาชน และส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน

5. ควรสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษาและองค์กรทางศาสนา เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในลักษณะเครือข่าย

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

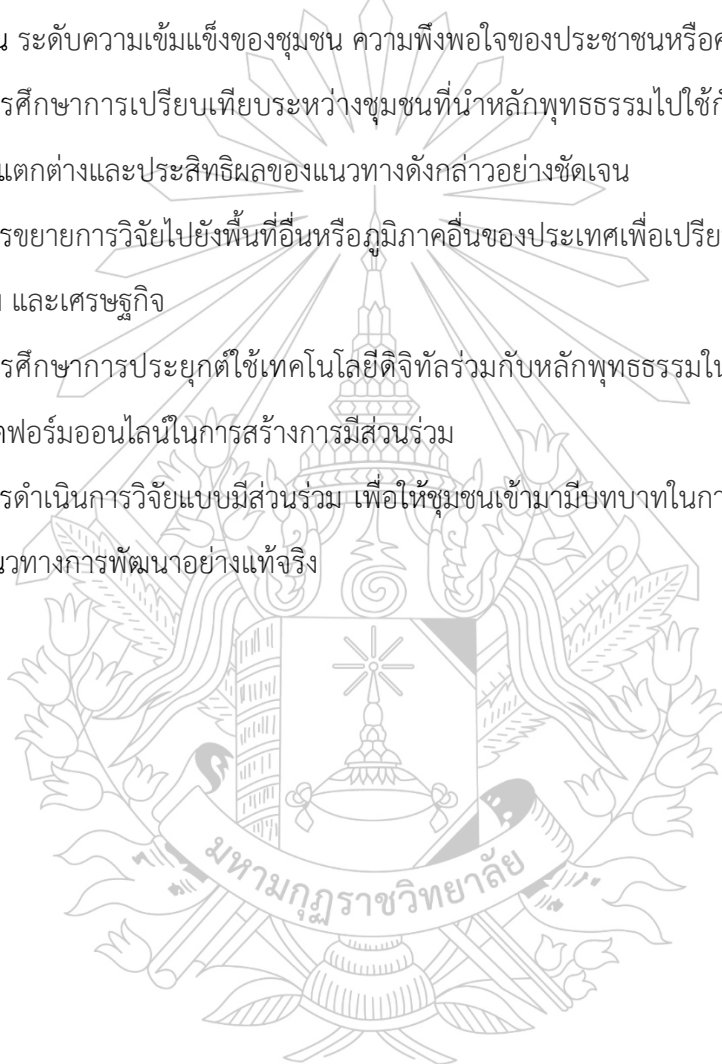
1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณเพื่อวัดผลกระทบของการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการพัฒนาชุมชน เช่น ระดับความเข้มแข็งของชุมชน ความพึงพอใจของประชาชนหรือคุณภาพชีวิต

2. ควรศึกษาการเปรียบเทียบระหว่างชุมชนที่นำหลักพุทธธรรมไปใช้กับชุมชนที่ไม่ได้ใช้ เพื่อให้เห็นความแตกต่างและประสิทธิผลของแนวทางดังกล่าวอย่างชัดเจน

3. ควรขยายการวิจัยไปยังพื้นที่อื่นหรือภูมิภาคอื่นของประเทศเพื่อเปรียบเทียบบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ

4. ควรศึกษาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลร่วมกับหลักพุทธธรรมในการพัฒนาชุมชน เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการสร้างการมีส่วนร่วม

5. ควรดำเนินการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการสร้างองค์ความรู้ และทดลองใช้แนวทางการพัฒนาอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- กรรณิกา ชมดี. (2524). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ: ศึกษาเฉพาะโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราย จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2560). แนวทางการดำเนินงาน นโยบายสานพลังประชารัฐในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก. <http://chumchon.cdd.go.th>
- เกสร เกษมชื่นยศ. (2563). การพัฒนาของไทยตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารจันทร์เกษมสาร, 26(1), 16-30.
- เกษราภรณ์ บุรวัฒน์, เกศกนก พาพลงาม, จอ มิน, ฆนัฏกร ภาวะดี, โกสิต สังขพิทักษ์ และ พระครูปลัดประสิทธิ์ ปสิทโธ. (2563). หลักธรรมกับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง. วารสารสิรินธรปริทรรศน์, 21(2), 387-398.
- เกียรติจิร วัจนะสวัสดิ์. (2559). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลด้านการบริการจัดหางาน. กองแผนงานและสารสนเทศ กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2548). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. ม.ป.ท.
- คณะกรรมการโครงการเฉลิมพระเกียรติของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2560). ศาสตร์ของพระราชา: ผู้นำโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน. อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ชล บุณนาคและคณะ. (2561). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการประสานงานการจัดจ้างเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- ชัยยศ อิ่มสุวรรณ. (2543). การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิต นิลพานิช และ กุลธณ ธนาพงศธร. (2532). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. ในเอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 3. หน่วยที่ 8. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2549). วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะและความเป็นอื่น. พิมพ์ครั้งที่ 4. วิชาษา.

ณัฐนรี ศรีทอง. (2552). การเพิ่มศักยภาพภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. โอ. เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

ดลพัฒน์ ยศธร. (2542). การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนแนวพุทธศาสตร์. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

दनัย กิติภรณ์. (2544). ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ทศพล กฤตยพิสิฐ. (2538). การมีส่วนร่วมของกำนันผู้ใหญ่บ้านเขตหนองจอกที่มีต่อโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาตามแนวทาง บวรและบรม: เพื่อสร้างอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ทรรศิน สุขโต. (2543). ทูทางสังคม หนังสือชุดชุมชนเข้มแข็งลำดับที่ 3. สำนักพิมพ์กองทุนเพื่อสังคม.

เทียน ทองแก้ว. (2550). สมรรถนะ (Competency): หลักการและแนวปฏิบัติ. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

ธนากร ศรีสุขใส. (2559). พัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

นกรินทร์ เมฆไตรรัตน์และคณะ. (2549). ทิศทางการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยและต่างประเทศเปรียบเทียบ. สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). การมีส่วนร่วม: หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง. พิมพ์ครั้งที่ 2. สิริลักษณ์การพิมพ์.

นิติ เอียวศรีวงศ์. (2541). ชุมชนเข้มแข็งทุนทางสังคมไทย. สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม.

บุญโชค บุญมี และ ธนัสถา โรจนตระกูล. (2564). การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา เทศบาลตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 6(3), 133-141.

บานชื่น นักการเรือน. (2560). การใช้หลักจักร 4 ในผู้สูงอายุเพื่อคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนในจังหวัดกาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ดและมหาสารคาม. สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

บุญส่ง แก้วอินทร์. (2546). การมีส่วนร่วมในการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. สถาบันราชภัฏราชชนครินทร์.

ประพันธ์ นีกระโทก. (2557). ทูทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ประเวศ วะสี. (2550). การพึ่งตนเองของชุมชน: ทางรอดของประเทศ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

ประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์. (2542). การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอยู่บนฐานทรัพยากรของตนเอง. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*, 23.

ประชัย ศรีงามร. (2549). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปลูกป่าภาครัฐ ตำบลบ้านน้อยออดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ประเวศ วะสี. (2542). เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมแนวทางพริกฟ่อนเศรษฐกิจสังคม. สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

ประภาพรรณ อุ่นอบ. (2542). ทูทางสังคมและวัฒนธรรม. โครงการวิจัยและพัฒนาประชาคมพุทธมณฑล มหาวิทยาลัยมหิดล.

ปราณี หล้าเปัญสะ. (2559). การหาคุณภาพของเครื่องมือวัดและประเมินผลโครงการบริการวิชาการท่าสาปโมเดล. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์และคณะ. (2543). วิถีใหม่แห่งการพัฒนาวิธีวิทยาการศึกษาสังคมไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรัชญา เวสารัชช์. (2528). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พรณี ไชยอำพร และ สนิท สมักรการ. (2543). *การวิเคราะห์สังคมเพื่อพัฒนา: แนววิธีการ*. พิมพ์ครั้งที่ 6. โรงพิมพ์องค์การคลังสินค้าและพัสดุ.

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดกานสิทธิ ป.ธ.9). (2538). *คำบรรยายเรื่องวิปัสสนากรรมฐาน เล่ม 7-8-9, พิมพ์ครั้งที่ 2*. โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2539). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2541). *การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา*. โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2549). *สุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธ*. โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2551). *การพัฒนาที่ยั่งยืน (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. สหธรรมิก.

พุทธินันต์ ภาคเจริญ. (2565). *แนวทางการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านไปสู่ความยั่งยืนในบริบทของสังคมเมือง กรณีศึกษา หมู่บ้านดงยาง หมู่ที่ 12 ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

แพรวภัทรา เขียวชะอุ่ม. (2566). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชา ศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

https://pws.npru.ac.th/praepat/system/20230704150756_97cb497acb13256b2364e9ec4670c20e.pdf

เมทินา อีสริยานนท์และคณะ. (2564). *แนวทางการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งสู่การจัดการตนเองอย่างยั่งยืนของตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี*. วารสารวิทยาลัยสงฆ์ลำปาง, 10(2), 15-30.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมศัพท์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. ราชบัณฑิตยสถาน.
- วรากรณ์ สามโกเศศ. (2552). *ทุนทางสังคมกับการพัฒนา*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วสุธร ตันวัฒนกุล. (2560). *การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development)*.
www.ph.buu.ac.th/pdf/vasutorn/develop_old.pdf
- วสิษฐ์พล กุลพรม และ ราณี วงศ์คง. (2560). เดชการพัฒนาระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรม ของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 6(2), 28–39.
- วรวิมล โธมตันพันธ์. (2548). *ทุนทางสังคม*. โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2531). *การพัฒนาชนบทไทย*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิชัย ตันติวิทยาพิทักษ์. (2541). สัมภาษณ์พิเศษ, *สารคดี*, 166(14), 82.
- สมคิด จาตุศรีพิทักษ์. (2546). แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่ความยั่งยืน, *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*, 4-8.
- สุรัสวดี จันทร์บุญนะ. (2566). ชุมชนที่ยั่งยืน.
<https://library.parliament.go.th/th/radioscript/rr2566-mar4>
- สุภาพร โพธิ์ศรีทอง. (2561). *กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาอย่างยั่งยืน*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุพิชฌาย์ พรพิณรงค์ และ พระธรรมวชิราจารย์. (2566). การบูรณาการหลักพุทธธรรมและศาสตร์พระราชาในการพัฒนาชุมชนตามศาสตร์พระราชา บ้านทุ่งเจริญ ตำบลพระแก้ว อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์. *วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*, 9(2), 92-102.
- สุพิชฌาย์ พรพิณรงค์, พระเทพวชิรโกศล เทพธีรวงศ์ ไกรवासไชยวงษ์ และ พระธรรมวชิราจารย์ สุชาติ หวลจิตต์. (2567). การบูรณาการหลักพุทธธรรมและศาสตร์พระราชาเพื่อพัฒนาชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านศรีโคกออก ตำบลเมืองศรีโค อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 6(3), 609–622.

เสกสรร คำมูลดีและคณะ. (2547). *กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านแม่หวาน ตำบลป่าเมียง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สำนักบริหารโครงการ กรมชลประทาน. (2561). *รายงานแผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำจังหวัดนครศรีธรรมราช*. กรมชลประทาน.

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครศรีธรรมราช. (2567). *รายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดนครศรีธรรมราชประจำปี 2567*. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครศรีธรรมราช.

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัดนครศรีธรรมราช. (2564). *แผนพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราช (พ.ศ. 2566-2570)*. จังหวัดนครศรีธรรมราช.

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดนครศรีธรรมราช. (2568). *จังหวัดนครศรีธรรมราช ประชุมคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการพัฒนาสังคมฯ เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2570*.

<https://nakhonsithammarat.prd.go.th/th/content/category/detail/id/9/iid/399175>

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (2546). *สำนักงานสถาบันราชภัฏและทบวงมหาวิทยาลัย*.

สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม. (2542). *โครงการจัดสวัสดิการชุมชนเร่งด่วนเพื่อผู้ยากลำบากโดยเครือข่ายองค์กรชุมชน*. สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม.

สำนักกรรมการ 1 สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). *รายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชา สภาขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศ เรื่องการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชาเพื่อการปฏิรูปประเทศ*. โรงพิมพ์รัฐสภา.

อเนก นาคะบุตร. (2541). *ทุนทางสังคมและประชาสังคมในเมืองไทย*. บริษัท 21 เซ็นจูรีจำกัด.

อมรรารณ ทิวนอม. (2548). *ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย: มิติใหม่ของการพัฒนาประเทศ*. วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 42(4), 49-54.

เอี่ยม ทองดี. (2542). ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการปลูกฝังพฤติกรรมทางจริยธรรม. *ดรรชนีวารสาร*, 15(3).

A. Portes. (1988). Social capital: Its origins and applications in modern sociology. *Annual Review of Sociology*, 24, 1-24.

Cohen John M. & Uphoff, Norman T. (1980). *Participation's place in rural development*. Seeking Clarity Through Specificity. World Development.

Cohen, John M, and UpHoff, Norman T. (1997). *Rural development participation: Concepts and measures for project design, implementation and evaluation*, In *rural development monograph*. 2 The Rural Development Committee for International Studies. Cornell University, January.

Chambers, R. (1997). *Whose reality counts? Putting the first last*. Intermediate Technology Publications.

Douglas, L. J. (2024). Ethical underpinnings and social work: A case study on the role of Buddhist compassion in Cambodian sustainable development. *Journal of Religion & Spirituality in Social Work: Social Thought*, 43(3), 348–377.

E. Wenger. (1998). *Communities of practice*. Cambridge University Press.

F. Fukuyama. (1999). *The great disruption: human nature and the reconstitution of social order*. Free Press.

Gangwar, D. S. (2020). Mindfulness and environmental consciousness: A Buddhist perspective on ecological ethics. *Journal of Religion and Environment*, 8(2), 112–130.

J. Turner. (1982). *The structural of Sociological Theory*. 3th ed. Dorsey Press.

J.S Coleman. (1988). *Foundations of Social Theory*. Harvard University Press.

J. Hubley. (1994). *Communicating health: An action guide to health education and health promotion*. Macmillan.

- J. Nahapiet, and S. Ghoshal. (1988). Social capital, intellectual capital and the organizational advantage. *Academy of Management Review*, 23, 242-266.
- N.Kwon. (2008). A mixed-methods investigation of the relationship between critical thinking and library anxiety among undergraduate students in their Information search process. *College and Research Libraries*, 69, 45.
- Pretty, J. N. (1995). Participatory learning for sustainable agriculture. *World Development*, 23(8), 1247-1263.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon and Schuster.
- R. Putnam. (1993). *Making democracy work: Civic tradition in modern Italy*. NJ: Princeton University Press.
- Synuanchanh, T. E. (2018). Buddhism for development: The role of monks in promoting community sustainability in Laos. *Asian Journal of Social Science*, 46(4-5), 327-345.
- Suh, J. (2024). Sisa Asoke as an unintentional ecovillage: Buddhist ethics, organic farming, and sustainable living in Thailand. *Sustainability*, 16(1), 455.
- S. Adler, Paul and Kwon, Seok-Woo. (2002). Social capital: Prospects for a new concept. *Academy of Management Review*, 27, 17-40.
- Vu, M. C., Bui, H. T. M., & Dinh, T. H. (2024). A Buddhist systems perspective on sustainable business practices: The case of small and medium enterprises in Vietnam. *Journal of Business Ethics*, 189(3), 789-806.
- World Commission on Environment and Development. (1987). *Our common future*. Oxford University Press.

White, Alastair T. (1982). *Why community participation, A discussion of the argument go, (community participation: current issue and lesson learned.* n.p. United Nations Children's Fun.

W.W. Powell and L. Smith-Doerr. (1994). *Network and economic life.* In the handbook of economic sociology N.J. Smelser and R. Swedberg eds. Princeton: Princeton University Press.

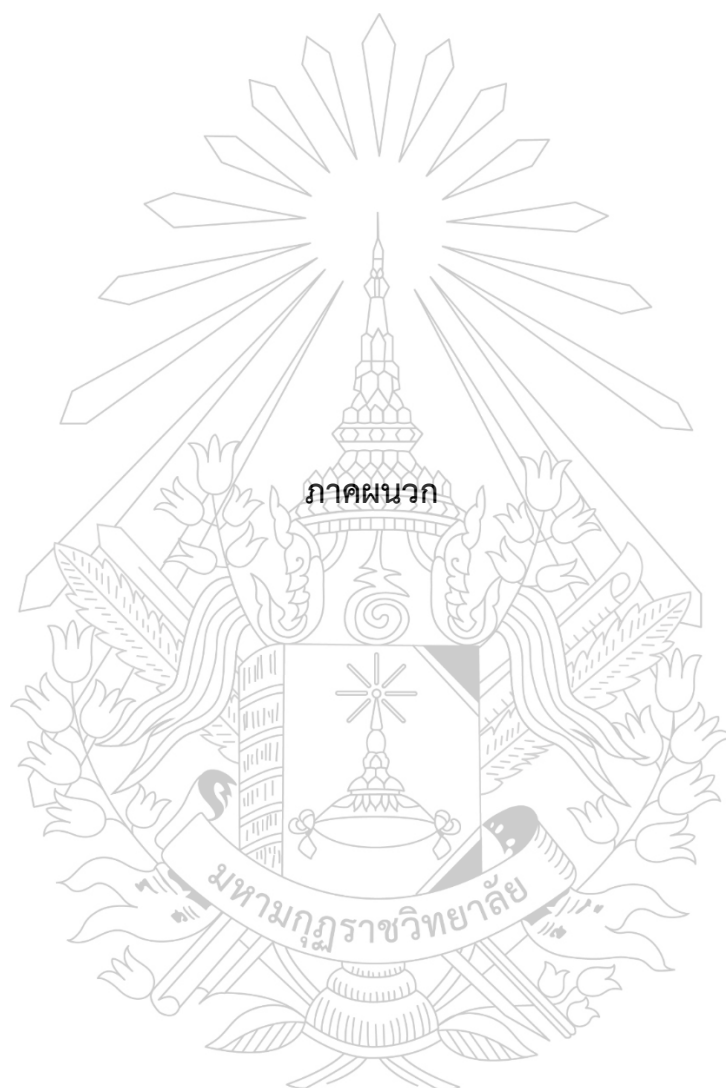

บุคลากรกรม

ลำดับ	ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์		วันเดือนปีที่สัมภาษณ์
1.	ชื่อ-สกุล	พระครูสุนทรจิตตารักษ์	15 มกราคม 2569
	ตำแหน่ง	เจ้าคณะตำบลท่าดี	
2.	ชื่อ-สกุล	พระปลัดธรรมบุญ จิรมนุญโญ	15 มกราคม 2569
	ตำแหน่ง	ร.ก.เจ้าอาวาส วัดราษฎร์ประดิษฐ์	
3.	ชื่อ-สกุล	ว่าที่ร้อยตรีหญิง รักษณา รอดทับ	17 มกราคม 2569
	ตำแหน่ง	ผู้นำชุมชน	
4.	ชื่อ-สกุล	นายจำนงค์ นพกร	17 มกราคม 2569
	ตำแหน่ง	ผู้นำชุมชน	
5.	ชื่อ-สกุล	นายทนต์ ทริวา	22 มกราคม 2569
	ตำแหน่ง	ประชาชน	
6.	ชื่อ-สกุล	ว่าที่ร้อยตรี อนุศักดิ์ พิมพา	23 มกราคม 2569
	ตำแหน่ง	ประชาชน	
7.	ชื่อ-สกุล	นางสุพิศ บุญทรง	27 มกราคม 2569
	ตำแหน่ง	ข้าราชการ	
8.	ชื่อ-สกุล	นางสาวจิราวรรณ ชื่นจิตร	27 มกราคม 2569
	ตำแหน่ง	เจ้าของธุรกิจ	
9.	ชื่อ-สกุล	ผศ.ดร.ยศธร ทวีพล	30 มกราคม 2569
	ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยทักษิณ	
10.	ชื่อ-สกุล	อาจารย์กนกพล นิกรเพสย์	31 มกราคม 2569
	ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	

บุคลากรกรม (การเสวนากลุ่ม)

ลำดับ	ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์		วันเดือนปีที่สัมภาษณ์
1.	ชื่อ-สกุล	: พระศุภชาติ (ธมมิสโร) สำลิวงษ์	15 มีนาคม 2569
	ตำแหน่ง	: พระภิกษุ/วัดบุญบันเทิง	
2.	ชื่อ-สกุล	: พระปัญญาธิปณัฏ สุธิริสโร (สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง)	15 มีนาคม 2569
	ตำแหน่ง	: พระภิกษุ/วัดศรีระคีรี	
3.	ชื่อ-สกุล	: นางจริยา ทองคำ	15 มีนาคม 2569
	ตำแหน่ง	: ข้าราชการ/ผู้นำชุมชน	
4.	ชื่อ-สกุล	: นายสมพร จันทรดำ	15 มีนาคม 2569
	ตำแหน่ง	: ข้าราชการ/ผู้นำชุมชน	
5.	ชื่อ-สกุล	: นางณัฏฐธิดา แสนดี	15 มีนาคม 2569
	ตำแหน่ง	: ประชาชน	
6.	ชื่อ-สกุล	: นางณิรชา อภิการส	15 มีนาคม 2569
	ตำแหน่ง	: ประชาชน	
7.	ชื่อ-สกุล	: อาจารย์ ดร. บุญวันต์ จิตประคอง	15 มีนาคม 2569
	ตำแหน่ง	: นักวิชาการ/อาจารย์ ม.ทักษิณ	
8.	ชื่อ-สกุล	: อาจารย์วรา มงคลสืบสกุล	15 มีนาคม 2569
	ตำแหน่ง	: นักวิชาการ/อาจารย์ ม.ทักษิณ	
9.	ชื่อ-สกุล	: ดร.สำรวม แก้วแก่นจันทร์	15 มีนาคม 2569
	ตำแหน่ง	: ข้าราชการเกษียณ	
10.	ชื่อ-สกุล	: ดร.นงลักษณ์ แดงคูหา	15 มีนาคม 2569
	ตำแหน่ง	: ข้าราชการเกษียณ	

ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

1. พระมหาโยธิน มหาวิโร, ดร.

วุฒิการศึกษา

ปริญญาเอก : พธ.ด. (การสอนสังคมศึกษา), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปริญญาโท : พธ.ม. (การสอนสังคมศึกษา), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปริญญาตรี : พธ.บ. (สังคมศึกษา), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

2. พระมหาเอกวิน ปิยวิโร, ดร.

วุฒิการศึกษา

ปริญญาเอก : ประ.ด. (รัฐศาสตร์), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปริญญาโท : ร.ม. (รัฐศาสตร์), มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ปริญญาตรี : ศน.บ. (ศาสนศาสตร์บัณฑิต), มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

3. อาจารย์ ดร.สุปรีชา ขำนาญพุดิพร

วุฒิการศึกษา

ปริญญาเอก : รป.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์), มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

ปริญญาโท : จท.ม. (การวิจัยและสถิติทางวิทยาการปัญญา), มหาวิทยาลัยบูรพา

รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์), มหาวิทยาลัยเฉลิมกาญจนา

ศน.ม. (สังคมวิทยา), มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ปริญญาตรี : ศน.บ. (ปรัชญา), มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รป.ศ. (รัฐประศาสนศาสตร์), สถาบันรัชต์ภาคย์

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

4. รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา เลิศไกร

วุฒิการศึกษา

ปริญญาเอก : ประ.ด. (การศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น), มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ปริญญาโท : ศศ.ม. (พัฒนาสังคม), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ปริญญาตรี : ค.บ. (สังคมศึกษา), วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาศไกรราช

5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยศธร ทวีพล

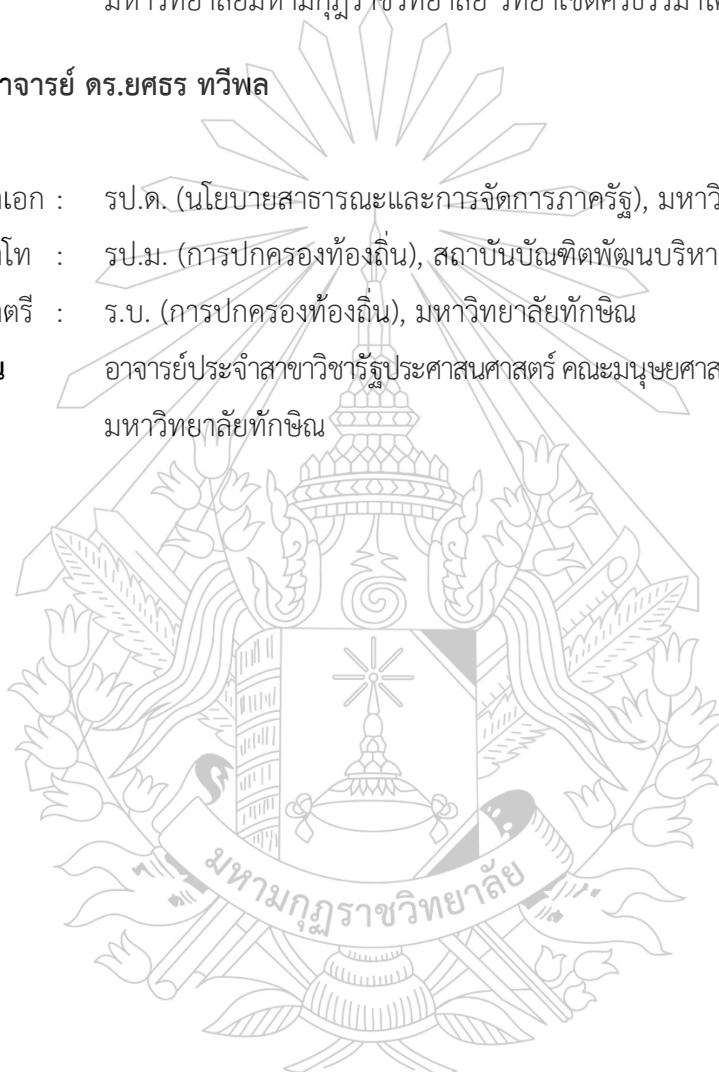
วุฒิการศึกษา

ปริญญาเอก : รป.ด. (นโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ), มหาวิทยาลัยมหิดล

ปริญญาโท : รป.ม. (การปกครองท้องถิ่น), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ปริญญาตรี : ร.บ. (การปกครองท้องถิ่น), มหาวิทยาลัยทักษิณ

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ

ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราชโคราช โทร. ๐-๙๕๘๐-๙๑๒๙

ที่ อว ๙๙(๒)/ว ๐๑๐๙

วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระมหาโยธิน มหาวีโร, ดร.

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราชโคราช กำลัง ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา (Buddha-dhamma for the Development of a Sustainability Community in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.วชิรวิทย์ อธิธนาคุณวิทย์ เป็นอาจารย์ปรึกษา นั้น

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของ เครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็น ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารแนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูบรรจักษ์วัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราชโคราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

อนึ่งหากท่านเป็นผู้สนใจศึกษา

ขอเชิญมาที่
(พระมหาโยธิน มหาวีโร, ดร.)

มหาวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๑๐๙

วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระมหาเอกวิน ปิยวีโร, ดร.

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช กำลัง ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Buddha-dhamma for the Development of a Sustainability Community in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.วชิรวิชญ์ อธิธรรมาศคุณวิชัย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของ เครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็น ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

- อธิการบดีมหาวิทยาลัย

- อธิการบดี

- อธิการบดี

15/09/2568

(พระครูบรรจยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์ โทร. ๐-๒๕๘๐-๔๑๒๔

ที่ ๘๖ ๗๔๑๖(๒)/๖ ๐๑๐๕

วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นพี่เลี้ยงชาวต่างประเทศตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ดร.สุปวีณา ชำนาญพุดผิพร

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราชโคกกราช กำลัง ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่อง หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช (Buddha-dhamma for the Development of a Sustainability Community in Nakhon Si Thammarat Province) โดยมี ดร.ธีรวิทย์ อธิธรรมาภิกขุ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

ในการนี้จึงเชิญพรเชิดทวนเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษารว้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารแนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญรามาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยวิศวกรรมศาสตร์ศรีธรรมาสโศกราช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

2007

$$p_2, p_1, p_0 \in \mathbb{R}^n, p_0 \neq p_1 \neq p_2, p_0 \neq p_2$$

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

ที่ อว ๙๙๑๖(๒)/ว ๐๑๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช

๑๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาพัว อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๐ กันยายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.ยศธร ทวีพล

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช กำลัง
ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง พลิกพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช
(Buddha-dhamma for the Development of a Sustainability Community in Nakhon Si Thammarat
Province) โดยมี ดร.วชิรวิชญ์ อธิธรรมาภิมุข เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของ
เครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออโนทนาขอบคุณ มา ณ
โอกาสนี้

ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิ (สัมภาษณ์เชิงลึกและ
เสวนากลุ่ม)

หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก

ที่ อว ๗๔๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๕๑๒๘-๕ www.ssc.mbu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
นมีสาร พระครูสุนทรจิตตารักษ์

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช กำลัง
ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE
BUDDHIST PRINCIPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT
PRONINCE) โดยมี อาจารย์ ดร.วชิรวิชญ์ อิทธิอนาคูวิชญ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายธนวัฒน์ แก่นทอง ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๔๐-๕๑๒๘

มหาวิทยาลัย

๗๖๔๖

ยินดีให้ความร่วมมือ
ในการให้ข้อมูล
15 มค 69

ที่ อว ๗๔๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช

๑๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๖๙

เรื่อง ขอบเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

นมัสการ พระปลัดธรรมบุญ จิรมบุญโญ

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช กำลัง
ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE
BUDDHIST PRINCIPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT
PRONINCE) โดยมี อาจารย์ ดร.วชิรวิชัย อธิธินาสุภาวิชัย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายธนวัฒน์ แก่นทอง ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้นัดติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

๗๔๑๖.๒

ยินดีให้ข้อมูลประกอบการวิจัย

15 มค 69

ที่ อว ๗๔๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอมะขาม
จังหวัดนครราชสีมา ๔๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ว่าที่ร้อยตรีหญิง รัชณา รอดทับ

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช กำลัง
ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา (THE
BUDDHIST PRINCIPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT
PRONINCE) โดยมี อาจารย์ ดร.วชิรวิทย์ อธิธิสนาศุภวิชัย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายธนวัฒน์ แก่นทอง ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโกกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ทงค.

กอม.

ที่ อว ๗๔๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

นมัสการ นายจำนงค์ นพทร

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช กำลัง
ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE
BUDDHIST PRINCIPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT
PRONINCE) โดยมี อาจารย์ ดร.วชิรวิชญ์ อธิธินาตุภวิชัย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายธนวัฒน์ แก่นทอง ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๘

จีไฉ่
ท.จ. ๖

ที่ อว ๗๔๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช

๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม

จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

โทร. ๐-๗๕๔๐-๕๓๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายทงศ์ ทริวา

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE BUDDHIST PRINCIPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT PRONINCE) โดยมี อาจารย์ ดร.วชิรวิชญ์ อธิธินาตุภวิชญ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายธนวัฒน์ แก่นทอง ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบรรชิตวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโกกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๔๐-๕๓๒๘

ยินดีให้ข้อมูล

ทงศ์ ทริวา

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ที่ อว ๗๔๖๒.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช๑๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร ว่าที่ร้อยตรี อนุศักดิ์ พิมพ์าศ

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช กำลัง
ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE
BUDDHIST PRINCIPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT
PRONINCE) โดยมี อาจารย์ ดร.วชิรวิทย์ อธิธรรมาศกุลวิชัย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายธนวัฒน์ แก่นทอง ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

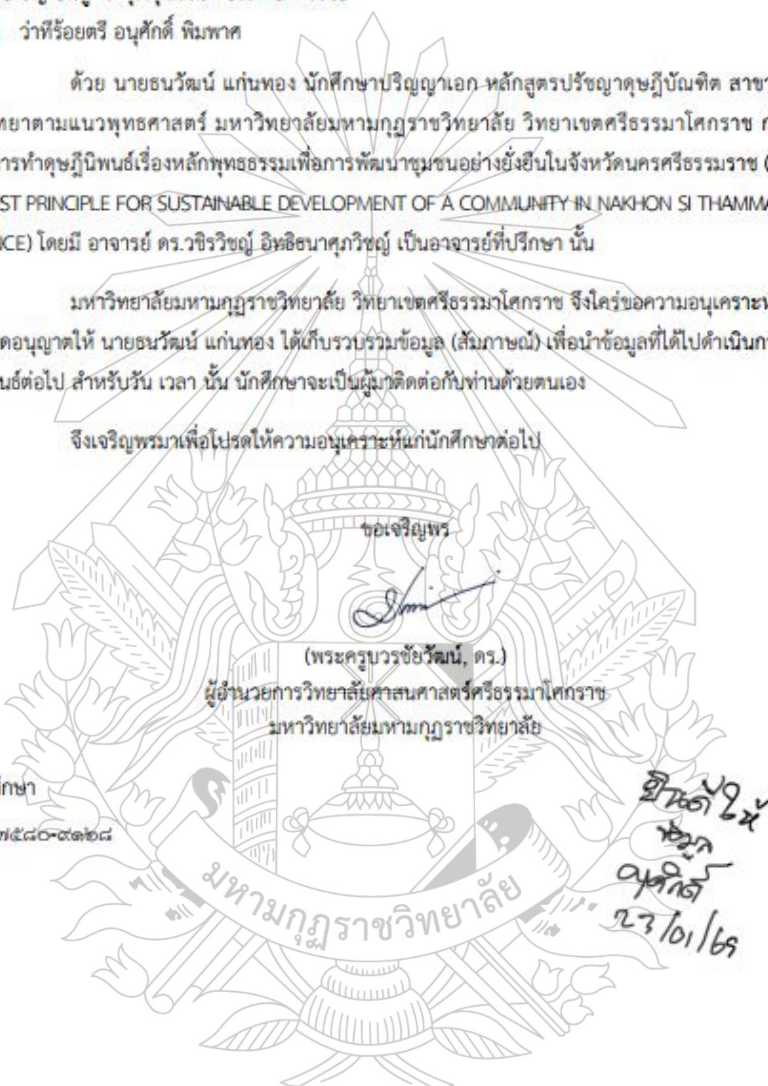
ขอเจริญพร

(พระครูบรรชิตวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโกกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

อีศิต ๒๕๖๔
๑๗/๐๑/๖๔

ที่ อว ๗๔๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช๓๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๘-๕ www.ssc.mbu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นางสุทิศ บุญทรง

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช กำลัง ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE BUDDHIST PRINCIPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT PRONINCE) โดยมี อาจารย์ ดร.วชิรวิทย์ อิทธิธนาศุภวิทย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก ท่านโปรดอนุญาตให้ นายธนวัฒน์ แก่นทอง ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๘

การบ/อินด

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาพรุ อำเภอยะพริ
จังหวัดนครราชสีมา ๔๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นางสาวจิราวรรณ ชื่นจิต

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช กำลัง
ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา (THE
BUDDHIST PRINCIPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT
PRONINCE) โดยมี อาจารย์ ดร.วชิรวิทย์ อธิธินาคุณวิญญู เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายธนวัฒน์ แก่นทอง ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ
ดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับวัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโกกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๑๒๘

จิราวรรณ
อภินันท์

สิริวรรณ

๒๖/๑/๒๕๖๙

วิทยาลัย

ที่ อว ๗๔๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสัย
๑๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๗๕๔๑-๔ www.ssc.mbu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.ยศธร ทวีพล

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสัย กำลัง
ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE
BUDDHIST PRINCIPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT
PRONINCE) โดยมี อาจารย์ ดร.วชิรวิชญ์ อธิธินาคุภวิญญ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายธนวัฒน์ แก่นทอง ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๔๐-๗๕๔๑

ผศ. ดร. ยศธร ทวีพล

ที่ อว ๗๔๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพริ อำเภอนาโพธิ์
จังหวัดนครราชสีมา ๔๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๕๑๒๔-๕ www.ssc.mbu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร อาจารย์กนกพล นิกรเพสย์

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช กำลัง
ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา (THE
BUDDHIST PRINCIPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT
PRONINCE) โดยมี อาจารย์ ดร.วชิรวิทย์ อธิธินาคุภวิญญ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านโปรดอนุญาตให้ นายธนวัฒน์ แก่นทอง ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับวัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโกกราช
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๔๐-๕๑๒๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
ยินดีให้ข้อมูล
วิทยานิพนธ์

หนังสือขอความอนุเคราะห์การเสวนากลุ่ม

ที่ อว ๗๙๓๖.๒/ว ๐๐๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาโพธิ์ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๑๑๑๔-๕ www.ssc.mbu.ac.th

๓๐ มีนาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย
เรียน พระศุภชาติ (ธมฺมสุโข) สำนักรังษี

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคม
วิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช กำลังดำเนินการทำ
ดุษฎีนิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE BUDDHIST
PRINCIPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)
โดยมี อาจารย์ ดร.วชิรวิทย์ อธิธรรมาศกวีชัย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม
เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ นายธนวัฒน์ แก่นทอง ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อ
นำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วย
ตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออโนทนาขอบคุณ มา ณ
โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบรรชิตวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโกกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๔๐-๑๑๑๔

ขอความอนุเคราะห์

๑๓ มี.ค. ๒๕๖๔

ที่ อว.๗๗๒๖.๒/ว.๐๐๐๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลบางพลี อำเภอสระพนง
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๑๑๐๐
โทร ๐-๗๕๕๔๑-๕๐๒๕-๖๔ www.mru.ac.th

๑๐ มีนาคม ๒๕๖๔

เรียน ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย
เรื่อง พระปัญญาธิปไตย เศรษฐกิจ (สู่การพัฒนาสังคม พหุวัฒนธรรม)

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคม
วิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช ได้ส่งดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์เรื่องผลกระทบของเศรษฐกิจพหุวัฒนธรรมต่อสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE BUDDHIST
PRINCIPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)
โดยมี อาจารย์ ดร.จิรวิทย์ อธิสสนาศูริกิจ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

ทางมหาวิทยาลัย จึงได้ขอความร่วมมือจากคุณธนาวัฒน์ เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม
เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดแนบใบสมัครที่แนบมา ส่งกลับ ได้โปรดรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อ
นำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อประสานด้วย
ตนเอง

จึงขอเรียนเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษา ด้วยและขอขอบคุณมา ณ
โอกาสนี้

ขอเชิญ
(พระครูวรวิทย์, พ.ร.)
ผู้อำนวยการวิทยาเขตศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ใบสมัคร
โทร. ๐-๗๕๕๔-๕๐๒๕

๑๓ มี.ค. ๒๕๖๔

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาพรุ อำเภोधรพรม
จังหวัดนครราชสีมา ๔๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๕๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๐ มีนาคม ๒๕๖๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย
เจริญพร อาจารย์ ดร.บุญวันต์ จิตประคอง

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคม
วิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำ
ดุษฎีนิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา (THE BUDDHIST
PRINCIPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT PRONINCE)
โดยมี อาจารย์ ดร.วชิรวิทย์ อธิธินาครวิชัย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม
เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ นายธนวัฒน์ แก่นทอง ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อ
นำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วย
ตนเอง

จึงเจริญพราเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออโนทนาขอบคุณ มา ณ
โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระศรบุรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๕๐-๙๑๒๘

ยื่นเพื่อขอความอนุเคราะห์
ทำวิจัย
(อ.ดร.บุญวันต์ จิตประคอง)
๑๓ มีนาคม ๒๕๖๙

ที่ อว ๗๔๑๖.๒/ว ๐๐๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช๒๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๕๐-๙๑๒๔-๕ www.ssc.mbu.ac.th

๑๐ มีนาคม ๒๕๖๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย
เจริญพร อาจารย์วรธา มงคลสืบสกุล

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคม
วิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช กำลังดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE BUDDHIST
PRINCIPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT PRONINCE)
โดยมี อาจารย์ ดร.วชิรวิทย์ อิทธิธนาศุภวิชัย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม
เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ นายธนวัฒน์ แก่นทอง ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อ
นำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วย
ตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ
โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๕๐-๙๑๒๔

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ยินดีให้ความอนุเคราะห์

๑๐ มีนาคม ๒๕๖๙

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช

๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม

จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๐ มีนาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย

เรียน นางจริยา ทองคำ

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE BUDDHIST PRINCIPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT PRONINCE) โดยมี อาจารย์ ดร.วชิรวิทย์ อธิธินาครวิชัย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

พหุมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความขออนุญาตจากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่มเพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ นายธนวัฒน์ แก่นทอง ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาดังและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมโศกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหามกุฏราชวิทยาลัย

รับทราบ

ผู้เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม

(นางจริยา ทองคำ)

นายกเทศมนตรีตำบลคลองแงะ

13 มี.ค. ๖๔

ที่ อว ๗๔๑๖.๒/ว ๐๐๐๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช

๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๕๐-๕๑๒๔-๕ www.ssc.mbu.ac.th

๑๐ มีนาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย
เจริญพร ดร.บงลักษณ์ แสงคุหา

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคม
วิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช กำลังดำเนินการทำ
ดุษฎีนิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE BUDDHIST
PRINCIPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)
โดยมี อาจารย์ ดร.วชิรวิทย์ อธิธินาครวิชัย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม
เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ นายธนวัฒน์ แก่นทอง ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อ
นำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วย
ตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออโนไมทนาขอบคุณ มา ณ
โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบรรชิตวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๕๐-๕๑๒๔

วิเชียรวัฒน์
๗
๑๖/๐๓/๖๔

มหาวิทยาลัย

ที่ อว ๗๔๑๖.๒/ว ๐๐๐๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๐ มีนาคม ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย
เจริญพร ดร.สำรวม แก้วแก่นจันทร์

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคม
วิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกราช กำลังดำเนินการทำ
ดุษฎีนิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE BUDDHIST
PRINCIPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)
โดยมี อาจารย์ ดร.วชิรวิทย์ อธิธินาคุณวิเศษ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

ทรงมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม
เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ นายธนวัฒน์ แก่นทอง ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อ
นำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วย
ตนเอง

จึงเจริญพราหมเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ
โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มีด้วยว่า

๙,

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโคกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๐ มีนาคม ๒๕๖๙

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย
เจริญพร นายสมพร จันทร์คำ

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคม
วิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโคกราช กำลังดำเนินการทำ
ดุษฎีนิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE BUDDHIST
PRINCIPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)
โดยมี อาจารย์ ดร.วชิรวิทย์ อธิธินาครวิชัย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม
เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ นายธนวัฒน์ แก่นทอง ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อ
นำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วย
ตนเอง

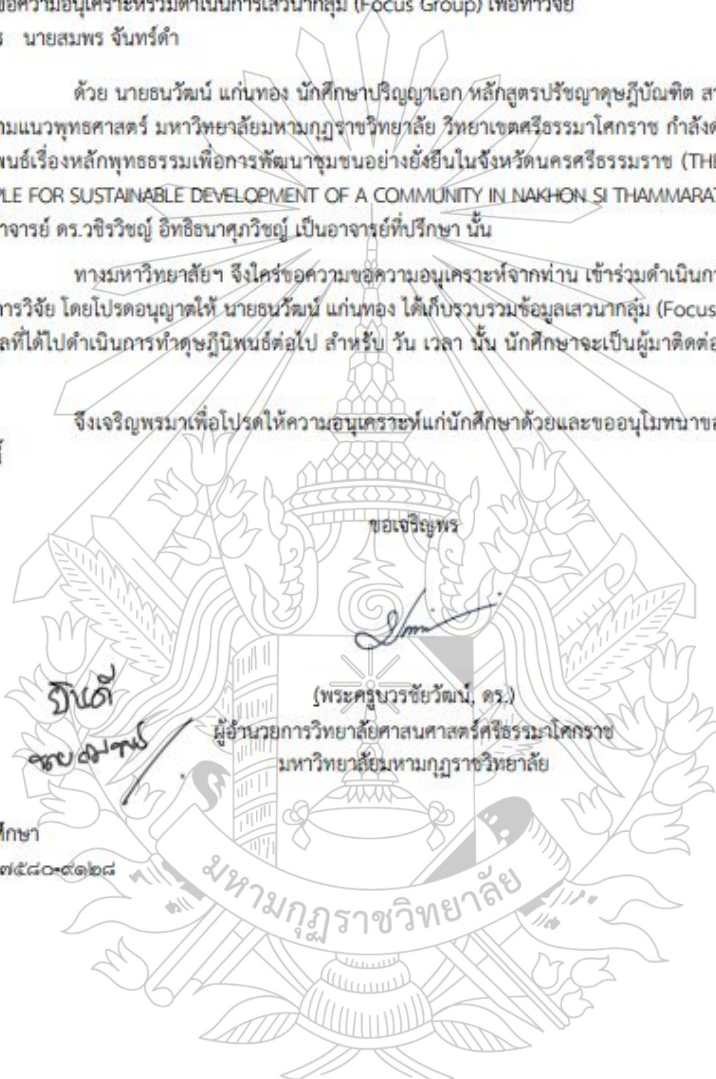
จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ
โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโคกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาพรุ อำเภอยะพนม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๘-๕ www.ssc.mbu.ac.th

๑๐ มีนาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย
เจริญพร นางณัฐธิดา แสนดี

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคม
วิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช กำลังดำเนินการทำ
ดุษฎีนิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE BUDDHIST
PRINCIPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT PRONINCE)
โดยมี อาจารย์ ดร.วชิรวิทย์ อธิธินาครวิทย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม
เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ นายธนวัฒน์ แก่นทอง ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อ
นำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วย
ตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ
โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโกกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๘

รศ.ดร.วิมล
ม. ๑๖๖๖

๑๖.๑.๖๕

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๗๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๑๐ มีนาคม ๒๕๖๙

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทำวิจัย
เจริญพร นางณิชา อำภารส

ด้วย นายธนวัฒน์ แก่นทอง นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคม
วิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช กำลังดำเนินการทำ
ดุษฎีนิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE BUDDHIST
PRINCIPLE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF A COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT PRONINCE)
โดยมี อาจารย์ ดร.วชิรวิทย์ อธิธินาสุภวิชัย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

ทางมหาวิทยาลัยฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน เข้าร่วมดำเนินการเสวนากลุ่ม
เพื่อทำการวิจัย โดยโปรดอนุญาตให้ นายธนวัฒน์ แก่นทอง ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเสวนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อ
นำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วย
ตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ
โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบรรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๗๑๒๘

๑๐๓๖๔๖๖๖๖
๕๕๕
๑๖/๐๓/๒๕๖๙

มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยและผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตาม
วัตถุประสงค์รายชื่อ (IOC) ของแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

คู่มือการสัมภาษณ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช และ เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกฉบับนี้มี 5 ตอนประกอบด้วยตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ตอนที่ 3 หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ตอนที่ 4 การบูรณาการ/ประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช และ ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม

2. โปรดตอบคำถามตามสภาพที่เป็นจริง คำตอบของท่านมีคุณค่ายิ่งต่อการวิจัยในครั้งนี้ เพราะจะทำให้ทราบข้อเท็จจริงอันจะนำไปการตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อมูลที่ท่านตอบจะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด หากรู้สึกไม่สบายใจท่านสามารถไม่ตอบคำถามได้ ผู้วิจัยขอรับรองว่า ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ครั้งนี้จะเป็นข้อมูลในภาพรวมเท่านั้นและจะดำเนินการให้สอดคล้องภายใต้เงื่อนไขจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ทุกประการ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณที่กรุณาให้คำสัมภาษณ์ไว้ ณ โอกาสนี้

นายธนวัฒน์ แก่นทอง

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้วิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

คู่มือการสัมภาษณ์เรื่องหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

- 1.1 รหัสผู้ให้ข้อมูล.....
- 1.2 ตำแหน่ง.....
- 1.3 อายุ.....
- 1.4 ระดับการศึกษา.....
- 1.5 ประสบการณ์การทำงาน.....
- 1.6 วันเดือนปีที่ให้สัมภาษณ์.....
- 1.7 สถานที่ให้สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

2.1 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs ในจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นอย่างไร

.....

.....

2.2 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านเศรษฐกิจ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร

.....

.....

2.3 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านสังคม ในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร

.....

.....

2.4 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านวัฒนธรรม ในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร

.....

.....

2.5 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านสิ่งแวดล้อม ในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร

.....

.....

ตอนที่ 3 หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

3.1 ท่านมีความคิดเห็นว่าการหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้โดยหลักธรรมใด

.....

.....

3.2 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชอย่างไรบ้าง และ ท่านมีแนวคิดเพิ่มเติมอย่างไร

.....

.....

ตอนที่ 4 องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

4.1 ท่านมีแนวทางในการบูรณาการและประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ควรบูรณาการอย่างไร

4.1.1 จักร 4 กับ การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

.....

.....

4.1.2 อริยมรรค 8 กับ การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

.....

.....

4.2 แนวทางออกแบบโมเดลหรือสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ควรเป็นอย่างไรหรือมีวิธีการอย่างไร

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

5.1 ด้านเศรษฐกิจ

5.2 ด้านสังคม

5.3 ด้านสิ่งแวดล้อม

5.3 ด้านวัฒนธรรม

5.4 การนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์รายข้อ (IOC) ของแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ข้อที่	ข้อมูลพื้นฐานของ ผู้ให้สัมภาษณ์	ผู้เชี่ยวชาญ					ผลวิเคราะห์	
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	IOC	แปลผล
1	รหัสผู้ให้ข้อมูล	+1	+1	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2	ตำแหน่ง	+1	+1	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
3	อายุ	+1	+1	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
4	ระดับการศึกษา	+1	+1	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
5	ประสบการณ์การทำงาน	+1	+1	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
6	วันเดือนปีให้สัมภาษณ์	+1	+1	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
7	สถานที่ให้สัมภาษณ์	+1	+1	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง

ตอนที่ 2 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อที่	สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการ พัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช	ผู้เชี่ยวชาญ					ผลวิเคราะห์	
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	IOC	แปลผล
1	ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ ยั่งยืน SDGs ในจังหวัด นครศรีธรรมราชเป็นอย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2	ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน	+1	+1	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง

	ด้านเศรษฐกิจ ในจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นอย่างไร							
3	ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนด้านสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นอย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
4	ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนด้านวัฒนธรรมในจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นอย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
5	ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ในจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นอย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง

ตอนที่ 3 หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อที่	หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎี	ผู้เชี่ยวชาญ					ผลวิเคราะห์	
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	IOC	แปลผล
1	ท่านมีความคิดเห็นว่าหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้โดยหลักธรรมใด	+1	+1	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง

2	ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราชอย่างไรบ้างและท่านมีแนวคิดเพิ่มเติมอย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
---	--	----	----	----	----	----	---	----------

ตอนที่ 4 องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อที่	หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎี	ผู้เชี่ยวชาญ					ผลวิเคราะห์	
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	IOC	แปลผล
1	ท่านมีแนวทางในการบูรณาการและประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ควรบูรณาการอย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2	แนวทางออกแบบโมเดลหรือสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ควรเป็นอย่างไรหรือมีวิธีการอย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัด
นครศรีธรรมราช

ข้อที่	ข้อเสนอแนะอื่น ๆ	ผู้เชี่ยวชาญ					ผลวิเคราะห์	
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	IOC	แปลผล
1	ด้านเศรษฐกิจ	+1	+1	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2	ด้านสังคม	+1	+1	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
3	ด้านสิ่งแวดล้อม	+1	+1	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง

ภาคผนวก จ ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

COA. No. RSUERB2025-273

เอกสารรับรองโครงการวิจัย (Certificate of Approval)

โดย คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยรังสิต

เอกสารรับรองเลขที่ : COA. No. RSUERB2025-273

ชื่อโครงการวิจัย : หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช
BUDDHA-DHAMMA FOR THE DEVELOPMENT OF A SUSTAINABILITY
COMMUNITY IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย : นายธนวัฒน์ แก่นทอง

ชื่อนักวิจัยร่วม : อ.ดร.วชิรวิชญ์ อธิธิชนาศุภวิชญ์

หน่วยงานที่สังกัด : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช

วิธีทบทวน : พิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคนแบบเร่งด่วน (Expedited Review)

เอกสารที่รับรอง : 1. แบบเสนอโครงการวิจัย
2. เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย
3. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย
4. แบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์

วันที่รับรอง : 20 พฤศจิกายน 2568 วันที่หมดอายุ : 20 พฤศจิกายน 2569
วันที่ต่ออายุ : ไม่เกิน 20 ตุลาคม 2569

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยรังสิต ได้พิจารณาและมีมติรับรองเอกสาร ดังที่ระบุไว้ข้างต้น โดยยึดหลักจริยธรรม-Declaration of Helsinki, The Belmont Report, CIOMS Guideline และ International Conference on Harmonization in Good Clinical Practice หรือ ICH-GCP

ลงนาม

(รองศาสตราจารย์ ดร. ปานันท์ กาญจนภูมิ)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยรังสิต

ภาคผนวก ฉ ใบรับรองการตรวจหัวข้อภาษาอังกฤษ

ET02 6811001

ใบรับรอง

หัวข้อภาษาอังกฤษ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ชื่อหัวข้อ ☐ สารนิพนธ์ ☐ วิทยานิพนธ์ ☒ ดุษฎีนิพนธ์

ภาษาไทย หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาษาอังกฤษ Buddha-dhamma for the Development of a Sustainability Community in Nakhon Si Thammarat Province

ปรับแก้ไข The Buddhist Principle for Sustainable Development of a Community in Nakhon Si Thammarat Province

ชื่อนักศึกษา นายธนวัฒน์ ฉายา นามสกุล แก่นทอง

รหัสนักศึกษา 6630650732004 หลักสูตร ปรัชญา ดุษฎีบัณฑิต

สาขา สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์

สอบโครงร่างเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2568 ภาค 2 ปีการศึกษา 2568

รับคำร้องเมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2568

ผู้รับ

(พระมหาเกรียงไกร สิริวิทย์มโน)

เลขานุการคณะกรรมการ

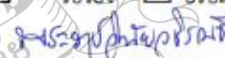
ผลการรับรอง

รับรอง

ปรับแก้ไข

(พระราชวินัยวิชิตเมธี, ดร.)

ประธานคณะกรรมการตรวจหัวข้อภาษาอังกฤษ
วันที่ 11 พฤศจิกายน 2568

ภาคผนวก ช ภาพถ่ายการดำเนินการวิจัย

ประเด็นการเสวนากลุ่ม
 เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

กลุ่ม
 เศรษฐกิจ
 วัฒนธรรม
 สิ่งแวดล้อม
 อื่น ๆ

ทฤษฎี แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรม
 ราช 4, อภิธาน 4, มรรคเมือง 8
 วิหาร 4, อภิธาน 7, จักร 4
 องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักทฤษฎีเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนคร
 ราชสีมา
 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs

**การเสวนากลุ่มดุษฎีนิพนธ์เรื่องหลักพุทธธรรม
 เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนใน
 จังหวัดนครศรีธรรมราช
 เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรม
 เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน
 ในจังหวัดนครศรีธรรมราช
 เมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2569**

มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนคุณนิพนธ์

ชื่อ นายธนวัฒน์ แก่นทอง

วัน เดือน ปี เกิด 1 กันยายน 2508

สถานที่เกิด จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประวัติการศึกษา ศศ.บ. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
 ศศ.ม. (สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ที่อยู่ปัจจุบัน 444/71 ตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลงานตีพิมพ์ -

รางวัลที่ได้รับ -

